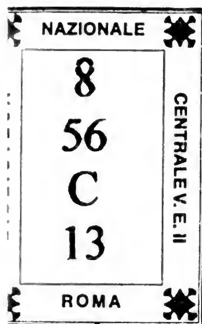
DE INAESTIMABILI PRETIO DIUINAE GRATIAE CHRISTI NOBIS SANGUINE COMPARATAE, ...

Juan Eusebio Nieremberg, Louis Janin, Masseo

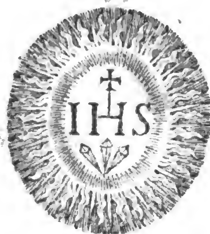
201.

DE INÆSTIMABILI PRETIO DIVINÆ GRATIÆ

Christi nobis sanguine comparatæ, cogitationes piæ, ac solidæ.

Ex Eusebij Nierembergij Societatis Iesu tractatu Hispanico Latinè decerptæ à L. Ianino ex eadem [redacted] *Societate.*

LIBRI QVINQVE.

LVGDVNI,
Sumptib. Hæred. Petri Prost, Philippi Borde, & Laurentij Arnaud.

M. DC. XLVII.
Cum Priuilegio.

ADMODVM REVERENDO
IN CHRISTO P.N.

P. VINCENTIO CARRAFÆ

SOCIETATIS IESV
Præpoſito Generali.

SVB anni vertentis initia quem Societati fortunatum, Paternitatis veſtræ Admodum Reuerendæ fecit electio; quid ipſi poſſum offerre gratius, quàm quod norunt omnes re quauis ipſam ardentiùs colere, promouere impenſioribus ſtudiis, pretioſiùs adamare? mundo, inquã, toto ſi gratia careat, etiam beato, atque immortali præſtan-

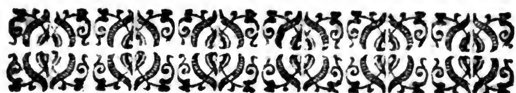
tiorem gratiam, Christi nobis vita, mortéque comparatam, in hanc omnes conatus, omnia veræ Christianitatis consilia certaminaque vel habendam, vel retinendam, & exaggerandam collimarunt; huic cum toto Christi Iesu, totus Martyrum sanguis fluxit; huic pugnæ piorum omnium sudarunt; huic nostra Societas & primùm conscripta est, & pergit, vt hactenus, militare. Huius pretium tanti, quanti cœlum ac Deus, hic Paternitati vestræ admodùm Reuerendæ libellus edit, sed breui laterculo, & velut arithmeticis aptum notis, intelligenti scilicet, & longè ac diu meditata, mentéque ac manibus peracta recogniture statim ad primos intuitus &

lætaturæ filiorum laboribus, ac nobilibus ærumnis in hanc vbique terrarum ac gentium Margaritam, sibi, & aliis quærendam incumbentium, & Paternitatis vestræ admodum Reuerendæ exemplo hortatúque immorientium. Hoc si munusculum non displicuerit putabo me Deo (iucunda sanè grandique mercede) quem in Paternitatis vestræ admodùm Reuerendæ vtráque persona publica, & priuata, vnicè amo, & veneror placuisse.

Paternitati V. A. R.

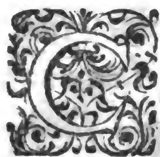
Addictißimus, & deuotissimus in Christo seruus & filius

L. IANINVS è Soc. Iesu.

PIO, ET, THEOLOGO

LECTORI.

VM ob fœcunditatem magni, & fœlicis, religioſique ingenij cuncta Nierembergij noſtri opera ſuſpexiſſem, &, quod eſt de S. Cypriano ſcriptum, viſa mihi eſſent ſole clariora, tùm nullum clarius, fortius, magnificentius hoc, de pretio diuinæ gratiæ, tractatu, cuius vtilitati ſummæ, ne aut prolixitas, aut idiomatis patrij obeſſent anguſtiæ, hunc & latinâ, hoc eſt orbis linguâ, donandum putaui, & totis in arctum contractis viribus penè ſimul totum legentium animis ad-

mouendum, quò conferta densim ex eo tela vulnus sine ictu, & destinata peccatorum nece non facerent, quod sæpè vsu-venit dum legenti oratio fusior spatium tribuit inflictæ iam plagæ non tantùm dolorem mitigandi, sed excutiendi quoque memoriam: cur vero te, Lector beneuole, pium, theologum compellauerim & optarim, causam legendo hanc esse deprehendes quòd placere hic sermo triuialibus oculis vt minimè potest, ita nec prodesse: tibi siue es Verbi Dei præco, seu sacris confessionibus addictus, siue promiscuo, & familiari iuuandarum animarum studio occupatus, spero fore vt prosit, & placeat.

VIN

VINCENTIVS CARRAFA Societatis Iesu Præpositus Generalis.

CVm opusculum cui titulus *de inæstimabili pretio Diuinæ Gratiæ*, P. Ludouici Iannini nostræ Societatis Sacerdotis, tres eiusdem Societatis Theologi recognouerint, & in lucẽ edi posse probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur si ita iis ad quos pertinet videbitur. In cuius rei fidem has litteras manu nostra subscriptas, sigillo nostro munitas dedimus. Romæ die 2. Martij 1646.

VINCENTIVS CARRAFA.

Facultas R. P. Prouincialis.

CLaudius Maucler Prouincialis Societatis Iesu in Prouinciâ Lugdunensi iuxtà priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. 10. Maij 1583. Henrico Magno dicto IV. huius nominis 20. Decemb. 1606. Ludouico XIII. 14. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur ne libros ab eiusdem Societatis hominibus compositos absque Superiorum permissione imprimant, permittit Hæredibus PROST, PHILIPPO BORDE, & LAVRENTIO ARNAVD, Bibliopolis Lugdunensibus vt

vt opuſculum *De inæſtimabili pretio Diuinæ Gratiæ*, *ex Hiſpanico idiomate latinitate donatum à R.P. Ludouico Ianino*, ad decem proximos annos imprimere ac liberè diuendere poſſint. Datum Lugduni die 20. Nouembris *1646.*

CLAVDIVS MAVCLER.

APPROBATIO DOCTORVM.

NOs infraſcripti Almæ facultatis Pariſiẽſis Doctores Theologi hunc tractatum *De inæſtimabili pretio Diuinæ Gratiæ*, per R.P. Euſebium Nierembergium Societatis Ieſu compoſitum & ex Hiſpanicò idiomate à R. P. Ludouico Ianino eiuſdem Societatis, latinitate donatum, legiſſe aſſerimus, cùm nihil in eo reperiatur à fide alienum. Datum Lugduni anno 1647. Ianuarij 10.

FR. STEPHANVS MOLIN Carmelita.

FR. MICHAEL MICARD. Minor.

CONSEN

CONSENSVS.

HVnc libellum, qui inſcribitur *De inæſtimabili pretio Diuinæ gratiæ*, typis mandari & in lucem edi hac in vrbe, Sumptibus Hæredum PROST, PHILIPPI BORDE, & LAVRENTII ARNAVD, Bibliopolarum Lugdunenſium, Ego Regis in Præfectura Lugdunenſi Procurator non impedio, die 12. Ianuarij 1647.

LORIN.

PERMISSIO.

VIſo Procuratoris Regis conſenſu hunc librum typis mandari ſupradictis Lugdunenſibus Bibliopolis concedimus, & ne quis vltra dictam facultatem denuò excudat prohibemus, Lugduni die 12. Ianuarij 1647.

SEVE.

INDEX

INDEX CAPITVM

De Inæstimabili pretio Diuinæ Gratiæ Christi nobis sanguine comparatæ.

LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I. GRatiæ compotem non tantùm esse diuinæ compotem naturæ, sed

LIBER TERTIVS.

eximiam.

LIBER QVARTVS.

LIBER

LIBER QVINTVS.

DE

DE INÆSTIMABILI PRETIO DIVINÆ GRATIÆ

Christi nobis ſanguine comparatæ, cogitationes piæ, ac ſolidæ.

Ex Euſebij Nierembergij Societatis Ieſu tractatu Hiſpanico Latinè decerptæ à L. Ianino ex eadem Societate.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Quid ſit ea gratia, & quantas opes contineat.

Ici breuiter poteſt eſſe omne bonum, cùm apud Deum gratioſus Deum poſſideat certiùs, quàm Reges ipſos qui Regũ gratia fulcitur, quæ diuinæ rudimentum quoddam & vmbræ eſt, quanquam ita informis & languida vix vt ſpeciem illius exilem referat. Eſt enim hæc 1.

de qua ſcribimus, gratia, pulchritudinis diuinæ particula quædam, animæ cælitùs infuſa, eámque tam amabili luce ac ſtabili ſic totam peruadens, vt Dei ipſius oculos rapiat, à Deo ametur, deſpondeatur, adoptetur, & ſupra omnes naturæ limites euecta, nec iam ampliùs humi repens & gentilitij luti vernacula, fiat diuinæ conſors, & particeps tum naturæ, tum hæreditatis, tum Regni æternùm beati. Sed hæc totidem miracula quot verba, dum lingua loquitur, deſtituitur ab ingenio, nec mirum; cùm nec beatæ mentes, Deoque proximæ ſint iis æſtimandis, aut intelligendis pares. Itaque defixo in propitiantis Dei ſolium obtutu, illius miſericordiam attonitæ colunt; niſi ad noſtram quoque miſerorum ſtolidam infelicitatem, fortè pariter obſtupeſcunt, quos, ſi quando ex illo dignitatis gradu tam ſublimi & ſancto agit væcordia in præceps, caſus tanti dolor vix leuiculus perſtringit, tantùm abeſt vt cohorreſcamus, eſſe nos è ſtatu & ordine vltra Seraphinorum conditionem ingenuam conſtituto, infra belluas, monſtra & dæmones, immani ruina deuolutos, reos odij omnium, ſuppliciíque ſempiterni.

2. Adeò nihili facimus *maxima & pretioſa promiſſa quæ nobis Deus per Chriſtum donauit, vt per hæc fiamus diuinæ conſortes naturæ. Promiſſa* quidem, verùm ſimul & dona; cùm ſit ingens munus, tam antiqua liberaliſque promiſſio, & datæ gratiæ certò gloria promittatur. Deinde *maxima*, quòd naturam omnem eſto immortalem, longè multumque antecellant.

Pretioſa

Pretiosa verò, vt quibus pretium nec amplitudo detrahat, neque multitudo, contrà quàm fieri consueuit; sed ipsa sui ratio asserat, & quo empta sunt, Dei sanguis. Postremò *diuinæ per hæc nos fieri consortes naturæ*; nec potest dicendo efferri, nec cogitatione comprehendi; & dicamur sanè in genus inseri diuinum, venire in partem diuinitatis vndique infinitæ; vnumque cum ea conflare, ac fieri quodammodo Deos, hæc & similia dum satis magnificè balbutimus, hæremus animo, neque assequimur, aut intelligimus: Nam si excellentiam hominis maiorem philosophi nullam capere potuerunt quàm vt esset ad diuina contemplanda natus, quid erit tandem in Deum euadere? ac si Dei ipsius præconio laudantur omnia mox ab ipso in lucem edita, quanquam solis naturæ finibus circumscripta, quantùm quæso iis bonis debetur admirationis, quibus nunquam non stipata gratia incedit supra totius naturæ verticem locatis? quantùm gratiæ ipsi tot ex se opum prodigia velut totidem radios vibranti? & hæc tamen proh dolor! vulgò ita vilescit, vt passim miserè, palámque sacrilegè proculcetur.

CAPVT II.

Quàm deplorandus sit gratiæ diuinæ apud homines despectus.

1. Jerem. *OBstupescite cœli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer*; Nam etsi pluris est huiusce gratiæ particula minima, quàm quicquid est in terris bonorum; sed horum minimis per summam stultitiam; horum fœdissimis per sacrilegium immane, indignè postponitur; nec difficiliùs, quàm ludendo, iocando, spontéque delirando. Docet Theologiæ Angelus, mundi, quàm longè latéque tenditur, præstantiam omnem, esse hominis vel vnius apud Deum gratiâ viliorem; imò & totum cum Angelis cœlum negat B. Augustinus cum hac posse conferri, sic vt Deo plus quiuis debeat, ob acceptæ gratiæ atomum, quàm si foret ab eo mentium supremarum excellentiam consecutus; cœlique ac syderum dominus, cum imperio & potestate factus. Docet hoc idem haud dubia ratio, nec sinit fides orthodoxa id ab rudibus ignorari, voluptates non ignorantibus gratiæ debitas, nobilitatemque à Deo proximè traductam, Deóque insitam; & esse nihilominus qui putris oculi coniectu hanc bonorum summam quâ Deus ipse continetur, dæmoni mancipent? & quantum quantum est hoc patrimonium orbe toto maius, escâ turpissimâ, spurcissimâ, fugacissimâ decoquant?

1. 2. q. 103. a. 9. ad 2.

l. ad Bonif. c. 6.

Obstu

Obſtupeſcite iterum cœli ſuper hoc! Quem enim rabies tam deteſtabilis inceſſat, vt ſi breuis ſuæ in pœnam gulæ, ſublatum iri de mundo ſolem, diſpuluerandas ſtellas, ac ſuſdéque vertendam conſenſionem primorum corporum certus ſit, huic tamen gulæ, hâc mundi totius confuſione, litatum velit? Quid tamen iſtuc eſt, ſi cum interitu diuinæ gratiæ confertur? Quem heu! tam crebrum, & procliuem, vt, non dico in dies, ſed momenta ſingula contingat; quotus quiſque eſt qui ab ſe, aut aliis, ſat mediocriter, defendat, doleat ſaltem, & lugeat? Horremus ad Solis deliquium paucas horas tenens; ad vrbem terræ motu hauſtam; ad ſtragem armentorum, & hominum; Quid ſi terræ, ac cœli partem, labes vaſtiſſima vorarit, fontes aruerint, arbores reuellantur, vrbes decem aut plures hiatus ſorbeat, quantò hinc metu percelli neceſſe ſit? & his peiora, triſtiora, luctuoſiora infelices, ſæpe quot diebus, ſiccis oculis, immoti cernimus; multis quotidie ſæuo caſu coram excidentibus diuinâ gratiâ, vel incrementi facilis, & gratuiti promptas ad eam acceſſiones ſpernentibus. Ac Elias quidem euerſionem montis non ſuſtinuit videre; Ieremiam vrbis ſanctæ funus inconſolabili dolore pariter afflixit; icta Iobi fortuna ſtuporem amicis ſeptiduò induxit; Nos heu! ſi noſtros dolores magnitudine metimur, conficiamur ſanè æterno mœrore, nunquam eius partem ſatis æquabimus qui peccando naturam diuinam; qui reginam virtutum charitatem, cum toto illa-

3. Reg. 19.

rum cœlesti comitatu; qui dona spiritus increati, cum eodem beatissimo hospite; qui adoptionem Dei; amicorum iura; autoramentum regni; meritorum & Sacramentorum pretia, fructúmque perdimus peccando inquam, totum cum Deo cœlum, diuinas cum gratia
Thr. 2. opes profligamus, perdimúsque innumerabiles. *Quomodo obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Sion? proiecit de cælo in terram inclitam Israël, & non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui? præcipitauit Dominus (nec pepercit) omnia speciosa Iacob.* Et erant hæc caduca per sese, atque eua-
1.Reg. nida: Sacerdotem Heli Sacratæ Arcæ; Nicolaum V. Constantinopolis; Hierosolymæ Vr-
Volater. banum; Benedictum I. Italiæ ab hostibus captæ laceratæque nuntius, tanquam fulminis telum momento obruit, ac vitâ priuauit; nobis calamitas, tanti boni tantulo amissi orbis exitio grauior, vix lacrymam excutit, nedum fontem vitam, reamque tot titulis eripit. At si
Ps.105. manum vltricem *eleuauit super eos vt prosterneret eos in deserto, qui pro nihilo habuerunt terram desiderabilem*; quanti nobis ignaua hęc stabit cæli vnicè optandi quærendique despicientia; quanti hæc aspernatio gratiæ, cuius neglecta vmbra tanti fuit?

Huius verò contemptus cum sit causa, sublimis sensuum de rebus fluxis opinio, de cælestibus ac veris humanæ mentis iudicium vile ac frigidum, vtrarumque altâ meditatione corrigendus est vterque error, detrahendumque æstimationi caducorum quòd æternorum pretio addamus,

addamus; subeunda diuinæ gratiæ multiplex, & opulenta vena vt perspectis illius thesauris pigeat oculos in terrena deinceps vertere, admirator enim, laudatorque acceptæ gratiæ, ait B. Chrysostomus, futurus est eius studiosior custos atque attentior. Age itaque Deo duce, aggrediamur *laudem gloriæ gratiæ ipsius.* Tu verò Deus Optime, Maxime, misericordiarum pater ac luminum, inspira menti, ac sermoni lucem, vt hoc tuum scribendo, non deteram munus, quo sublatos è primogenio puluere mortales in tuam familiam transscribis. Tu IESV Seruator, per illum sanguinem, quo tibi toto miseri stetimus, da vt illo emptis, & gratiæ redditis, gratiæ pretium vtcumque explicem, quam benè putasti tanto emi. Tu summe sanctéque Spiritus, exaggeratam donis tuis hanc tribuere solitus, doce quid illa & quanti sit, quam nisi tecum nunquam donas. Fac Beatissima Dei & gratiæ Mater, vt huiusce opes hominibus detegam quas dignitati maternæ prætulisti. Vos ignitæ mentes, incorporea ex luce, flammisque concretæ; vos solutæ corporibus animæ, quæ fructu gratiæ gaudetis, & estis apprimè illius consciæ, vestro mihi præsidio adeste, vt mihi, meisque similibus, fallaci ab oculis detersa nube, purum gratiæ solem exhibeam, cuius pulchritudo viuaces in nobis sempiternasque suscitet concupiscentias.

Homil. 1. in ep. ad Eph.

CAPVT

CAPVT III.

Quanti in eo æstimanda sit gratia quòd toti naturæ antecellat.

1. AC principium quidem vt ex iis ducamus, quæ sunt gratiæ postrema; probant Theologiæ principes, longè inferiorem esse naturam gratiæ. *Cælum & terra transibunt,* inquit Augustinus; *prædestinatorum autem salus, & iustificatio permanebit; in illis tantùm opera Dei, in his autem est imago Dei.* Ex quo conficit S. Thomas plus esse, reum gratiæ restituere, quàm cælum & terram condere, cùm huius operis præstantia omnis definiatur natura mutabili, eius verò augustâ cognationis diuinæ maiestate; quo sensu exclamemus licet, *Miserationes eius super omnia opera eius.* Cedat his stellarum fabrica, cælorum immensitas, consensus simplicium, ac dissimilium corporum, rerum multitudo, nullo fine ac numero varia, homines ipsi & Angeli, quibus vt insit valde conspicuus supremæ potentiæ character, at eidem Doctori non vanè Ecclesia succinit: *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè, & miserando manifestas;* sed cæcutimus ad eam lucem; Moses verò, probus aliòqui Dei operum æstimator, transcurrentem illam contuitus, *Dominator Domine Deus,* ait, *misericors, & clemens, patiens & multâ*

tr.71 in Ioa.

1.2. q. 113. a.9. in corp.

Psal.144.

L.2. in arg. sed contra.

Exo.34.

misera

miserationis! nec valet extra se positus vocem aliam rumpere præterquam admiration s ad hanc misericordiam, suspensæ. Tradit viri eximiè doctus, & insigniter pius, inferiora hæc immenso spatio homini cedere, & quidem vni, quamuis ponãtur infinita; Negat B. Chrysostomus vllam esse in orbe cum hominis natura comparationem; sed addit S. Augustinus, præstare iustum, quam hominem vel Angelum esse; Sanctus verò Thomas charitatem seu gratiam animæ præponit; haud quidem ex solâ nobilissimæ qualitatis excellentiâ spectatam, quâ naturæ omnis substantiâ qualibet censetur melior, sed ex ipsa quoque pretij dignitate; Sit enim formica auro perfectior, pretiosior haudquaquam: Gratia præter natiuum decus, supra sphæram naturæ situm, æstimationis item iure, ac pretio naturæ sic eminet, vt de illa meritò dicatur: *Melior est cunctis opibus pretiosissimis, & omne desiderabile ei non potest comparari.* Attollamus ergo parumper oculos ad has opes, statuamusque an negligendæ sint & otiosiùs occupandæ; O absurditatem! nemo se satis auarus capiat, si cum Irus decubuerit, expergiscatur Crœsus, & latifundiis, margaritis, palatiis ditatus. O nostram denuò fatuam, capitalémque stultitiam! quos vtramuis in partem rationes gratiæ nihil mouent, non iis modo bonis, sed cælo ac terris potiores, & quos amicitia, odium, lucri odor ac fumi, gratiis & pestilens, percalcatam gratiam lætos rapit. Nam quid tantam amentes iacturam quærimus? Quid tanto ambitu,

Less. l. r. de perf diu. c. 1. in Cap. 1 Ep. 2. ad Cor. Ser. 15. de verb. Apost. S. Tho. Bon. Valent. Molina Granat.

Pro. 8.

tantum malorum aucupamur?

Habet enim prærogatiua gratiæ præ naturâ, hunc insuper cumulum, vt eius pars infima, cunctis naturæ bonis præponderet. *Melior est enim vnus timens Deum, quam mille filij impij*, affirmatque B. Augustinus, quod paulò ante indicaui (sed verbis iuuat conceptis reddere) Dei gratiam non solùm omnia sydera, & omnes cælos, verùm etiam omnes angelos supergredi. Quod ipsum vetat Caietanus vllo temporis puncto nobis excidere, ne vnà excidat pœnæ acerbitas, tanta vltrò bona diuinitùs oblata contemnentibus paratæ. Ac iure omnino, quòd hæc Dei dona conculcentur, hominum Angelorumque imperio maiora, & à Deo oblata, & ab homine vili, ingratóque spreta, & quisquiliis rerum ac sordibus non solùm postposita, sed mundo ac dæmoni prodita, vendita, mancipata; cùm propter dantium discrimen nefas sit, vel cælum à dæmone accipi, aut inferorum pœnas de manu Dei recusari; nos verò ab illo inferis peiora; eáque sexcentis conferta molestiis auidi captamus, gratulabundi admittimus; Deo oblata, etsi orbe toto pretiosiora, & paternis condita deliciis, repudiamus atque despuimus. Verùm dantes omitte, dantium animum attende. Dat Deus profusè incredibili amore, inæstimabilem margaritam; dat parcissimè dæmon ex implacabili odio, infame ludibrium: si muneri pretium facit dantis potius animus, quàm munus; quid hoc tandē furoris ac dedecoris est, leui compendio, applausu, & voluptatulâ, quibus rabie ardens hostis,

Eccl. 16.

Lib. 2. ad Bonif. c. 6.

hoſtis, mortem miſcet quam tibi obiicit, ſummum Dei optimi donum ac ineffabile proiicere? & iacturâ illius id emere, quo infeliciùs & crudeliùs pereas? S. Eulog S. Mac.

Valet autem hæc tanta gratiæ dignitas totam infinitá intercapedine naturam infra ſe deſpectans, non ad vitandos modò lapſus eidem gratiæ lethales; ſed ad ſtrenuam virtutum culturam, quibus alitur & augetur. Eſto, nihil tibi gratiæ decedat, omiſſo profeſtis diebus Miſſæ ſacro, neglectâ orandi, miſerendi, pœnitendi, affligandi tui, abiiciendique arbitrariâ ſollicitudine; at ingens damnum eſt quod nihil ei accedit, cùm facilè poſſet talibus ſtudiis multum accedere. Fingat ſibi auarus diei vnius ieiunium, precationem, aut cilicium totis Indorum penſanda claſſibus, quis illum teneat, capiat, adire, affarique auſit? Quis perſuadeat iſtorum laborem operum & valetudinis ex eo periculum vt excuſet? Tu eumdem laborem quo colore, quâ ſiue prudentiâ, ſeu vecordiâ excuſas, præmij certus, cuius minima ſors mille Indias, ac totidem mundos interuallo inexplicabili tranſcendit; & ceſſamus poſt hæc ignaua capita? nec in verſandâ glebâ ſudorem, & ſanguinem fundimus auream meſſem ocyùs daturâ? Quid dico ſanguinem? ſatis eſt gemitus, ſatis lacrymula, ſat propoſiti vigor, & deſiderij, miſsáque identidem cælo vox IESVM ſpirans, & IESVM implorans. Quis non ſexcenties quot horis IESVM inclamet, ac nominet cupidus, ſi pari numero ciſtas auro plenas ſibi tunc adfore cognoſcit? 3.

Et hoc quantulum est cum iis compositum, quæ immobili fide nobis promittuntur, quoties preculam, votum; pium de Deo, de cælo, de nihilo nostro suspirium aut sursum tulerimus, aut mente presserimus? Ah quis hæc decora quis hoc gratiæ regnum, & has diuitias animis nostris defigat penitus, idque à nobis non primoribus labiis, sed deliberatâ fortique præparatione, efficacique persuasione obtineat quod pronunciauit Doctor piissimus, esse gratiam naturæ Dominam, ac Reginam.

Gers. serm. de circumc.

CAPVT IV.

Præstare miraculis gratiam.

1. PArum est gratiæ quod toti naturæ emineat, nisi sit etiam iis superior, quæcunque Deus mirabiliter patrauit. Sic relatum est paulò antè, palmarem gloriam omnipotentiæ diuinæ, *parcendo maximè & miserando* contineri, vt quæ nihil vsquam inter homines maius perficiat quàm cùm suâ illos gratiâ perfundit; sic intelligit S. Augustinus, illam promissi magnificentiam, quo se credentibus corporata diuinitas obstrinxit, fore nimirum vt *horum maiora* facerent quæ ipsa in orbe admirabiliter edebat, quod cum vnius Petri vmbra vix ratum facere videretur, explicat Sanctus Doctor, illa Christi miraculis maiora, iustificationis opus esse, cui pro sua parte quisque fidelium incumbit:

Tr. 72. in Ioan.

Ioan. 14

bit: iuit tamen Christi potentia instar aurei amnis per triplex miraculorum genus, quod Theologi distingunt, naturam restituens, attollens, & exornans supra omnem illius capacitatem, agendique vim, ac modum; nam quæ bonis donatur gratia dum iustitiæ redduntur, etsi hanc ipsi nequaquam efficiant, ob hoc tamen quod eam promerentur, vel præparatione sedulâ inuitant, dicuntur maiora Christi miraculis facere. S.Tho. 1.p.q. 105.a.8.

2. Ah! si norint homines, quantum sit quod agunt, cùm anteactam vitam dolore criminum rescindunt, serióque ad frugem redeunt maius profectò quiddam, & excellentius quàm si corpus mortale, immortalium gloriâ induerent, excitarent in vitam mortuos, hominem ex nihilo crearent: *Si hominem*, inquit, B. Augustinus, *te fecit Deus, & iustum tu te facis, melius aliquid facis, quam fecit Deus.* Quid si germanum possis, dolendo propria scelera è sepulcro in vitam reuocare, an vsque adeò sis Deo infensus, & germano crudus, vt eum ipsi dolorem neges? Quid ergo mortuam animam, te, inquam, ipsum, æterno addictum exitio, ab eo non reuocas, cum possis tam leui ac parabili dolore? Fingamus indici damnatis ad inferos, facultatem vitæ melius retexendæ; an eorum quisquam neglecturus sit tantum munus, reiecturúsue in aliud tempus, aut momentum, etsi, maiore quàm ipsi nunc ferant cruciatu fruendum proponatur? Quanti verò id prodigij sit videre homines ex horrendis illis flammarum sepulcris in spem frugis, & gratiæ, Ser. 15. de Verb. Apost.

 felici

felicitatíſque rediuiuos! At hoc heu! totum nobis in manu eſt, Dei præſidio, quod vltrò porrigitur, adiutis; cunctamur tamen inconſulti, & deliberamus, & moras agendi nectimus, emergendíque ex iis malis præ quibus leues ſunt damnatorum pœnæ; hoc eſt ex incendio ſcelerum, ſummæ odio bonitatis: Lethali autem confoſſam vulnere denuò animam inſtaurare excellētius ait S. Chryſoſtomus, quā corpus mortuum excitare, ac meritò quidem, cum ex B. Auguſtino corpus vitæ reddatur iterum caſuræ, anima, nunquam deſituræ: ex quo item affirmat S. Gregorius pluris eſſe conuerſionem Pauli Chriſtum perſequentis; quàm ſuſcitationem quatriduani Lazari in ſarcophago fœtentis. De quibus egregiè Richardus à S. Victore negat poſſe, quid maius hominibus à Deo tribui, quàm vt ad vitam meliorem ſuo miniſterio nocentes reuocent, & ex familiâ dæmonis in Dei filios traducant. Nam cui poſſit niſi penitus cæco, videri grandius, carnem fragili vitæ, boníſque perituris, & voluptatibus reddere, quàm æternis. O dotem dignitatémque? quam ſponſæ vni, ab ſponſo vno, eodémque Deo aſſeri decuit, vim nempe Deo filios procreandi, & Iræ matri ac Patri dæmoni ſubductos, in ſinum gratiæ, & Chriſti iura transferendi. At ô noſtrum è contrario ſtuporem ad hæc animi dona ſenſu caſſum, ad corporis commoda viuacem & vegetum, & ſocordi gratiæ neglectu, immortali vtriuſque gloriæ peſſimè inimicum. Quæ, malum! inſania, velle corpus ſanum miraculo ſeruari; mortem

Tom. 4. homil. 4 De Verb Domini ſerm 44 fusè.

3. Dialog. c. 17

in Beniamin min. c. 44.

tem ab animâ ne remediis quidem communibus defendi? Quo tamen lethargo non ij modò laborant, qui ab se vitales gratiæ affluxus prohibent, verùm & qui acceptos, cùm possint facilè augere, contemnunt: Sciremus vtinam! cuilibet virtutis operi quid insit ad incrementum gratiæ, meritúmque gloriæ momenti, nulla nobis abiret pars temporis ab amando, precando, adorandóque Deo vacua, & tæderet vel semel spiritum ducere, nisi ad Deum adspirando: Sciremus! quanti sit lugentem solari, ferre opem egenti, offensam remittere; occasiones eiusmodi grandi pretio quæreremus, nec minus quàm Sancti Apostoli earum occursu & beneficio gauderemus. Sciremus demum, quàm pretiosa sit autoramenti conditio nobis vel semel ex virtutis præscripto agentibus posita; foret intolerandum nobis, cum possemus centum virtutis opera exercere, vnius nobis copiam eripi, & quod consequens est, accessionem gratiæ illi responsuram, patratis à Christo prodigiis excellentiorem. Hanc in Thaumaturgis S. Eulogius præ miraculis suspicit, integrámque illorum, castam & perpurgatam mentem iis præfert. Hanc demiratur S. Gregorius, cum in corporibus peracta quondam miracula docet in animis tantò præclarius nunc edi, quantò corpori mens cedit, & diuersissimo vtrimque exitu patrantur, opportunitatis scilicet caducæ, ac beatitatis immortalis. Ad hæc, *corporalia illa*, inquit, *miracula ostendunt sanctitatem, non faciunt; hac verò spiritualia qua aguntur in mente, virtutem*

Act. 5.

Homil. 29. in Euang. de Ascẽl.

tem vitæ non ostendunt , sed faciunt ; illa habere & mali possunt, istis autem perfrui nisi boni non possunt. Quod de summo quoque prodigiorum genere censendum ratio persuadet, nec de altero tantùm, in quo S.Tho. ponit reuocatos in lucem hanc mortuos ; nam multis simul locum vnum corporibus, pari, ac si vnum foret aptare laxitate, aut ea corpora beatorum dotalibus gloriis ornare, quamuis referat inter summa, quid tandem est ad coniunctionem animæ cum Deo in eam illabente, ac pulchritudinem ipsius sempiterno Dei aspectu dignam. Igitur si manca, & distorta membra corpúsque, putridum, & afflictas fortunas nemo non libens restituat, si parcâ id valeat eleemosynâ, paucísque ad Deum precibus obtinere, quo pacto non est in seipsum crudelis, qui æternum decorem, ac valetudinem & opulentiam non dissimili sumptu facilem & paratam animæ suæ negat? Cur nostris consiliis & rebus, gestísque singulis Dei amorem, & gloriam non præfigimus in scopum, cuius per singula studio, diuinæ gratiæ altiorem in gradum euehamur qualibet naturæ præstantiâ, quouis miraculo celsiorem.

CAPVT

CAPVT V.

Infusæ gratiæ opus diuinorum operum maximum.

SEquitur alia gratiæ laus maior, quam tradit suo more pressè ac solidè S. Thomas, qui cum statuisset ex agendi modo creationem esse maximum Dei opus; subdit, res quæ sit magnitudine spectatâ, esse iustificationem impij longè maius, vt quæ *terminatur ad bonum æternum diuinæ participationis, non autem naturæ mutabilis.* Ex quo iam apparet dementia hominis rem tantam dissipantis haud sanè leuior quàm si opus insigne toto regalis potentiæ, ac sapientiæ, regnique patrimonio ab Rege quopiam erectum execrandus ciuis non destrueret modò, sed eius se ruina volens sepeliret. Notus est postremus Samsonis actus; at heu crebrior, etsi multò minus, nec nisi obiter, paucisque cognitus, peccantis furor illi oppositus; qui ad dæmonem oblectandum, & dedecorandum conditorem, legémque illius sanctissimam, Templo Spiritus increati diuinâ constructo gratiâ manus impias admolitur, eiúsque se casu opprimit. Non hoc sacrilegus Rex Antiochus ausus est, quanquam Dei Templo fuit iniurius; mox verò vltrici manu ictus, ebullientibus in vermes dilapsisque frustatim carnibus, periit; violanti Spiritus sancti Tem-

1. 1. 2. q. 113. a. 9.

plum, Deo ipsa cæli pulchritudine gratius, extinguentique stellas eius & sacrarium temeranti, parcetur scilicet? disturbanti regiam statuam fabri operâ cusam, infertur crimen pœnáque maiestatis; Dei opus excellentissimum, simillimum atque carissimum prementem, proculcantémque vindicta præteribit? Agnoscant, ait doctus scriptor, agnoscant mortales, quanta sit grauitas, quàm violenta pestis, quàm dira pernicies mortiferi criminis, quo diuina destruitur gratia; præstaret si quidem in nihilum mundi huius machinam redigi, quàm illud admitti: sed est vice versâ diuinius in tanti operis absolutionem, sociam manum Deo adiungere, quàm ad creandos ab eo angelos, cælúmque adhiberi; & hæc est pars nostra, hæc magnifica sors, fœlíxque conditio, vtinam sat nota, qui ad augendam in nobis gratiam à Deo adsciscimur. Quid hoc tandem, ô Deus, bonitatis ac profusionis, tam altè in tuas glorias, frugis malæ seruulos admittentis? Quid hoc ignauiæ, indignitatísque hanc Societatem diuinæ operæ abnuentis, aut lentè ac frigidè curantis, licet in vsus nostros, quæstúsque comparatam.

Phil.Gã. in 1.2.q. 113.c.8.

2. Nec verò ab iis, quibus gratia præcellit, Dei præpotentis, operibus, excludendum est id lumen gloriæ, in quo superi Deum vident, cuius beatissimi conspectus præstantiam viri doctissimi non minori iure gratiæ postponunt, quàm rei cuiuslibet naturam, facultatibus eiusdem, & actionibus. Vna humanitatis à Deo assumptio, quâ nec maius quidquam nec melius

Suar. 66 1.c.13. Valent. d.8.p.4. Lobet. l.2. de perf. prop.2.

lius fieri excogitaríque diuiná potentiâ valuit, hoc ipſo dum cunctis Dei operibus, ipſique iuſtificationi antecellit, huius prærogatiuam mirificè prodit, quod iuſtificationem pro ſcopo habuerit; Tanti fecit immenſa bonitas homines apud ſe facere gratioſos, nec vlli propterea pretio, non filio, nec ſibi pepercit, vt euigilemus ad hunc ſolem, ſtatuamúſque num deceat, quod tanto ardore, tantíſque impendiis nullius indiga maieſtas ſuſcepit, defungendi causâ, otioſéque à nobis obiri: Accedant his verba ſancti Theologi, *qui donum* 12. q. 113.1.9.
gratiæ iuſtificatis impium, hinc affirmat, dono gloriæ beatificantis iuſtum, maius eſſe, quòd plùs excedat donum gratiæ, impij dignitatem, quàm donum gloriæ, dignitatem iuſti quem gloriâ dignum iuſtificatio iam fecit; Vnde ait S. Auguſtinus: *Iudicet qui poteſt, vtrùm maius ſit iuſtos Angelos creare, quã impios iuſtificare, certè ſi æqualis eſt vtrumque potentiæ, hoc maioris eſt miſericordiæ.* Præſtat ſanè maiora qui dat quingentos gratuitos, quam qui reddit bis mille debitos, debetur iuſtis præmium, reis ſupplicium; his loco ſupplicij donari veniam diuitiis gratiæ cumulatam, monumentum eſt immenſæ liberalitatis. Facit rebus plerumque pretium, egeſtas quærentis, obtinendíque difficultas; fuit ouicula pauperi carior, quàm Iobo greges, aqua Dauidi per medios hoſtes è ciſternâ Bethleem petita, quam quicquid alibi fontes ac fluuij voluebant. Quid autem, Deus immortalis! egentius homine gratia deſtituto; quid ad repetendam, recipiendámque debilius?

3\. Auget magnitudinem huius doni, peculiare quoddam beatitatem inter gratiámque discrimen. Fas enim quandóque viri magni censent, beatitatem non cupere; &, quoad nos attinet, si Deo visum sit, ipsam nolle; hac mente Mosem à Deo petiisse, vt de libro vitæ deleretur; Paulum, anathema pro fratribus fieret, pœnásque ignium apud inferos sustineret; absentem verò gratiam non optare; deprecari, oblatam; possessæ partem abdicare, ne salute quidem omnium propositâ, vlli vnquam mortalium fas fuit. Cedant diuinis rationibus humanæ; satis Deo fiat, eiúsque honori per gratiam; deinde sed longè post spatio, vtilitati nostræ per præmium: non decet nos æquali studio velle Deo & nobis placere; illud assequimur diuina adoptione ac tutelâ; hoc beatâ mentis corporísque immortalitate; ex quo illa B. Anselmo digna sententia, quâ dixit, malle se gratia præditum inferis addici, quàm ea destitutum cælo frui. Scelus, opinor, suscipiat nemo, nisi desperatissimæ salutis, qui præsentem, ac certam æterni boni iacturam videat, nunquam sarciendam, cum sempiterni mali exploratissimâ & præsenti pœnâ. Quâ ergo dementiâ Dei offensam non respuit, cuius supplicium imminere sibi non dubitat, interitum gratiæ, quâ sanè minoris pendenda est tota beatorum felicitas. Ah! tanti ponderis rationes, si rectè homines subducant! multos enim spes recuperandæ sub mortem gratiæ, facit eius perdendæ prodigos; nec damnum interea insulsi, bardíque computant, cæli totius

Mol. in 1. p. q. 24. Taul. serm. de Assum. Vbert. in arb. vit. l. 3 c. 3. Rusbr. de præcep. vir. c. 2. Chrys. Oecum. Theop. Ansel. Cassian. &c.

tius

tius iacturâ grandius; Esto sis, infœlix! nec integrandæ cum Deo spes illa gratiæ te fallat; sed eâ, vel punctum temporis carere terribilius est, quàm partis iam cæli gaudiis in perpetuum exturbari. Non sunt hæ declamantium ampullæ, sed meræ pronuntiata veritatis; Ipse qui anathema esse à superum cœtu, fratrum causâ optauit Apostolus, nullam vim tantam fingere animo potuit, quâ reuelli à gratia valeret, deliberatâ potius quorumuis malorum perpessione, ac priuatione bonorum, quàm se ab Christi charitate distrahi pateretur.

Vnum denique huic admirandæ, quod videtur magnificentiæ deesse, illam præcipuè commendat; miraculis enim superior iustificatio, haud tamen est ipsa miraculum; In miraculo enim tria spectari monet S. Thomas. Primum est efficientis potentia, vnius Dei propria, cuius est solius patrare mira, hoc est occultam causam habentia; sic tam restitutio impij quàm orbis creatio nomen possunt miraculi tenere. Alterum est forma naturam materiæ, cui inseritur, excedens, vt est reparata cadaueri vita, quo modo miraculum non est; impium à Deo in gratiam recipi, cum ex B. Augustino conditus ad Dei imaginem, hoc ipso sit gratiæ capax. Tertium quiddam in miraculis inuenitur, quòd est præter morem & ordinem causarum, vt in Sauli ad Deum conuersione subitâ euenit; sed hoc parum ad rem nostram iam facit. In secundo autem, quis te, ô bonitas, ô Dei optimi liberalitas augusta & immensa non amet, reuereatur, obstupescat? mune- 4.

ris tanti assecutionem, tam altè supra omnem naturam & miracula omnia locatam voluisti citra miraculum perfici, & quò pronior nobis esset, intra vsitatos quærentium nisus, metásque agendi solitas reliquisti. Absit, absit inde minoris vt donum æstimemus, vnde es, ô dator, pluris æstimandus; & ex eo apud nos peiore loco sit, quòd magis obuium, cunctísque proponis, quàm si vni ac semel id dares. Sic verò à te constitutum si foret, quî posset in illius vnius pectus, tám execrabile, aliemúmque consilium subire, vt hac se thesauri singularis possessione vltrò abdicaret? Ah quantò nos melior eiusdem accepti conditio, ac liberalior compellit, vt simus tui nimis, bone largitor, memores, & quicquid in nobis est virium, in muneris tui conseruationem, decúsque contendamus.

CAPVT VI.

Possessorem sui Diuina gratia supra naturæ ordinem euehit.

1. INter tot illa gratiæ decora notata magis hactenus quàm tractata, lucem reliquis ingentem adfert, quod supra quam fluxæ opes valent, possessores suos facit suæ totius excellentiæ consortes. *Pone,* ait Seneca, *in opulentissimâ me domo, pone vbi aurum, argentúmque in promiscuo sit, non suspiciam me ob ista quæ,*

De beat vit c. 25.

quæ etiamsi apud me, extra me tamen sunt, non peruadunt hominem penitus, & quantumuis blandâ magnâque specie oculis illudant, nec temperamento, nec formâ corporis, nec supellectile animi faciunt tantillo meliorem; Verùm enimuerò gratiæ laus hæc est, vt quem obtinet gradum, hospitem suum in eo statuat; animum siquidem, hoc est, hominem ipsum, non hominis spolium permeat, afficitque, ac sibi commiscens dotes cum illo suas participat vniuersas; ita illum secum, in statum peruehit pulcherrimo isto atque amplissimo mundi opere celsiorem, vt quicquid gratia thesaurorum claudit, id omne habeat in se cum gratiâ transfusum possessor gratiæ fortunatus; & quàm diues foret qui vnâ in gemmâ regnorum omnium, terræque ac cæli pretium haberet, tam debet censeri opulentus, quem rebus cunctis à Deo conditis hæc vna gratiæ maiorem facit possessio; vniuersitatis huius in infinitum porrectam, ditissimámque vastitatem minima gratiæ portio excedit, miraculis eminet, ordinem efficit supra naturæ fastigia nobilissimum, nec potest à Deo patrari aliquid maius gratiæ attributione, ex quo consequitur, cui tam opima hæreditas obtigit, hunc esse princeps Dei opus nullis definitum naturæ limitibus, sed eâ sitisque super eam miraculis admirabilius, atque diuinius. Ita S. Cyrillus Alexandrinus, nos Christi gratiâ, velut splendenti ornatos purpurâ in dignitatem prouectos asserit naturæ captu illustriorem, & Dionysius Carthusianus pretium operæ cui merces

In c. 14. Ioan.

In 2. d. 27. q. 2. ad sent. Durand.

merces debetur censendum, partim ex gratia, quæ hominem Deo acceptum facit, ac similem, partim ex naturâ rationis capaci, sed supra naturam beneficio gratię promotâ. Hoc verò quid tandem honoris immodici, largitatisque est? eductum ex tenebris, limóque natali hominem, non inferiori solùm huic mundo & animantibus, tanquam alterum Adamum præficere, non terræ ac cælo, Angelis atque hominibus; sed eò attollere, quò nullius per se natiua nobilitas pertingit. Extat profectò quiuis Deo gratus, etsi doloribus & miseriis plenus, tantò superior Seraphinorum Principi, quantò hîc mediastino vili, & mendico. Atque hîc nostram quis satis lugeat tetram noctem, qui hunc amplitudinis apicem fœdâ toties mutamus seruitute? sæuimus interim miseri capitalibus iris, & mutuis cædibus, vt gradum inuadamus mendaci cæcorum iudicio cæteris digniorem; & si detur optio nascituris, nemo nisi supremum, nobilissimúmque delegerit, nemo infra vllam purarum mentium velit consistere. Quod ergo nos fascinum incantat? cum ad hoc multò augustius, quod nobis defertur, imò ingeritur, nomen decúsque gratiæ, aut nihil mouemur, aut fortè acceptum venale cuilibet, teruntio ponimus? Quem non percellat deiectus in belluam Nabuchodonosor? Ex potentissimo, inuictissimo, triumphantissimo vastissimi imperij Rege ac Domino, cuius *magnitudo peruenerat vsque ad cælum & potestas in terminos vniuersæ terræ*, pastu, villis, vnguibus, figurâ, voce, in feram versus, in

sylua s

ſyluas extruſus, ſeptennium intèr illas egit. Quid habet hi ctamen formidoloſum, minúive tolerandum caſus; ad eius ruinam qui de gratiæ ſolio creata infra ſe procul omnia ſpectante in ſortem dæmonum ac pœnam præcipitatur voluntario impetu, & quoad illum attinet nunquam reuocando?

Agnoſce homo ſplendorem quem à gratiâ ducis, dignitatem quam mente obtines, vitâ gere; quid tibi cum mundi legibus, qui mundum longè ſub pedibus calcas, qui nobilitate ſecundi generis cælum premis; quid mente in terrâ cœnóque volutaris? Hûc nuda ratio perduxit, ſtultos veteris ſapientiæ architectos vt probè viderint, abſurdum eſſe terræ huius præ cæli orbibus, ſtelliſque amorem. *Hoc eſt punctum*, inquit ex iis vnus, *quod inter tot gentes ferro, & igni diuiditur: ô quàm ridiculi ſunt mortalium termini? Vltra Iſtrum Dacus non exeat, Strymo Thracas includat; Parthis obſtet Euphrates; ſi quis formicis det intellectum hominis, nonne & illæ vnam aream in multas prouincias diuident? ſurſum ingentia ſpatia ſunt*, &c. Alius in tam vario theatro, quod ex Lunæ regionibus deorſum ſpectarat, viſas ſibi narrat res omnes ridiculas; eos præcipuè qui campos fixis limitibus metati, in iis valde læti ſuperbè regnabant, cum tota Græcia vix inſtar eſſet quatuor digitorum, inter complures eius prouincias minima Attica vix poſſet notari, palatia diuitum, & latifundia ne apparerent quidem; Alij alia; Nos propriæ conſcios dignitatis, quâ cælum re ipſa, non

2. Sen. præf. in quæſt. natur. Luciani in Icaromenip.

verbis duntaxat, aut cogitatione transcendimus quid agere oportet, quid de nobis, de gratiâ, de rebus infimis sentire? Si tantum interest inter supremum orbem, & hanc terræ molem: vt hæc præ illo vix punctum obtineat, cùm stellarum permultæ, quæ punctum lucis hominibus exhibent sint hoc terræ globo multis partibus maiores; inter gratiæ solem à Deo proximè afflatum, & hoc vitæ totius nostræ, ac patriæ lutum, quantum necesse est chaos interiici? Quid paritura est ratio dignitatum, tam immensis dissociata interuallis, si tam portentosæ magnitudinis corpora locorum discrimē in apices cogit, etsi qualecunque animo cogitetur, non possit eò peruenire quò supra naturæ vniuersitatem, regiam suam gratia posuit? Tanta est ordinis maiestas, in quem verè pœnitens factorum reus repentè adsciscitur! sed, quod est maximè dolendum, eam quasi sepultam ignoramus, & cum videamus fallaces de mole cælestium orbium, oculorum suffragationes certiore intelligentiâ à Philosophis corrigi, nostram de pretio gratiæ ignorationem fidei diuinæ certioribus oraculis nondum corrigimus.

3. Pauci quibus id persuasum est, generis memores, & nobilitatis à gratia ductæ, cupiditatibus naturæ, ac studiis indignantur; & rustici more in curules rapti, saliuam originis pristinæ, oblectamenta, notas, & quicquid vmbram abiectionis paternæ præfert, erubescunt. Plotinum corporis puduit, animi conscium, & amantem: Isidoro Alexandrino ciebat lacrymas edendi

Porp. in eius vita Hist. Laus. c. 1.

edendi necessitas, quod natus epulis beatorum, ad quadrupedum pabula cogeretur: nefas Paulus rebatur *gloriari nisi in cruce Domini nostri IESV Christi*; nefas *acquiescere carni & sanguini*: nefas magni aliquid fecisse præter *nouam creaturam*: Nobis quo pacto natalis rusticitas recurrit? qui nos genius turpis & ingratus à nouæ familiæ dignitate, in antiquæ sordes & ignominiam retrahit, naturæ Dominos & superûm socios? Quod œstrum ad horam porcorum extimulat, & accepti regni oblitos delitias, agit in voluptates sensúsque pecudum, generositati gratiæ probrosos? Illò, illò tendamus virtute, quò sumus euecti dignitate; si quid est inferius optandum, cruces cum Apostolo ambiamus, in quas naturæ mundóque confixi, pro alterius, ac superioris naturæ ciuibus nos geramus. Ad Gal.

CAPVT VII.

Gratiam esse increatæ Dei naturæ participationem.

MAgnum est hominem beneficio gratiæ, naturæ omni creatæ præponi, sed maius omnino increatæ participem fieri, cuius excellentissimi consortij nos primus admonuit S. Petrus à quo in eam dictum sententiam interpretantur Patres, *nos Dei maximis, pretiosisque muneribus diuinæ consortes naturæ esse fa-*

1. Aug ust. Ep. 102. cap. 4. Cyrill. 3 Thess. cap. 3. Athan. S.Tho.

ctos, haud quidem modo quolibet, sed summo, & quanto ipsa naturis cæteris præcellit, hoc est, infinito, cuius excellsitatem doni non possunt Sancti pro voto prædicare; censet enim B. Areopagita, in ordinem, statumque diuinum vi gratiæ sublatis, vitam nobis diuinam inspirari: S. Maximus diuinitatem dari, peruadente gratiâ naturam cælesti luce, ac vltra conditionis suæ classem efferente; S. Thomas nos ἀποθεῶν & deificari, quo dici sublimius nihil potest: Sunt enim cuncta propriis distincta veluti gradibus, habent quædam vt sint solummodò, plura vt constent ex diuersis; alia vt viuant, vt sentiant, ratiocinentur in corpore, sine adminiculo corporis intelligant, qui ordo omnium supremus, suis tamen nobilitatis diuersæ gradibus in fastigium assurgit, extra humani prospectus aciem constructum, si præsertim ex illo spirituum innumerabili populo, quisque proprium habet excellentiæ characterem quo ab aliis discrepet, & demus habeat, addamúsque his alias præstantiorum naturarum, quæ condi valent à præpotente Deo classes infinitas; diuina iis longè omnibus prominet, in cuius nos gremium, & societatem ius præcipuum gratiæ assumit, & diuino perinde ordini inscribit vt palmam in viuentium gradum; inter sentientia leonem videmus insertos; quod pondus inopinatæ dignitatis si vni tantummodò animæ inter tot myriadas hominum imposuisset Deus, infuso in eam suæ gratiæ thesauro, naturæ totius pulchritudinem obscuraret, ac tum omnes mortales, tum mentes illas à con-

cretione

cretione corporis liberas in ſui admirationem, & adorationem verteret vniuerſas. Quî fit itaque nunc vt idem hoc boni, ſed fuſum latius tam flocci pendamus, & quò eſt Deus in nos profuſior, hoc ſimus in illum ſordidius parci? vt emptis ingenti labore aurique pondere titulis, conſortia procerum, ambitio affectet, hoc Dei conſortium negligat? vt in ſanctioribus conſiliis ſolitos regibus aſſidere, ſi loco moueantur, dedecoris impatientia extinguat; nos, ah! ſæuam iacturam & immedicabilem honori noſtro plagam! tepidè moueat, Dei non dicam conſiliis, & affatu, ſed naturâ & genere excidiſſe? vt teſte confićto impetitus claritatis auitæ nitor crudelem in modum nos diſtrahat; verâ peccati maculâ fœdatus, nobilitatis diuinæ hic ſplendor non lancinet, agátque in mille potius vulnera & mortes, quàm vt eam eluere maculam differamus; ſpernit ipſum profectò Deum, qui hoc ipſius bonitatis, ac diuinitatis conſortium negligit; proiecti honoris, famæ, iudicij, ſui hoſtis, Deíque capitaliſſimus.

Adde quod cæteros honores cudit opinio, non res ipſa; gratiæ dignitas, non vulgi ſomniis, non cenſu prudentum, regumve arbitrio, ſed re ipsâ, ſuapte præſtantiâ, vltróque manantibus ex ea dotibus ſuam per ſe obtinet dignitatem, quâ mentem Deo ſimilem efficit, atque vt loquitur S. Theologus: *Quod ſubſtantialiter eſt in Deo, accidentaliter fit in animâ participante diuinam bonitatem.* Huius noſtræ gloriæ arcano lucem viri ſancti variam accer- 2.

1.2.q. 110.a.2. ad 2

 ſunt:

Lib.ad Serapionem de Spir. sunt: Athanasius à balsamo, & ambrâ suam illic spargentibus suaueolentem fragrantiam, vbi esse per sese desierint; idem cum Apostolo sanctus, à sigillo figuram sui ceris docilibus imprimente; S. Thomas, ab rudi, frigido, nigrante, informi, & ignauo ferro sed vi caloris in ignem sic mutato, vt seruatâ ferri substantiâ, fiat lucidum, ardens, ductile, actuosissimum; qui norit (quem verò id latet?) quid Deus ab igne discrepet, intelliget facilè quid intersit inter animam ardore gratiæ in Deum transformatam, & ferrum concretis imbutum, tenacibúsque flammis, quo tamen nihil posset curiosius spectari, nisi consuetudine viluisset. Si cui tam sit procliue celeritatem animi quâ viget Angelus adipisci, quàm pronum est gratiam augere, opinor illam opportunitatem nec mora nec tædio corrumpat; nimium dico dum Angelum memoro, abiectioribus etiam dementamur, velocitate cerui, leonis robore, & huiusmodi genuinis animantium viribus, si obtentu faciles ponantur; & ô pudorem non ferendum! diuinæ collegium naturæ, ortásque ex eâ dotes eximias conatu leuissimo assequi detrectamus, ô sensum mendacem, & perfidum! vbi mens, vbi religio, & Christi fides? Ponamus in vnum quempiam, à Deo coniectum quicquid vsquam in rebus conditis excellit, sit acutior liberis mentibus, Elephanto neruosior, formosior aurorâ & floribus; sole splendidior; hæc si aleæ iactui committat, imò belluinâ & turpi escâ, dementior, conficiat, quis absurditatem ingratissimi sceleris non

1. 2. q. 112. a. 1.

non horreſcat ? & ſunt hæ puerorum nuces; vti Samſonis quoque robur mirabile; quo mirabilior eius ſtultitia videtur quæ illud fictis mulierculæ lacrymis prodendum credidit. At diuinitatis cognatio, at diuinarum communicatio virtutum, pulpæ huic fœtenti, putredinis filiæ, ſorori, matríque vermium prodita; at imperium. Hîc ſtylus concidit tam triſti, quotidianóque argumento. Flete Angeli pacis, ſi quid vobis lacrymarum eſt, miſerorum fratrum crudelia in ſeipſos perpetuáque deliria, & tantorum bonorum indigniſſimam profanationem.

Quibus verò mens oculatior, & ſanior 3.
animus, ſpectent, mirentur, ac reuereantur dignitatem ſuam, eiúſque autorem tot patrem luminum toto amore complectantur; ſtellis certè ſi detur aliquis pulchritudinis ſuæ ſenſus, quanta mox erga ſuum ſolem veneratio, amórque inardeſcat, cuius ſe vnius diuites opibus, ſuſpiciendas luce, ſimilitudine admirandas amabiléſque aduerterint? amat ſtipitem ſanguinis ſui, princeps; ſenator, ordinis principem; filius patrem, ſi modò filius; & quiſque ſimilem; contra hos naturæ ac iuris legitimos impetus cur pro ſenſuum voluptate ac tyrannide pugnamus; efferat ſeſe ſupra hominem totum Chriſtianus, ſuíque meminerit; rideat omnia in quibus mortales ſpebus magnis deſudant, palatia, tabulas, ſigna, gemmarum, aurique copiam quaſi crepundia, in quibus pueri magno molimine, ac multum ſeriò adlaborant: hominem Plato miraculum dixit; in Theat
medullam

medullam rerum Protagoras: Plotinus formosissimum operum; diuinum animal cælestibus
In Pimand. c.10. aut par, aut melius Trismegistus, feremus scilicet Christiani de fragili, nudóque homine sensisse altiùs cæcos sceleratósque philosophos, quàm de Christiano sentiamus & coli adorarique illum voluisse, dum sacrosanctum ac regale Christiani decus pro lixâ in nobis, & quadrupede tractamus? Peto, inquit, B. Chrysostomus, ac demissè rogo, ne patiamur singularia Dei dona (in nos Christi gratiâ effusa) negligentiæ nostræ crimen; & criminis pœnam sui amplitudine augere.

CAPVT VIII.

Quàm sublimi gradu naturam diuinam participet gratia.

1. EA est prærogatiua gratiæ hominem Deo inserentis vt perstringi non possit solitâ breuitate; ac ista quidem participatio, non est, vt Theologi docent, intelligenda vulgari modo, rebúsque cum cæteris communi, atque vt vocant, eminenter; sed præstantissimo & summo, in quo cum gratià dotes possidemus non quas modò inuoluit efficientiæ suæ potestate supremâ diuinitas, sed quas habet expressas, & quibus nusquam potest quicquam inesse quod eius dedeceat maiestatem: sic se in metalla Sol diuidit, tribuítque subiecta in corpora

varias

varias facultates non quas habet re ipsâ & distinctas, sed quas actuosâ vi suâ continet, efficitque; lucem verò, splendorem, flammas, calorem, speciem quâ mundum recreat, cum stellis partitur, non qualia ipse fœcundo potentiæ secreto concludit, sed qualia palam re vera perpetuò gerit, nec efficiẽdo tantùm quæ ab se sunt diuersa, sed communicando propria. Quo præcellenti modo, eorum in partem iure gratiæ venimus, quæ sunt naturæ diuinæ propria, eámque mirabilem, vnicam perfectissimam, excellentissimam, pulcherrimam ostendunt, eique vt è scholâ loquamur, formaliter & seipsis insunt. Ioan. Vincen relect. de gra. Christi Albeda 6 1.p.d.2 n.10.& c 2.

Quàm porrò istorum portionem secum nobis gratia inferat, diuersorum est diuersa sententia: putant multi nos in eo euadere diuinitatis summæ participes, quòd, vt verè illa & necessariò existit, nec aliundè existendi suspensas habet rationes, ità vi gratiæ nos similiter existamus. Qui cùm in Deo fons vnicus omnium voluntarius bonorum, rerúmque sit; nihil verò propriè existat præter Deum, ex quo vt esse possint precariò habent; sic planè ad gratiam computantur pro nihilo omnia; distántque ab illa tantùm, quantùm quæ non sunt à præstantissimis naturis. Moysi nequibat incomprehensa diuinitas melius exponi, quàm cum Dei nomen roganti responsum est. *Ego sum, qui sum*, hoc est à me vno & solus, & semper: ex quo vno volente, iubentéque suis temporibus singula; extra quem, & sine quo nulla. Vt igitur nihil sunt, nihilíque à nobis, fieri

debent vniuersa cum Deo composita verè ac solidè existenti; haud secùs, si cum gratiâ componantur, per quam vnam id adipiscimur, vt in Deo verè, solidéque existamus, debent pro meris inaniis haberi; nugæ ac nihil voluptates, diuitiæ, honores, dolor, inopia, contumeliæ, nugæ omnia, & nihil omnia, etiam pleraque nihilo peiora; nec vllius aut boni, aut mali ducenda ratio, quoties de gratiæ paratu, conseruatione, ac profectibus deliberatio mo-
1. Cor. 15. uetur. Quò allusisse videtur Apostolus cùm ait, *Gratiâ Dei sum id quod sum*, illâ nempe
Ioan. Vincent & alij. diuinè existendi prærogatiuâ singulari, quam spretis natalibus, ciuitate Romanâ, ingenio, doctrinâ, honoribus, & famâ, solam rebatur expetendam, cætera verò, séque adeò ipsum,
1. Cor. 13. *si charitatem non haberet, nihil esse*: Illam verò
Eph. 1. *sanctis qui sunt in Epheso* eiusdem salutatio-
Lib. 2. contra Eunom. nem, lectam à maioribus notat S. Basilius absque vrbis illius, aut loci mentione *sanctis qui sunt*, quam item is negat in antiquis codicibus
Gal. 5. reperiri: & in illo ad Galatas, *qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt*, omittit B. Hieronymus Christi nomen, legítque tantummo-
in Abd. dò *qui sunt*: solos esse innuens quos gratiæ sanctitas cum Deo sociat; alios esse *quasi non sint* quòd ei qui solus est, scelere suo perierint, vnde se illos nescire asserit, etsi eorum quę sunt, fugere ipsum nihil potest: Expli-
1. 2 q. cat autem princeps Theologus *ex eo gratiam*
110. a. 2. *creari, quod secundum ipsam homines creentur,*
ad 3. *hoc est in nouo esse constituantur ex nihilo, nimirum ex non meritis, secundum illud ad Ephesios,*

ſios, creati in Chriſto I E S V in operibus bonis.

Dicant hîc quos furens ambitio, quos libido inſana, & quoduis aliud facinus egit tranſuerſos à gratia, qui poſſint poſt damna rei tantæ vitam ſibi vitalem credere; quo pacto doloris rabie non rumpantur, ſéque ipſos vnguibus, dentibúſque diſcerpant. An potentiſſimum principem ſuâ inertiâ, & imprudentiâ florentiſſimis exutum regnis, & ægrè cum mendicabuli centone ex hoſtium manibus nudum, & profugum, nullo præterea vitæ ſubſidio, negabunt funditùs periiſſe, neque deinceps exiſtere? Tanti videlicet apud ipſos erit Iobi teſta, & in fimo lectus, vt parum ex vero dictum putent illum omnia perdidiſſe? & hic illos caſus, cum poſt tot annorum millia horrore confundat, immaniores ſuos & damnoſiores necdum attendunt amentes, aut ſentiunt, quibus ex diuini conſortij ſummo gradu in nihilum miſerè proruerunt, neque intelligunt eſſe multò deteſtabilius nunquam extitiſſe, aut in lucem productum in primogenias nihili tenebras illicò diſſolui. Fatuè profectò petitiones declinant ſummam fortè cutem fortunarum, vitæque perſtricturas, & toto pectore ictus excipiunt diuinæ huic vitæ quam confert gratia, æternum lethales, vltróque pectus in illos induunt, dum lucelli, & fumi ſtudio in Dei offenſam rapiuntur. Nos quibus lux melior affulſit macti damnis illorum ſimus; & cum nullis ij parcant ſumptibus, ſeruituti, ac periculis, vt in blanda & ſplendida, tametſi maiora, ſcandant pericula, pudeat nos opellæ 3.

 parcere,

parcere, quâ, sublato in cælum animo, precando, dormiendo etiam & edendo, ac demum vbique acceptam gratiam incrementis ditemus, benè alioqui iacturâ qualibet cruciatúque comparandis.

CAPVT IX.

Cum naturæ diuinæ consortio, perfectionem absolutissimam nobis per gratiam conferri.

1. DIgnitatem affusæ homini, cum Christi gratiâ naturæ parum habent diuina oracula, ita omnibus præferre, quasi eius comparatione, ne sint quidem propriè cætera, ipsa vna existat: verùm modis innumeris ac miris gratiâ præditos nullum finem faciunt celebrandi: reos contrà proiectæ gratiæ deprimendi; hos enim paleam iumentorum, ignísque pabulum; glumam & puluerem, ventorum ludibria; vermes, stercora, basiliscos & mortem, hominum videlicet odia, & horrorem vocant; hoc nihilominus deteriora his notis innuendo, quò materiam excedit spiritus. Gratiæ verò maiestati, regni nomen & vitæ, & gloriæ, nec eius vulgaris, sed perpetuæ, immensæ, sempiternæ attribuunt, quibus aiunt quos ante laudauimus, significari, probis cum gratiâ nouam indi non modò naturam quâ verè cum Deo & in Deo existant, sed diuinæ illius naturæ multiplicem

Rom. 3. 2. Cor. 1 Ephes. 1. Psal. 29. Iud. 15. Iob 19. Hebr. 1.

tiplicem perfectionem plenâ manu in eos congeri, vt quemadmodum Dei natura est non solùm vt existat, sed eorum quæ sunt vel esse cum fœcundâ illius potentiá valent, bonitatem, præstantiamque contineat; sic vtriusque sint probi viri Dei gratiâ consortes, naturæ, inquam mirabiliter existendo; & perfectionis, incredibiles eiusdem naturæ diuitias possidendo.

Quarum tamen, nisi obiter saltem, circumferatur eximia pompa, vix earum possit communicationis pretium iniri. Age itaque Dei capax, & consors animæ, ac teipso maior, admirabilitatis eius infinitatem contemplare; naturam præ quâ nihil est quidquid est, potentiam & sapientiam, præ quibus infirma stultáque omnia: maiestatem, ex qua tot emicant radij, quot pulchritudines, dignitatésque suspicimus. Mirare huius architectum, tam vasti orbis & varij, voluntatis nutum; nec effœtum hoc partu, sed infinitis mundorum similium condendis millibus parem ac maiorem. Eumdem absque vi moles superiorum corporum tantas, vt stellæ aliquot (eorum apices) octies centies terræ globo, & aquæ maiores sint, versantem; influxúque in subiecta innumerabili animantem; absque sui motu mouentem omnia, dispensantem causas, elementa digerentem, ventos, plantas, metalla, fontes, planetarum errores, animantium sensus, mortalium, & immortalium intelligentiam suis è thesauris proferentem; mirare naturam omnia existentem, nihil tamen ex omnibus, vtpotè iis 2.

meliorem & excelliorem; cui ardent Seraphim, ſuccumbunt throni, beatæ mentes pronis obſequiis inexplicabili gaudio famulantur, damnatæ, horribili rabie coactis. His itaque & toto perfectionis diuinæ apparatu, cultúque cingitur qui Chriſti gratiam induit, &, ô prodigum amorem! tota conditoris magnificentiâ, ſplendore, & purpurâ ornatur; hanc intelligunt in ſacris literis viri doctiſſimi, per Dei regnum quod appropinquauit; quod intra nos eſt, quod præ omnibus quærendum, & in quod ſumus ex poteſtate tenebrarum à Deo tranſlati; ſignificantiùs etiam per ſemen Dei, cùm fructus, arboríſque vigor, & bonitas, tota in ſemine deliteſcat; ac denique per æternam vitam, quâ S. Paulus appellatione Dei gratiam vocauit; vt enim mors eſt eius priuatio, peiúſque naturam deſtruit quàm ſi ſuum in nihilum ageret: ſic vita dicitur æterna, poſſeſſio gratiæ, quod per illam exiſtat animus modo quodam diuino, omníque perfectione abſoluto.

5. Adeſte nunc, ô qui ventum, & lutum bibitis, curuæ in terram animæ, Déique inanes: metalla hûc veſtra & ſupellectilem ſaxeam, quâ intumeſcitis proferte; auráſque quibus tanquam Appulæ canes inhiatis, & hæc cum vnicâ gratiæ gemmâ comparate; coloris cuiuſnam eſt hic honos ad quem impetu cæco anhelatis, cuius figuræ, naturæ, efficacitatis? cùm ne exiſtat quidem vſquam, niſi in opinionibus alienis fallacium pariter ac delirantium: Hæc autem, ah infœlix error! ſomniantium chimera; hoc è fumo & nebulâ Idolum pro

Deo

Deo colitur, quod fingi verè, prehendi solidè, teneri diutiùs non potest: Quod æternum existit, beatum, procliue, gratuitum, cæleste, quod animum implet immortalem, & vastum diuinitatis dotibus & excellentiâ; quod est æterni ad gloriam ponderis, nec potest nolenti eripi, nec decerpi, proh dolor! negligitur, abiicitur etiam, & calcatur; fortunas verò non sui præstantia, de quâ & vermibus & culicibus concedunt, sed opiniosa hominum imaginatio, vel malitia indicat; aufert casus, scelus, mors, vsus ipse, nec verò nisi cum decedunt, habenti prosunt, etsi sæpe illum absentes, vel possessæ perdunt. Te fixum per te, perpetuum, stabile, incorruptum bonum, pretiosissimam, suauissimam, opulentissimam gratiam, cui parens Deus tametsi affatim seipsa contentæ oppignerauit reliqua omnia quæ nos sui desideriis fatigant; Te, inquam, miseri, & iis postponunt diuitiarum vmbris atque nominibus; & non rarò ab sese, ah nefariam pactionem! auferri nuce putidâ patiuntur. Voluptates demum non hominum magis quàm pecudum, turpissimas, breuissimas, admodùm exiles, sexcentis prævias, subsequas, & interpunctas cruciatibus, mentis intimos sinus tenaci morsu depopulantibus; non pudet, insani! cum gratiâ conferre deliciarum æternarum, ac purissimarum immortali arbitrâ & parente? non pudet commissione tam iniquâ Deóque iniuriâ, Dei sacrarium hominis animam temerare? Auersata est antiquitas omnis Lysimachum, frigidæ potum toto imperio licentem; ipse suimet impatiens,
hei

hei mihi! Quantum regnum, inquit, quantulo perdidi; Vos verò gratiam, regnis, cælóque optabiliorem probrosissimâ mercedulâ proditam, quo luctu dignè prosequi debetis, qui magno delectu, rerum vilissima, & fœdissima, maximéque euanida in scopum votorum quæritis.

CAPVT X.

Hominem gratiâ in gradu purissimo, liberrimóque constitui cui diuinæ aspectus gloriæ debetur.

1. HOc censent vulgò Theologi, etsi verbis fortasse dissentiant; atque vti naturæ auium volatus, velocitas ceruis, homini facultas ratiocinandi; ita gratiæ deberi, vt Deum videat, & Deo fruatur. Quare illam scitè Apostolus *gloriæ pondus* vocauerit, quippe quæ gloriam velut centrum lapis, naturæ instinctu sibi reddi petat. Nam Apostoli verba interpretatur B. Diadocus, non de coronatæ, sed de militantis gratiæ gloriâ, cùm enim dixisset, *quamuis homo exterior corrumpatur, de die in diem, interiorem renouari*; haud certè in cælo, à quo aberunt hæc quotidiana incrementa, mox adiecit. *Quod enim momentaneum est, ac leue tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Hoc est, charitatem, & gratiam, æternis gloriæ præmiis auctoratam; pro qua breuissima,

Suar. l. 7. de grat. c. 1. n. 30 Turria. opusc. c. 3 disp. 1. dub. 9. Curiel. 12. q. 110 a. 3 dub. 1. §. 20. Cap. 21. 1. Cor. 4

breuissima, & leuissima est quantacunque laborum perpessio: pondus enim est, æquali gloria rependendum, quo destitutus infœlix Baltazar deprehensus est *minus habens*: Pondus est eleuans quamlibet sarcinam execrabilium scelerum talento etiam Babylonico grauiorem; perexiguâ gratiæ atomo præponderante immanitati criminum, & pœnarum, quibus damnatæ flammis animæ degrauantur; cælique aditum validiore machina reserante, quàm possit eâ tot flagitiorum mole adamantinâ occludi. Pondus est minimis nostrorum operum valorem addens, cui fœlix æternitas debeatur, magna res gratia per sese, magna ob sibi addictam gloriam: Itaque dilectus discipulus, *nunc*, inquit, *filij Dei sumus*, gratiæ nimirum beneficio; & quasi hoc leue sit, restare indicat vlteriùs aliquid & nondum apparuisse quid futuri simus: *Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*, cuius beatissimi aspectus tyrocinium est, pignúsque certissimum ac principiũ gratia, (quæ est fermè explicatio S. Augustini) nos enim quodammodo consanguineos Deo facit, socios mensæ, regníque collegas, & nisi eadem aliunde nobis adueniret, ausim cum grauissimis Theologis dicere etiam Deos facit: Inde hoc gratiæ tam amplo ad gloriam iure, beatum se fetur, vocátque Rex vates etiamnum viuens: *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. Quid plus potuit homini donari*, ait B. Ambrosius; *quam quo nihil amplius potuit Deo Apostolica autoritate deferri? beatus enim & solus potens,*

Ep. 112. & 112. l.22. Ciuit. c.29

Curs. Theol. Carmel. 1.p.tr. 1.de vis. disp.3. dub 2. §. 3.

tens, & Rex Regum, & Dominantium dominus dictus est; ille solus potens, ille Rex Regum: ille Dominus dominantium, beatitudinis tamen non supergreditur potestatem, donauit nobis appellationis eius consortium, quæ digna æstimata est honore diuino. Et Deum quidem non satis exprimit; vocans aut Dominum, aut Regem, nisi, Dominorum, aut Regum, adiungat, *beatum* nominans abundè se dixisse credidit; hoc verò sibi præcipuum nomen & longè carissimum (causámque nominis) commune nobis per gratiam diuina bonitas fieri voluit: Nos illud, qua curâ & operâ, quibus studiis & contentione conseruamus, quàm honorificè gerimus, & implemus? Nobilitatis antiquæ titulus, ditionis auitæ instrumentum, ius primarium clientelæ, quot litibus, prçliis, sumptibus, quàm multo sanguine vindicatur? paterni ius sceptri, & felicitati hereditariæ, iniquissimis conditionibus permutamus, & prostituimus? ô solers ferri, & argillæ! vnionum, & auri segnis & barde ratiocinator! pone calculum sis, & vide, quàm rectè principatus iura, & summæ titulos potestatis (quandóque fortassis ad te reditura) interea rerum compensari tibi existimes, ludi puerilis, aut scurrilis ioci oblectamento ridiculo & fugaci; dubiis spebus, & obscuris manifesta damna eáque certissima; beatitatis certæ certum exitium, lutulento, fluxóque gaudio, eius repetendæ impotenti fiduciâ subnixo. Cur dissimilibus oculis metimur, æqualiter nobis ad salutem, & interitum exploranda; in quisquiliis & glandibus cati & sagaces,

ſagaces; in æternitatis noſtræ negotio ſocordes & temerarij: Quis regni certus amittendi, ſi ſe præceps in puteum dederit, furori obſequatur ſuo, ſpe tantum leui alicuius auxilij quo ſit inde ab hoſte capitaliſſimo extrahendus? Extraxit, fateor, miſericors bonitas ex illo peccati barathro complures ſibi perinfenſos, maximéque inuiſos: at quàm multos in eo, ſui lapſus æternitati, tum reliquit, tum relictura eſt? manus tibi violentas inferre non dubitas, quod ſcias aliquot à Chriſto in vitam reſtitutos? ô portentoſam deſperationem! Demus ita futurum, rediturúmque te poſtliminio in iura priſtina, & filij nomen; ſed quis orbi datus Imperator, vel horam ſuſtineat, reuulsâ coronâ, ſceptro & annulo, nudus planè, ac luto conſperſus luce palam ignominiosè in oculis Principum, plebíſque inſultabundæ circumduci? Tu Angelorum, Deíque oculos, iis abominandus, & execrabilis ſubire audebis? Tu ſemper felix miſer ne victurus ſis, ſorti committere? miſce peritius aleam ô ſtulte! Iactum cautius præpara? & metire: inter ſempiterna gaudia & tormenta ludis, alterutri neceſſariò addicendus; Nam

Duo nobis cum gratia pereunt: Alterum iis conſtat bonis quæ ſecum nobis gratia donarat, nempe vt eſſemus puriſſimæ, nobilis, excelſæ, ac diuinæ conſortes naturæ, cui debetur æterna beatitas; Alterum, hæc ipſa futura beatitas, quam tanti intereſt in tutum ſubducere, vt contremiſcere nos totis artubus ſit neceſſe, cùm cogitatur poſſe aliquo caſu nobis 2.

 excidere.

excidere. Huius magnitudinem verbis tribus depingit B. Ioannes paulò antè allatis, cùm ait, tunc (Deo nimirum cùm frui cœperimus) futuros nos illi similes ; quòd simus eum, sicuti verè est, visuri : Est enim illa felicitas, summi boni perfecta, plenáque possessio, ac velut vsusfructus infinitæ præstantiæ, sapientiæ, potestatis, iustitiæ, immensitatis Dei, quibus gaudebimus, vt gaudet ipsemet (cuius propriæ sunt) ac fruitur Deus ; quo possessionis vsúsque titulo beatos meritò sacræ literæ appellant quos Dei gratia exornat, parum enim refert dominium ; sit modò securum rei fruendæ ius; præstátque mancipio, constans & perpetuus vsusfructus : Itaque si posse fingamus, in hominem cadere summam potentiam, sapientiam summam, summásque alias Dei dotes seclusâ gratiâ; sic tamen vt illis non fruatur, futuri sunt illo beatiores qui eo quod dicimus vtuntur illarum fruendarum iure, quo nihil potest maius à Deo concedi. O fructum gratiæ diuitem, & exuberantem ! etsi reliquis illam quæ illi asserimus antea ponamus esse destitutam donis; ô conditionem gratiæ felicitate ipsâ beatorum ardentiùs, ac perseuerantiùs expetendam ?

3. Hoc agamus ingentibus animis, huic insudemus, impallescamus, ac, si necesse est, immoriamur vni, vt eã nobis asseramus in dies fortiùs, & stabiliamus, magnísque accessionibus cumulemus? beneficiũ priuatæ legis valde singulare, censúsque maximi, Pontificio diplomate ac Regio firmum, nouis tamen subinde autoritatibus succedentium Principum, & iureiurando

iurando corroborari cernimus incredibili ambitu, nullâ occasione prætermissâ eius vel sanciendi, vel amplificandi; Quo pacto igitur prærogatiuæ huius, & diuinitatis vsumfructum, fulcire nobis, crebritate sanctorum operum constanti, assiduáque negligimus. Monet enim præclarè Guillelmus Parisiensis, gratiam bonis operibus, (esto, minimè semper augeatur) confirmari tamen & radices altius mittere; qui nos tepor, aut frigus potius, facit in desideranda gratia tam lentos, cuius Paulus, & Moyses, sanctique alij quàm beatitatis æternæ votis vehementiùs æstuarunt: pudet referre quod sequitur, & maligno ex hoste boni officij exemplum sumere. Interrogatus olim in arreptitio cacodæmon quanti emptam vellet Deum videndi potestatem? cunctis se respondit ignibus, & cruciatibus damnatorum ad vsque diem decretorij iudicij vltimum perferendis, bene ac libenter empturum, vt Deum posset ad tempus breuissimum intueri; nos vt æternum intueamur & fruamur, piget, heu! breuissimâ patientiâ emere, non piget fœdissimo gaudio perdere. Claudo non absimili responso quod à Cæsario memoratur, quærenti enim similiter, quo labore, quibusue impensis amissam dignitatem propensè reciperet; per ignitam ex ferro columnam, & nouaculis horrentem, inquit dæmon humano indutus corpore, iter in cælum è terrâ molirer, cæsisque sæpius dirutus, & excussus membris in cœpto pergerem, conatúsque illos dum staret mundus cupidissimè integrarem, si spe saltém ali-

Tract. de mer. circa med.

ThCantip. l. 2. c. 57. n. 67.

qua tenerer pristini status redimendi; & erat is status duntaxat gratiæ, non autem gloriæ; Nos certiori spe, in Sacramentis impetrandam, quâ diligentiâ petimus? certiore fiduciâ in iis partam, quo mentis robore, quâ virtutis omnis contentione retinemus? Ah, libet hic, libet cum S. Bernardo exclamare. Hic vre, hîc seca, vt in æternum parcas.

CAPVT XI.

Fieri homines diuinâ gratiâ sanctitatis Dei, bonitatísque participes.

1. VEreor hoc dono gratiæ, quam cum S. Th. aliísque Doctoribus laudamus, quæ ante diximus fortasse minora videantur; magnum est naturam & miracula omnia infra se cernere; quâ plenitudine, excelsitatéque existit Deus, eâdem sub Deo existere; felicis initium immortalitatis & radicem tenere; at cùm in Deo sanctitate ipsius nihil magis emineat, plus est huius in partem bonitatis, & sanctimoniæ venisse. In illa oraculi duplici miris coloribus depicta maiestatis summæ adorabili pompâ; Dei sedes altiùs extructa, supremum imperium innuebat; substrata sedi Iaspis securitatem fixam mutabilitatis nesciam; æternitatem, iris; sapientiam solia viginti quatuor totidem seniorum; lampades septem, vniuersorum prouidentiam; Tonitrua & fulgura, voluntatem

3. p. q. 3. a. 4. ad 3. 1. 2. q. 11. a. 2. ad 1. Ioan. Mart. Ripalda tr. de grat. disp. 2. sect. 2. Isa. 6. Apoc. 4.

ſtitatem omnium potentem; immenſitatem mare vitreum,omnia complexam; capitis, pedúmque alis obtenſis velamina, infinitatem Dei, vt S. Cyrillus explicat. Verùm in hac laudum tam admirandarum multitudine Seraphinos quanquam mille oculis vigiles & attentos, nihil æquè percellit vt ſanctitas, ad hanc hærent ſuſpenſi, hanc celebrant, & magnis vocibus nunquam intermiſſo triſagio, ſanctum ſanctum ſanctum alternis deprædicāt: & decet hic Deum in Sion ſanctitatis hymnus; de cæteris laudibus legi pſalmus poteſt vt habet S. Hieronymus, ſilet ad te laus Deus in Sion. Decet hæc eadem ſanctitas domum Dei, vt poſt eximia decora regnanti Deo attributa, concludit Rex Vates; ob hoc ſe toties ſanctum Iſraëlis nominat; hac bonitatis appellatione cæteras colligens; & increatam verbi generationem, tacitis aliis quas ſecum filio contulit dotibus, in ſplendoribus ſanctitatis ab ſe prodire gloriatur, vel, vt habent Hebræa, ſanctitatum, quòd ſancta ſit natura diuina,ſcientia, potentia, veritas, omniáque in Deo ſancta.

Hanc ergo, ſit verbo hic locus,impecabilitatem ſuam Deus, bonitatem ac fontem ſan- 2.
ctorum operum, ſuíque capitis coronam præcipuam beneficio gratiæ nobiſcum partitur, cuius boni exinde peculiaris dignitas elucet, quod reliqua ex Deo habent res ſingulæ intra naturæ ſuæ metas, vitam, intellectum, doctrinam, immenſitatem; vnius gratiæ ſingularis eſt laus, vt naturæ fines prætervecta, diuinæ fiat

fiat particeps sanctitatis; illas liberarum mentium supremas, facit natura propria viuentes, intelligentes, expertes concretionis corporeæ: bonas, sanctásque omnino non facit; vnus est Deus naturâ suâ sanctus, nemo bonus nisi ille solus, & hanc propterea sanctitatem, acclamatione, apparatúque tanto adorant & mirantur, vt quam nec capiunt, nec possunt naturæ conatibus consequi; vnde quod notat S. Basilius, contractis pennis tremore concussi Sancti nomen sat habent, víxque audent proferre, & quem comprehendere non valent, ardent pretiosis amoribus venerari, eò alis duabus oculos obnubunt, duabus autem è cordis arcano extantibus volant. Adde quod dictum est, in illo maiestatis quem retulimus splendore, quæ sub Deo erant impleſſe templum rectè de gratia accipi sub Deo proximè constituta, eiúsque trabeæ veluti fimbria, & sanctimoniæ participatione, quæ vna templum illud implet in quod potest aditus patere nemini nisi gratia decorato.

3. Quânam igitur nostra in nos ipsos, atque in Deum iniuriâ, quod habet natura diuina, quod inde nostra participat, primariâ dignum æstimatione minimi æstimamus? nihil stupent in Deo beatissimi spiritus; præ magnificentiâ sanctitatis, cuius est radius gratia: ægrè aliud in terris exilius cernimus, ægrè ad illam, ah cæci! respicimus, ægrè aduertimus; ad lutum & paleas, & piscium squammas, tanquam ad gemmas, interea stupidi; Dominum semel, ter sanctum concinunt; nos quicquam, præter

dominia

dominia in angusto & nihilo sita, cogitare ac loqui nescimus. O iudicia sibi ac vero inimica! lectissimo nos ex penetralibus thesauris vnione, ex coronæ apice margarito, bonitate & sanctimoniâ, Dei bonitas ornat ad honorem, & autoritatem; confestim reuulsum pellundamus, terimus, nec terræ saltem ac panno seruandum, sed cœno perdendum atque conspurcandum inuoluimus, nullâ eius deinceps, quantum in nobis est recuperandi facultate, idque tam siccâ, impudentíque audaciâ vt lacrymam nobis, aut gemitum, nec atrocitas admissa, nec damni exprimat magnitudo; certè inertem illum otiosi talenti custodem, aculeatâ obiurgatione publicè traductum, vincula, tenebræ, & lamenta, stridórque dentium irreuocabili pœnâ exceperunt. Quid si non modò cessator segnis, sed proiectus dilapidator, sed contemptor Domini & irrisor foret? Vult enim Dominus, quod tam carò nobis bene ab se parandum censuit, esse nobis carissimum; quod summè frugiferum effecit, summis lucris à nobis occupari; & qui sanctus est, sanctificari adhuc: parum est tenere, seruare, leuiter solùm atterere; collocandum est, amplificandum est, exaggerandum est quæstuosissimis vsuris & incitatissimis desideriis, cum sine scelere, nequeat res tanta defendi languidiùs, æstimari petíque debiliùs. Ah! moneant illa Seraphinorum trisagia animi nostri postes, & pertinacis ingenij cardines, vt toto pectore Deum admittamus, cætera omnia excludamus.

CAPVT XI.

Gratiam; iis quos insederit; pro naturâ esse.

1. VArias huc vsque retulimus Doctorum explicationes, sed nequaquam diuersas, participantis naturam diuinam gratiæ; quibus vnum addo, de quo conuenit inter omnes, possessionem hanc diuinæ gratiæ, pro naturâ quadam bonis esse, siue, vt aliqui loquuntur, esse primigeniam rationem ac substantiam, quâ supra naturam existunt; Vtque est forma, radixque anima, à quâ primùm habemus vt homines simus, ex quâ deinde proprietates efflorescunt, habilitatésque homini debitæ, ita gratiam hanc veluti supernaturalem animæ nostræ substantiam, consequuntur necessariò supernaturales quædam facultates, quarum impulsu & adminiculo edimus opera humanis maiora, dignáque æternis præmiis, & diuina, quæ alioqui hominis viribus, nec suscipi valent nec perfici; rei enim sua cuique dat natura, vt in suo gradu existat, agat ordine, habeátque instinctus & effectiones illi gradui, ac naturæ peculiares, & commodas; homini autem, vt sit culpæ, miseriis, & inconstantiæ obnoxius, nec possit vllâ insigni laude gloriari, nisi (quod ait S. Macarius) naturæ alterius cœlestis communione attollatur, quàm idcirco salis & fermenti symbolo expressit, quæ vt integritatem

Hó. 32.

tegritatem, & ſaporem carnibus, & pani conciliant: ſic mentem diuinitatis ſale, ac ſancti Spiritus fermento vacuam, non fore à malitiæ veteris fatuitate, ac putredine immunem. Quod autem artes membra & animum ad fabricanda illa peragendáque fingunt, quibus ſine arte faciendis eſſet penitùs ineptus, eam ob rem S. Baſilius cum arte quoque gratiam contulit, tractandis muneribus nos aptantem quibus æterna vita comparatur, haud paulò ſanè mortali ab homulo magis alienis, quam volatus & garritus ab auiculis æneis, quas tamen egregius ille ſanctúſque Theoſophus Boëtius cudiſſe traditur artis præſidio volatiles, & canoras. Sed hanc magis ad viuum reddit Apoſtolus cæleſtem gratiæ naturam, terrenum hoc noſtrum ſibi vindicantem, inſitione oleaſtri in bonam, & feracem oliuam; ſic enim Deo nos gratia inſerens, non iam agreſtes baccas, fructúſque venenatos ſed ſalubres, planéque diuinos è nobis educit, immortalem vitam nobis parituros; ſic rotæ mobilem, ac vitæ ſpiritu vibrantem rotæ implexam, vt per ſe immobili, currum Dei æquo cum Angelis paſſu egiſſe deſcribit Ezechiel: ſic pernicitate aquilæ, coruſcãtis inſtar fulguris abreptã trium animalium tarditatem. O noſtram hoc tanto, tam ſingulari bono fortunatiſſimam naturam! quæ infirma, & humi afflicta, terreſtris, pronáque in omne facinus, gentilis peccati vitio abortiua, mortua & nullius aut frugis aut ſpei, inſinuante ſe illius medullis ſpiritu gratiæ, erigitur, fulcitur, corroboratur ad omne vir-

Hõ. 14. de Spiritu S.

Caſſiod. lib. 1. Var. 45.

tutis officium, vitámque non deinceps vilem, aut humanam, ſed ſublimem, Deóque digniſſimam, & confuſione optabili cum gratiâ coaleſcens è terrenâ coagmentatur in cæleſtem, quam ob cauſam cæleſtis natura ab S Macario gratia dicta eſt, & ab Apoſtolo, gratiâ prædi- tus, nouæ creaturæ cæleſtiſque hominis nomenclatione inſignitur.

At hi ſunt colores emortui multò inferiores vero; cum extra ordinem plantarum neque aſſurgat oleaſter trunco inſitus pingui & frugifero; nec ſi fingamus ſole veſtitum hominem per cœli ſpatia decurrere,orbémque illuminare vniuerſum, dici ſat liquido is poſſit,in ſolis naturam tranſiſſe; tantúmque diſtet, hæc licèt inuiſa, inauditáque mutatio ab eâ quam efficit gratia, quantum inter ipſam gratiam, & ſolem. His nihilominus figuris è concretione ductis corporeâ, docemur aliquam dignitatis partem, in quam homine melior natura nos excitat, cui per gratiam copulamur. Eius itaque nobis dignitatis formoſiſſimam ſpeciem dilectus diſcipulus obiecit, dum induxit amictam Sole mulierem, ſtellis coronatam, ac Lunæ inſiſtentem: hoc enim ferè, adeóque præſtantiori modo, animus è terra,& tenebris, cælo, ac luci ſublimis infertur, Deo vt ſic loquar, imbuitur, & vaneſcente mortis vmbrâ, ſplendore vndique coronatur; vnis ſcilicet afficitur, gaudet, incumbit cæleſtibus, cogitandis, & ſancto ambitu requirendis, ſolitus lutum, & paleas pro vitta regiâ oſtentare, vniſque infimis quaſi potiſſimis ſe iactare; humi

ſolitus,

ſolitus, atque infra humum cum belluis, & dæmonibus ſerpere, calcat ſublunarium viciſſitudines & fugas; ſterilis antea, partubus operum fœcundatur, promiſsâ felicitate, & hæreditariâ iam beatis; habilibus denique munitur, alitúrque præſidiis, in hac ſui exilij ſolitariâ ſtatione, aliàs homini nec planè debitis nec ad vſum aptis; Agnoſcat ſuos in huius ſpeculi cryſtallo vultus, ſeu Dei amicus, ſiue hoſtis cùm ſacramento doloris in amicitiam Dei, aut ſubit interius, aut recens admittitur; ſéque iam haudquaquam vt animal cogitet triſte, imbecillum, abiectum, ſed diuinum, Deóquo altiùs coniunctum, quàm ſi cum ſtellis & Angelis cælum incoleret, eadémque luce radiaret. Inde igitur auerſetur, & ſpernat, quod inferius ſenſui, ac ſtultæ ſuperbiæ blanditur, ſéque indignum putet, quicquid eſt naturâ illâ minus & breuius, cuius ſortitus eſt maieſtatem: erubeſcat motus ab diuinis conditionibus auerſos, omníque ſtudio caueat, ne viſcatis inhærens vitæ prioris affectibus & curis, nouæ gratiæ afflatum diſſipet, obtundat impetum, pulchritudinem obſcuret. Cuius enim pudoris, aut impudentiæ eſt hominem Deo confeſſione ſacrâ reſtitutum, diuiníſque in poſterum moribus, homine poſito obſtrictum, ne ferinum quidem, quo tenebatur, deponere, ſed vitiorum gaudere affinitatibus, partíque oblitum honoris, putentem lumbricum antiqua ſanie geſtire; quanquam illum magis dedeceant deprauatæ naturæ vitia, quàm porcina indoles Seraphinorum pulcherrimum.

3. Hæc ſaltem à nobis corrigantur, malè prona in Dei offenſam, ſempérque in læuũ flectentia, animi noſtri mala ſi tantum iuuat humana retinere ; nec enim gratiæ obſtat humana ratio per ſeſe, cùm ſit gratiæ omnis, eiúſque totius efficientiæ mirè capax ; Illa , illa ſunt naturæ adſperſa diréque confixa flagitiorum dedecora, habitus contumaces, procliuitates in peiora, quæ ſacrilego reniſu aduerſus gratiam coniurant, eius elidunt neruos, ſuaſiones frangunt, efficacitatem emaſculant, & potentiſſimos bonitatis ſummæ in noſtram ſalutem, & gloriam conatus in noſtram proh dolor ! extremam perniciem detorquent. O ſi nobis lux illa, & veritas adſit, quibus in arcana Dei penetralia ducimur, vt intelligamus, quot opes gratiæ, quantos ad cælum commeatus, quot auxilia, & iura, prauæ tantùm vnius affectionis peſtilitas cordi noſtro adflata perimit ; hoc profectò rumpi centies malimus, quàm vt vel ſemel proculque aditum præbeat tam infando, & deteſtabili veneno ; etſi enim pluſquam credi poſſit, animis nocent perturbationes quocunque tempore illos occuparint : ſed gratiæ compotes hoc priuatim toxico ſiderant, vt cæleſti prohibiti pabulo, quo erant æternis meritorum auctibus profecturi, ſenſimque inducta crudeli ſphacelo, in oſſa virtutum carie, miſerabiliter exareſcant.

CAPVT

CAPVT XIII.

Gratiam esse suo quodam modo infinitam,

HOc decus gratiæ tribuit, singularis quâ pollet, infinitæ naturæ participatio, ex quâ id nacta est, vt nec finem, nec modum suæ prouectionis vllum ferat, habent reliqua suas metas cuiusque naturæ positas, ignis certo calore, nix frigore, proceritate certâ homo describitur, & vitas corporibus carentes arctat suus quidam potentiæ circulus, extra quem præstare nihil possunt; sola eiusmodi angustias ignorat gratia, sola nullis limitibus clauditur, cúmque infiniti communione boni constet, sola mensuræ expers nullis terminis definitur: & crescat licet immensum vndequaque fiátque in horas immensis accessionibus ampla, & locuples, nunquam suæ naturæ transiliet lineas, vtpotè communis cum infinito Deo. Quid enim ait Theologiæ Angelus, vel vnde præfigat vllas charitati metas (estque de gratiâ, si ab charitate reipsa differt, validior ratio) cùm ortus suos ad causam in solidum referat, efficiendi potestate, ac diuturnitate infinitam; ipsa verò sit infinitæ participatio sanctitatis, nec per se vllis obnoxia finibus? Demum, excipiatur vase naturâ suâ arcto, & modico, sed præ totâ naturâ diuinum in ordinem 1. 1.2.q.24 a.7.

nem

nem ſemel vi gratiæ tranſlato, & poſt hoc infinitæ gratiæ capaci, priore gratiâ, poſteriori gradum infinitis adſcenſionibus parante; vnde B. Chryſoſtomus, carere limitibus gratiam, ſempérque vlteriùs tendere. Et vir doctiſſimus, potiori iure infinitam videri, quàm beatum lumen, in cuius ſplendore ſancti Deum vident, cum ſit eo longè excelſior, & per ſe ſpectata perfectior.

2. Iam quæro ad iſtam gratiæ tam auguſtæ, & incomprehenſæ maieſtatem, quid poſſit mortalis ſtoliditas abſque rubore, atque inſaniâ, infinitis ſpatiis opponere? quo pacto non omnia deſpuat, eradátque ex bonorum albo, quicquid infra Deum, & gratiam iacet? ſed illudi ſibi eius illecebris, tanquam merce legitimâ patiatur. O nos Andabatas, & ô deſideria noſtra cæca, infinito labore anhelantium ad minima, ſumma ſpernentium! Quoties te mundus, quem deperis, aut poſcentem, volens, turpiter repulit; aut hiantem fruſtratus eſt, interceſſionibus riualium, mutatâ fide ſpes tuas funditus euertens? nec breui, quam vnam apponit eſcâ, explere tot gurgites allatrantium canum valens? Quid illa, quæ ſuſpiras, bona, præter luti pauxillum, auare ſuggerunt? Quod, vt plurimum ſit, & quicquid poteſt terra tibi iucundum parere, plus inde certè non tuleris, quàm quod ſtomachus breuis, breue corpuſculum, vita breuiſſima ceperit; nullis diuitiis, vtendi ſpatia, menſurámque vtentium laxaturis. Confer, ſis, ac ſi parum pudet, hæc retrimenta futilium bonorum, cum immenſâ gratiæ dignitate,

dignitate; & vide, quàm deceat mille in iis vota consumere, veris gratiæ bonis nullum reliquum facere. Qui magistratus fumum captant mensibus paucis difflabilem, *quas non ignobilitates vestium affectant? Quæ non atria nocturnis & crudis salutationibus occupant? ad omnem occursum maioris cuiusque personæ decrescentes, nullis conuiuiis celebres, nullis comessationibus congreges, sed exules à libertatis, & lætitiæ felicitate, idque totum propter vnius anni volaticum gaudium. Nos, quod securium, virgarúmque petitio sustinet (addit Tertullianus) in periculo æternitatis tolerare dubitamus?* Iniqui sanè nos ipsos rebus diuidimus; vtrobique falsi & ministri, & nobis & rebus; quas summè spernendas nullo fine ambimus, summè expetendas indignissimè spernimus: Indignæ sunt amplitudine animi nostri caducorum angustiæ; hanc nos gratiæ seruemus, & pandamus, æuo, dignitate, crescendi copia infinitæ. Lib. de pœnit. c. 11.

In hunc licet campum totis desideriis effundamur, omnésque votis habenas permittamus, præteritorum immemores porrectique ad anteriora; & animæ lucra non de iam quæsito sed de quærendo metiamur: currebat Apostolus, tu non modò insistis, sed cursum vnâ & currendi studium defigis, quasi sempiterni ac summi boni breuis ambitio tibi sufficiat. Negat se perfectum Apostolus, & post tanta & talia virtutis perfectissimæ argumenta, securitatis pignora, martyria ærumnarum, prodigiorum miracula, præstantius aliquid & per- Philip. 3.

fectius meditatur. Tibi, quod deest infinitum; quod adest, hactenus tenue, & pusillum; cui tamen addere non prius desinit prodigus sui Deus, quam te tui profectus tædeat, laudisque Deo inde destinatæ; cur hanc Deo, cur tibi, cur ipsi gratiæ, iniuriam facis? repete animo uxorem Lothi, vt hoc exempli sale, quo vetita in virtutis cursu multata est mora, prudentius condiaris, pungaris sapidius, vehementius inciteris: Auarum nihil tam delectat eorum quæ possidet, quàm angit vel vnum quo caret; illorum securus, imò & oblitus, in eo desudat, id inquietissimis studiis & cupiditate importunissimâ sectatur. Nos quorum inopiæ deest immensum pelagus virtutum, & imperium gratiæ nullis finibus circumscriptum, pronum tamen paratu, nec ita arduum; adest autem vix eius particula, quo esse tandem animo oportet? An sæculi filiis palmam prudentiæ cedere, peiores in sorte inæstimabili quam sint ipsi in nihilo negotiatores. *Humanum dico,* ait Apostolus, *propter infirmitatem carnis vestræ, sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati, ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem,* quò nouis scilicet quotidie lucris sanctimonia vestra cumuletur, & hæc saltem votis, si minus facto peragamus, ne nostrum exitium aliquando optasse ardentius, quàm optemus nunc vitam & gratiam, videamur. Mira res, inquit, S. Isidorus. Cæteræ quidem penè omnes affectiones, & vigorem & senium sentiunt, at horrendus pecuniarum amor finem nescit,

Aug. in Psal. 69.

Lib. 3. Ep. 167.

nescit, satietatem contumelia afficit, lætitiam ignorat, imò verò in dies vigens, vel, vt rectius loquar, vigorem suum augens, fortior seipso, & valentior, atque acrior esse contendit, &c. Eia igitur hoc ipso, vt minimum, votorum ardore diuitias gratiæ cupiamus, quæ vt nullis clauduntur metarum obicibus sic tam inflammato & forti, tam inexhausto, & anxio in illas studio nos rapi necesse est, vt reliqua nostra rei cuiuscumque studia & curas extinguant: sua cuique seruemus sarta tecta iura, & gratiæ pretium; mundo & mundanis contemptum, & odium. Vt enim, inquit Cæsarius, diffluentem pampinorum luxuriem falce castigas, paucis vtilibus ad fructum seruatis, ita quicquid progerminat animus, in hæc irritamenta sensuum, & caduca pronum, cruce Christi & gladio spiritus amputemus, illæsis duntaxat, defensisque gemmis, quæ se in virtutem, & sanctimoniam sunt explicaturæ.

CAPVT XIV.

An præstet Diuinæ participatio naturæ per gratiam, eiusdem participatione per Incarnationem & Eucharistiam.

SI possent ista seorsim committi, nec postrema duo, prius illud pro scopo haberent, 1.

esset fortè causa plausibilior disputandi. Quid enim potuit humano generi honorificentius venire, quàm vt assequeretur Dei genus, & consanguineum nactus Deum, videret orbis satorem, & arbitrum, hominem inter homines esse, non Angelum. Beatissimas quidem illas mentes cognationis tantæ nouitas inopina, incredibili admiratione suspendit Deo, inter adeo nobiles naturas, humanam tantum placuisse dignámque tanto delectu visam, & totis sacræ illorum militiæ præfectum ordinibus, adorationi & Sacramento propositam, cælíque imperio donatam. Procul, scio, à vobis, purissimi spiritus! Inuidiæ omnis, & fomes & vapor est; at si vos propius eius posset odor aliquis perflare, inde profecto expiraret rumpíque præcordia cogeret, quod vobis Deũ vocare Angelum non detur, cum mihi hominem, cum patrem, fratrémque liceat. Absurdè faciunt, aiebat Iobius Monachus, qui mallent Angeli quam homines esse: nam etsi sunt illi doloris, morborum & mortis expertes, cognatum Deum, fratrémque non habent. Nos quamuis ærumnosissimos, & sexcentis doloribus, casibus, mortibus, iactationibus expositos, abundè consolatur, quòd Deum tenemus naturæ tot malis exercitæ socium & consortem; cuius certè honoris pretio, non hac modò natura, sed miseriore, suam Angeli celsam, & intactam cupidissimè commutent. O nefariam eius stultámque superbiam quàm tantus honor non satiat, sed inanes alij ac leues sollicitant. Gloriabatur Paulus vnâ Christi cruce, nobis

Lib. 3. de incarn. l. 15. apud Phot.

nobis ad gloriam ipſe Chriſtus, videlicet obſcurior fuerit, parúmque ſplendebit? & de ſæculi faſtu malignæ lucis nitedulas ad hunc nobis addendas cenſebimus? At ſi hac implemur affatim, & tranquilla gaudemus dignitate, id nobis præcipuè cordi ſit, ne qua illam cogitatio degener ne quis decolor auſus inficiat, fœdétque notâ ignobili propinqui ſanguinis maieſtatem; ne dicatur de Chriſti cognato, Deique germano, quod de homine vel Angelo minùs aptè; de mancipio dæmonis aptius iactaretur; ne vllâ noſtri parte; verbo factòvè alterius ſimus, quàm eius qui noſtram in familiam tranſiens, in ſuam nos pariter adſciuit. Reuereamur, inquit B. Chryſoſtomus, caput noſtrum, reputemúſque quàm adorandi capitis, corpus ſimus. Prorſus æquum eſt etiam Angelos virtute à nobis ſuperari, quin imò Archangelos, cum Deus hominem indutus, illius pedibus cuncta ſubſtrauerit, multáque in eandem ſententiam, acri demùm, ſed iuſtâ concludit querela; & poteſt, inquit, tanti capitis corpus proterendum, conculcandúmque dæmonibus obiici, néque horror nobis, eius immanitate ſceleris moueri? Noſtræ porrò huiuſce, nobiles ſpiritus, probè conſcij dignitatis, cùm fieri homines non poſſint, hominum amant nomenclationem, viríque ac principes apud Danielem appellantur. Quæ obſeruantia exinde cœpta eſt ab iis haberi, cum promiſſum Abraham de filio Deo ait audierunt, tunc enim primùm congreſſu faciles, agere cum hominibus viſi ſunt, creuítque vt docet B. Gregorius

Hom. 3. in Ep 1. ad Eph.

Iobius l. 1. 4.

hæc reuerentia post exsolutam promissi fidem, nec passi sunt illos sibi, vt antea, venerabundos procidere, quorum in natura comparatum Deum adorabant: rati sat sibi, supérque id fore, si, cum naturæ priuilegio non possent, delatione honoris mutuâ nobis æquarentur.

2. Verùm enimuerò, cum se membris Deus humanis infudit, totam homine in vno extulit, ornauítque naturam; cum se nobis in cibum, & poculum dominæ vocis imperio consecrauit, vnumquemque nostrum, ô profusissimum sui bonum! seorsum sui participem fecit, ditauítque singulos eadem propè dignitate quâ naturam omnem in vno fuerat dignatus; illic caro nostra factus; hic nobis in suam consitis, & tantò mirabilius corporatis, quantò posterioris doni argumentum ampliatio est, & complexio prioris. Quid hoc tandem honoris, munificentiæ, generositatis Deum pectoris hospitem habere, nostrísque in venis Dei sanguinem micare: vnde nobis laudes, & grati docilísque animi proposita, gemitus, officia, sudores, obsequia, quæ tanti muneris autori reponamus: Suggerit en illa S. Chrysostomus si aurem morigeri præbemus. Si es, inquit ille, Christi corpus, crucem tolle, nam & ipse hanc tulit, fer sputa, fer colaphos, fer clauos; fuit id corpus ab omni labe, dolóque alienum, manus in leuamen egentium, ac beneficentiam nunquam non apertæ; ori, præterquam decet nihil excidit; arreptitius audiuit, & siluit; nec verò differt ab eo corpore id de quo agimus, cuius in partem, & sangui-

Hom. 3. in Epist. ad Eph.

nem

nem venimus, illique virtuti assidens, in quam non cadit interitus, à Sanctis Angelis adoratur. Et post hæc, quidam de pecuniis laborant, alij cupiditatibus se dedunt? non vides in nostro corpore amputari superuacanea, & inutilia, nec profuturum excisis, mortuis, putridis, corruptisque membris, quòd semel in corpore fuerint. His & pluribus Doctor sanctissimus nomina subducit, quibus duplex illa quam explicuimus cum Deo cognatio nos obstringit ad sanctimoniam agendi, tolerandi patientiam, vitæ rationem sanctis quoque Angelis absolutiorem, ne tanquam iniuriosa corpori membra immedicabili vulnere rescindamur.

At si tenemur his legibus ob societatem hanc eiusdem cum Deo corporis, quid? ob societatem eiusdem spiritus, & animæ, quantò arctioribus obligamur? Capi fateor, non potest, Deo, nostrâ causâ, semel homini facto, quantum debeamus, quantum eidem quotidie in cibum nobis potúmque comparato; Verùm, cui bono, hæc tam magnifica diuini amoris monumenta, si post hæc fortè, periclitor & pereo? gratiæ vero possessor tenax & strenuus, nec periclitari possum nec perire; corporato Deo vnus mei similis, sed procul me nectit; proximè animum incolenti, animo inhærens me iungit gratia; cognationem hanc affinis non copulat, non consanguineus vt germanus, sed cuiusque anima & Deus, magnum Deus homo, Deus hominis cibus; maius, atque haud paulò maius, ad quod vtrumque id homini datum est, vt compos diuinæ gratiæ per- 3.

petuus fieret. Dic oro, quid sis, aut non sis potiùs acturus, passurus, profusurus, tametsi vitam, & sanguinem per mille cruciatus, mortésque lentas profundi oporteat, ne Christus, homo Deus, Rex, pater, frater, decus, iucũditas, bonitas, & nobilitas generis nostri; ne mensæ augustissimæ vitalis cibus deficiat, & mundo pereat? pereunt hæc nobis, cum perit gratia, eóque flagitiosius quò deteriore ingrati animi scelere obtenta perdimus, quàm si nunquam iis potiti essemus: Quod essemus igitur præstituri, ne nostra gloria, lux, & deliciæ Christus IESVS de mundo tolleretur, hoc enitamur, sudemus, euincamus, ne gratia summum ac saluberrimum Dei donum à nobis auferatur.

Orat. 1. de Nat. *Agamus* cum S. Leone *gratias Deo Patri per filium in Spiritu sancto, qui propter multam charitatem suam quâ dilexit nos, misertus est nostri, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo; vt essemus in ipso noua creatura, nouúmque figmentum; deponamus veterem hominem cum actibus suis, & adepti participationem generationis Christi, carnis renuntiemus operibus; meminerimus cuius capitis, & corporis membra simus*, cuius dignitatis & regni, quo sanguine consortes effecti, ex quo illa nobis contra hostis maligni tentamenta magnitudo animi exardescet, ad quam nos hortatur S. Gregorius Nazianzenus: *Si te*, ait, *per*

Orat. in S. Bapt. *auaritiam oppugnet; vno temporis momento & obtutu regna omnia tanquam sua, mercedem proponat adorationis quam à te exigit, sperne velut mendicum, & egentem. Dic signaculo fretus;*

fretus; Ipse quoque Dei imago sum; haudquaquam vt tu, ab cæli gloria per superbiam deiectus, Christo indutus sum, Tu me ipse potiùs adora; his mihi crede verbis, victus pudefactúsque se tenebris condet. Demùm hoc vnum nobis timori sit, ne qua res à Christo nos diuidat; *Cætera,* inquit S. Gregorius Nyssenus, *pro vmbrâ, ludibriis, & somniis ducamus, cùm ex aduerso gratiæ posita nihil præterea sint.*

CAPVT XV.

Dignitatem quam confert hominibus gratia esse cunctis aliis, adóque maternitate Dei excellentiorem.

PRiorem huius argumenti partem cùm clarè exhauserit absoluta Christi autoritas, frustrà pluribus vrgeamus. Ioanne si quidem præcursore & Angelo, & plusquam Prophetâ, quin eius, animæ per lauacrum veluti quodam patre, atque inter natos mulierum maximo, pronuntiauit tamen esse illum maiorem, qui vel minimus esset in cælorum regno, haud quidem illo, exactâ militiâ, triumphante, sed hîc etiãnum decertante; hoc est infimum in lege, ac statu Euangelicæ gratiæ, præstantiorem Ioanne esse, quamuis in Synagogâ summo: Tanti pendit in sapientiæ trutinâ, gratiæ obolus præ Moisis ductu, Samuelis prouinciâ; potentiâ Heliæ, baptismo Ioannis; & toto legis veteris 1

Mald. in cap. 11. Matth. v. 11.

apparatu; nec minus clarum est pauxillum gratiæ vili mendicabulo concessum, inter sordes hospitalium Domorum, in tabum & saniem fluenti, sceptra omnia deprimere, & quicquid vsquam à Deo potestatis, honorúmque siue in homines, siue in Angelos est collatum: Sola per se, seclusis iis omnibus consistit, regnátque gratia: hæc si absit, tam nocent reliqua, vt ruentem Luciferum etiam impulerint, tantùm abest vt sustinuerint.

2. Dignitas Matris Dei, Reginæ Virginum, plaudente cælo, terrísque concessa fortassis aliquem mouerit; sed hanc item, & quicquid ex eâ, seorsum à gratia, vel proficisci potuit, vel ad eam referri, gratiæ cedere, ipsemet filius amantissimus tantæ Matris manifestat; Dei quidem Matri debet obsequiosam filius obseruationem; reuerentiam cælestes spiritus, homines clientelam; venerationem & cultum, & mundi coronam, quicquid creatum est; atenim ipsa, & terrarum cælique imperio libenter caruerit, & matris Dei ius, honorésque vltrò ab se cupidè abdicarit, ne gratia careat; mauult filia Dei esse per gratiam, quàm Mater Dei per naturam, minimè dubia, quamuis IESV sui par esse amori erga matrem nihil possit, plus tamen amaturum, si quam possit nancisci gratiâ ditiorem. Id enim matrem egregia voce, eiúsque vitalia vbera prædicanti, respondens Christus intelligi voluit; *quin imò*, inquiens, *Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud*; quo sanè responso nihil matri ademit, vt cuius inuictas audiendo, capessen-

Beda in Luc. Aug. tr. 10. in Ioann. Cypr. de pass. Iust. q. 136. ad Orth

dóque

dóque Dei verbo curas. & diligentiam æquauit nemo; sed has esse illius partes præcipuas, hanc beatitatis summam docere voluit, pluris in matre, & quouis alio quàm materna iura æstimandam, quæ nullius essent absque gratiæ gemmâ compendij: Sic interpretantur Christum multi ex Patribus, séque ipse tunc satis explicuit, cùm matrem adesse monitus, extentâ in discipulos manu; *Hæc est mater mea, & hi sunt*, ait, *fratres mei, quicunque etenim fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & soror & mater est.* Audiant, audiant, qui Christum cupiditati suæ leuissimæ aut indignissimæ postponunt, & contemptores oblatæ gratiæ Deum ab se ablegant, vt proditores Dei & gratiæ admittant. *Magister optimus*, inquit B. Augustinus, *maternum nomen quod ei quasi priuatum, propriúmque nuntiauerunt, quia terrenum erat, in comparatione cælestis propinquitatis, abiecit; & eamdem cælestem propinquitatem in discipulis suis commemorans, quo sibi rursum consortio generis cum cæteris sanctis virgo sancta cohæreret, ostendit.* Et alio loco negat cognationem matris vlli emolumento virgini futuram, nisi Christum mente felicius, quàm carne gestasset. Quis hic mihi latera, & vocem, quæ, orbe quâ patet, quaque abditur, toto, hanc magni Augustini cunctis mortalibus referat, & insculpat vocem, nihil profuturum fuisse Virgini matris Dei decus, nisi Dei gratia profuisset. Nam si non possunt hæc non esse vera, profuturam vobis, ô stulti! creditis famæ vmbram quam legis diuinæ

Matth. 12.

Ep. 38.

Lib. 6. de sancta Virg c. 3.

splendori obtenditis? claritatem nominis quod in hominum oculis, quàm in libro viuentium mauultis? rationes, & quæstus quibus æquitatem benè censetis immolari? delicias corporum, quibus immortalem animam mactatis? quidquam denique vlli bono, voluptatíque vobis sine gratia speratis fore si mundi sceptrum, & cæli corona, & imperium in beatos, & matris in filium, ac filij opes, autoritas, & potestas nihil potuerint Dei matri, absque gratia prodesse? proh! quantum peccati, & gratiæ discrimen, & quàm vtrimque formidandum! alienissimus à Deo, & longinquissimis, vt is quodam nepos, regionibus semotus, Deo vi gratiæ iungitur, & seruatur; Deo matris instar, & matre chariùs coniunctus, peccando damnatur,

3. Duplici nititur excellentia matris Dei prærogatiuo iure. Vnum est, quod Dei filio purissimum sanguinem coagmentandæ carni ministrauit; in quâ erat ipse corporandus. Alterum: quod illum nouem menses sanctissimis tulit, aluítque visceribus. Iam si hæc duo cum iis cōtendant, quibus præditus gratiâ fruitur, & beatur, planè aliud est esse hominem diuinitatis participem; aliud Deum, materni sanguinis; Illud hominem sanctum facit; hoc nullam Deo, nullam matri per sese, ex S. Augustini sententiâ; confert sanctitatem; Illud filium Dei fecit, virginei vteri hospitem, hoc Spiritum sanctum (quod pòst erit videndum) æqualem in omnibus Patri, & filio, habitatorem nostri facit perpetuum. Vbi mihi, qui hæc prodigia

capiat,

capiat, censeat, æstimet, pro merito colat, & diligat? Nam vsque adeò ignorantur, vt vulgò ex animo tantus hospes ignominiosè exturbetur, quò detur furioso, vel turpi oblectamento locus. Vah! probrum generis humani, osor tui, & Irrisor Dei, hoc te tam atrox, & contumeliosum nefas toties audere, & audendi consuetudine vix iam aduertere? Dicam execrandum, quod & ipse abomineris facinus, vt vel nunc tuum ex eo discas & horreas. Qui suscepto Christi augustissimo corpore illud sponte, ac eius pertæsus reuomat; Qui Sacrosanctæ Virgini Deo plenæ, ad excutiendum præmaturè fœtum, clàm pharmacum misceat; quibus inferis dignum pronunties? Quem non præ illo Iudam insontem dixeris, dum tu interea Spiritum sanctum, profanato pulsum pectoris augustali, pergis tuo scelere persequi. Quibus verò subsultat stomachus, ad huius insolentiam portenti; quique tabescunt cum Rege Prophetâ, inspectâ præuaricantium tam quotidianâ perfidiâ, ne putent se continuò tutos prorsúsque liberos, nisi hunc spiritum diuinum saltem humaniter habeant: nec enim, opinor, hospitij legibus, satis olim facturos fuisse reputent, si qui Christum apud se dies aliquot diuersantem allocuti non essent, non recreassent obsequiis, non ministerio refecissent, ne respexissent quidem. Quid sibi vult itáque ingrata hæc nostra, sed heu voluntaria rusticitas? quâ Dei spiritum, mentem nostram irreuocabili suâ dignatum præsentia tractamus, rerum illius fastidio, inanitate omni ver-

borum & operum, indulgentiâ erga sensus, aberratione animi ab Deo & officio penè perpetuâ, & creandâ illi æternarum autori lætitiarum spiritui, ferè vbique tristitia. Quàm vereor, ista tam multiplex hospitij sacri violatione ferri ab eo diutiùs non possit: ne desertam domum iis cedat belluis, quarum pastu magis quàm Dei contubernio delectamur; nec enim frustrà comminatur: *Requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi, & respondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & Syrenes in delubris voluptatis.* Quæ ne vnquam minæ fiant nostro errore, aut culpa ratæ, imitemur erga diuinum spiritum cordis nostri studiosissimum ac suauissimum hospitem, Beatissimæ Virginis erga filium Deum sedulam pietatem, religiosum cultum, officiosam assiduitatem: reuereamur nos ipsos, tanquam Spiritus sancti puluinar sacrum, & quod de sanctissimæ Dei matris exclamat visceribus B. Epiphanius, dictum de nobis etiam cogitemus. O casta viscera! complexu cæli vastiora, & incomprehensi capacia, nec eius amplitudini angusta; ô cælum non vterum! orbe septemplici ornatum, latius cælo atque sublimius; ô vterum inextinctâ splendentem diuinæ gratiæ lampade solem septuplo superantis; ô grate Deo & placens anime! vtinam te ex vero noris, ex merito æstimes, ex pretio serues, ex seruatoris oculo, desiderio, & amore excolere & perficere contendas.

Isa 13.

CAPVT XVI.

Quanti Deus gratiam æstimet.

FEram equidem non grauatè illorum quæ ab initio dicta sunt nullam haberi rationem, si parum cuipiam æstimatio gratiæ constare inde videatur. Eia itaque examen hoc nostrum, in sacratiore Dei trutinâ castigemus; in hac profectò reperiemus gratiam diuinam infiniti ponderis extitisse. Nam quid reliquum tandem fecit charitati suæ sapientissimæ, quid potentissimæ liberalitati quod non profuderit, ad parandam nobis eius gratiæ assecutionem? non pepercit vnico filio, non eius sanguini, cruciatibus ac vitæ, non pretio miris, multísque modis infinito, certus, solúsque rerum censor, & æstimator Deus. Quàm magnum id esse necesse est quod seipso toto nobis emit, sui haudquaquam otiosus negotiator & inscius, sed veris, certísque singula momentis librare solitus? Hominem gratiâ, proditio atrox, nunquam recuperandâ exturbarat; hunc Deus vt gratiæ redderet summâ re suâ decreuit offensam luere, nihilque omittere quod erigendo lapsui conducere sapientia præpotens suggessisset. Ob hoc vnum (quid enim præterea id suadere potuisset) homo factus, nouitate inusitati consilij totam cœlitum aulam exterruit; videre illum paterno è solio progressum, in externas 1.

ternas oras, ac longissimè dissitas, quod nunquam Reges nisi grauissimis de causis suscipiunt, è supremo cælo iter arripere; angulum quærere tugurioli Nazareni, multóque angustius matris pectore concludi: hæc dum agitaret, faceret, vrgeret, ac postpositâ puratum mentium naturâ & conditione, in has capitalium reorum lamentabiles ærumnas, & calamitosa ergastula se reus includeret; Quis non illum salutem, vitam, felicitatem, & gloriam, & diuinitatem prensare sibi ac licere tam insolentibus pretiis credidisset? Vnam ah! vnam prensabat nobis, deperibátque mundo vilem, & despicabilem gratiam, nec putabat tot iis & bonorum dispendiis, & dolorum sumptibus carò emi. Quo hic incantamento dementamur? qui nos vrit dæmonis oculus? dum sine hac gratia punctum temporis viuere, dormire, imò & edere, deliciari, ac ludere quieti sustinemus? Quin & adire mortis pericula, & tempestatibus ac iteneribus corpus, animúmque permittere? Quid hoc monstri est importunissimi? Conficit seipse, (sit verbo venia) & destruit Deus, vt te amissâ reficiat, & instruat gratiâ, tu illam vt perdas, & destruas, tuis te, perfidiosissime mortalis, flagitiis & sceleribus perdis, & destruis, falso tantum honoris fuco, & voluptatulæ vmbra captus: Tamne te nihili ducere quod tanti Deus? Post verò susceptum hominem quid laboris, sudorum, ignominiæ non tulit? Quadragintadialem inediam; lanienam corporis discerpti ac laceri; coronam spinis crudelibus caput haurientem, probrosam
in

in infami trunco inter facinorosos mortem. Dicite Beati ſpiritus, qui toti radiis diuinæ naturæ, & gratiæ ardetis; quid hæc ſit gratia, cui nobis parandæ nihil intentatum, nihil in theſauris potentiæ bonitatiſque intactum prætermiſit; grande aliquid eſt, quod ipſi Deo vitâ ſtetit: neque hîc hæſit negotiatio, ſed ad ſempiternum alendæ hominibus gratiæ Sacramentum, & ſacrificium deuenit, quod non alio quam Chriſti corpore,& ſanguine conſtaret; parum ſcilicet fuit ſemel hominem naſci, reum mori & ſepulchro condi, niſi millies quot horis orbe toto inter Sacerdotum corporaretur manus, non rarò perfidas & inceſtas, noſtrorúmque corporum non ſolitariis & nouis,ſed cadauerosis tumulis premeretur? Quonam tot itus, & reditus, tam crebra quotidie, tam denſa, procliuis, varia, inferius, inferiúſque deſcenſio; cùm vnus ipſius aduentus Patriarcharum vota & clamores tot olim ſæculis fatigarit? Hæc agit quærendæ conſeruandæque nobis gratiæ ingens ardor, & ſollicita impatientia: hæc tot itinera moleſta & ardua deuorat; hęc tot illi heu! fœda,ſuſpecta,inornata ſtabula,& pandochia metatur, dum nos, ô cæcum,& ignauum ſtuporem! gratiæ cauſa, ægrè pedem mouemus, exitij eius alimenta & cauſas,velis remiſque properamus. Nihil à Deo vnquam ſuſceptum actúmque eſt, niſi ad gratiam,infelicibus alioqui parandam mortalibus, tuendam,& exaggerandam. Quid & quantulum eſt,quod agimus,patimur, optamus ſaltem & volumus.

K Sic

2. Sit ergo nobis æstimandæ gratiæ regula, Christi pro illa negotiatio; sit numeratò repræsentatus Christi sanguis; sit profusa cum sanguine per sæuos dolores anima. Fas quidem sibi Dauid non credidit quæsitam fortium militum audaci periculo aquam, etsi communem & modicam bibere, ratúsque de pretio, dignam magis Deo, quàm siti suâ eam Domino libauit: Nobis certè gratiæ thesaurum, etsi nihil eorum quæ diximus, & quæ dici præ magnitudine non possunt velut immensum commendaret, vnus Christi sanguis, addo & extorta in eius pretium immaniter vita (quam Dauidis miles aquæ illi minimè impendit) plus satis prædicarent infinitis nominibus infinitam. Itaque gratiæ contemptor, non æternas modò contemnit diuitias quarum ipsa est parens, & domina; sed damnat Christi de illa iudicium, vel dato pro illa pretio insultat: contra B. Hilarius Eusebius Emissenus, & quisquis est huius pretij gnarus, magnum quid me esse sentio, quod opus Dei sum; maius omnino, maius, quod tam copiosâ, abundantíque redemptus summâ, vt tanti videar, quanti Deus: Idemque alibi Eusebius, in staterâ crucis non aurum, vel Angelum, sed appensum salutis autorem, vt homo extorris à gratia saltem de pretio suam penderet dignitatem. Et hoc ipsum pretium, quoties peccato gratiam permutas, hanc terribilis & supremi Dei ac Domini vitam, sanguinem & necem contemptui & ludibrio traducis. Quod sudauit tot annos ardens illa, nostrique amore sui inimica charitas Christi Iesv, vno haustu sorbes

ſorbes,& patrimoniū tam laborioſo, longóque factum negotio, gurges impuriſſimè, helluaris lucem verbis duobus mundi totius delicium, ſtellas, plantas, animantia ſimiliter condidit; Angelos ipſos nutu ſolo,flatu leui hominē animauit; mira, dicto, attactu, ſigno, voluntate, commodè ac penè obiter edidit, potuítque triplici voculâ omnes cum Lazaro mortuos excitare; Te verò,impie gratiæ deſertor, & proditor! vt reconciliaret gratiæ, cerne cruentâ ex arbore clauis trabalibus pendentem,& poſt vitæ minimè vitalis contextam miſeriis ſeriem, inter ſummos dolores animam exhalantem, & hic ſaltem ſobrius ſtatue, quanto illi pretio ſteterit. At ſunt nihilominus,qui poſt abiectam quot diebus millies gratiam,actóſque non aliter multos menſes,quàm eſſet acturus corporatus ex inferis dæmon, confeſſione tumultuariâ ſe putant de tam execranda flagitiorum mole tranſegiſſe, æquè poſtridie & ſub veſperam, læti,comes,quieti,benè habiti,vix ſui, vix criminum memores,ne propoſiti quidem,ſi modò vnquam fuit. Deus immortalis! Quò nos cæcitas lubens? Quò rapit aſſuetus peccandi furor? fidos autem & dociles ad omnem pietatis aurā Dei ſeruos,quantò melius ad Chriſti myſteria, fruendúmque in iis ipſius ſanguinem ſancta meditatio componit? quanto ad illa gemitu adeunt,quàm forti animum propoſito obarmant; quàm cauti poſtea, vel receptam fortaſſis, vel auctam gratiam ab inſidiis defendunt, quàm ſtrenuè occupant? non ignari Deum ſibi exoſis,& hoſtibus gratiam largitum, fore poſt da- Chryſ. hom. 1. Epiſt. ad Epheſ.

tam, in eosdem amicos, & filios liberaliorem.

3. Postremò gratiæ apud Deum eousque æstimatio peruenit, vt orbem, suldéque verti sinat, quò illam suis, aut seruet; aut comparet; Viden' bella & lues, humani generis tonsuras, quibus merguntur, exhauriuntúrque prouinciæ, iacturas bonorum, familiarium dehonestamenta; & ruinas, facinora etiam luce palam volitantia, & velut in curru de virtute, probitatéque triumphantia; hæc & his si quæ sunt peiora pessimorum hominum scelere pessimè designata, in compendia gratiæ, diuina misericordia conuertit, etsi propterea subeat prouidentia eius Sacrosancta insipientium censurã; de gratiâ demum vbicúnque & quoties agitur, pluma est, & nihilo leuius quicquid aliud se Deo obiicit; mauult interire omnia funditus quam vel vni gratia pereat; cur ergo nos quoque hoc magisterio gratiam, & nostræ salutis pretium tandem non discimus? pereant honores, stet modò gratia; diuitiæ pereant, parentes, filij, amicitię, commoda valetudo, vita, salus ipsa, cælum, terra, omnia pereant, sit modo nobis salua & incolumis gratia: in hanc iure omnia vendi, & insumi Christus, ob hãc carissimas necessitudines & animam sperni eiurarique iussit, cùm exempli sui luculentâ, & dulci flammâ ad hoc nobis ipse præiuerit, & qui hanc habet margaritam, cæli Deique pretium habeat & in hoc possideat vniuersa.

DE

DE INÆSTIMABILI PRETIO DIVINÆ GRATIÆ Christi nobis sanguine comparatæ.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Gratiæ compotem non tantum esse Diuinæ consortem naturæ, sed Sancti Spiritus personam re ipsâ possidere.

POSTQVAM gratiæ naturam è Sanctorum Deique ipsius indicio conati sumus æstimare, sequitur, eamdem ex eius conditionibus, & quibus pollet viribus admirandis, effectísque indicemus: horum vnum est quod vt solum fingamus, tamen supra quam dici queat gratiam commendarit, etsi nihil præterea addamus; nec enim tantùm est naturæ diuinæ participatio, verùm nos etiam diuinæ participes efficit substantiæ, dum S. Spiritus personam, & quod necesse est, 1.

Vide Cornel. à Lapid. in 1. B. Petri c. 1. & Less de perf. diuin. 1. p. q. 143. a. 3. in corp. Ad 1. Ad 2. 1. p. q. 33 a. 2. In 1. dist 14. P. Lomb l. de Sp. S. c. 5. S. Iren. l. 5. cont. hær c. 6. Chrys. 2. cor. Aug. 13. ciu. c. 2. 1. Cor. 6.

patris & filij, in nostros animos inducit. Quare volunt Theologi præcipui probos communione duplici cum Deo iungi; alterâ gratiæ per insignem beneuolentiam, substantiæ altera per inductam in illorum mentes S. Spiritus personam, Imprimis enim S. Thomas. *In ipso,* inquit, *dono gratiæ gratum facientis Spiritus sanctus habetur, & inhabitat hominem, vnde ipsemet Spiritus sanctus datur, & mittitur:* post paulum verò. *Per donum gratiæ gratum facientis perficitur creatura rationalis, ad hoc quod liberè non solùm ipso dono creato vtatur, sed vt ipsâ diuinâ personâ fruatur, & ideò missio inuisibilis fit secundum donum gratiæ gratum facientis, & tamen ipsa diuina persona datur:* Quod & mox iterans, *Gratia gratum faciens,* ait, *disponit animam ad habendam diuinam personam, & significatur hoc cum dicitur, quod Spiritus sanctus datur secundum donum gratiæ:* Mitto alia eiusdem, & aliorum loca, Bonauenturæ, Scoti, Alensis, Vasquez, Valentiæ, Suaris, qui auctore S. Thoma fretus, erroris oppositum damnat: & S. Ambrosius; ne quis tantum munus Apostolos solùm & horum suppares tangere videretur. *Quid dubitem,* inquit dicere, *quia datus est Spiritus sanctus, cum scriptum sit, charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis, quem vtique quia recipere pectora captiua non poterant, prius Dominus IESVS captiuam duxit captiuitatem, vt liberis affectibus gratiæ diuinæ munus infunderet.* Hauserat scilicet è Christi scholâ, membra nostra Templum esse Spiritus sancti;

ſancti; diffuſam eſſe in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui nobis datus eſt Dei charitatem; Spiritum ſanctum in Chriſti nomine mittendum, manſurum apud nos, & in nobis futurum; Ex quibus ingens continuò oritur admiratio gratiæ adeò potentis ac fœcundæ, vt infinitum hoc & immenſum bonum in animos noſtros neceſſariò ſecum vehat; ac, ſi fingendi causâ, ponamus, Deum non implere, permearéque vniuerſa, ſed eſſe illius aliquorum mentes omnino vacuas, in iis tamen beneficio gratiæ Spiritus ſanctus re verâ futurus ſit; Non minus, inquit, doctiſſimus Suarez, quàm verbum diuinum ſi poſſet aliunde abeſſe, vi tamen iunctæ aſſumpto cum homine perſonæ, illius corpori animæque neceſſariò adeſſet admirandam ſanè gratiæ virtutem, tam dulci, tam ſancto, tam indiuiduo beatæ, fultæque comitatu! Quid tale poſſunt hæc nobis inuehere quæ ſtulto labore, ac ſtudio ſectamur, qui ſudores, & ſumptus, tam opimo in quæſtu videri parum auarè collocati? Quæ rerum damna cum huius òtio aut amiſſione comparari? *Si exprobramini in nomine Chriſti*, ait Apoſtolorum Princeps *beati eritis, quoniam quod eſt honoris, gloriæ & virtutis Dei, & qui eſt eius ſpiritus ſuper vos requieſcet.* O piè ſuperba opprobria, ſuperbiſque ſi norint, expetenda! ſed è contrario, inſanam tametſi tacitam peccantium, vocem hunc à ſe hoſpitem eiicientium, & dicentium Deo, *Recede à nobis, & quaſi nihil facere poſſit omnipotens, æſtimantium illum, cùm ille impleat domos illorum.* 1. Petr. 4. Iob 22.

Quis

2. Quis non hic stupeat, patris nimium boni, & nimiū duri, charitatem, qui semel tradito in salutem seruorum filio, spiritum suum sibi & filio æqualem singulis infundit, ad singulorum sanctitatem. Nam quis ego, vt Deus, mei vnius causâ in terras, & in me veniat? mortalis naturæ indutus cilicium, vt eam morti eriperet totam cælitum aulam sacro metu filius concussit; nunc eius spiritum ad consecrandum sibi animæ meæ Templum, ad me propriè, atque in me delabi? nec à me huius infinitatem boni & amoris agnosci? Datur sanè grandi miraculo in Ecclesiæ mensa Christi corpus, sed ad breue tempus cum edentibus futurum; datur corpore Christi haud dubiè maior Spiritus S. cū gratiâ, nobiscum æternum mansurus; hoc est, bonitas, sanctitas, amor ipse patris ac filij, quibus non possumus vicis vllius partem reponere, nisi quicquid nobis in re quauis optimum suppetet, rependamus in agendo, cogitando, loquendo, consulendo, vbique, & quod caput est, semper & constanter, nunquam repetendum aut imminuendum; cuius rationem perpetuitatis, doni omnis ex philosopho proprium, notat Albertus Magnus, tantò esse in Spiritus sancti possessione firmiorem quantò est ipse donum nobilius. Quæ igitur illa peccantis barbaries, & impietas fuerit, in seipsum, ac Deum? renunciare illi hospitij amicitiæ, sponsi iura, & quòd tantopere vetat Apostolus, contristare habitatorem sui diuinum spiritum? si quem illa vsquam Sacerdotem rabies incessat, vt confectum mox Christi corpus vel aggrediatur

grediatur proterere, vel in vicum è Templo abiicere, quis non ſtatim ad regum proclamet, ſacrilegij tanti deteſtationem? & hoc tamen ſcelus quoties oculis obuerſatur? ad hæc ſi ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus, & à miniſterio ipſius alienum ab eo vaſarium longè ſecludamus: iniuria eſt, principem auro, gemmiſque aſſuetum, illotis figlinis, & ſqualenti ſeruitio excipi: ſacrilegium eſt haud paulò grauius ab diuini ſpiritus conſpectu & miniſterio, carnis leges, deſideria, & commoda non procul amouere, illíque ſanctorum ſpirituum more, modóque non ſeruire. Quare poſt ſacram per confeſſiones, animi expiationem ex vero obitam, non defungendi cauſa; ne te hominem pulpâ & rubrâ conſtantem ſanie, ſed vnam ex puris mentibus, illibatúmque ſpirituum cogita nouis conſiliis, & legibus, nouis officiis, atque inſtrumẽtis ab carne, & terrâ alieniſſimis, nouo hoſpiti, diuino ſpiritui addictũ.

Nec verò hinc ſequitur, perfecto iſto amoris holocauſto ab colluuione terrena perpurgati, nihil jam reſtare quo (vti iubemur,) proximum diligamus; propterea enim pulchrè aduertit S. Auguſtinus fuiſſe bis ſpiritum à Chriſto datum, primum adhuc in terris poſito, deinde in cælo Patri aſſidente, vt nos Dei imprimis amore; poſt, hominum quoque inflammaret; quod vtrumque eiuſdem ſpiritus, idem eſt, tum fructus, tum eadem charitas mandato duplici ſancita; idque ipſum notauit præterea Alcuinus, negans aliâ proximum, & aliâ Deum, ſed vnâ vtrumque amari charitate; & quod

Lib de Trinit. 15.c.26.

L

quod alio in loco addit, amoris in proximum rudimento erudiri nos ad amandum Deum; ob id Spiritum sanctum fuisse à Christo priùs quidem è terra, post è cælo ad homines missum. Quis ô quis te amor increate, & incomprehense pro modo tuæ bonitatis sine modo amet? Quis hominem pro modo ac merito sanguinis, quo lotus & emptus est? Amo te Deus meus præ omnibus, quod quàm parum sit scio, sed vlterius nequeo. Tolle oro cor meum, & illo te vt par est dilige; tolle omnes animæ meæ vires & magnitudinis tuæ profundo merge.

CAPVT II.

Sanctissimam Triadem fieri nobis per Gratiam præsentem.

1. NOn est difficilis ex iis quæ proximè dicta sunt dicti huiusce assertio *In hoc cognoscimus*, inquit amoris discipulus & Magister, *quoniam in Deo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis*; Et Alcuinus, charitate quam nobis hic spiritus infundit, Augustissimam Trinitatem affirmat in nobis habitare; magis verò disertè Augustinus ait Spiritum sanctum cum Patre, & filio, in Sanctorum mente tanquam suo in Templo degere, sed clarissimè Christus. *Si quis diligit me ser-*
Ioan. 4. *monem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eũ faciemus,*

faciemus, cum paulò ante dixiſſet, *In illo die cognoſcetis quia ego in patre & vos in me, & ego in vobis.* Quo de Origenes interpretatur ſocietatem illam dulciſſimam, quam B. Ioannes Chriſtianis magnificè gratulatur cum Patre Deo, & cum filio eius IESV Chriſto, ex cuius præſtantiâ, vehementer alibi nos hortatur ne quo noſtro illam ſcelere abdicemus, certi ſocietati lucis nuntium remitti, vbicumque placere tenebrarum opera cœperint. Denique exponens S. Auguſtinus, quo pacto Deo vniuerſa implenti, ſedes tamen in cælis oratione Dominicâ aſſignetur, cælos iſtos interpretatur, in terris probos, in cælo Angelos, in quibus veneranda trias magnificentiſſimam Regiam, ſibique acceptiſſimam ſtatuit, & peculiari Deus præſentiâ, gratiæ ſuæ comes perpetuus moratur; quæ quidem animæ dignitas, dum paulò altius exploratur, deſunt verba, ſenſúſque cogitanti quibus illam vtcumque aſſequatur: Deus homini præſens intráque hominem, nec ſolùm conſortio naturæ, ſed diuinæ tribus in hypoſtaſibus ſubſtantiæ? O iterum ac ſæpius admirabilē diuinę vim gratiæ ſecum in animos hominum abiectorum adorandam Triadem inducentis! Quo mihi ait B. Chryſoſtomus ſolis ac lunæ arbitrium olim Ioſue permiſſum? longè maioribus dignatur nos Chriſtus promittens fore, vt ipſe cum Patre ad nos venturus ſit; & in nobis manſurus; quis verò? vnde? cur? & quò venturus? O architectam Templi Dei & exornatricem Regiæ gratiam! tam ſcitam, & ſolertem, vt

cuius mentem illustrat & obtinet ab cælo citius quàm ab ipso sit sanctissima Trinitas abfutura. Sed hanc mihi lucem tam iucundam peccantis temeritas fuscat, & obruit; quis ferat Herodes impios direptum præsepi (quod illi sua mutuat paupertas) infantem IESVM extra stabulum iactantes? Quis peiores Herode sacrilegos euerso detractum solio Regem Deum, pro mancipio tractantes? & silent ad hæc regis clientes, & famuli? & toto rerum conditarum satellitio, & furore auctorem suum non vlciscitur natura? & parcit fulminibus, & mortibus cælum?

2. Est tamen hæc eo execrabilior peccantis temeritas quò affabilior & honorificentior Dei aduentus ad hominem. Quid enim est homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? non tanquam famulum accedens, quod ipsum foret non exigui fauoris, excepturus ab ipso seruitutis liberæ ac beatæ fida officia, sed quasi ad amicissimum societatem cum illo nexurus nunquam penitus distrahendam. Nam quæ homuli vilis cum Patre & Filio & Spiritu sancto parilitas? fuerit sanè haud paruus Iosepho, fuerit Danieli, Mardochæo & aliis honos, locus à regibus secundus; & quàm ridiculus ad hanc hominis cum Deo necessitudinem, & societatem compositus? Socios enim eiusmodi esse, piè admodum obseruat Dionysius Carthusianus, vt communione mutua delectentur, sermonum, ioci, familiaritatis, arcanorum, occupationis, studiorum, præsidij, affectionum, & iisdem in rebus

rebus libentissimè versentur; Cuius verò est illa suauissima vox, nisi hominis verè, nec solo nomine Christiani? *Mihi adhærere Deo bonum est, & adhæsit anima mea post te.* Hic perpetua cum Deo miscet precando colloquia, & commercia meditando; præbet susurris eius longè dulcissimis attentam aurem, instinctus, & afflatus auidè colligit, mortis instar putat ab eo diuidi, ac si quando contingit, vt præsentem minimè sentiat, & solitæ consuetudinis amica signa non experiatur, consternatus gemit, seséque affligit, veritus ne qua sua culpâ recedendi ansam illi præbuerit. Quid dicam vicissim quot modis hunc Deus alliciat, quàm nihil ei tectum & secretum premat, cor suum coram Deo pariter effundenti? Denique delicíæ Dei esse cum filiis hominum & hic audenti omnium hostium, & terribilium prouocatione; *Quis nos separabit*, inquit, *à charitate Dei quæ in Christo est?* multáque alia vtrimque in vnum Societas ista Dei & hominis coagmentat, quibus idem vir Sanctus recensitis meritò exclamat. *Quanta est rationalis creaturæ ista nobilitas, habere cum diuina natura consortium, atque cum proprio creatore societatem sortiri ac possidere? Sed heu! homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & per spiritualia atque carnalia vitia plurimi se dæmonibus, bestiisque associant, & conformant.*

At hinc nihilo secius planè ingens nobis incumbit necessitas, obseruationis erga Dei famulos singularis. Nam si tanti fiunt ad sicca & 3.

frigida sanctarum mentium spolia concursus, vt turbâ nonnulli opprimantur, quo docet honore prosequi viuas Christi domos, spirantia diuinitatis sacraria, puluinaria augustissimæ Trinitatis? nisi fortè cui lubet ambigere, plurisne theca sit mortuis Sanctorum referta cineribus quam tribus naturæ diuinæ personis æternum viuentibus, huius vero formam reuerentiæ, ac metus, quis nobis rituum præfectus, vel arbiter designet. Ah! te si noris anima Deo placens, quàm cautè serues, quàm reuerearis, ac circumspicias magnificè? anima sancta, Dei hospes, veneratio cælitum, amœnissimus sponsæ hortus, ac mille facibus suauiter fulgurans thalamus, Triados summæ prætorium, sole ac cælo capacius, diuinarum aula, solium & ara personarum, & verbo complectar omnia, illarum, beneficio gratiæ, consors & socia. Iure quidem nos rapit S. Franciscæ comitatus cum se Angelus præses spectandum illi exhiberet? Quid autem Archangeli? quid Throni? quid si quod vsquam est mentium Beatarum, hominis vnius stiparet latus, & tegeret, quo illum honore essemus habituri. Hæc porro quantula, imò quàm nulla sunt cum ipso comitante animam sanctam Deo, ac diuinarum cùm ipsa personarum societate comparata? Illam verò cultam ab Angelis animam, si tātoperè dedeceat facinus aliquod, aulæ tam nobilis vel minùs dignum præsentia, vel ad dissipandos quæsitum aulicos captandamque aut solitudinem priuatam, aut nebulonum consuetudinem; quanto magis
animam

animam Deo plenam, ac Deo circumcinctam? Quis credat autem hæc ſæpè fieri vixque aliud crebrius ac vulgatius perpetrari? melius obſecro dignitati, quam nos vi gratiæ adeptos confidimus, & moranti nobiſcum maieſtati reuerentius conſulamus, ambulantes dignè Deo, illi per omnia placentes & ſpreta humo cum ipſo toti, cumque cæleſtibus verſantes.

CAPVT III.

Gratiam eſſe animæ vitam.

HActenus diuinæ quam nobis acceſſit gratia participatio naturæ, alia deinceps eiuſdem munera, quorum potiſſimum ac fundamentum eſt, hæc quam aggredimur animæ noſtræ vita, vt enim peccato animam necamus, & morimur, contingitque mors iſta, deſerente animam Deo, vti mors corporis animâ excedente, ita *gratia Dei vita, & quidem, æterna.* Quid itaque imprimis hæc vita, quid deinde anima, quæ hanc vitam viuit, quod demum vitæ genus ſit gratia, tria hæc breuiter expendemus. Tantæ eſt vita æſtimationis, vt abiectiſſimum in iis quæ viuunt præſtantiſſima quæque cæterorum dignitate ac pretio vincat: quo argumento S. Auguſtinus, cælo, & ſoli, fonti lucis totius ſtelliſque omnibus, vermem, & culicem prætulit; & vitam Philoſophi nonnulli ſupremam naturam, ſeu naturæ faſtigium vocarunt;

vocarunt; at enim vermium, & nascentium ex putri si tanti vita est; si tanti Leonum, & Elephantorum; quanti quæso hominis ad Dei imaginem conditi, at quanti animæ? (solius enim excellentiam vitæ corporeæ attingebant, celebrabantque Philosophi) si quidem negat S. Chrysostomus posse rem vllam toto orbe cum animæ præstantiâ certare. Negat B. Ambrosius iacturam animæ par quidquam habere, etsi mundi totius vniuersitas pessum eat, & docet Christus B. Brigittam esse naturæ longè melioris animam, quam corpus, vtpote à suæ diuinitatis potentiâ deriuatam, immortalem, Angelorum affinem, Sole nobiliorem ac stellis, orbísque totius fabrica. Mittamus per se corpore non egere, non esse concretioni obnoxiam; habere pro exemplari archetypo Deum; fontem esse vitæ multiplicis, quarum infima quâ plantæ vigent supremis excellit, atque pulcherrimis, sed vita carentibus naturæ omnis corporibus. Ex quo iam apparet clarius, Quàm pretiosa sit rei tantæ vita. Verùm haud paulò magnificentius ex animæ pretio censetur, de quo S. Bernardus.
Ep. 54. *Magna res anima, quæ Christi sanguine redempta est; grauis animæ casus, quæ nonnisi Christi cruce potuit reparari*; At quàm oculati, prudentísque emptoris, ita indicat S. Augusti-
Psal. 102 nus. *Initus est bonæ fidei contractus, nemo fallit redemptorem tuum, nemo circumuenit, nemo premit; egit hic commercium, iam pretium soluit, sanguinem fudit, sanguinem, inquam, fudit, vnicus Filius Dei pro nobis. O anima erige*

te,

te, tanti vales. Ipse horum ignarus Seneca, fore, ait, hominem Deo metiantur, qui prætermisso, corpore ad animum respicient; sed eximiè Saluianus Massiliensis Episcopus *Dilectissimam esse animam suam homini etiam diabolus non negauit; & qui auertere omnino cunctos ab affectu animarum suarum nititur, idem tamen carissimas esse debere cunctis suas animas confitetur. Quis furor est, viles à vobis animas vestras haberi, quas etiam diabolus putat esse pretiosas? Quis furor est viles à vobis haberi quas etiam ille vobis caras debere esse dicit, qui viles facere conatur, ac per hoc quicumque animas suas negligunt, etiam infra iudicium diaboli se amant.* Post taxatam ergo his pretiis ab Deo amante, dæmone odiente, animarum nostrarum dignitatem; quæ sic laruæ insanos agitant, vt eas malimus festucâ venales prostituere, ac perdere quàm alterius æstimationi credere? Benè ab se Christus omni cruciatu qui potest homini infligi, animam redimi putauit: benè ab se dæmon suppliciorum incrudescentium nouo apud inferos auctu captari eam censet: Christianus amens & stolidus, cuius maximè interest, quasi ad se nihil pertineat, ita minimi illam facit, vt ad eam seruandam fraudare pessimum genium frigidæ gutta nolit. Quid autem inconsultissime, ac stultissime mortalis profutura tibi deliras voluptatum, diuitiarum ac mundi totius lucra euanida animæ tuæ detrimento parta? Quid rem vsuris aggeratam? Quid exoticos luxus, peregrinásque delicias? Quid inertem, ac de-

sidem vitam? Quid iniuriosos fastus & implacabiles? omnia damnum, venenum omnia, mors, dolor, exitium omnia; vnus animæ quæstus, omne lucrum & omne bonum.

1. Hinc verò confici palam est, vitam animæ adeo pretiosæ, non posse non esse pretiosissimam, vt sunt regio in sceptro lapilli & gemmæ, quàm seorsum, longè pulchriores; Imò animæ vitam pretij dignitate post Deum omnia vincere: Ex quo statim quædam attonita, iustáque indignatio mentem ferit, cùm spectat mortales, ad vitam miseri corporis breuem, calamitosam, sempérque ancipitem, labores omnes contentionésque conuertere; illíque non rarò animæ ipsius immortalem vitam deuouere: Ex quo vtinam saltem de tuendâ, præferendáque reliquis omnibus animæ vitâ decernamus. Quid enim vnquam omittitur, quod posse credatur ad fouendam, mulcendam, retinendámque huiusce cadaueris fugacem vitam conducere? aut quid alio vsquam terrarum, & gentium consilio mouetur, excogitatur, suscipitur? huic tot myriades hominum, in agris, in vrbibus, in syluis, terra, mari, bello, pace, diu, noctu adlaborant, sudant, moriuntur, dum animæ vitam vix curant, vix cogitant, vix occultâ sui recordatione mordentem sentiunt audiunt monentem, tantoperè interest vita tabifici corporis; tam nihili vita æternæ mentis? tanto illa honori, tanto hæc, malum! contemptui, & horrori? nihil quidem iudicio sensuum execrabilius corpore, quod vita destituit, cum vitæ necessariò succedat

dat pondus inutile, cæcum, fœdum, immobile, ſenſu actúque omni carens, peſtilentem longè putorem ſpargens, effluentibus virulentam in tabem inteſtinis; huic te carcinomati tam abominando, ſi quis nouus Procuſtes iungat, componens manibúſque manus, atque oribus ora, quod tormenti genus hoc atrocius ducas, etſi duos dies horaſvè teneat? Te verò, ah! miſer, quæ crudelitas deteſtabilior, horribiliori, fœdioríque mortuo, dies octo, menſes, annum, & eo amplius ſtringit & colligat, animæ, inquam, ictu mortifero confoſſæ. Narrat B Antoninus cum incidiſſet monachus in cadauer, mox illum nares appreſſo pallio obturaſſe, contrà, viæ comitem Angelum humanâ ſpecie latentem, ne viſum quidem grauitatem fœtoris aduertere, inde haud longè cùm cirrhatus, probéque moſcatus iuuenis occurriſſet, tum verò Angelum manus naribus obdidiſſe, mirantíque monacho reſpondiſſe; non eſſe Angelis moleſtum fœtorem cadauerum, ſed animæ lethali ſcelere confectæ, cuius teterrimus, impuriſſimúſque odor totam cæli aulam auerteret: Nec abſimile eſt, quod habet hiſtoria veterum anachoritarum. Itémque B. Catharinæ, quæ Senis cum ageret, tot milliaribus graueolentiâ torquebatur eorum quos Romæ grauis aliqua culpa inquinaret: accedenti verò ad colloquendum mulieri munditiis omnibus excultæ, adduci non potuit vt verbum redderet; quòd vti poſtea roganti confeſſario indicauit, præ dirâ mephiti, quàm mulier ex animæ halabat cadauere, vix potuiſſet

4.p. tit. 14.c.6. § 1.

M 2 conſiſtere,

consistere, nedum confabulari, aut colloqui; nam vt fumo apes, & columbas fœtore, sic ait S.Basilius, tutelæ nostræ præsides genios peccato à nobis arcere. Faxit, ô faxit diuina bonitas his licet mortuis detur aliquis sui sensus, & grauitatem percipiant putoris quo cæli ciues ab sese alienant; tum si cuiuspiam membra sint, communitatis sanctæ, quo horrore ac nauseâ beatos sodalium Angelos fugent, disiiciant, & corrupti sui vapore spiritus, purissimos illos auertant spiritus, ac si fas dicere, exterreant. Quis eorum quotquot sunt hactenus vel functi, vel cæsi, semiusta, semesa, putrefacta, in aceruum congesta cadauera videre sustineat, ferréque ex iis circum latissimè grassantem camarinæ infamis colluuiem, & contagem; at cùm præstet vna cunctis corporibus anima, huius profectò mors deterior est per sese, ac visu fœdior, magisque horrenda quàm omnium corporum quibus etiam re ipsâ, interfecto primi parentis animo, pergit interitum afferre; hanc tamen, proh nostra miseria! circumferri videmus passim & liberè, & vtinam non circumferamus; atque ô sensus sine sensu! Qui cadauer hominis in mensa, cui accumbimus, pati stomacho firmo aut imaginari non possumus, animam in sinu gestantes mortuam, & cadauerosam, edimus, bibimus, dormimus, nullam alacritatis ansam prætermimus.

Orat. 3. de pecc.

3\. Eiusdem verò incolumis animæ tantò necesse est optabiliorem esse vitam, quantò est mors eius immanior. Quod etsi de vitâ rectè

capiatur

capiatur quam in gradu naturæ obtinet, meliore vtique quàm sit vita lucidissimorum, & formosissimorum quorumlibet corporum; at multò rectius de vitâ quam haurit ex gratiâ intelligendum est, per quam in ordine soli Deo communi statuitur, animatur à Spiritu sancto, mouetúrque ab eo & agit diuinâ ratione super omnem naturæ facultatem. Itaque vita hæc tam sublimis æstimatur ex iis veriùs quæ Spiritus sanctus in animâ perficit, & creatis in rebus earum conditor, quàm ex iis quæ habet anima supra corpus; quod enim præbent corporibus animæ; hoc præstat animæ ipse Deus, ob ídque animæ vocatur anima: & cùm traderet S. Thomas habere corpus ab animâ velut *primâ & substantiali formâ vt existat & viuat*, subiecit illico, vtrumque hoc animam à Deo habere, quasi ab summâ & primariâ formâ, idémque re ipsâ efficiente in animâ ipso Dei spiritu actâ & viuente, quod solet animus ipse in corpore, vnde illud Christi. *Spiritus est qui viuificat*, & *sicut misit me viuens Pater, & ego viuo propter patrem, & qui manducat me viuet propter me*, hoc est receptâ cum meo corpore gratiâ, quam accepi à patre meo vitam, vnâ recipiet; sic vt ipse mecum, & cum Patre, vitâ eadem gaudeamus. Est autem hæc vita, ipsa diuinitas quam habet verbum æternâ generatione; Christus homo diuinæ hypostasis adorabili fœdere; Christianus beneficio gratiæ, ad quàm planè vitam, mors licet, audenter dicatur, quicquid vitæ nomine appellatur. Quare Apostolus, aliam non agnoscens, vnáque

Opusc. de delect. Dei c. 20.

Ioan. 6.

Less. de perf. diuinis l.2.c.1 n.75.

que hac apertè glorians. *Gratiâ Dei ſum, id quod ſum* : & *viuo ego, iam non ego*, inquiebat, *viuit verò in me Chriſtus.* Animæ naturam intra ſuos fines id potiſſimum euehit, quod Dei imaginem refert, immortalitate, intellectu, indiuiduâ ſubſtantiâ etſi corpore toto fusâ, ſed vbique corporis totâ & integrâ. Verùm imitatio hæc Dei, quamdiu vitâ Dei & ſpiritu caret, iure mortua dicitur. At ſi eximiam principis ſtatuam transfuſus ſubeat ipſe principis animus, quanto maiori veneratione, ac metu colatur? eumdémque ad modum quantò ſit excellentior anima Dei ſpiritu animata, quam ſolâ eius imagine ſplendida? mentitur tibi ſenſus fallax & proditor, huius tibi animi tui vitæ tam excelſæ, quam habes cum Deo communem, cum ſuadet nundinationem; repelle fraudulenti dolos, & blanda toxica; Quin diſce potius ex eiuſdem erga corporis vitam ſollicitudine & curâ, vitam animæ fouere, tueri, mulcere, defendere, addo & augere atque confirmare nouis quotidie viribus & hilaritate, cum ſit intolerandæ ignauiæ illâ eſſe retentâ & debili contentum, ſi poſſis firmâ, robuſtâ & alacri frui. Eſto enim, gratiam conſerues, at eius amplificandæ quot omittis lucra, tot pateris animæ detrimenta, mundi totius amiſſione grauiora. Corpori, ſi prius cognoſcendi facultas, quàm animus detur, quantis hunc deſideriis vocet, & flagitet, vt à quo expectet, caloris, formæ, vigoris ac vitæ præſidia & decus, homóque inter homines eſſe; hinc diſce ô anime! Dei tui cupiditate perpetuò ardere, à
quo

quo es ardorem charitatis, vigorem fidei, placendi ſtudia & feruorem, elegantiam & pulchritudinem accepturus Deo & cælitibus ſpectandam, ſine quo turpior, defórmiórque futurus es, quàm ſit putre, & vita vacuum cadauer.

CAPVT IV.

Adoptari nos à Deo in filios & regni hæredes per gratiam.

EX diuiniſſimo illo vitæ bono quam nobis 1.
vnâ cum Dei ſpiritu gratia tribuit, oritur V. Mac.
vt verè filij Dei ſimus; affirmat S. Ambroſius hom. 30
& S. Maximus, hiſque plenius S. Paulus, *Qui* Lib. 1. de
ſpiritu Dei aguntur eſſe filios Dei aiens : Et Spir. S.
quoniam eſtis, inquit alio loco, *filij, miſit Deus* c. 4.
ſpiritum filij ſui in corda veſtra clamantem Ab- Cent. 4.
ba pater, ipſe enim ſpiritus teſtimonium reddit c. 86.
ſpiritui noſtro, quod ſumus filij Dei, quod ſi fi- Rom. 8.
lij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes Gal. 4.
autem Chriſti : In quo rurſum ait *electos à* Rom. 8.
Deo nos eſſe ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati in conſpectu eius in charitate, qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per IESVM Chriſtum in ipſum ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, &c. Vbi ſcitè aduertit B. Anſelmus, adoptionis æternæ munus prælatum dono ſanctitatis, quaſi gratiæ ornamentum & gloriam. Hæc autem vt fiant

ad intelligendum proniora, repetendum est ex memoriâ temporum cuique obuiâ, fuisse olim adoptandi ritum in more positum, sed nunquã aliàs tam frequentem ac dum vixit inter homines Christus, eiúsque Apostolus: huius tanta erat ritus autoritas, vt adscitus in filium quantumuis externus transiret in adoptantis familiam, & nomen hæreditatis, & honorum iura perinde ac si foret ex eo prognatus. Quam ergo obtinuit homines inter adoptio, eamdem gratia inter Deum & homines vim tenet. Quod mirans B. Anselmus. Si Rex, inquit, nudum, inopem, mendicum, morbis & vlceribus perditum misertus è publico tollat, & sanari iussum regalíque purpurâ indui adoptet in filium; & regni cum proprio filio hæredem indictâ per præcones toti imperio illius colendi eique parendi lege, quis eius principis inopinam magnificentiam satis laudare & capere valeat? Dei tamen esse erga nos maiorem, deinceps ostendit vt quos miseriis absque vlla comparatione tetrioribus ereptos translaturus est ac reipsa transfert in beatiora, & secum Deos effecturus, Fuit sanè magnum fortunæ ostentum Traianus Hispanus, ab Nerua Romano, in filium & successorem imperij adscitus, sederant in eo honoris tanti non exigua merita. In nobis Rex regum, & Dominus dominantium, in nobis mancipiis dæmonum & proditoribus ad rogum damnatis, quid tandem reperit, quamobrem titulum, apparatúmque filiorum, & paterni regni spes certas, iuráque tribueret? ô felicem nostram celsamque for-

turiam diuina conditam ſtabilitámque bonitate! Eſt enim aiunt Patres Synodi Sacroſanctæ, iuſtificatio, tranſlatio ab eo ſtatu, in quo homo naſcitur filius primi Adæ, in ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum Dei per ſecundum Adam Chriſtum IESVM, ô diſparitatem ſtatus beatitate infinita, & infinita miſeria ſeiunctam, ex reo æternis cum Lucifero apoſtata ſuppliciis addicto, in Dei, filium & hæredem mutari nihil amplificandi, transferendíve cauſâ hîc dicitur; in Dei, inquam, filium attolli, ô ſublimius intelligentiâ noſtrâ nomen! ô nomen dulce, nomen vnitatis, nomen hæreditatis ſempiternæ. Liceat abſurdum fingere quod eſſe non poteſt, vt fiat intellectu facilius quod verum & certum eſt; ſi poſſet in Deum interitus, in eius regnum, & diuinitatem ſucceſſio cadere, Quæ foret eius felicitas, quem ſors tanti patrimonij exciperet? atqui non alium ſpectaret præter hominem gratia præditum, vtpotè filium & hæredem, & poſt Deum, ſi fas eſt dicere, ſecundum. Quàm præclarè igitur S. Cyprianus, *Nunquam humana opera miraturum quiſquis ſe cognouerit filium Dei, & deiicere ſe de culmine generoſitatis ſuæ qui admirari aliquid poſt Deum poteſt.* Verùm patri tam bono & amanti præterea quas debemus laudes; quot quiſque millia pectorum, quàm procliuem, liberalémque ſeruitutem tam liberaliter, & abſque merito, in illius domum tranſcripti per adoptionem qua nobis donatur gratuitum, quod proprio filio debitum natura contulit. *Videte*, hortatur dilectus diſci- 1. Ioã. 3.

Trid. ſeſſ. 6. c. 4.

pulus, *qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur, & simus.*

2. Ad hunc amorem quem patris optimi seuerè à nobis prodiga beneuolentia reposcit; iubet facta morésque accedere parente Deo non indignos. Varronis sententiam refert S. Augustinus docentem esse ciuitatibus vtile, vt se viri fortes etiam si falsò ex diis genitos crederent; *vt eo modo animus humanus velut diuinæ stirpis fiduciam gerens res magnas aggrediendas præsumeret audacius, ageret vehementius; & ob hoc impleret ipsa securitate felicius.* Certè animos Alexandro non leues addidit Ammonis mendacium, & Theodoricus ad regem Herulorum scripsit; *Adoptat te talis de cuius gente tu potius formideris*; Nobis quos legitima, & certa non domus regiæ, sed summæ diuinitatis adoptio natali luto raptos Deo, cæloque inseruit; quo decet horrore, quibusve odiis insectari, vel vmbram noxæ leuissimæ, quibus animis ad summa eniti; & quod P. Baltazar Aluarez inculcabat, à magnis filiorum Dei versandis consiliis nunquam desciscere? Hîc nos Ethnicus rubore suffundat. *In teipso fers Deum,* inquit, *téque eum inquinare non animaduertis cùm impuris cogitationibus, tùm sordidis actionibus; nam Dei quidem simulachro præsente non auderes quicquam eorum facere quæ facis, ipso autem Deo intrinsecus præsente, & omnia tum intuente, tum audiente, non verecundaris eadem cogitare & facere; ignare naturæ tuæ, & diis inuise. Si quem tibi pupillum tradidisset Deus, itáne eum negligeres?*

Lib. 3. ciuit. Dei c. 4.

Cassiod. l. 4. Var. 2.

Lud. à Ponte in vita eius

Arian. l. 2. c 8.

tradidit

tradidit tibi temetipſum, aliúmque ſe, te fidedeliorem negat: hunc inquit, mihi conſerua talem, qualis naturâ ſuâ eſt, verecundum, fidelem ſublimem, imperterritum, perturbatione vacuum, &c. Sed magis Chriſtianè, ac ſolidè apud ſe quiſque id voluat ſæpius, filius Dei ſum; procul à me mores, & ſtudia diaboli; Dei ſum filius, quò mihi pabula, & oblectamenta pecudis quadrupedis, quò fumi honorum vulgariũ; quò mundus totus, & quæcunque ſunt Deo minora? cupiditatis fœdæ doloſa vipera blanditur, trahit pellex gula, inflat ambitio? ſiccine, inquies, belluinum ventrem, & putrem nebulam Dei filius, pro Deo adoret, & patre, ſceptróque ſe abdicãs fiat Luciferi & gehennæ filius? ſiccine paulò ante confeſſionis ſanctæ vitali balneo amiſſam purpuram adeptus, eamdem rurſus cacodæmoni cedat, eíque in ſe ſeruum mancipet? Arcete beatiſſimi Angeli tam abominandam cataſtrophen.

Poſtremò ſileri non debet, quàm glorioſa ſit Chriſto IESV hæc noſtri adoptio, & Dei profuſiſſimæ bonitatis quàm eximium admirandúmque monumentum; quod egregiè oſtendit Guillelmus Pariſienſis Epiſcopus, Regis magni adducto ſymbolo; cui ſit quidem potens, & immenſa vi opum, infinitíſque diuitiis refertum imperium, ſed eius generis vt nec regi, nec eius filio imminui multitudine hæredum valeat; certè enim in regno præpotentis Dei cum reperiatur verè quòd in humanis exempli gratiâ fingimus, dubitari non poteſt, quin ex conſortio, numeróque hæredum,

3. 2. part. 1. parc. de vni u. c. 2.

ingens Christo gloria, & decus, ingens patri æterno largitatis deprædicatio accedat: nam si auget Imperatoris summi maiestatem, exercituum, ac principum numerus, eorúmque magnificentia, opulentia & robur: si reges decem potentissimos habere ad nutum obsequentes & fidos, illius imperium mirificè ornat; quantò magis Dei optimi, maximi æternum imperium illustrabit diuinorum regum innumerabilis multitudo, quanto filij eius sceptrum immortale, gloriosiùs decorabit, hæredum totidem, fratrúmque adoptio, nihil eius bonis detractura, quàm si vnum haberet cohæredem Vnde subdit idem piissimus doctor, daturum propensissimo animo Fratribus suis Christum æqualem secum hæreditatis paternæ portionem, si forent illius capaces. Agamus huius voluntatis grates, explicemúsque mentis sinus tãtæ ipsius largitati, caueamus autẽ præ omnibus, ne cum sit in nostrâ situm potestate, vt filij efficiamur Dei, malimus tamen probrosarum cupiditatum, & maligni hostis mancipia viuere.

CAPVT V.

Adoptione filios per gratiam, præstare filiis per naturam.

1. EA est operum diuinorum admirabilitas, vt quamtumuis illa infirmitati nostræ rebúsque humanis accommodet Deus, longè has tamen ac multum præcellant: habet ille vnicum naturâ

naturâ filium, adoptione quamplurimos; sed his nomen & iura filiorum adoptio haud paulò excellentius tribuit, quam inter homines natura. Itaque plus habet de patre Deo Christianus gratia instructus, quàm de patre homine recens natus: nam qui adoptatur à diuite, aut rege, nihil inde propterea melior euadit, non robustior, coloratior, sanior commodioris temperamenti & sanguinis; dumtaxat loco filij legitur & futurus hæres designatur; Quod etsi totum opinione constet nihilque adoptato reipsa interiùs accedat, magni tamen fit inter homines, ac foret sine comparatione multo pluris inter Deum & hominem, quanquam homo à Deo adoptionis præsidio nihil assequeretur nisi quod ab homine obtinet. Verumenimuerò quos adoptat Deus recudit verè in nouos homines, nouámque creaturam, refingit ad sui expressissimam speciem, naturæque diuinæ insertos suo spiritu animat; ex quo intima Dei bona iuris illorum fiant necesse est; hoc est, ipsa illius felicitas. Quid huic affine trahunt à patribus filij? num particulam quandam superuacanei sanguinis, ad excipiendum animæ sigillum vtcumque attemperatam, præterea nihil; non spiritum, non sanctimoniam, non virtutis splendorem, nihil supra hominem & quidem ærumnosum, & miserum; ob hoc semen Dei, sacræ literæ gratiam appellant, & adoptatos regenerari, nasci, ac renasci dicunt, vt illos innuant, quamuis non sint Dei naturâ filij, plus tamen ab eo adoptione accipere, quam progenitores filiis Ioan.1.

largiantur. Quæ adoptionis singularia decora Iacobus Apostolus paucis egregiè indicat. Voluntariè enim genuit nos, inquit, verbo veritatis (ne nudum putemus sine re adoptionis nostræ nomen, & opinione sola contineri) vt simus initium aliquod creaturæ eius, vel vt alij legunt, vt principatum obtineamus inter creaturas eius. Quod si ex monito Epicteti, opifici nostro innumeris tenemur titulis, vt qui nobis, tanquam viuentibus statuis manu sua fictis varietatem motuum indixit, quam violare sine autoris dedecore nequimus; Quanto pluribus Deo patri, adoptionis iure tenebimur? Decet humano præditum spiritu fides, generositas, castitas perturbationum arbitrium; Quid diuino spiritu animatum? mancipium vile & ignotum nobis à Deo concreditum, vita quoque nostra esset diligentius curandum; Quid ergo filij, quid, inquam, nos ipsi, in eius transmissi familiam, qua sumus à nobis sollicitudine procurandi, quibus non studiis atque obsequiis agnituri, & repensuri primariam, in quam nos extulit dignitatem?

2. Aliam innuit B. Iacobus adoptionis præstantiam, dum nos à Deo voluntariè genitos affirmat, cum parentibus filios non electio tribuat, sed casus & natura, neque hanc totam illis debeant filij, sed traductam ab iis solam sanguinis portionem. At vero diuina bonitas adoptandos iudicio signat, adoptat volens, vltróque immerentes, & delectu quorumdam habito, alios omittit: Quod si partem beneficiorum animus potissimam obtinet, quid huic

tantæ

tantæ adoptantis Dei beneuolentiæ non debemus, nisi & eius maiestatem, & gratiæ pretium per quam adsciscimur, ignoramus? nam si paterna merita sapientes eò extulerunt, quo nullis vicibus pertingere filij valerent; quo pacto beneficentiam qua sumus conditi assequemur infinitis partibus maiorem, quo illam qua sumus adoptati longè longius magis infinitam, & transactam non quolibet pretio, sed vnici filij sæua morte: *Nam si totum me debeo pro me facto; quid addam iam & pro refecto & refecto hoc modo; nec enim tam facilè refectus, quam factus; qui me tantum & semel dicendo fecit; in reficiendo profecto, & dixit multa & pertulit dura, nec tantum dura sed & indigna: In primo opere me mihi, in secundo se dedit, & vbi se dedit, me mihi reddidit; etiam si me millies rependere possem, quid sum ego ad Deum?* Quare homo audi consilium aureum viri sancti veréque aurei sic te adhortantis. *Redi ad Deum sic amatus à Deo; & ad illius gloriam da totum te, qui se totum propter te ad suam deduxit iniuriam; & voca patrem fidens, quem tanto amore tuum probas, sentis, intelligis esse genitorem.* Pergat & quisque nostrum, dicátque cum S. Bernardo. *Non pepercit vnigenito, pro sic genito (à patre carnis) ita quidem patrem se exhibuit mihi, sed non ego me illi vicissim filium. Quanam fronte iam attollo oculos ad vultum tam boni patris tam malus filius; pudet indigna gessisse genere meo, pudet tanto patri vixisse degenerem.* Accedit quod hæc Dei benefica mens nullas inuenit prorsus in iis quos adoptat, beneficij

Bernar tract. re diligendo Deo.

P. Chrys ser. 70.

Ser. 16. in Cant.

neficij tanti rationes sed abundè ponit, contra quam inter homines soleat; humana enim adoptio, nisi dignum adsciscí, non adoptat; diuina vt dignus sit agit, eóque magis est vo-
2. luntaria quo & donat maiora, & quamobrem donet requirit nulla, cur damnet potius reperit multa & grauia. Quid est homo? reus, nudus, saucius, fragilis, vndequáque miser, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum, amorem tuum, gratiam, spiritum tuum? O quis hæc quis miracula videat? Rumpat aliquis omnes contentione ingenij ac voluntatis neruos, & quicquid potest boni cogitari in opus conferat, quicquid mali fingendo somniari patiatur ac perpetiatur, nec alios habeat agendi, patiendíque fines nisi quos habet mundus existendi, nihil egerit adoptione illâ dignum, nihil regni Dei vlla particulâ rependendum; at verò semel in Dei familiam transcriptus, si vel proba mente digitum exerat; Deum cogitet, Christum vocet, non solum adeptæ dignitatis incrementa ineffabilia promeretur, sed hæreditatem regni sempiterni. O admirandam conditionem filiorum Dei! quorum piæ, ac leui cogitatiunculæ nihil orbis æquale possidet, nihil potest par Deus præter seipsum reponere.

Postremò adoptiuos hominibus creat, vel imbecillitas eorum naturales desperans; vel iusta cupiditas habendi meliores: At Deo nec filius defuit, vnus omnium instar filiorum, vnus totius diuinæ fœcunditatis exhaustus, nec acceptiorem, gratiorémque habere potuit,

volun

voluntariè tamen genuit nos, eiúſque nobis verum ſpiritum indidit, vt eſſet multorum eius ſimilium ipſe pater, ille frater, & natu maximus: in quo eius amor & bonitas mirabiliter elucet, quod nos creatæ vi gratiæ non ſolùm adoptarit, ſed increati ſpiritus munere; nam communicatâ cum homine Chriſto, diuinitate ſuâ omni, voluit quicunque huic filio ſuo religioſâ fide, ac Sacramentis iungerentur, tranſire in ſortem filiorum, eiúſque ſpiritu viuere; Qui quidem ſpiritus, eſtò, inſit diuinis perſonis, quòd idem cum illo ſint; homini Chriſto, quod in vnam cum Verbo perſonam conuenerit; at certè hominibus extenſione quadam ac diffuſione mirabili, qua ſanctum Spiritum in nos ſecum à Chriſto profecta gratia perducit, animi noſtri fideliſſimum hoſpitem, ductorem, ornamentum, robur, effectorem vitæ, ac viuendi magiſtrum, quo vitam viuimus ſupernaturalem & ſi fas dicere ſuperuitalem, ſed perſonis diuinis naturalem. Itaque hic nobis Chriſti IESV & Eccleſiæ Spiritus cogitandus eſt tanquam vita ingens, nullis definita terminis, nullis potentiæ largitatiſque legibus arctata, ſed cùm homine Chriſto totam alens & agitans molem immenſi ipſius corporis, membráque ſigillatim innumera, Sacramentorum præſidio eidem corpori ſub Chriſto capite inſita tanquam ramos trunco & palmites viti? Eſt enim Chriſtus ait magnus in paucis Doctor, omnium iuſtorum hypoſtaſis, cui omnes innixi, qui omnes ſuſtentat, portat, & ſpiritus ſui quem à patre accepit diuinâ protenſione

Leſſ. de perf. diu. l. 12. c. 11 n. 75.

viuificat, & filios Dei facit, cuius tanti honoris causā subdit Iacobus Apostolus vt simus initiū aliquod seu primitiæ, ac flos lectissimus creaturæ Dei, ipsíque Deo charissimus, & iuxta Oecumenium vt simus primi & honoratissimi, iuxta Bedam, vt simus creaturis cæteris meliores, cum nihil adoptione hac diuinâ maius aut melius, cadere in hominem creatum possit.

CAPVT VI.

De Alimento mirabili adoptatorum per gratiam.

1. PAterni amoris, officiique partes primariæ, alimenta sunt filiorum, ex quibus si licet patris amorem æstimare, quæ tandem mortalium cogitationes, quæ perspicacitas immortalium assequetur, aut suspicabitur tuam, Deus, in filios omnes effusissimam bonitatem. Deerant scilicet, quibus illos potenter aleres, nisi mensam illis de vnici filij sacratissimo corpore, & augustissimo sanguine strueres? ô plusquam paterna viscera? ô nullis cognitum, opinatúmve matribus amorem? ô sanè positos in superbiam sæculorum, & regum mammillâ lactatos? nesciebat has artes natura; nihil vnquam tale erga proles susceptas senserat. Et verò renatis adoptione Dei, quò plus inerat de filij iure, quàm carne susceptis; eò grandius quoddam parari decuit, tum patris maie-

statem

ſtatem, tum filiorum referens dignitatem. Ad hoc igitur Deus, omnes laxauit amoris obices, omnes immiſit bonitati leges, omnes profudit theſauros poteſtatis, & quicquid in iis pretioſiſſimum latebat, hoc eſt ſeipſum amantiſſimis filiis in æternitatis epulum præbuit; nam quod eſt bonum eius, aut quod eſt pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? Quis matrum curas hic memoret? quarum optimæ & amantiſſimæ filios duntaxat particulâ ſanguinis ſed infecti, & propè ſuperfluâ, vltróque ſtillanto nutriunt, Chriſtus toto cordis, & corporis ſanguine, illóque magnâ vi amoris & cruciatuum expreſſo, carne totâ & integrâ paſcit, & eorum ex ore infantium atque lactétium perficit magnificentiæ ſuæ laudem: ludi ſunt magis laſciuientis gulæ, quàm liberalis atque munificæ, illæ ſorbilium vnionum conuiuis præbitæ potiones, etſi non vnius familiæ, ſed orbis totius ſinguli patrimonia penderent; de magnificentiâ verò huius doni ſic inueſtigator illius mirè ſolers, cultórque maximus. *Totum*, ait, *quòd ipſe eſt & habet, cum Spiritu ſancto in ſummo dedit, nihil enim eſt extra ſpiritualem, corporalem & diuinam naturam; cum ergo corpus & ſanguinem filij ſui Deus Pater ſub Sacramento dedit tunc corporalem ſubſtantiam in ſummo contulit: quando verò animam eiuſdem filij dedit, tunc ſpiritualem ſubſtantiam in ſummo tradidit, cuius anima omnibus Angelis & ſanctis animabus perfectior gratiâ in omni ſanctitate fuit: Inſuper in eo totam diui-*

Pſal. 8.

S. Tho. Opuſc. 63. de Beat. c. 6

nam naturam obtulit; Tanti pretij lacte Deus filios suos alit tam sumptuosis epulis sustentat, vt agnoscant partæ per lauacrum sanctum, aut confessionem, gratiæ dignitatem, accessurique ad mensam regiam, attendant cui labra pectori applicent, quàm forti ac nobili cibo foueantur, nempe quo Deus nedum mundus maius & dulcius nihil habet; Crescant in Domino, & crescere contendant, suique semper, spretâ humo ordinis, locique meminerint & Deo omnia, séque adeo ipsum tam prodigè & integrè donanti negare aliquid erubescant.

2\. At quo pacto & modis quàm inopinatis, nouísque donanti? mutatis susdéque naturæ legibus exaggeratis miraculis, demissa sui numinis maiestate. Quanti Deo non stetit id poculum vnici filij sanguine temperatum? corporatio Verbi, mors sæua filij, panis ac vini externa species, destructâ propriâ, primùm in alienis recénsque productis, apparens, non hærens, substantiis, dein cùm deficit, propriæ restituta, maiore prodigio, quàm si verteretur in elementa cælum: Eadem species externa, quanquam natiuo sustentaculo destituta, impressas admittens affectiones, queîs consueuerat, Christus immensitate quadam diuiduâ, non minus verè in singulis consecrati panis orbiculis, horúmque partibus quàm paterno dexter in solio: Porrò hæc omnia tam breui, tam subito, tam potente verbo repentè confici, vt si nusquam foret in mundo Christus, esset verbi eius efficacitate momento futurus. Mitto singula distinctè membra; mitto animam

Cypr. de Cœn. Ambr. 4 de Sacr. Dam. Tertull. Less. Scot.

mam suis fulgentem virtutibus, felicem gloriâ, diuinitate omnia continentem, & demum quicquid est cum hac animâ iunctum & corpore, vocis eiusdem repentino velut imperio, ad modum rerum concretione carentium, in hoc sacro arcano collocari, Christúmque se nobis simul toties præbere quot potest in puncta partium hostia quæuis comminui. Ah! tandem tuus, tuus tandem, mi Deus, semel omnino sim, qui meus toties totúsque tam pridem esse pergis? Sacerdotum præterea numerum orbe toto potestatis certam perpetuitatem nullis aut ipsorum, aut alterius cuiusuis periclitantem sceleribus nullo labore difficilem, nullis legibus minuendam. Quid huius epuli fructus æquè mirandos censeam? gratiæ incrementa, vigorem animi, virtutum robur; procliuitatis prauæ antidotum, castimoniam corporis, & coniunctionem nostri cum Deo tantam vt fiat caro hominis, Christi caro, vi cuius excitanda sit è tumulo rediuiua, tametsi reliquis, eius cibi expertibus ad vitam reditus non pateret. Cuncta denique in hoc diuinissimo alimento, rara, magnifica, excelsa, admiranda, præter quæ omnium etiam quæ mirabiliter vnquam egit misericors, & miserator, hominum conditor, saluator & glorificator, memoriale, ac monumentum est; in quæ se quisque latius animo expandens, suam dubio procul adoptati perspiciet, ac venerabitur nunquam satis perceptam dignitatem.

Huic enim pariendæ, huic amplificandæ, ac 3.
in nobis alendæ tam portentosis operibus, tot

admirandorum ostentis, tam multiplicibus, tota Dei potentia laborauit (& certè hamis aureis piscatur nemo, nemo auro diluto vitam amat fulcire triuialem) vt nihil iam sibi reliquum fecisse videatur. Quod si naturæ insontis leges, in hoc nobis tam honorifico, fructuosóque gratiæ argumento, miscere, atque infringere nostrâ causâ minimè renuit. An eius causâ, quin imò & nostrâ, perduellis nostræ nefarios impetus frangere renuemus? An prauitatem nobis cognitam forti brachio in rectum torquere? an lacessentes animum membrorum leges pessundare? an quidquam moliri & facere, quidquam spernere, ac prætermittere tædebit? Deo moliente, creante, patrante tot inusitata, vt nobis vitam gratiæ sustentet, nomenque filiorum, quod stolidi & plusquam amentes, turpi, aut falsâ cupiditatis illecebrâ, parario dæmone cauponamur. O ingratam nostram ac belluinam tarditatem! progreditur Deus extra communis prouidentiæ limites, vt inde nobis insueta conflet gratiæ tuendæ præsidia; nos extra orbitam pigræ, sibique deditæ naturæ piget vnguē transuersum egredi. Quid hoc sacrilegij, quid horroris & incantamenti Deus immortalis? adoptione toties iteratâ traditam Deo mentem, læso ipsius, irritóque amore, conuolare in Luciferi brachia, voluptatis spurcæ malè dissimulatâ laruâ blandientis; paternis manibus vngues teterrimi dæmonis præferre, patréque ac Deo, eiúsque misericordiæ adinuentionibus omnibus ludibrio habitis, concessam tanto molimine purpuram,

ram, & adoptionis titulos lacerare? & possunt hæc horribilia in hominem cadere, nisi homo esse desierit? Obtestor per illud quo vescimur Christi corpus, & sanguinem, ne indignos hoc pabulo spiritus, ne degeneres auctus, ne tam sumptuoso alimento vitam ducamus indecorem, *sed quasi modò geniti infantes, rationabiles, sine dolo lac concupiscamus*, infantes vitæ illibato nitore; simplicitate morum, terrenorum ignoratione, procul mundanæ fuco prudentiæ, dolis procul, procul irâ & cupiditate, sed crescendi præcipuè ingenio, & docilitate pueri, donec in virum perfectum euadamus, & capacem hæreditatis adeundæ.

CAPVT VII.

Veram Deum inter & homines amicitiam gratiâ copulari.

PRærogatiua hæc diuinæ gratiæ quanti sit, tum demum statuetur, cum de illà clarè constiterit. Constat autem valdè perspicuè ex illa Christi IESV ad suos consolatione, *Vos amici mei estis*, & *iam non dicam vos seruos, sed amicos*, parum videlicet, ô suauissime, & amantissime inutilium seruorum Domine, parum, inquam nobis futurum fuerat, si tanta in domo aut mercenariæ operæ aut serui saltem degeremus: quin vel famularemur cuipiam tuorum principum Angelo? Quænam hæc amoris

(margin: 1. — Ioan. 15.)

ris (irreuerenti verbo sit venia) sed quæ tua amantis ab te ipso alienatio, vt nos in amicitiam adsciscas intimam, & habere amicos gestias? Obstupesce anima mea dignatione Dei tui erga te. Nobilitauit te ô homo Deus imperio rerum sensu rationali carentium, quas omnes tuis pedibus subiecit, cúmque animantibus domineris, quid mirum si saltem pareres Seraphinis? at ne hanc quidem tibi præstationẽ imposuit, sed nobilitatis tuæ libertatem in superiora etiam porrexit. Solus Deus verè est Dominus tuus; sed admirare & gaudio impar, præ lætitiâ morere: Iubet vt sis amicus cui seruus esse debueras. Nam si verè *beatus, qui inuenit amicum verum*, quid ille qui inuenit amicum Deum; Ac si philosophis quibusdam visum est, imò & S. Thomæ, esse nonnunquam amicitiæ vincula, cognationis iure potiora, monéntque Theologi posse talem quandóque amicum reperiri, vt sit plus patre diligendus, quanti apud nos esse debet, quod amicitiam Dei nobis conciliat: non sunt necessariò pater, & filius amoris nomina, cum possit vtrumque, secluso amore, consistere; amicus verò omnino non potest. Ad hæc ferè amor non vsque adeo in natis, & patribus perpurgatus, rationibus propriis vel innititur vel iuuatur; in amicis, si modò veri sunt, tam castè versatur vt vterque contemptis propriis vnas amici spectet rationes. Demum pares amicitia, vel admittit, vel facit, nec fert amantium inæqualitatem. Exclamat itaque Gregorius Magnus. *O quanta est misericordia conditoris nostri! Serui digni non sumus;*

Eccl. 25.

Opusc. de dilect. Dei.

Vict & Suarez de char. disp. 9. sect. 4.

sumus, & amici vocamur: quanta est dignitas hominum, esse amicos Dei: nam Regi tanto debita seruitus, cùm sit regnis, sceptrisque nobilior, amicitia quæ amantes nectit, & ex illo & homine vnum facit, quo tandem loco habend aest? hom. 27 in c. 15. Ioan.

2. Eò planè quò sapientiæ principes non valuere pertingere, sed cùm de animæ dignitate mandata plurima, & superba iactassent vltra quàm veritas, & religio sinebat, vt etiam scriberent particulam esse ex diuinâ decerptam substantiâ; negarunt tamen Deum inter & homines veræ amicitiæ locum esse, ob discrimen illorum infinitâ intercapedine disiunctũ. Adde quod reges de quorum exemplo argumentatur Philosophus, nihil vetat cuipiam subiectorum insigni & grato, eius vnius causâ benè velle, cùm maiestatem conditoris non sapiat talis erga suum opus affectus, sed redire in ipsam illum oporteat, tandémque in illa quiescere. Est nihilominus excellentia gratiæ diuinæ tanta, vt verissimam & summo iure perfectissimam hominis cum Deo amicitiam statuat, prouecto scilicet in eum æqualitatis modum, ac similitudinis homine, vt iam non sit Deo nimium decolor, nec eius amicitia Deo indecora: *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum*; vt enim fiant amicitiâ illâ digni, attollit eos gratia ex peccati cœno in apicem incomparabilis honoris, eiusdémque cum Deo ordinis, in quo proinde non possunt duo infinitis ab se spatiis distare. Sic fit ex miseriis, & malignitate con-

Arist. l. 8 Eth. c. 7.

Suar. tract. de char. disp. 3. sect. 2.

cretus homulus Dei verè amicus, cuius infimâ seruitute terribiles illæ Seraphim acies alioquin amicæ gloriantur; cuius muneris decus expendens B. Cyrillus, amicos ab illo, cui omnia seruiunt, non seruos dici obstupescit, diuinorum custodes mandatorum, atque in omnibus deinceps pro amicis tractari. Sanè vel hoc solum si gratiæ inesset, vt nos effingeret diuinæ amicitiæ capaces, quis non illi honorem ac vitam millies deuoueret; nunc re ipsâ & seuero iure cùm Dei amicos efficiat, an esse aliquid in nobis potest quod non ei vltrò postponamus, cum in ea sola omnia teneamus
Eccl. 6. immensis cumulis meliora. *Amicus fidelis protectio fortis, qui autem inuenit illum inuenit thesaurum; amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius; amicus fidelis medicamentum vitæ, & immortalitatis, & qui metuunt Dominum inuenient illum.* Quæ si de amicitiâ hominis ad securam vitam mortémque perutili, ab sapiente dicta accipias, quantò vberiùs atque præclariùs de amico Deo. Væ nobis si hac amicitiâ excidamus, vnà enim iis bonis omnibus euertemur, & ex potentissimo amico, capitalissimum experiemur inimicum. Non est amicitiæ tantæ momentum leue ac liberum; Quàm enim optandus verè ac solidè amicus, tam est pertimescendus certò, vehementérque inimicus; & quantò amicitiis omnibus Dei vnius amicitia excellit, tantò gerit formidabiliores in hostem inimicitias, quàm possent à cunctis simul hominibus exerceri.

Da hominem quem omnes oderint, nullus ferre oculis, vel auditu possit, nemo quin lubens illius sanguinem sorbeat, & vitalia depascatur; hunc tu posse dormire, edere, partem quietis vllam admittere, aut vitam viuere arbitraris? At quantò miserior, qui Dei offensâ seipse contaminans, illum sibi fecit infensum; & sub tanti Regis, adeóque irati, potentis & integri ferro vindice perpetuò incedit? Quis huic calamitoso somnus, quid in vitâ gratum, aut tolerabile; quæ furiarum induciæ ream mentem cæco verbere dilaniantium? Da è contrario, quem omnes diligant, obseruent, prædicent, ferant in oculis, & imo pectore, certatímque muneribus ditare, obsequiis colere, adeundis quoque vitæ periculis deuincere constanter adlaborent: huius etsi minimè dubia videtur felicitas, quàm tamen prorsus nihili est ad felicitatem animæ Deo gratæ, cuius in illam amor parentum omnium ac sponsorum amores nobilitate, præstantiâ, faustitate post se longissimè relinquit? O tuam IESV dulcissimam, & exuberantem bonis omnibus amicitiam! sordeant nobis præ illâ purpuræ & sceptra; deliciæ amarescant, vita ipsa mors sit; fert illa secum vitam, voluptates, regna & omnia; extra illam, quicquid malorum est & calamitatum vitari non potest. Iam sortem quam diximus omnibus chari, omnibúsque exosi, si quis pronam vtrímque ac facilem ponat, quid non sit laborum subiturus vt illâ fruatur; quid recusaturus molestiarum, ne hâc inuoluatur; quæ non pericula & damna

ſubiturus, vt periculo defungatur è ſorte illâ beati omnium amoris in ſortem incidendi communibus mortalium odiis damnatam? in quam ſi fortè proruerit, quæ poſſit hâc lamentabilior edi cataſtrophe? niſi heu! multò miſerabilior ac deteſtabilior iactura gratiæ, quâ Dei amicus, hoc eſt Regis ſupremi vnicum acceptiſſimúmque delitium, in ſpectrum dæmonis vertitur violatæ immani ſacrilegio amicitiæ Dei ſanctæ, lethalibus odiis vrendum.

3. Quas enim pœnas ille non prouocat, qui planè gratuitum Dei ſui amorem, tanto ingrati animi ſcelere eiurat: nam, quod eſt maximè aduertendum, amicitia hæc, quâ Deum nobiſcum gratia coniungit, propriarum caret aſpectu rationum, Deo nec opus, nec vſus eſt, nihil ſpectat in eo quod proſit, niſi nobis tantùm, quibus non ſibi nos ipſos amat, non compendium quoddam ſuum. Hoc verò gratiæ, & eorum quæ illâ ſequuntur ſplendore, quid poteſt pulchrius inueniri, quod ipſa vnicus Dei operũ ſit ſcopus, & ad eam colliment ad vſque minimum impulſæ arboris folium vniuerſa; totus habitat in hoc Deus, totus in eo eſt, vel vt ſimus, vel quòd ſumus ipſi gratioſi. O execrabilis & vecors! qui hominis cuiuſuis, aut rei fiduciâ tam caſtum abdicas, & potentem amicum: ô deteſtande! qui mundi gratiæ, idolo palam vbique proſtanti Dei gratiâ, litare non dubitas; cui potes fidere, qui ſua non quærat, tua non negligat, aut nolens omittat? cui cælum Deus, cui terram eiúſque ornatum, cui vitam & ſanguinem filij ſui dedit, cui adoptionem,

nem, & hæredum iura?num sibi, an potius amicis? imò, ah! bonitas, vt amici fierent, etiam inimicis: imò esse illud diuinum, & quicquid potest ex diuinitate vtile proficisci, nobis cupit, nobísque condonat, ídque nostrâ causâ, non suâ; suam modò ex iis gloriam repetens, sed nostram non excludens. Quæ quidem nostri, sua causa, & per se nullius interpositu, amandi ratio mirifica est eius amicitiæ pulchritudo, tantúmque abest vt ei officiat, vt nobis potius expostulandi materiam daturus fuisse videatur, si nos aliter amasset. Quem enim lateat multò nobis tum gloriosiùs tum magis expetendum, amari à Deo propter Deum, quàm propter nos, eiúsque gratiâ quàm nostrâ? Certè quantum inter nos Deúmque interest, tantò nos propter se nobilius, quàm propter nos diligit; duobus ex iis quæ insunt cuilibet operi diuino, vtilitatem nobis quâ egemus, & gaudemus remittit, gloriam retinet, quam vt ab sese abiudicet, integrum illi æquitas non sinit, sed in nostrum decus cedit hæc ipsa illius gloria, & eam requirens nos amat perfectiùs. Quò verò tandem humanus animus, vltrà sortem hanc magnam diuinæ amicitiæ adspiret præsertim facilem, & procul sudore, & iactationibus vrbanis parabilem, de quâ est pulchra vox vnius ex illis, quos eæ diu agitarant, resipiscentis denique ac sodalem pariter deceptum reuocantis. *Dic quæso te, omnibus istis laboribus nostris quò ambimus peruenire? Quid quærimus? cuius rei causâ militamus? maiórne esse poterit spes nostra in Palatio, quàm vt amici Imperatoris simus?*

mus? & ibi quid non fragile, plenúmque periculis? & per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? & quando istud erit? Amicus autem Dei, si voluero, ecce nunc fio; Et potest hic honor tutissimus, & immensus frigidè appeti, neglectim seruari, mercede fœdissimâ proiici? Nos enim Deus nunquam, quod ad se attinet, amicorum numero expungit; tantum ne sanctas quas nobis fideliter, & clementissimè tuetur amicitiæ leges infringamus, sit nobis cum illo communis sensus, voluntas eadem & voluptas, idem amor virtutum, rerúmque diuinarum. Quanquam enim aiunt Philosophi, non esse amicitiam virtutem quampiam priuatam, sed esse omnium studium, vsúmque decernunt. Quàm superba & magnifica res! virtutes Deum cum illo quem diligit homine; hominem verò cum amante Deo cunctas exercere, & hac similitudine virtutum veluti anchorâ amicitiam fundare.

CAPVT VIII.

De inexplicabili amore Dei erga homines gratiâ præditos.

1. Bernard Serm. 5. in dedic

QVid est homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? iuuat enim hanc iterum & sæpius admirationis vocem repetere. Quid? sine dubio vanitati similis factus est; ad nihilum redactus est; nihil est. Quomodo

Quomodo tamen penitus nihil est, quem magnificat Deus? respiremus fratres; etsi nihil sumus in cordibus nostris, fortè in corde Dei potest aliud latere de nobis. O pater misericordiarum, ô pater miserorum, Quid apponis erga eos cor tuum? Scio, scio, vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum; Quomodo ergo nihil sumus, *si thesaurus tuus sumus?* non planè aliam ob causam, nisi ob gratiæ thesaurum, quem vasis fictilibus portamus. Quanta gratiæ pulchritudo, quàm formosus nitor, qui cor Dei ad sese rapiat, eiúsque amorem occupet, non qualemcunque sed immensum? Gradum enim primum violatæ charitatis hunc ponit Richardus à S. Victore, vbi mens non est desiderij sui compos; alterum cùm nequit illius obliuisci; Tertium cùm ei aliud sapere nihil potest; Quartum & vltimum, cùm nec potest esse illius magnitudine contenta. Primum vocat insuperabilem quod nulli cedat affectui: Secundum, inseparabilem, hoc est sic memoriæ hærentem, vt excuti ex eâ non possit; Tertium, singularem, vt qui socium non ferat; supremum, insatiabilem cui satisfieri nullo amoris pabulo valeat. Et quidem hæc violenti amoris est pictura viuis expressa coloribus, quo tamen haud vsque adeò mirum est hominem cælitùs in Deum abripi, summè bonum atque amabilem; at verò Deum eodem erga hominem ardere, limum suâ ductum & fictum manu, hoc verò fieri nullo modo valet nisi limo huic pretiosum quoddam, admirandúmque inseuerit, cuius inexplicabili fulgore, ac pretio

Lib. de Grad. viol. charit.

tio

tio capiatur, fiátque propterea homini flagrantissimâ charitate, & familiaritate incredibili, iucundissimus, ac perpetuus amicus.

2\. Quid enim fortius illâ charitate, quæ omnium Dominum omniúmque potentem expugnauit, & amore victum, seruum omnium effecit? hæc paterno direptum gremio in terras deiecit, quâ tam insigni victoriâ, non humanas solùm miserias, sed armatam æquissimi vindicis iram debellauit? Ita est, inquit, S. Basilius Seleucensis, diuinitatis natura, vt omnium victrix, amore hominum vincatur. Quare sponsam, amicam, & formosam, hoc est diuinâ florentem gratiâ, sponsus cælestis, terribilem indicat, velut instructam exercituum aciem, rogátque oculos quasi tum bellicos amoris, currus tum verò triumphales paulùm deflectere; ne ipsum sibi abripiant, & in iis quos amat extra se defigant; Quod esse Deo amanti proprium S. Dionysius adnotat, vocátque propterea immensam hanc eius charitatem exstaticam; & Gerson, quamuis Deus immensus sit, ab illa quodammodo immensitate suâ desciscere, hominum quos amat victum charitate, gratiosorum scilicet; ad alia enim Sacrosanctus hic amor non pertinet. Ac esto, sit quædam humani amoris exstasis; sed manca & mutila, quæ solum amantis affectum in amicum transfert; Deus verò cum sit perfectionis infinitæ, in eos quos diligit, amoris exstasi perfectissimâ transit, nec tantum affectu, beneficiis, recordatione, sed re ipsâ, totáque substantia transfusus in iis necessariò habitat, nec potest ab iis

Rich. Victor. de grad. charit. 1.9.

Orat. 4. in Gen.

De diui. nom. c. 4

quos

quos suæ gratiæ ornamento iam sibi fecit amabiles, aut amorem auertere, aut præsentiam illam suam, quam superiùs explicuimus subducere, tanta est amoris quo sibi gratos complectitur, támque inuicta potentia. Iam quod idem amor tenaci & indiuiduâ recordatione Deum amicis nectat, Deus ipse testatur, charitatis suæ erga animam gratia decoram, ex synagogâ nobis tabulam exhibens; *Numquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? etsi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui.* Vt enim est illius bonitas numeris omnibus absoluta: Sic sollicitudo paterni pectoris in filios, omnes parentum curas & sedulitatem superat, à quibus, velint, nolint relicti, à Deo suscipimur; sed non vnâ constat cogitationis de amico perpetuitate, nexus iste amoris nunquam diuellendi, verùm intimâ ipsâ, stabili, ac firma Dei amantis, & Spiritus sancti præsentiâ, atque substantiâ, vtpotè quàm perfectissimæ, perfectissimi Dei nobiscum amicitiæ ratio exigit ac facit, quanquam non valeat inter homines, quòd imperfecti sint, reperiri. Quàm sit tertio loco consortis impatiens hic amor, ex eo patet, quod præter homines gratiâ donatos ad eum nemo, ac nihil admittitur; & hanc fortè ob causam amicos omnes, vnius columbæ, vnius perfectæ, ac sponsæ nomine compellat, quæ amoris socium non agnoscit: Ingens planè diuinæ amicitiæ fides, quæ tam singulari Deum nobis obstringit nexu, ac si nihil esset ab eo præterea in orbe amandum; & verò aliud nihil est, eius

Isa 49.

Psal. 26.

Suar. l. 12. de Deo trin. c. 5. Vid. sup. l. 2. c. 1.

Cant. 6

tio capiatur, fiátque propterea homini flagrantissimâ charitate, & familiaritate incredibili, iucundissimus, ac perpetuus amicus.

2. Quid enim fortius illâ charitate, quæ omnium Dominum omniúmque potentem expugnauit, & amore victum, seruum omnium effecit? hæc paterno direptum gremio in terras deiecit, quâ tam insigni victoriâ, non humanas solùm miserias, sed armatam æquissimi vindicis iram debellauit? Ita est, inquit, S. Basilius Seleucensis, diuinitatis natura, vt omnium victrix, amore hominum vincatur. Quare sponsam, amicam, & formosam, hoc est diuinâ florentem gratiâ, sponsus cælestis, terribilem indicat, velut instructam exercituum aciem, rogátque oculos quasi tum bellicos amoris, currus tum verò triumphales paulùm deflectere; ne ipsum sibi abripiant, & in iis quos amat extra se defigant; Quod esse Deo amanti proprium S. Dionysius adnotat, vocátque propterea immensam hanc eius charitatem exstaticam; & Gerson, quamuis Deus immensus sit, ab illa quodammodo immensitate suâ desciscere, hominum quos amat victum charitate, gratiosorum scilicet; ad alia enim Sacrosanctus hic amor non pertinet. Ac esto, sit quædam humani amoris exstasis; sed manca & mutila, quæ solum amantis affectum in amicum transfert; Deus verò cum sit perfectionis infinitæ, in eos quos diligit, amoris exstasi perfectissimâ transit, nec tantum affectu, beneficiis, recordatione, sed re ipsâ, totáque substantia transfusus in iis necessariò habitat, nec potest ab iis

Rich. Victor. de grad. charit. l. 9.

Orat. 4. in Gen.

De diui. nom. c. 4

quos

quos ſuæ gratiæ ornamento iam ſibi fecit amabiles, aut amorem auertere, aut præſentiam illam ſuam, quam ſuperiùs explicuimus ſubducere, tanta eſt amoris quo ſibi gratos complectitur, támque inuicta potentia. Iam quod idem amor tenaci & indiuiduâ recordatione Deum amicis nectat, Deus ipſe teſtatur, charitatis ſuæ erga animam gratia decoram, ex synagogâ nobis tabulam exhibens; *Numquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? etſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui.* Isa 49. Vt enim eſt illius bonitas numeris omnibus abſoluta: Sic ſollicitudo paterni pectoris in filios, omnes parentum curas & ſedulitatem ſuperat, à quibus, velint, nolint relicti, à Deo ſuſcipimur; ſed non vnâ conſtat Pſal. 26. cogitationis de amico perpetuitate, nexus iſte amoris nunquam diuellendi, verùm intimâ ipsâ, ſtabili, ac firma Dei amantis, & Spiritus ſancti præſentiâ, atque ſubſtantiâ, vtpotè quàm perfectiſſimæ, perfectiſſimi Dei nobiſcum amicitiæ ratio exigit ac facit, quanquam non valeat inter homines, quòd imperfecti ſint, reperiri. Suar. l. 12. de Deo trin. c. 5. Vid. ſup. l. 2. c. 1. Quàm ſit tertio loco conſortis impatiens hic amor, ex eo patet, quod præter homines gratiâ donatos ad eum nemo, ac nihil admittitur; & hanc fortè ob cauſam amicos omnes, vnius columbæ, vnius perfectæ, ac ſponſæ nomine compellat, quæ amoris ſocium non agnoſcit: Cant. 6. Ingens planè diuinæ amicitiæ fides, quæ tam ſingulari Deum nobis obſtringit nexu, ac ſi nihil eſſet ab eo præterea in orbe amandum; & verò aliud nihil eſt, eius

amore dignum pleno & integro, præter mentes gratiâ decoratas. Postremò inexpletum diuinæ in homines ardorem charitatis, nec infinitate contentum suâ, sed post deuoratas tot annorum ærumnas, & pœnarum modos, etiam sitientem, nec dolorum atrocium aquis torrentibus restinctum, & in mortuo corpore scrutantem lanceâ nouam sui pascendi materiam, hunc, inquam, ignem omnia consumentem, & cui nihil sufficit, quis possit, vel ausit accedere propius? Vsque adeò tibi, ô nimium bone, nimísque liberalis tua beneficia exciderunt? nec memor tuæ, dum orbem conderes, in nostra commoda occupatæ omnipotentiæ; neque Verbi tui ex prodigio corporati, quo edi maius non poterat; nec annorum illorum triginta trium, quibus totius vitæ ærumnosissimæ labores omnes in summâ inopiâ exhausisti etiamnum exclamas sitio, nec amori tuo satis esse factum expostulas; quid illa tot sursum, deorsum per Galilæam, Iudæam, Samariam sudata, continuatáque itinera? Quid desideria cruenti calicis, & baptismi tam dulci, quam acerbo morsu animum depascentia? Quid sanctissima illa absque numero opera, quorum vel minimum, dum saluti nostræ redimendæ sat erat, amorem tuum explere debuerat; illa in horto sanguinis adorandi guttarum tot millia, quarum vnica tantum, mille mundos pretio, ac pondere vincebat, vincuntur hæc tamen siti amoris tui insatiabili, nec valent eius incendia sedare. At ille, me miserum! ignominiosæ mortis, & tormentorum

immanium

immanium immenſus oceanus, fuit, ſcilicet aquarum indigus, tibique illas parcius miniſtrauit? Verùm ſint ſanè, ſint earum conceptacula his etiam maiora, tua inexpleta, tua inuicta, inexpugnabili charitate inardeſcit hæc ſitis, conferendarum opum cæleſtium nunquam ſatur futura. At enim totum cum rebus creatis iam orbem tenemus; totum ſuis cum opibus filium; totum cum illo, ac tecum, pater miſericors! diuinum Spiritum: Tibi quod dones, quid reſtat præterea, aut quo illam amoris tui ſitim ardentiſſimam, ſoleris, niſi horum bonorum tuíque ſæpius iterata, & perpetuata donatio.

O beatitatem animæ, Dei gratiam poſſidentis, quam, omnium potentis Domini, inſeparabilis, indiſſolubilis, conſortis impatiens, &, quod caput eſt, inexhauſtus amor intimo ſibi complexu aſſerit; hoc ſi tantummodo gratiæ, ineſſet boni, an poſſet illius iactura cunctis mundi totius diuitiis, & voluptatibus penſari? nam dulce quidem eſt amari, verùm tali amore & tali ab Rege diligi, tantùm eſt, vt ſupra fidem ſit, poſſe huic aliquid anteponi eóque ſtuporis, atque inſaniæ hominem deuenire. Quod ergo monſtrum ſit nefandæ animæ, pretioſum hunc parentis optimi, ac Dei amorem, abdicatione gratiæ violantis, agnoſcant, & horreant perditiſſimi quique illius amiſſæ, & proiectæ rei. Deum ab homine ſuſceptæ gratiæ tenaci adeò nihil poteſt reuocare, vt ab ſe priùs quodammodo, hoc eſt ab gloria, & vita quàm ab hominis amore diſceſſerit; homo rei cuiuſ- 5.

libet minimæ obtentu, proh scelus! illum prodit: nemini Deus vllam sui huius amoris partem, præterquam probis & piis impertit; homo, quem Deo amorem debet, rerum caducarum, quàm vago, quàm vano, quàm turpi affectu adulterat? Expleri Deus amando, mulcendo, beneficiis congerendis nequit; homo tam prodigi amici causâ, si pedem mouerit, fatiscit. Huc, huc Dei amici, huc fida eius amori pectora, hæc simul ingrati animi propudiosa dedecora, si minus aliter possumus, fletu, ac lacrymis deploremus; huc tuas, Hieremia, lacrymas, mœrores huc tuos sanctissime Tobia; tuam, Helia magne, tristitiam: proculcatur ab hominibus Dei amor, & in eius profanatione Templum Dei sanctum, populus, atque Altaria proculcantur; stemus ex aduerso indignantes, & sacrilegij detestationem oppositis moribus, conatibúsque sanciamus; rependamus Deo, amatori fidelissimo, amorem nullis impugnationibus cessurum; continenti sollicitudine, nos & nostra versanti viuacem eius lætámque memoriam alienos amores & imagines respuentem; singulari nos beneuolentiâ complectenti totum pectus, totúmque animũ, nullâ inde parte in affectus alios decerptâ; æternum beato, & nullius egenti, nos tamen charitate perpetuâ, insatiabili, æternáque amanti, quantulum possumus, quantulum viuimus, egeni & miseri amorem reddamus, & bonum facientes non deficiamus, cùm futuræ messis tam pridem ab illo, tam vberes, diuturnásque primitias metamus; nunquam velle

amor

amor desinit quod potest, & posse semper plura desiderat.

CAPVT IX.

De pulchritudine quam confert animæ gratia.

SIt sanè hominis nunquam otiosus & ignauus amor, at illum vires plerumque deficiunt, nec valet quod optat amico præstare; longè aliter Dei amor, cui enim aliquid boni desiderat, quod est propriè amare, hoc ipsum desiderando præstat, nec possunt diuinæ voluntates suo exitu carere: afficiuntur homines formæ pulchritudine obiectâ, Deus ab se creatâ; illi deformatam, amando non corrigunt, Deus etiam nondum natam, amando & volendo creat, cúmque incredibili affectu sibi gratiosos prosequatur, necesse est illis formositatem inesse mirabilem, gratiæ comitem, partúmque diuinæ in illos charitatis; Vnde B. Augustinus, *Naturam humanam in rebus creatis excellentissimam, cùm à suo creatore ab impietate iustificatur, à deformi formâ, formosam* ait *in formam transferri.* Legimus verò in Societatis IESV literis annuis, quemdam ex adulterio perpetrato tantam oris totius deformitatem retulisse, vt refugeretur à familiaribus & vxore, domóque ab iis arceretur, quod ille prudenter flagitio tribuens, mox ad reme- 1.

Lib 15. deTrin. c.8.

dium confugit, sed cùm eum religiosi viri pariter horrerent, agnitus demum à Dei famulo, & ritè de peccatis auditus, illico euasit in alterum, & decenti splendore, ac elegantiâ formosus, rei conscios stupefecit, & hâc quidem formæ augustæ specie nihil æquè Salomon in animæ sanctæ Epithalamio celebrat: Qualis verò, & quanta illa sit, non est mortalis exponere; nam si natiua animæ pulchritudo formositatem ingenitam omnium corporum, ac pretium transcendit, quid eius ductus à gratiâ decor, cui absque vllâ comparatione venustas animæ natiua longiùs concedit, quàm huic natiuæ venustati, elegantia naturæ cuiusuis corporeæ. Eam quidem esse Blosius affirmat animæ speciem nullo peccati næuo maculatæ, vt, si posset oculis videri, esset admiratione & gaudio alienatura intuentes. B. verò Senensi Catharinæ cùm eamdem patefecisset Deus, lambebat osculis eorum vestigia, qui conciliandis cum Deo hominibus suam operam nauarent, & extra se posita; impósque alterius cogitationis; Ah, vidisses Pater: aiebat Confessario, quæ sit animæ pulchritudo gratiâ ornatæ, profectò vel vnius causâ, mille mortes libenter oppeteres. At si tantum à nobis alienæ gratiæ meritis debetur, quantum propriæ conseruandæ, atque muniendæ? Beatum Ioannem amoris discipulum, & gratiæ magistrum, Transfigurati Christi, resurgentis, cælúmque repetentis apprimè conscium, ea tamen Angeli comparentis admiratio defixit, vt captus pulchritudinis maiestate (haud puto illius supernaturalis

cuius

cuius pati radios nequiuisset, adorandum censeret, nisi ab eo vetaretur. Ipse Christus hâc tantâ sanctarum mentium specie in terras pellectus B. Brigittam docuit, fore, vt si eam cerneret, præ animi gaudio, quasi vas putre solueretur, conciderétque exanimis: Sanè oculi non ferunt solem nube opacâ repercussum, etsi præter vnos in eâ radios nihil habeat, & nihil reflectat, sic non modo diuinos conspectus pati mens hominis non valet, sed ne ipsam quidem illorum imaginem, quam instar lucidissimæ crystalli expressam reddit anima Deo grata, & quam de ipsius non tantum radiis concipit, verùm de ipsamet æterni solis præsentiâ, atque substantiâ: nec. B. Franciscam arcanum hoc latuit, cùm ei Angelus diuinitùs adstitisset, ad cuius lucem immensùm fulgurantem, sol ipse fusca nubecula videbatur.

Verùm cœlestibus assuetos spectaculis supremarum mentium oculos mirabilius est pul- 2. Cant. 8.
chritudine gratiæ tam vehementer capi, vt ad subuectam eius præsidio animam attonitæ proclament. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum?* Quibus non semel editis vocibus vnà gratiæ sublimem gloriam in quam attollitur, & solitudinem peccati ex quâ educitur horrore vario fœdam, ac deformem graphicè describunt, Explicat verò S. Chrysostomus, inducto symbolo miserrimi hominis & toto corpore saucij leprâ, sanie, senio dilabenti; curatione verò singulari redditi florentissimæ iuuentuti, & regno, purpura, sceptróque donati, est tamen (Hom. 1. in Epist. ad Eph.)

haud

haud paulò grandius Deum ipsum audire ac cernere formositatis huius admirabundum spectatorem; Quid enim sibi aliud hæc volunt. *Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es!* Et quæ consequitur pulchritudinis eius pictura diuini Spiritus expressa penicillo? Si pulchrum quod inest corporibus proportione partium continetur; & quò est res quæque præstantior, eiúsque partium inter se maior conuenientia, eò necesse est esse pulchriorem: sanè honestum, & virtutis cum ratione consensio, elegantias corporum innumeris partibus antecellet; sed huic virtuti mirum quantum accedit ab gratiâ, animi scilicet totius consensus cum æternâ & supra naturam editâ ratione; cuius obliuioni & incuriosæ tutelæ cauens Deus: *Ecce, quàm pulchra es*, inqnit, *amica mea, Ecce quàm pulchra es*, & hac iteratâ inculcatione aduersionéque formæ elegantis, tam exquisitæ, quàm parum ab eius possessoribus custoditæ, curam eius tuendæ magnopere iniungit, cuius etiam iterationis causa esse potest duplex animæ pulchritudo, creata vna, & luce gratiæ diuinæ constans, ac proinde columbæ, malorum punicorum, regalis gloriæ, aliarúmque rerum creatarum colore, vmbrísque vtcúmque depicta; interior altera & increata, ipsáque præsentis sancti Spiritus pulchritudo, humanis ingeniis occulta, & intrinsecus latens ipsámque animam, velut mundo incomparabili totam intimè ornans & excolens, de qua dixisse scripturæ sat fuit. *Omnis gloria eius ab intus.* Quæ tanta speciosissimæ

Cant. 1.

vtrimque

vtrimque gloriæ magnitudo, si quemquam pungit languidius, pungat illum deformitatis honor, & turpitudo animæ gratia orbatæ. B. Teresiæ enixè postulanti monstrata cum esset, admiranda illa animæ species in globo crystallino septem quasi thalamis diuiso ex quorum medio Rex Christus illuminabat suis radiis reliquos; dum extra globum circumquaque dira nocte, & virulentorum animantium figuris omnia horreterit; excedente inde post paulum Christo, apparatus illius autore vnico ac fonte, sphæram inuasit sæuus nigror, veluti carbonis, & tetri odoris pestilens grauitas, fœdæque animantes; & imago denique hominis ab gratia deiecti. Paulus vero Abbas inter multos quos cultu gratiæ vidit eximiè formosos; notauit quempiam deformiorem Æthiope; ob amissum illius pignoris candorem, assultantibus circum dæmonibus, circuloque inserto nares hinc inde torquentibus, custodem interea Angelum procul demisso capite mœrentem: & S. Episcopus, cuius est apud Rufinum mentio, illorum quibus inerat gratia, candidiora niue ora, & formæ liberalissimam suspexit, aliorum nigredinem, cruentos oculos, & expirantes ex iis flammas magno metu spectauit. Quæ vmbræ ex fœditate rerum ductæ, sub sensus cadentium; etsi omnes vnum in monstrum confluant, abominandam speciem hominis labe mortifera inquinati haudquaquam satis expresserint, alioqui spectantes, si per se videretur; conspectu horribili necaturam; quam causam B. Birgittæ significauit

In 2. relat. vitæ per sacræ rotæ auditores §. 2.

Vat. P. Rosued. l. 7. c. 23.

Lib 3. V. Patr.

gnificauit Christus, ob quam illi figuris sensibilibus, spiritualia monstrarentur: nam si dæmonum, inquit, qualis re ipsa est, contueri deformitatem posses, aut collaberere repentè exanimis, aut vitam non sine incredibili dolore retineres. Eusebio certè S. Hieronymi discipulo,
Ep. Cyr. ad Aug. corporea specie tam tetrâ apparuit, vt quicquid vsquam est pauendum, & triste in hac vita ludum censeret puerilem: S. Catharinam Senensem cacodæmon idem, cum superbiæ suæ turpitudine raptim visus, tanto impleuit cruciatu, metúque dissoluit, vt mallet ad vsque iudicium vltimum viam prunis instratam nudis pedibus terere, quàm illum secundò vel obiter videre. Ac tandem negat Dionysius Carthusianus quicquid hic cernitur, cogitaturve tormentorum, vnius tantum aspectum dæmonis æquare. Iam verò ambigi non potest quin ream legis diuinæ animam eadem fœditas, turpitudóque afficiat, partim ex ipso gratiæ defectu haud paulò turpiori, quam si quis truncis inhonestè naribus, auribúsque, exsculptis oculis & mutilus cruribus iaceret; partim ex sceleris maculâ longè omnino magis execrandâ, quàm si cuipiam pro humanis variarum ferarum membra suppeterent; Quis ad hanc speciem tam sæuam, & infamem sensus Angeli Tutelaris? Quæ tristitia cæterorum, paulò ante tuâ, infælix anime! Formositate alacrium, & gestientium? Quæ tuæ arcana conscientiæ verbera, & interiores lanienæ? necdum tamen de remedio vides, nec sentis dulcem, & facilem auram obuiæ, si voles, ac
penè

penè ſubitæ libertatis. Vidit S. Paulus cognomento ſimplex omnium vultus, qui ad Templum de more conuenerant colore, & habitu Angelis ſimiles, duntaxat vnus beatum numerum, ore truculento noxium lemurem referens maculabat. Indoluit miſero vir Sanctus, illique à Deo reſipiſcendi conſilium impetrauit; Quare non diu poſt è Templo cum cæteris eadem oris præſtantia prodeuntem, lætus interrogauit Paulus, quid illic egiſſet; doluiſſe ſe admiſſa ſcelera reſpondit; fleuiſſe, deteſtatum eſſe, ac ſynceri amoris lacrymis eluiſſe. Hic ſi dicam, quod Naamano ſui, rem quantumuis grandem, leproſe infeliciſſime, ſi iniungeretur, vtique facere debueras, ad recipiendam gratiæ ſanctitatem, & pulchritudinem diuinam; quantò magis cum ſolum iuberis non dicam ſepties, ſed ſemel & breuiter Chriſti ſanguine lauari, ô prodigam, & millies repetam, miſericordiæ bonitatem! ô iniurioſam Deo, & ſibi crudelem peccatoris, aut illam miſericordiam reſpuentis aut ignauiter cunctantis væcordiam & ſtuporem!

Rufin. l. 3. Vit. Patr. n. 167.

4. Reg. 5

3. Tu verò eiuſdem negotiator fidens ac proinde; tu ſerue frugi potentis illius & optimi regis, hanc animi ſpeciem, quâ vnâ illi, aut ſeruata places, aut amiſsâ execrabilis es, ſupremo in pretio habeto, ſummis curis ſeruato, & quantò eſt venerabilior Deóque acceptior, tanto à labeculæ cuiuſuis adſperſione, fortius, cautius, conſtantiúſque defendito, alioqui regia in ſtolâ, candentique animæ purpurâ, quàm in quotidiana veſte turpius viſendæ; cui labori,

ac tempori, quibusve sumptibus, quin & incommodis parcitur vt peritura & fugiens elegantia corporis teneatur, ornetur, fulciatur? non horæ sufficiunt, non caput diei, pársque lectissima; adduntur scrupulosæ, continuæque sollicitudinum pro capillo vno, pro ruga vestes, pro oris minio, pro vrbanitate gestus, motúsque excubiæ: abluendæ autem quotidie menti comendæ, poliendæ, vngendæ hora negabitur? formæ veræ thesauro, quæ sola Dei amicitiam, regnúmque promeretur, ab iis prohibendo quæ obscurare illam quoquo possunt, ne id quidem quod vesti, & calceo studiũ conceditur? Et tamen, ô segetẽ lucrorum cælestium feracẽ! *Vulnerasti* ait *cor meum, soror mea sponsa in vno oculorum tuorũ*, hoc est, recto quouis Deum rectè spectantis consilio; *& in vno crine colli tui*, cogitatiunculâ nimirum sanctâ; Quæ si tam leuia, & scintillæ in modum, vel semel edita Deo tantopere arrident, quid ille sol gratiæ animam vestiens, totáque illius pulchritudo? Nihil ergo tam paruum ac leue sit, quin magno studio procuretur, nec ab animâ Deo gratâ, paruum ducendum videatur, si quid Deo veniat minus gratum. Nam erat Hannonis Archiepiscopi formosissima mens, & miro candore splendida, sed hærebat pectori næuus quidam, ob quem etsi pudore manúque pressum, & reprehensus est, & sanctorum Præsulum consessu exclusus: Atque hinc etiam iure conficitur ob vitia corporis, ac distorta membra, orísque prauitatem, ob inopiæ sordes ac similia, non dico contemnendum

Specul. exempl. tom. 3. p. 4. in append

dum, sed negligendum esse penitus neminem, aut minus diligendum, cum fictili vase ac putrido species lateat Dei amore, ac imperio digna, non ita multò post cum magna gloria retegenda, & hominem deceat ratione humana, & diuina fide, non sensu quadrupedum sua de rebus iudicia fingere.

CAPVT X.

De coniunctione animæ cum Deo, sanctísque omnibus, quam parit gratia.

ITa sunt gratiæ decora, vt cum eorum cuilibet nihil esse par posse videatur, quod tamen vltimò considerandum venit, præcedentibus semper maius appareat. Quis non miretur, post illa quæ hactenus planè admiranda lectori subiecimus, quod confidenter Apostolus statuit, *Qui adhæret Deo, vnum spiritum esse:* aut cui veniat in mentem, posse homulum ex luto & puluere, ita Deo iungi, vt in vnum cum illo spiritum coalescat? Hanc ipse Christus insinuans gloriam, *Claritatem*, inquit, *quam dedisti mihi dedi eis vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus; ego in eis, & tu in me, vt sint consummati in vnum.* Quod ipsum suis, hoc est, gratia præditis obtinuisse precando asserit, *vt omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint.* Quæ porrò ista non quælibet charitas, sed quam æternus Pater vnico filio suo dedit? nisi Patris Spiritus atque 1. 1. Cor. 6 Ioan. 17.

diuinitas, quam à Patre acceptam sic nobis filius sua morte donauit; vt in vnum cum Deo, cum Christo, cumque Apostolis, & legionibus Martyrum; confessorum ac Virginum choris, & Beatarum ordinibus mentium, sanctísque omnibus iungeremur, eodem illo videlicet spiritu animantes. Stringit ergo hunc imprimis nodum, huiusce spiritus, probos omnes, beatósque complexa immensitas, vitáque & operibus diuinis animans, deinde gratia naturæ diuinæ suo iure consors, & viua imago, secúmque illam animis inferens. Itaque S. Bonauentura. *Datur*, inquit, *Spiritus sanctus ad vniendum, & colligendum membra corporis mystici, sed membra corporis mystici sunt membra inuicem vnita, sicut ipse Dominus petit [vt sint consummati in vnum] sed perfecta vnio non est, nisi in vno simplici, ergo membra vniuntur per vnum aliquid quod est vnum, & idem in omnibus, hoc autem non potest esse donum creatum, sed increatum; Ergo necesse est, cum dono creato dari increatum, hoc est Spiritum sanctum,* qua planè vnitate nulla est arctior, nulla interior, & excellentior, cum ipsammet substantiam animi haudquaquam cæteræ copulent; hæc Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, intra illam re vera constituat, vnáque sanctissima, & potentissima regnantis & peregrinantis Ecclesiæ capita, piósque omnes? vtpotè quos ignis gratiæ eâdē cum Deo nectens vnitate, nobiscum pariter, vt est consequentium ratio, cōiungit. Iā si sancti vnius mortuo corpore paucisve ossibus affatim beamur, Quid hoc illorum

In 1. dist. 14. a 1. q. 1.

illorum ſpiritu & ſocietate? Qua ſocietate tam auguſtâ, ſublimi, læta, vtili, ambiendâ, cum dici fortunatius nihil poſſit, quis illorum ſatis deploret infelicitatem, quos inde auulſos cupido cæca, & lamentabilis mauult hoſti maligno, & cadaueribus putridis, lutóque ſociare? ô triſtem, & acerbum caſum! reuelli è Dei manibus, ex quibus pretium & lucem trahebant, mancipandos cœno & ſordibus annulos, detrahi ex illa ſanctorum omnium aureâ catena, ex qua opem, & decus, perfectionémque augebant ſuam, circulos Dei operâ cuſos, & elaboratos; Caini, Iudæ, Arij, Mahometis omniúmque dæmonum cœtui nectendos; & ſacratiſſimo ex monili Dei caput cingentes diripi coronaturas Luciferi cornua margaritas. Auerſemur hoc monſtrum quicunque Deo adhæremus: & eius indignitate ſacrilegâ offenſi in oppoſitum connitamur; boues diu iugo ſub eodem iunctæ, non abſque mœſto, & penè lacrymabili mugitu diſtrahuntur: animum corpori tam charum facit diuturna coniunctio, vt magnis vtrimque doloribus, nec niſi ægerrimè diuidantur, etſi nec animus ſocium corpus in ſui naturam, nec corpus animum transferat; mentis verò cum Deo vnitate, quâ deificamur, vt ſic loquar, cum nulla ſit maior, nulla præſtantior quantis debet noſtros in Deum amores flammis accendere; quo ardore ac diligentia retineri; quàm indignanter abiici, & repelli, quicquid poteſt illum diuidere? Si cuius animus ſeorſum à corpore creatus, omnique ex parte dotibus omnibus abſolutiſſimus, datâ optione,

optione, vltrò in corpus iacens, luteum, defluens, misertus infunderet sese, vt esset illi vitæ, motúsque omnis autor, & sodalis; vindéxque à corruptione imminenti, quantis animum illum prosequeretur gratiis, officiis, & obsequio id corpus, si quâ beneficium acceptum intelligere potuisset; Quale verò illud, & quam leue, ad hanc Dei misericordiam, animum nostrum subeuntis, conculcatum, nudum, natali sanguine, ac propriis sordibus deturpatum, &, Viue illud, beatæ artifex immortalitatis & pulchritudinis in aurem illi suggerentis? Vbi nobis gratiæ quas reddamus; vbi, quem rependamus, amor? Vbi mille ora, linguæ, pectora, quæ tam misericordi Domino, ac Patri consecremus?

2. Quid? quod hæc vnitas, cum Deì nihil planè intersit, à Deo fouetur, confirmatur, amplificatúrque quasi magnoperè illius egeat, vt discamus ipsi, quorum tantopere interest, quàm strenuè illam à nobis coli oporteat. En etenim illa mentis nostræ cum Dei spiritu tam arcta vnitas, ita parum Deo satisfecit, vt coagmentari præterea corpus nostrum, cum filij sui diuino corpore voluerit, esséque nos vnum cum illo corpus vt sumus vnus cum Deo spiritus; neque enim illi satisfuit, inquit, B. Chrysostomus, hominem fieri, colaphis cædi, & crucifigi, verum & semetipsum nobis commiscet: *Et*

Hom. 6. ad pop. *non fide tantum, verùm & ipsa re, nos suum efficit corpus*, vtque alibi ait, *semetipsum nobis commiscuit, & corpus suum in nos contemperauit vt vnum quid simus, tanquam corpus capitī*

coaptatum;

coaptatum; Et S. Cyrillus non affectu solùm charitatis inesse nobis Christum asseruit, *sed participatione naturali*, vt liquatam ceram infusa cera peruadit penitus, & cum eâ in vnam coalescit, sic in Christo manere, & in illo Christum, qui sacro eius corpore pascitur; quod S. Leo, & autor creditus Cyprianus à carne nostra in Christi carnem transitum vocarunt, vtpote cuius præclaras dotes, caro nostra societate illa haurit, non depositâ naturæ propriæ, sed correctâ decoratâque ratione; nam adoranda Christi carne sanctificari animum pariter & corpus B. Cyrillus S. Damascenus, salutem & præsidium assequi B Gregorius Nyssenus, affectiones corporis nostri vitiosas hoc velut pharmaco emendari scripserunt S. Cyrillus Alexandrinus, sedari crudam membrorum legem, corroborari pietatem, componi perturbationes, infirmos curari, mutilos reformari, ex quibus non obscurè patet vnitatis huius Sacrosanctæ fructum esse, corpus nostrum cum Christi corpore conformare, huiúsque illi sanctitatem, & docilitatem non modò ad solita pietatis communiáque officia, verùm etiam ad difficillima, asperrimáque accrescere; vt est diuinitatis Christi augere animi nostri vires, eiúsque debilitatem atque inertiam inuicto robore excitare. Accedit quod nostræ cum Christi carne consortium, semen nobis est restituendi post obitum in vitam corporis, eámque illis quatuor gloriis insignem vulgò notis, & quæ virtutibus animi respondent (sic docet S. Irenæus) ita vt hoc sacro victimæ integræ, ac viuentis esu

l. 4. in Ioã. c. 17

Catech. 4. myst. l. 4. c. 14 l. 4. in Ioã. c. 17

optione, vltrò in corpus iacens, luteum, defluens, misertus infunderet sese, vt esset illi vitæ, motúsque omnis autor, & sodalis; vindéxque à corruptione imminenti, quantis animum illum prosequeretur gratiis, officiis, & obsequio id corpus, si quâ beneficium acceptum intelligere potuisset; Quale verò illud, & quam leue, ad hanc Dei misericordiam, animum nostrum subeuntis, conculcatum, nudum, natali sanguine, ac propriis sordibus deturpatum, &, Viue illud, beatæ artifex immortalitatis & pulchritudinis in aurem illi suggerentis? Vbi nobis gratiæ quas reddamus; vbi, quem rependamus, amor? Vbi mille ora, linguæ, pectora, quæ tam misericordi Domino, ac Patri consecremus?

2. Quid? quod hæc vnitas, cum Deì nihil planè intersit, à Deo fouetur, confirmatur, amplificatúrque quasi magnoperè illius egeat, vt discamus ipsi, quorum tantopere interest, quàm strenuè illam à nobis coli oporteat. En etenim illa mentis nostræ cum Dei spiritu tam arcta vnitas, ita parum Deo satisfecit, vt coagmentari præterea corpus nostrum, cum filij sui diuino corpore voluerit, esséque nos vnum cum illo corpus vt sumus vnus cum Deo spiritus; neque enim illi satisfuit, inquit, B. Chrysostomus, hominem fieri, colaphis cædi, & crucifigi, verum & semetipsum nobis commiscet: *Et*

Hom. 6. ad pop. *non fide tantum, verùm & ipsa re, nos suum efficit corpus*, vtque alibi ait, *semetipsum nobis commiscuit, & corpus suum in nos contemperauit vt vnum quid simus, tanquam corpus capiti coaptatum;*

coaptatum; Et S. Cyrillus non affectu solùm charitatis inesse nobis Christum asseruit, *sed participatione naturali*, vt liquatam ceram infusa cera peruadit penitus, & cum eâ in vnam coalescit, sic in Christo manere, & in illo Christum, qui sacro eius corpore pascitur; quod S. Leo, & autor creditus Cyprianus à carne nostra in Christi carnem transitum vocarunt, vtpote cuius præclaras dotes, caro nostra societate illa haurit, non depositâ naturæ propriæ, sed correctâ decoratâque ratione; nam adoranda Christi carne sanctificari animum pariter & corpus B. Cyrillus S. Damascenus, salutem & præsidium assequi B. Gregorius Nyssenus, affectiones corporis nostri vitiosas hoc velut pharmaco emendari scripserunt S. Cyrillus Alexandrinus, sedari crudam membrorum legem, corroborari pietatem, componi perturbationes, infirmos curari, mutilos reformari, ex quibus non obscurè patet vnitatis huius Sacrosanctæ fructum esse, corpus nostrum cum Christi corpore conformare, huiúsque illi sanctitatem, & docilitatem non modò ad solita pietatis communiáque officia, verùm etiam ad difficillima, asperrimáque accrescere; vt est diuinitatis Christi augere animi nostri vires, eiúsque debilitatem atque inertiam inuicto robore excitare. Accedit quod nostræ cum Christi carne consortium, semen nobis est restituendi post obitum in vitam corporis, eámque illis quatuor gloriis insignem vulgò notis, & quæ virtutibus animi respondent (sic docet S. Irenæus) ita vt hoc sacro victimæ integræ, ac viuentis esu

l. 4. in Ioã. c. 17

Catech. 4. myst.

l. 4. c. 14

l. 4. in Ioã. c. 17

certò nobis integranda sit vita recens, priore haud paulò melior, etsi alij nunquam forent suis tumulis educendi, quos eadem hostia nunquam pauit. Proh! Quot metamorphoses, & quàm nouas expertura esset Christianorum vita in mysteriis frequentandis, si condigno paratu ad ea procederent, exceptámque cum illis gratiæ maiestatem pari cura cultúque conseruarent. Verùm enim verò, post traductam perfrictâ licentiâ bonam anni partem, postquam Epicuros, & Sardanapalos diu vixerint, repentè à summa vespera matutinam synaxim poscere, nec oculorum, nec sanguinis stilla, nec breui cilicij punctura, aut incœnatâ nocte contracti situs & putoris, summum saltem horrorem detergere; hæc & similia quid mirum si obsint præsentissimæ alioqui medicinæ huius cibíque efficacitati; fiántque nonnulli rarò ex eo meliores, non rarò etiã peiores? cùm planè Angelos, planéque spiritus, & diuinos prodire cunctos illa ex mensa oporteret, & Christi carne saginatis nihil præterea sapere. Hac ipsa demum vnitate Christo corporati, necessariò quoque cohæremus cum omni sanctorum vniuersitate, quorum vnusquisque in Christi corpore nobiscum iungitur; vnde Apostolus; *Vnus panis*, inquit, *vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane participamus*; & alio loco, *multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra*; haud certè ciuili duntaxat & mystico censu, sed (quod probè aliqui aduertunt) verè ac propriè; cum Christi corpori non ficta æstimatione, sed re
ipsa;

ipsa, veréque confundamur. O sacrilegia illorum impudentissima, qui membra Christi, & sanctorum, membra faciunt meretricum?

Quanti verò nobis hæc esse debeat cum Deo, & Christo, sanctísque omnibus cognatio, quam vix alia vox præter vnitatem sat exprimit, ipso Dei magisterio discimus. *Deus stetit in synagogâ deorum*, de quibus aliàs, *Nolite*, ait, *Deus tangere Christos meos, ac tandem dij estis, & filij excelsi omnes*; Vbi affirmat B. Anselmus, deorum nomen non solis Apostolis (quibus id à Christo S. Hieronymus datum explicat) sed Christianis omnibus gratiâ ornatis conuenire, nec quemquam illorum ab hâc diuinitate excludi; ingens profectò dignitas & honor, tanto nomine censeri, sed longè augustius nominis titulum, causámque obtinere: Cæsares enim, Ptolomæos, Augustos, regnandi successio, non eorum virtus eos appellauit, qui secundi hæc nomina tulerunt; Christianos gratiâ præditos vnus cum Deo spiritus, vnum corpus cum Christo, Deorum ornat nomenclatione, quæ vna potuit illam significare vnitatem, quam neque amici vox, ne filij quidem satis significanter indicabat; etsi enim Dei sumptâ pressiùs voce, non sint dij, verùm post Deum id obtinent, quo secundùm Deum nihil est diuinius, æmulantúrque vnitatem diuinarum inter se personarum, vtque Filius & Spiritus sanctus habent ab ipsâ Dei vitâ & spiritu, seu diuinitate Dei nomen, ita Deo grati ab eâdem, sed participatâ Dij nuncupantur, nec habent exemplar, aut picturam

3.

L. simi-litud. c.66.
Hier. in Matt.17

veracem sui huius cum Deo coniunctissimi amoris, nisi ex augustissimâ Triade, ex quâ illam etiam desumpsit Christus, cùm vnitatem nobis à patre precatus est; nam in rerum naturis nulla substantia sic alterius est, vt ei tum insit, tum vitam tribuat: nulla, cuius amor inflammatus amantis non dico affectum, sed amantem ipsum in dilecto locet, aliúmque in alio nescio quo pacto mutuo colliquefaciat: Iure itaque illis deorum nomen adscriptum est, quorum prærogatiuam singularem nullæ vsquam rerum creatarum appellationes explicabant. Quo nunc obsequij genere, quo amoris fructu, etsi mille venas, & vitalia pandamus, respondere huic amori tam diuino, vtcumque possimus? Quâ nobilitatis nostræ obseruantiâ, reuerentiâ appellationis, imitatione tam sancti amatoris? O immane nostrum, dignúmque inferis omnibus dedecus, si Dei nomine venerandi, dæmones viuamus!

CAPVT XI.

Animam Dei sponsam excellentissimo, & iucundissimo fœdere, gratia efficit.

1. AMoris officia, quibus Deo sumus obnoxij, abundè nobis sacræ paginæ indicant, dum vocant animam toties Dei sponsam, ipsáque sanctè ab eo erudita, *Dilectus mihi*, inquit, *& ego illi.* Verùm monet eâdem in scholâ probè doctus:

doctus Theologiæ Angelus, quantum vmbris supersunt corpora, & res ipsæ figuris, tantum societati sponsorum, societatem Dei, vnitatémque cum animâ superesse: vmbra verò est rudi graphide signata, ad hanc vnitatem, fœdus omne, consensióque nuptiarum, atque vt est Dei in animam amor, infinitis partibus quouis alio maior, sic decet amori animæ erga Deum, ac fidei, longè omnia cedere: cùm enim referret Apostolus, amore sponsæ patrem & matrem homini relinquendos, futurósque duos in carne vnâ, *Sacramentum*, addit, *hoc magnum est, in Christo dico, & in Ecclesiâ*, extendo & explico, in Deo, & animâ sanctâ, qui gratiæ vinculo, duo in vnum spiritum coalescunt, dum hoc solum habent terrena duorum connubia, vt vnâ in carne socientur. Legimus supremis nonnunquam regibus sponsas ab aratro, & rure placuisse, subuectásque in societatem sceptri, in sponsi dominas, & regni totius maiestatem; hic si ex iis vna honorum pertæsa, sui ruris, & sordium appetens paternum iterás, ructánsque alliatum, vix sponsum respiciat, pro suo vix habeat, nihil præter diuortia, & adulteria meditetur, pudorem regiis mediastinis, & hostibus quotidie venditet, quid illi vsquam puniendæ, & excruciandæ sufficiat? At quos potius dæmones, quæve supplicia depromant inferi proditionibus nefandis paria, quas perfidiosa mens amantissimo sponso in horas, & momenta molitur, & transigit, vt in vlnas hostis spurcissimi, & auitum pædorem, probráque pristina reuoluatur, diuinos exosa

thalamos, vnitatémque coniugij regij sempiternam? Habent prætereà nuptiæ, vt sponsi honores in sponsam porrigant, quamuis per se obscuram & ignobilem, efficiántque mox regni maritalis, Senatoriæ purpuræ, dignitatísve alterius consortem. Quare anima, Dei sponsa regina dicitur, illique à dextris in veste aureâ, vltra omnem naturam locatur, à quâ certatim colitur pro Dominâ, & Domini sponsâ, hoc ipso rebus creatis altior, etsi aliunde non foret intimâ gratiæ, ac potissimâ ratione prouecta in statum supernaturalem. Vidit olim Asia Vasthi casum, regni fastigio deturbatæ ob spretum Assueri imperium, sed eduntur, coràm similas continenter penè vbique prætextatæ, & ob violatas Dei leges regiæ Dei sponsæ præcipitantur ex illo honoris opúmque apice in summum dedecus, omniúmque postremam & calamitosissimam seruitutem: Vice versâ Estherem principis gratia (diuinæ pictura) in Asiæ solium repentè sustulit, expressitque in illâ beatitatem animæ in Dei sponsam ex dæmonis victimâ consecratæ. Quid dicam hocce connubio non sponsi tantùm superba cognomina, & streperos titulos in sponsam congeri, vt humanis solet in nuptiis, sed res ipsas, hoc est diuinitatem sponsi, ordinémque diuinum, misericordiam, sanctimoniam, pulchritudinem, bonitatem, cæterásque virtutes, quarum comitatu stipata gratia in animam subit, iúsque ipsum regni cum sponso possidendi, quod sanè reginis nubentibus nequaquam inter homines datur; at si nihilominus nuda vocabula, titulique

iique inanes tam dulce altúmque in auribus hominum personant, vt eorum causâ certaminibus, & præliis, vitæ & sanguini non parcant; ad tuendam quæ nobis obtigit, cumulandámque gratiæ portionem solidis refertam opibus, deliciis atque honoribus, quid tandem peragi à nobis opus est, si quid Dei ac nostri meminimus, si quid illum nósque non falsò amamus?

Iam tres illos quos censet S. Thomas connu- 2.
nubij fructus quàm magnificè præstat cælestis ille sponsus? fidem primum in quâ desponsuturn se sibi animas professus fuerat, adeò illibatam, vt totus noster sit nec multitudine illorum quos simul diligit, quidquam nobis amoris detrahat; sed præpotenti bonitate capacitatem omnium, votáque impleat; adeò placabilem, vt alienis infatuatas amoribus & fœdè perditas reuocet, septóque spinis earum itinere compellat refugas ad resipiscendum; adeò perfectam, vt illam coniugibus pro archetypo amandi proponendam putarit Apostolus: *Sicut & Christus dilexit Ecclesiam & tradidit semetipsum pro eâ.* Quî possit animæ hanc sponsi tanti fidem apud se versanti subire cogitatio de adulterio, aut de spargendis in varia affectionibus, earumve parte sponso fidelissimo detrahendâ? Insolubilem deinde matrimonij huius nodum ipsa nectit sponsi æternitas, constantia, æquitas, nec morti, nec mutationi, nec fastidio vlli obnoxia: vna mors animæ violentas manus sibi peccati ferro inferentis, immortales hos nexus à Deo sanctissimè adstri-

ctos

ctos lacerat & discindit. In qua clade tametsi iactura gratiæ non esset, at seiungi ab sponso summè amabili, ac potente, abrumpique illam beatissimi fœderis vnitatem, & sponsæ regiæ honores, iuráque momento perdere; annon suppliciis omnibus grauius iudicetur? Ah! pereant, quicunque sunt alij amores; nobis aliæ quęcunque necessitudines, affectus, deliciæ, cõmoda, ipsa membra, & vitalia potiùs reuellantur, quàm nobis excidat IESV Christi amor, & de sponsæ iure, dignitatéque amittendâ vel periculum incurramus. Tertium denique huius connubij emolumentum fœcunditas, quàm admiranda sit S. Thomas exponit, multitudinem sanctorum operum docens à Christo ex animâ suscipi, velut prolem fortunatissimam, ac synceram, ipso sui partu vitam matribus proferentem, nec doloris filiam, sed risus & gaudij, quamuis non absque tristitiâ edatur, sed consequentibus lætitiis sorbendâ; Nec item Platonem latuit, optabiliorem virtutum esse, quàm filiorum fœcunditatem: Animæ autem Deo gratiosæ numerosior est, ac promptior, feliciórque fœcunditas, quàm matrimonij vulgaris; hic vnus matrem nouem menses torquet, illic sat est velle, atque vt plurimum incredibili mentis voluptate; hic duodecim liberorum dignâ immunitate domus, vix multis annis & raro obtinetur; illic momento tria millia existunt; hic præmaturę filiorum mortes, aut vitæ improbæ, parentes miseros contra spem cruciant; illic æterna est bonorum operum sanctitas & vigor, promissáque illis in cœlo

cælo præmia, ô prærogatiuam igitur cælestis coniugij, præ terreno, quam ibidem concludit Theologus, duntaxat si anima illam suo vitio non corrumpat, si desideriis fidelioribus piorum actuum, virtutúmque sobolem expetat, quàm Rachel; si dare hos sponso thori spiritalis, & sancti fructus adlaboret; si æquè nihil timeat, vt monstrosos fœtus, qui certè non possunt nisi eius culpâ contingere: Nam si à Principibus feminis, ac Imperatoribus editi tantò illas pudore obruerunt, tantò Regnum ac Reges mœrore opprimunt, prolis sceptro idoneæ longa fessos expectatione: quantus est futurus animæ serus dolor portentosos aborsus incesto sacrilegio fundentis? Quæ sponsi ira, indignatio clientum cælitum, agnatorum contumelia, rubor & conturbatio? qui plausus insultantium inferorum?

Ex ea vero plurimorum, magnarúmque virtutum tanquam prolis perfectæ, fœcunditate numerosâ necesse est adstringi fortius sponsale hoc vinculum, & diuini fœderis vnitatem: sunt enim reginis liberi, matrimonij firmamenta, matrum autoritas, & gloriæ cumulus, Regij amoris ac fauoris certissima, & constantissima pignora; sed eò felicius in mentis coniugio, quòd crebritate pariendi, nec effœta marcescit anima, nec pallet decolor, nec ore ac viribus deflorescit; verùm partione sanctarum operationum euadit robustior, feracior natorum frequentia, labore viuidior, agendo, ferendóque formosior, lætior, Deóque carior; De qua gaudij vnitate, vt eam appellant My- 5.

stagogici doctore, videtur Isaias animam compellare piis operibus fœcundam, cum ait; *Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur, & anteibit faciem tuam iustitia tua, & gloria Domini colliget te*; Mox vero *orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies, & requiem dabit tibi Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit, & eris quasi ortus irriguus, & sicut fons aquarum, cuius non deficient aquæ.* Est enim inter hanc fœcundi Domini fidelisque coniugis vnitatem, & simplicis cum anima gratiæ discrimen, quod Deum animæ gratia coniungit; hæc verò vnitas sponsum facultatibus animæ præsentem inducit, tanta mentis luce, tamque sensui ignota, tanto voluntatis gaudio insinuantis sese summo illi bono summéque amabili, sese vicissim pariter animo inserenti, vt omnes mentis vires sponsi bonitate, pulchritudine, ac suauitate perfruantur; totáque anima nouis inde formæ, virtutúmque radiis & liquidissimis voluptatibus locuples, hunc sponsi hauriat susurrum dulcissimum. *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora*, cuius suauitatis delicias S. Ephrem amœnissimæ paradisi descriptione operosâ nobis subiicere conatur neque id supra fidem; nam si tantum iniecit oblectamenti Deus cibo & functionibus ad conseruandam naturam, & propagandam necessariis, quanto plus virtutum studio, & diligentiæ ad tuendam gratiam pernecessariæ; sed his animæ incredibilibus

Cant. 2. De timore animi p. 67.

parcè

parcè profectò gaudiis adspergetur, quæ vulgaribus tenetur, & in sponsi obsequiis remissa, sese in alia partitur; solus amores nostros vniuersos, & flagitat & promeretur Deus; quare cum sit nostrum tam breue pallium; nec possit animi nostri tenuitas tam effusam capere amabilitatem, illi se saltem totam cum facultatibus omnibus infundat & immergat.

CAPVT XII.

De plusquam regia potestate, quam in res creatas, omnémque naturam suis Gratia tribuit.

SEquitur facilè ex iis quæ dicta sunt prærogatiuæ huius assertio, & notant aliqui doctorum in Christi Epithalamio. Vineæ nostræ, domorum, terræ ac cæterorum commune nomen à Christo & sponsa vsurpari, magnámque inde gaudendi segetem piorum animis suggerunt, quibus sint & regna, & omnia sponsaliorum iure cum sponso Deo communia; nec obstat huic generali proborum imperio potestas politica regum, & principum, vt nec summæ Christi, eiúsque Matris sanctissimæ, in totam naturam potestati. Disputatur subtili scholarum examine hoc decus gratiæ à Gersone; dicitúrque profectum è gratia regnum, ortis ab ciuili iure imperiis pulchrius, feracius; atque diuinius: Quin & posito duos inter famis le-

1. Philipp. Abbas 3. in Cant. c. 10 & 16

Serm de Dominio Euãgelico Tom. 2. p. 195. 185.

thalis articulo panem qui vnus prohibere alterutrius mortem possit, ad eum spectare affirmatur qui Dei gratiam possidet, non autem ad alium eadem gratiâ destitutum etsi ad eum ille panis ciuili ex iure pertineret: sed hæc alij viderint, nec puto, sat certa, nec ad dominatum excellentiæ necessaria, & boni viri ingenio, vt suæ probitatis, sic improbitatis alienæ, æternique periculi conscio parũ omnino cõsentanea. Ex Apostolo tamen per Dei gratiam omnium potente, omnia cum Christo piis donata cõfirmante; & ex ipsomet Christo, omnia, credenti possibilia, docente statuit piissimus Doctor, esse Christianum; & potentissimum, & huius Monarcham vniuersitatis, habétque huius autores sententiæ SS. Hieronymum, Ambrosium, Anselmum, & alios; Quæ quidem sententia, cum integro semper dominatu regum aliorúmque ciuili, proprio, ac priuato intelligenda sit procul est ab omni VViclefianæ amentiæ nidore. Certè Antisthenes & Zeno, ipséque Seneca, sapientes omnium dominos censuerunt, quibus adstipulantur Philo libro quem scripsit de Abrahamo; Vt enim ex Seneca priuatorum iura supremum Regis imperium non destruit, sic possessioni propriæ singulorum, hæc sapientis potestas non officit. Missas facio istorum rationes, quæ multò magis in gratiam quadrant, quàm in eas virtutes, quas suspexere aut simulauere Philosophi, siue rerum attendas pretia, seu præstantissimum illorum vsum, cum Deum amantibus omnia in bonum conferant. Alij suppetunt longè grauiores potestatis huiusce.

Epist. ad Paulin. lib de Abrahã 2. lib. de Dotibus Beat. V. &c.

iuſce tam certæ, quam parum cognitæ tituli.

Horum primus eſt filiorum nomen & ratio 2.
adoptione parta quam ſumus per gratiam aſſecuti, hac enim venimus in paterna iura, & hæreditatem regni, hoc eſt, totius vniuerſi. Quid enim obſecro in cælo, & mari, in terra & inferis non iis pareat, & inclinet ſeſe, quos omnium Dominus in amicos legit, in filios adoptauit? Alter eſt lex connubialis, qua vt iunctus Reginæ, rex verè dicitur; Regina vero regi nubit, ſic reliquorum fit vtrimque bonorum communicatio. Quod in his animæ cum Deo per gratiam caſtiſſimis nuptiis non minus verum eſt, cum in his, teſte Apoſtolo, adhærens Deo vnus ſit cum eo ſpiritus; Ergo, inquit Gerſon, & vnus Dominus; Philippus verò Abbas, alienum videri, vt ſit iis aliquid non commune, quibus ſpiritus & caro in Deo Chriſtóque communis in arctiſſimam coaluere vnitatem: Ex quo conficit Arnulphus Lexouienſis, ſi ſponſus eſt Dominus, eſſe animam ſponſam omnino dominam. Tertius Titulus fine continetur in quem Deus omnia condidit; omnia enim propter ſuos electos, ſeu gratia præditos condidiſſe vetat Apoſtolus dubitare: Quæ finis ratio quibuſdam tam potens & valida cenſetur, vt negent Deum ſummi in omnia, quo pollet imperij vllam habere potentiorem; nam etſi fingamus res creatas ab eius efficientia & conſeruatione minimè pondere, at ex eo quod ſint propter ipſum præcipuè conditæ, ſummam habet in illas poteſtatem, atque adeò maiorem quam quæ ex eo quod ipſas

Anſelm. lib. de 14 Beatitud p. 338.

L. 2. 3 in Cant. c. 10.

Serm. de P. Conc. Turon.

Vide Lessium Lib. 10. de perf. diu. c. 5.

ſas condiderit, cum fine aliquo efficientis cauſæ moueantur, illique quodammodo tum ſuam operam, tum eius fructum donent, & ex finis illius præſtantia rei factæ pretium aſſignemus. Iam ſi dubitat nemo, quin molitor naturæ Deus, poſt ſe primum bonos & gratia diuites pro fine principe ſpectarit, quis neget illos eſſe totius naturæ dominos? reis verò deſertæ gratiæ naturam niſi violenter, & cum gemitu non ſeruire? Quartò loco inter Deum, & hominem pium ius amicitiæ communionem bonorum vtrimque miſcere tantò eſt certius, quanto re ipſa illos amor coniungit, cum amicitia hominum non ſit tam potens, & ſyncera, vt poſſit illos vltra ſolum affectum, voluntatéſque connectere, Deus verò ſit totus amor, totúſque ſubſtantia, quæ abeſſe ab homine gratiæ tenaci nunquam poteſt. Quo pacto igitur non poſſideat omnia, qui poſſidentem omnia poſſidet? Vnde ait B. Angela Fulignenſis, ſolius eſſe meritum charitatis, vt ei

Cap. vlt. vitæ.

à Deo dicatur. *Omnia mea tua ſunt.* Quintò excellentia gratiæ hoc fundat ſanctorum imperium, ſi rectè Philoſophi dominationis fundamentum, rerum præſtantiam poſuerunt, ita enim naturæ gratia eminet vt ſi eſſet de rege ſibi eligendo deliberatura, non alium poſſet, quàm gratia ornatum legere: Adde ſpeciem

Gerſon Leſſ. de perf. diuin. c. 5.

imperio dignam; Adde victorias de ipſa natura, mundóque reportatas, ob quas item Chriſto à grauiſſimis doctoribus adſcribitur mundi principatus, à quo enim quis ſuperatus eſt, huiuſce & ſeruus eſt, & Chriſtus victorem

iuſſurus

iussurus est assidere sibi in throno suo, vt ipsemet victor paterno in solio consedit, regia scilicet in res omnes creatas maiestate, quæ propter occultum nunc temporis splendorem manna quoque absconditum vocatur; eiusmodi tamen re vera est, vt quicquid est in terris sceptrorum, præ illa sint puerorum arundines, & à quibusuis quantumuis potentibus Monarchis, animæ Deo gratæ, quamlibet abiecto, & despicabili corpore, pannóque lateat, honos ingens, & humilis reuerentia debeatur. Mirare teipsum anime tuorum interea obscurorum natalium memor, sed obtentæ fiduciâ gratiæ, si minus certâ saltem bonâ; & regna omnia infra te despice. Quis egentem Christum, & gratuitò victitantem; Quis Matrem Virginem à Bethleemitis reiectam in publicum; quis Lazarum mendicum tabo & sanie putridum, maiores Herode ac Tiberio, cogitasset? fugit sæpe oculos veritas, sed inspicienda & æstimanda est in religionis veræ fide ac lumine; *Quantò tempore hæres paruulus est*; in hac nempe vita *nibil differt à seruo*, & Gal. 4.
mancipio dæmonis, ac tametsi regni *& omnium dominus*, suarum tamen opum, & autoritatis nec ipse est conscius, nec vulgo agnoscitur; sic abscondita est in Christo sanctorum vita & gloria, & ille quem deprædicamus excellentiæ in orbem dominatus ei simillimus, quamuis multò minor, quem Christus & virgo possident, sed eo superior & gloriosior, quo Imperatores, & rerum domini potiuntur.

Esto enim, non possint sancti alieno manus 3.
admoliri,

admoliri, aut illud pro libidine vertere, transferre atque absumere; At ne Reges quidem in suorum bona id habent potestatis, neque propterea desinunt sua in ditione reges esse. Cætera ciuili ac politicæ dominationi; imperium gratiæ multis nominibus præcellit. Primum enim illam peccatum & homines fundarunt, quâ ex radice virulentâ, quid non periculorum & sceleris, anxietatum & dolorum progerminat, in quærendâ,tuendâ, administrandâ potestate? Hoc homini Deus redempto restituit; olim verò insonti concessit, victuro cum posteris Angelorum more in commune regnum; alacre, purum, suaue ac tranquillum, nisi foret peccati rabie laceratum: Illam eæ stringunt angustiæ, vt in multos scindi, nisi manca & mutila, non possit, nec multis vsum æqualem præbere; hoc, multitudine possessorum crescente, latiùs tenditur, distribuitur vberiùs, nullâ sui imminutione, & sic vnius est, vt, nullâ cuiusquam egestate, integrè ab omnibus teneatur, non enim sola rerum præsentia, atque vsus, sed absentia & abstinentia æquè probis conducunt; &, nullo sui detrimento æterna lux infinitos in terris ac cælo populos recreat, sed quò plures adduntur, eò se pleniùs in illos, & magnificentiùs effundit. Ex aliorum volubilitate, vel amicorum, vel hostium pendet terrenæ dominationis firmitudo; gratiam vt nemo cuiquam potest eripere, ita eius regno priuare neminem,præsertim cum rerum quaslibet iacturas in compendium meritorum, & victricis patientiæ conuertat, & contra

quam

quam ab S. Hieronymo de auaro refertur, probo viro charitatis cultori, tam adest quod dedit aut perdidit, quàm quod habet & retinet. Postremò in Sanctos, ex diuitum bonis redundat copiosior fructus, & dulcior, quàm ipsosmet in rerum dominos, cùm is animi salute, securitate ac pace constet, quas opum cupidi ac tenaces rarò ex ipsis percipiunt. Rex est igitur, diuinæ compos & particeps gratiæ; seruus ac mancipium peccati, dæmonis, pœnarum, ac sui gratiæ proditor; Idque solùm iustis nominibus possidemus, vt ait Gulielmus Parisiensis, quod perfectè Deus in nobis possidet, hoc est, quo illi perfectè inseruimus, alioqui fures, & vsurpatores sumus, cùm in ea solùm iuris aliquid habeamus, quibus in eius obsequium vtimur, éstque hoc à nobis cum Deo initæ societatis fœdus.

DE INÆSTIMABILI PRETIO DIVINÆ GRATIÆ

LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

Eximiæ charitatis habitum ſupernaturalem à Gratiâ in animam induci.

1. S. Tho. opuſ. de dilect. Dei c. 6. in fine. INTER illas naturæ ſupernaturalis, quâ ſancti conſtant præſtantiſſimas facultates principem locum obtinet charitas; vt enim oritur ex ſubſtantiâ animæ voluntas, ita ex gratiâ charitas, totúſque virtutum naturâ ſuperior, & diuinior chorus, informis tamen ac debilis penéque inutilis, niſi charitatis præſentiâ vocéque animetur. Inſunt rerum naturis motus principia quo perficiantur & proprietates ad illum idoneæ, vt igni vſtio, & neceſſarius ad eam calor; & gratiam quoque protinus ſequitur Dei amor, eiúſque effectrix; regina charitas, quæ iungit amandi circulum à S. Dionyſio celebratum; Deus enim infinitè

l. 4. diu. nom.

infinitè bonus, rationis capacem suíque animam amore incredibili complexus suâ gratiâ exornat, facítque huius ornamenti pulchritudine singulari dignissimam quæ ab ipso ametur & honoretur Deo: & hactenus quidem excurrit circulus ab Dei exorsus bonitate; hinc verò eodem, ducente gratiâ, recurrit, proflantéque ex sese charitatem, quâ summam Dei bonitatem, summè animus diligens & requirens circuli exitum principio nectit, in eóque suauissimè conquiescit.

Hanc porrò laudans charitatem B. Augustinus, tantum esse pronuntiauit Dei munus, vt Dei nomine vocaretur, nec se minore alio putauit dignitatem eius æquaturum; at sententiarum Magistro nihil esse aliud visa est, præter ipsam æterni spiritus personam, vsque adeò admirandos illius fructus ratus erat, vt nisi ab increato principio non possent existere; Quod licet optimè à Theologiæ Principe refellatur, sed argumentò est magnum esse quiddam charitatem, quæ tanti ingenij suâ luce tantoperè aciem perstrinxit: melius verò idem neque infinitam, neque Deum esse, verùm immensa quædam efficere, ac magnitudine infinita, bono infinito mentem humanam copulando: Quanta foret vis eius machinæ, quæ suis sedibus reuulsas Alpes, montémque Pyrenæum corpori solis insereret, eius luce ac radiis imbuendum; Est tamen reginæ charitatis haud paulò potentior, diuiniórque vis, quæ pondus humanæ voluntatis iners, & contumax, & terrâ grauius, terræque infixum, sublimè attollit, &

2. Epist. 106.

2 2. q. 23. a. 2. ad 3.

solem ac stellas præteruecta, cum summo eiusdem molitore, amore mutuo coagmentat. Non sunt infinita Pyrenæum inter, solémque spatia, inter machinæ robur quantumuis imbecillæ, & Alpium pondus; animus à Deo infinitate summâ distans, ac difficultate, quo pacto natiuâ refixus humo ad illum euehatur, eíque iungatur, nisi dominæ charitatis potentissimâ vi, ac propè infinita? Grande quiddam est terram & cælum moliri, functósque ad vitam reuocare; paruum tamen, ac potiùs nihil cum charitate compositum; huic natura omnis, prophetiæ, fides, linguæ, miracula, & quicquid altius naturâ, naturæ gratis, aut aliter, extra gratiam datur, non tantùm de pretio concedit, sed ne esse quidem computatur: Imò etiam, inquit, Apostolus, *si absque charitate distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas* (addamus licet, prouinciarum integros, & regnorum census) *& si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, nihil mihi prodest*; cúmque nihil nobis ad gloriæ meritum citra illam prosit, sola tamen instar omnium est, atque vbi adest, non possunt inde virtutes reliquæ abesse; est enim ex B. Thomâ illarum anima & vita; ex Apostolo Paulo, perfectionis vinculum, patientiæ, benignitatis, concordiæ, cæterarúmque illustris flore ac robore virtutum; sunt enim omnes plumbeæ & aspernandæ venæ, nec suis laboribus pretium vel numero addunt, vel diuturnitate; sola charitas metalli principis donatur appellatione, aurum est cui cedunt omnia; ignis quem Christus in terras misit

ardens,

ardens, quietis impatiens, omnia in se, in Deum, in cinerem conuertens, atque vnâ modò excussâ scintillâ, quicquid vsquam in terris hæreseon, ac scelerum furit, potens momento consumere. Laur. Iustin. in ligno vitæ de char. c. 3.

Cuius tantæ causa potestatis non ea est, quòd sit eadem cum Spiritu sancto, vt parum consultè Magister sententiarum docuerat, sed, quod verius S. Thomas, eiusdem spiritus diuinissima participatio, atque vt loquitur, Dionysius Carthusianus, *pretiosissimum balsamum Deitatis, ac Spiritus sancti similitudo supernaturalis:* Quemadmodum enim diuinæ naturæ, gratia; ita est charitas, Spiritus sancti participatio; vtque amor diuinus proficiscitur à Deo, sic à gratiâ charitas, velut eius excellentissima facultas, ad diuinè agendum, obeundáque opera diuini ordinis, & participatæ ex Deo naturæ. Cur itaque alia deinceps tam multa, tam vana, tam praua vitæ nostræ partem potissimam occupent? Quid flamma tam efficax, & potens, premíque nescia, opprimitur tamen obruitúrque nostræ desidiæ mortifero gelu? Quem se ad finem, mundi, terræ, ac nostri, venalis amor, & pestilens, iactat, alit, corroborat, necdum reginæ charitatis sancto incendio cinerascit? Vtinam gratiæ impetus nostris non frangeremus obicibus, sed iis nos permitteremus totos; quàm pronus tunc nobis Dei amor foret, quàm dulcis, quámque expetendus; nullam enim virtutum censet S. Thomas tanto in opus impetu suo ferri, vt rapitur charitas, tantáque animi voluptate, vnde S. Prosper affectuum Lib. de elem. Theol. p. op. 152. a 2. in corp.

l.3. vitæ Cent. c.13. omnium potentissimam, inuictissimam rerum vocat; hæremus nihilominus in sancti amoris officiis tanquam in salebris, & per se iucundæ, humanæque rationi maximè consona, quasi permolesta, & tædij plena moroso fastidio tractamus, aut vix primoribus digitis attingimus; hanc perfidiosus nostri amor, & terræ inhærens animus, grauíque aurâ velut solido cibo tumens difficultatem nobis creat, hæc procliuitatem retardat charitatis suopte pondere in Deum propēsam. Amoueamus, per Deum hos obices, & iter expeditum tracturæ nos ad Deum charitati muniamus, tracturæ, inquam, suauissimâ voluptate; ac si auelli spinæ quæ cor nostrum discerpunt, sine corde non possunt, cor ipsum cum iis reuellamus, dominæ charitati iure perpetuò mancipandum. Rem habemus grandem præ manibus, & tutò ac facilè quæstuosam. Quid cessamus ergo, otiosámque detinemus? Quid ferat hominem, cùm arte quam callet possit opes ingentes nullo negotio, dignitatésque comparare, situ illam desidiáque negligere? Quis sanis adeò parcentem manibus, vt malit emori dirâ fame, quàm illas ori admouere? & hæc absurda, prorsúsque indigna in nobis cernitis, odistis, & auersamini, ô beatæ mentes, diuinæ aulici charitatis: Bonam dierum partem, quid si, & totos dies & multos exigimus, vix Dei semel amandi memores, in amandis nobis peruigiles, atque assidui, charitatis thesaurum inaniter, otioséque obruentes, immensorum feracem, si occuparetur, debitorémque meritorum. Quid? illam

Sen. Ep. 51.

autem

autem parenti optimo charitatem infinitam, motu erga nos æterno vigentem, illum Christo de cruce pendenti, moríque per singula momenta parato, inexhaustum amorem, quâ mutui amoris imitatione reponimus? hunc enim illi, vt saltem pro modulo rependeremus, charitatis ab eo instructi, sumus cælesti facultate. Amemus igitur nostri amantissimam bonitatem, iungamus fini principium, sacríque amoris stabiliamus orbem, illum totis viribus diligendo, qui amori nostro totam potentiam potens omnium insumpsit; quies nostra est, polus noster, nostra felicitas, huic semper ardeat cælo missus ignis charitatis in arâ cordis nostri, & sacerdote animo sanctarum meditationum alimenta assidua suggerente nutriatur; præcipuè vero adolente perpetuum nostri holocaustum, cùm purè lucere diuinus ignis, nisi alieno consumpto, non possit.

CAPVT II.

Virtutum omnium habitus supernaturales à gratia in animam induci.

PRæter charitatem, eiúsque præuias, & necessarias comites, spem ac fidem; omnes in animam virtutes accersit gratia, non ex humano studio, ingenio, vel Zenonis stoâ, sed è cælo petitas, cælitúsque infusas, & exemplum pulchritudinis diuinæ, cuius desertori Angelo

1. S. Tho. 1.2.q 63 a.3. Suar 1.8. de gratia. c.9.

Angelo iacturam exprobrans propheta. *Tu signaculum similitudinis*, inquit, *plenus sapientiâ, & perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti, omnis lapis pretiosus operimentum tuum; sardius, topasius, & iaspis, chrysolitus & onix, berillus, sapphirus & carbunculus, & smaragdus.* Quibus temperantiæ venustas, iustitiæ vigor & fortitudinis, prudentiæ, obedientiæ, humilitatis Christianæ, patientiæ, religionis, & castimoniæ pretiosa lumina designantur, quorum spectans Apostolus copiam, genitali lauacro Spiritum sanctum in nos *abundanter effusum* scripsit; Dauid reginam sponsam aureâ varietate circumdedit: Salomon, auroræ ac Lunæ similem, Soli vni secundam fecit, aciésque instructas incessu terribili referentem, hoc est spe, fide, charitate insignem, armatísque cinctam virtutum manipulis, non gregariis & triuialibus, sed cælestibus & diuinis; Vt enim res cæteræ principiis egent, ac dotibus, quibus fines sibi debitos assequantur, ita & gratia, & hominem in nouam translatum creaturam, in finem diuinum, diuinis operibus perductura, diuinis ad ea eget virtutibus ceu facultatibus. Deinde gratia, cùm vera sit animæ sanctitas &, quod hinc sequitur, sanctorum fons operum quæcunque proficiscuntur ab animâ, eorum adminicula virtutes scilicet, necessariò secum trahit, quibus illa opera obeantur. Post, esse Dei amici nequimus, nisi perfectionum diuinarum virtutum scilicet coloribus illi nos gratia exhibeat similes, quanquam malè colores nomino, cùm ipsemet Deus non

affectu

affectu ſolo ſed ſeipſo dilectam animã intimè ſubeat. Ad hæc, filios Dei, quales gratiâ efficimur, patris decet mores, clementiam, ingeniũ, manus & oculos, omnémque aliam ſpeciem, tantò propius gerere, quantò potiore, præ filiis hominum, gaudent filij ratione. Demum, virtutibus humano ſtudio vel natura partis, vt ſe mundi ciuem bonum, & probabilem homo præſtat, ita vt cæli Angelorúmque ciuem agat, vt Dei filium, & regni hæredem, muniendus eſt facultate multiplici, affuſarum diuinitus virtutum, quibus ordinis, quem per gratiam accepit, ſupernaturalis vitâ non diſpari impleat dignitatem; harum enim virtutum geſta ab naturalibus, haud paulò plus diſtant, quàm ruſticorum ſylueſtrium quælibet agreſtis vrbanitas, à probatiſſimo, emendatiſſimóque ſtylo cultiſſimorum aulicorum.

Huius amplitudinem theſauri vehementer commendat Philoſophorum opinio ac labor, in harum laude ac ſtudio virtutum humanarum, ſiue moralium, quas voluntarij patriæ exules, bonorum extorres, oſores genij, ambiuerunt, nec ſunt veras, puráſque aſſecuti; nos illas alias ſublimes, ac cæleſtes, labore nullo, puncto temporis excipimus, tanquam legitimum gratiæ comitatum animam ineuntis. Quàm miſeranda ſors diurnæ operæ, ſudantis, anhelantíſque ſub diei totius pondere, nullo demum mercedis ſolâtio? Quàm diues, alterius; cui ſub primo ligone, immenſus theſaurus crepuerit? noſtra hæc, noſtra eſt optâtiſſima ſors, manu gratiæ mota, & peracta, in cuius mini- 2.

mam portionem, nulli nos laborum, & temporis, nulli molestiarum sumptus induxissent; Verùm enim verò, gratuiti tot virtutum infusarum doni ne gratuitam reamur, otiosámque conseruationem; excubemus armati ad prætorium gratiæ, quâ saluâ, in tuto illæ sunt; quâ periclitante, vacillant omnes, duabus exceptis; pereunte, ruinam pariter lamentabilem sequuntur, adeóque infamem vt sanctum prophetam alieno pudore, dolore proprio affectum in illas egerint lacrymabiles querelas.
Th. 4. *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum? Filij Sion inclyti, & amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli? Qui vescebantur voluptuosè, interierunt in viis, qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora. Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, Sapphiro pulchriores; Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis; adhæsit cutis eorum ossibus, aruit, & facta est, quasi lignum.* Huc scilicet infelicitatis perduellem animam peccatum redigit, cum ei, ereptâ gratiâ, simul ad probrosam ignominiam omnia detrahit, quibus florebat ac tuebatur sese, ornamenta honoris, & præsidia salutis, nudam, inermem, imbecillam relinquens, omníque turpitudine deformatam. Quid est Sansonis robur Philistæis pauendum, cum pertimescendo inferis ac vitiis robore? indignamur tamen irascimúrque homini mulieroso, qui totius roboris ar-

canam compagem quam norat vnus tenui capillo aptam, commiſit cupidæ fœminæ leuitati; nobis nedum nouimus indignari, qui præſcindenda animi brachia hoſti obiicimus, greſsúſque ſubneruandos, vt nec repugnare, nec fugere nec vicem dolere valeamus; virtutes nimirum *gratiæ* cognatas, gratiæ infidi, breui, ſtultóque oblectamento peſſumdamus, quibus vires mentis, voluntatiſque omnes continentur; ac ſi eo vſque non ſumus noſtri proditores, hunc ſaltem theſaurum, belli, pacíſque noſtræ, ac meritorum neruum, tenemus bonam partem defoſſum, aut ſudario inuolutum, nec eius occupati exigendas à nobis cogitamus ſeuerißimas rationes.

Denique animaduertendum inter hos habitus, aliósque vulgares non vulgare diſcrimen, conferunt enim humanæ virtutes facilitatem agendi ſolam; infuſæ etiam facultatem: Illæ ad ea quæ per ſe animus obire iam poteſt; hæ verò ad diuina, & animi viribus maiora, ex quo magnam nobis harum tuendarum imponi diligentiam videmus; ne præciſis veluti pedibus, non ſola priuemur commoditate progrediendi in via Domini, verùm ipſa quoque neceſſaria facultate; ac licet non deſint remoræ, quæ obſtent via ſupernaturalium virtutum ardua ſurſum tendentibus, at hæ temporis proceſſu remoræ, prauitate habituum expugnatâ, domantur, cedúntque procliuitati in pia opera periucundæ. Adderem quanta eximiè de morum virtutibus Philoſophos veteres natura docuerit, niſi validioribus machinis com- 3.

pelleremur ad defensionem, cultúmque cælestium, earúmque parentem gratiam. Summum in virtute morali bonum non sunt veriti quidam statuere; delirauere alij eo vsque vt Deo illas æquauerint, sed ex ea illorum insania id saltem conficitur, nihil eos vidisse in humanis quod esset cum virtutibus comparandum. Quid si haustas cælitùs virtutes agnouissent, plusquam toto cælo illis celsiores, & beatiores? Quid si perennem earum originem, gratiam? Quid si pretium gestorum communi cum iis, & ex iis alueo decurrentium in portum beatæ immortalitatis?

CAPVT III.

Spiritus sancti donis animam Gratia locupletat.

1. SPiritus sancti dona vocamus habitus, infusis virtutibus excellentiores, ditantésque animum pulchritudine maiori, ac fortitudine dotibúsque aliis præstantioribus perfectioni gratiæ debitis, ex quibus futuri Messiæ dum sanctitatem Isaias prædicat, eorum etiam beatitatem laudat, quos in corpus eius inserendos eadem manebat inserturi spiritus septemgemina largitas. Ex vnius verò inter dona illa sapientiæ celebratione à Iobo editâ, intelligitur, quanta sit omnium amplitudo, copiosiùs autem ex illo septemplici candelabro Dei ipsius

S. Tho. 1.2.q.68 a.3. Suar l.6.c.10 1. Bon. &c. Isa.11.

ipſius inuentione, deſcriptionéque conſecrato. Ardebant interdiu tres eius lucernę, trium vmbræ donorum ad voluntatem ſpectantium quā oportet eſſe ſemper ad opus expeditam, reliquæ duntaxat noctibus; tentationum, vt reor, variarum, in quibus animus luce quadruplici ex cæteris quatuor Spiritus ſancti radiis recreatur: Porrò in auro & ex auro gratiæ ſymbolo, tota candelabri ſurgebat fabrica; Ellichniorum autem calices cum notent aliqui fuiſſe auricularum ſpecie effictos, ſcitè horum finem charıſmatum videntur indicaſſe; vt enim homini, virtutes inſtillat Deus, quibus agendi præſtantiam attingat, quam, pro naturæ imbecillitate, aliter nequiret attingere, ſic menti auditui, dona hæc ſeptem quaſi nauibus vela aptat, quibus Spiritus ſancti afflatus excipiat, exceptóſque alacriter audiat, & ſequatur: horum auxilio probi tanquam nubes, cælo propius volant virtutū ope veluti columbæ humū volatu radunt. Duobus enim ad rectè agendū moueri principiis hominem, refert ex Philoſopho S. Thomas, ratione, & Deo; ac debere mouenti proportione quadam quæcunque mouentur reſpondere, quâ tanto maiore opus eſt, quantò eſt mouentis natura ſublimior: Vt ergo virtutes rationis imperio nos ſubdunt, ſic dona ſpiritus nos Dei gloriæ, ac nutibus ſubiugant facilitate mira capeſſendis, nulla conſilij ambiguitate; vt in Phineis ac Samſonis vindictâ; Danielis ac Salomonis iudicio videmus. Arias Mont.

Sapientiâ ſi quidem illuminata mens Deum, 2.

ac diuina cognoſcit; res autem creatas ſcientiâ, vero de iis vſúque illarum iudicio; intelligentiæ perſpicacitate in Dei myſteria penetrat; conſilio denique iuuatur ad has notitias prudenter operi adhibendas, perficitúrque in ea ſumma prudentia, quatuor his veluti partibus; voluntatem tres aliæ diuini huius ſeptenarij abſoluunt cum adiunctis ad eam virtutibus, compoſitâ ritè iraſcendi, appetendíque facultate. Tradit præterea Gregorius Magnus vtcumque diuerſam horum efficaciam donorum ad debellanda tentationum totidem capita: S. Bonauentura ad impedimenta ſanctioris vitæ remouenda: S. Thomas ad conſequenda octo illa quibus plena Chriſti imitatio continetur, & quorum beatos pronuntiauit Chriſtus poſſeſſores. Quis hîc non miretur aſſiduitatem occupatiſſimam diuini Spiritus, tot modis, officiis, manibus animam ſibi gratam elaborantis, & perpolientis? Timore, vt ante omnia quas ſibi parauit pœnas exhorreat: Pietate, vt ſui propterea miſerta, miſereatur etiam aliorum in eadem cauſa verſantium: Inde ſcientiâ, quâ exitum è malis inueniat: fortitudine, quâ perruptis obicibus illum inuadat, ac teneat: Conſilio inſuper ne decipiatur ambagibus inſidiantium aduerſariorum, ſed diuinis vbique ſuaſionibus regatur: intellectu tandem & ſapientiâ, vt intelligat quæ ſibi potiſſimum, quibuſve præmiis omittenda ſint, vel ſuſpicienda, & ei, quæ intellexerit ſanctimoniæ ſtudio iucundè ſapiant.

Apud Dionyſ. Carth. tract. 1. de donis Spir. S. a. 10. 1. 2. q. 69 a. 1.

3. Sed inter has artes, atque diuitias, quibus nos

nos amor æternus excolit, id mali incurrit, quod his miseri reluctamur nec fingi nos eius arbitrio ac mente patimur, sed otiosam illius operam ac manum, nostris infensi progressibus, inertes detinemus, ex quo nimis sæpè, contristato illo perfectionis nostræ opifice Spiritu, nobis ipsis relicti, etiam gratiâ horum matre bonorum excidimus. Tum verò infusis virtutum præsidiis, quasi brachiis trunci, & munificentissimæ manus priuati auxilio, quam à Spiritu sancto nunquam non promptam habebamus, iacemus ludibrio, & crudelitati hostium proiecti. Futurus olim reipublicæ proditor dictus est, si quis Phidiæ manum amputasset, nobilitantem eius vrbes clarissimo opere statuarum: Quod nomen daturi sunt beatissimi Angeli Spiritus sancti manum, à perficienda in animo suo Dei effigie retinenti? cuius non perduellionis accusaturi contumacem? nec enim abs re tam multa Deus, & varia in nobis instituit, tot firmamenta diuinarum trium; quatuor infusarum cum gratia virtutum collocat; septémque præter hæc Spiritus sancti dona; haud certè, vt sensibus dediti, belluísque affines, ventris ac sæculi, & mammonæ legibus seruiamus; non vt confessionis sacræ aqua purissimâ, nitore infantium recepto, detersæ lepræ requiramus, ostentemúsque fœditatem; non vt priori ignauia, garrulitate, iracundia, vanitate, mollitiâ, curiositate bonum Dei donum gratiam obscuremus, verùm vt alia saliuâ, voluptatibus aliis, aliis honoribus, occu-

pationibus legibus, quæ Dei filios, & Spiritus sancti viua sacraria deceant, viuamus.

CAPVT IV.

Quam admirandâ vi mortiferum crimen Gratia destruat.

1. NOn est modò bonorum fœcundissima gratia, sed in malorum quoque depulsione ita potens, vt munita eius viribus anima, ordinata castrorum acies, & equitatui Pharaonis dicatur simillima, ob innumeros ex S. Bernardo, & instructissimos virtutum quibus pugnat & vincit manipulos. Habent ferè medicamenta pretium, non ex odoribus, aspectu, saporibus, tactu, aliisve ipsorum propriis, grauibus sæpè, deformibus, amaris, asperis, & sano corpori vt plurimum noxiis, sed ex ingenitâ morbi alicuius sanandi potestate, ob quam è terræ marísque visceribus, & mundi cardinibus petuntur. De gratia auctrice omnium bonorum, malorum depultrice, quis iure non dicat, *procul & de vltimis finibus pretium eius?* cum sit ipsa tum per se maximè expetenda tum remedia pariat quibusuis mortibus, morbísque fortiora. Imprimis enim malorum maximū solum in omnibus mali nomine censendum, nec vllâ ciuium beatorum potentiâ industriâue sanabile, persanat. *Intelligite insipientes & stulti aliquando sapite*; mentitur vobis cupiditas, mentiuntur

Serm. 39 in Cant.

tiuntur iræ, aliæque libidines, & contra Spiritum ſanctum falsò vobis occentant, egeſtatem, perpeſſiones, ſeu coactas, ſiue ſpontaneas, exilia, mortem, opprobria, vel alia quæuis, eſſe, præter offenſam Dei, mala; vnum eſt notandum mali vocabulo peccatum: vnum hoc eſſe Iſa. 7.
bonum nequit, cùm poſſint cætera; vnum quod eligi ab illo non poteſt, qui reprobaturus mala cùm veniſſet, bonáque lecturus, elegit cætera omnia, *pérque omnia probatus abſque peccato*, Hebr. 4.
hoc vnum improbauit, totâque vitâ, & toto ſanguine impugnauit. Quod dari nihil obſtat, amaríque ab ſummâ bonitate, quî poſſit in malis computari? Vna eſt, offenſa illius bonitatis, quam velle non poteſt, & ob quam vnam mali verè homines habentur, etſi bonis fruantur, quæ vita ſectatur, vniuerſis. Sed forent etiam in malis, quæ vitam, & alia vulgò bona, nobis eripiunt; Dei offenſa ſummum omnium eſt, cum ſit ſummi infinitíque boni æterna per ſeſe ſummáque priuatio. O monſtrum peſtilens, & abominandum! quod tantum eripit hominibus bonum, tam horrendam infert perniciem. Adde hoc eſſe reliquorum fontem, & cauſam malorum quæcunque cladibus, incendiis, cædibus, orbem vel hactenus merſerunt, vel ſunt in poſterum merſura: Tot illa centena cæſorum millia ab Carthagine, & Scipionibus; ab Iulio, Gallis & Hiſpanis; ab Tito & Iudæis, à Fabio & Gallis; Tot illæ diuerſis temporibus tam feræ ſtrages peſtilitatum graſſantium, &, vt verbo abſoluam, poſt Adami caſum quicquid ſenſit calamitatũ mun-

dus, quicquid timemus, audimus, ac legimus, casus eius teterrimi partus sunt; vna hæc ab eô peccati vnius, tanquam crudelissimi veneni stilla in terras excussa, orbem quantus, quantus est, totum fascinatum, cruentatúmque funestauit; ab hoc tam violento, & præsenti veneno sola nos gratiæ repurgat, tuetúrque medicina; frustra sunt alia humana, diuináque; & reconciliare offenso numini non possunt capitalissimum eius hostem; tam immani hominem pondere infra belluas, inferos, ipsúmque dæmonem, ac mortem deprimit, vt vnius gratiæ potestate erigi valeat, quâ obrutam animam subintrante alacris reuiuiscit, vitæque omnis anteactæ oblita in nouum hominem reflorescit.

2. In quo alterum inest efficacitatis huiusce miraculum, quòd, nullâ cum morbo, vt assolet, proportione remedij spectatâ, curationem simul, sanitatémque exequitur, etsi enim ponamus, tantum in se perditum aliquem sacrilegiorum, & facinorum congessisse, & exagerasse, quantum à primo fratricida possit ad vsque Antichristum numerari; vel tenuissimo gratiæ radio mentem subeuntis, ita dissipantur, vt inde penitus euanescant sanctitate nimirum vel infimâ malignitatem quamlibet expugnante. Accedit etiam tertium, quod nullum relinquit eius vestigium, nam etsi *fuerint peccata nostra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur*, cuius candor mixturam coloris diuersi non admittit; *& si fuerint rubra, vt vermiculus, velut lana munda erunt.* Quod item clarius ab alio pro-

phetâ explicatur, futurum promittente, vt Deus in profundum maris omnia noſtra peccata proiiciat, ita videlicet obruenda, vt peccante fortaſſis iterum atque iterum reo, nunquam reditura ſint omnino ſcelera quæ fuerunt medicamento gratiæ ſanata. Quartum denique mirabilius præcedente, puncto temporis continetur, quo peccata omnia quantumuis magna ſint, atque innumera delentur; tanta vis eſt diuinæ gratiæ, tam certum, & præſens imperium. Vix Dauid peccaſſe ſe Domino confeſſus erat cùm mox ab ſe tranſlatum peccatum audiuit; vix ſuam ſe Domino confeſſurum iniuſtitiam dixerat, & videt illicò impietatem peccati ſibi condonatam, ſéque ex dæmone in Angelum tranſiſſe.

Quis iſtas Reginæ gratiæ tam perfectas, efficacéſque victorias, tam ſubitos, & faciles triumphos infandiſſimo & potentiſſimo ex hoſte, nullius præthereà manibus domando non ſtupeat? Quis vltrò ſe denuo hoſtis illius iugo ſubiiciat, nullis vnquam ex eo propriis viribus aſſerendus? Tam potentem verò pretioſámque gemmam, ſummi debellatricem mali, ſummi pignus ac titulum boni, quis ſe toto non emat, non ſeruet, non vindicet? vita, honoribus, valetudine, omnibus etſi centuplo & plura, & maiora, & centies millies gratiæ amore profliganda? pudet meminiſſe, quibus ſuppliciis ægroti, vitam corporis producamus, quibus aſcetarum vix vlla par ſit aſperitas, potum quærit ægrotus, negatur; cibum poſcit, differtur; refellit, ingeritur; ſomno preſ-

ſus, pulſatur; pertundendam venam iuſſus præbet; inurenda cauteriis brachia, laniandos ſcapellis humeros, non ſurgit, non prodit, non ſpirat, niſi iuſſus; clauſus, iacens, ſolitarius, genio ac loculis inſenſus, & hæc, ſpe valetudinis incertâ, & ſæpe fallente: ſpebus autem minimè dubiis vitæ immortalis & beatæ confeſtim reparandæ, tam lentè, ac frigidè, tam contemptim gratia quæritur, vnica morborum animi non modo lethalium facilis, parabiliſque medicina, ſed mortis ipſius perpetuæ? O cæcas in iis de quibus noſtra ſummopere intereſt, cogitationes; in iis de quibus aut parum, aut nihil intereſt;, ſtolidè acutas! Sed inter hæc benedictus Deus, qui tantò nobis æternæ vitæ, quam temporariæ proniora effecit ſubſidia, quantò minus intereſt breui, quàm ſemper viuere.

CAPVT V.

Lucem eſſe Gratiæ Diuinæ vmbram.

1. VT Solis gratiam, Drogo Hoſtienſis lucem appellauit, ſic Patres aliqui gratiam Dei lucem, ob quam videtur Deum Iacobus Apoſtolus patrem luminum vocaſſe, & lucis filios gratiâ ornatos S. Paulus; vt è contrario peccatum tenebras, eiúſque auctores dęmones, tenebrarum rectores: Eſt enim rerum quæ in ſenſus cadunt lux facilè princeps, tam clara vt neminem

Epiſt. 1. Epheſ.

neminem lateat, tam præstans, vt nemini hactenus satis perspicuè pateat, sciatúrque potiùs quid non sit, quàm quod re vera sit; nam quòd colorum florem, formositatem mundi, cæli risum, naturæ delicias, Dei simulachrum, rerum vitam, hilaritatem animi ac sensuum, vinculum vniuersi, & aliter alij nominarunt, sophistas magis, quam Philosophos egerunt: Vera lucis, & præcipua laus, quod primum fuerit orbis ornamentum, ac primam laudem ab ipso tulerit vniuersi factore; Quicquid tamen est in eâ dulce, ac decorum, quicquid amabile ac suspiciendum, multò est in gratiâ admirabilius, & excellentius: Nam si coloribus animam tribuit, alioqui cassis, & suaptè naturâ mortuis, nullo inter gemmas & glabreta, canabina, & coccum discrimine; mentes gratiâ orbatas mors peior inuoluit, *nec est respectus illarum coram Deo*, & quasi non sint tamdiu habentur, donec splendore gratiæ excitatæ decenti cultus formæque aspectu in Dei oculis consistant. Si nobilissimi corporis lux est effusa participatio, quæ se in Stellas, & specula, cæteráque pellucida penetrat; à Deo profecta gratia, diuinam eius cum animis quos subit, naturam communicat, quorum intueri speciem qui cupit, illuminata Sole crystalla si cernat, soles planè in iis se totidem cernere affirmabit; & quod distant à splendidissimis stellarum, extincti carbones, damnatorum fornacibus destinati; & ab luce vastâ surgentis diei, nigræ picis grumi, hoc destitutos gratiâ censebit ab hominibus distare Dèo gratis; &

verò fore prædixit Daniel in firmamento vt lucerent tanquam ſtellæ in perpetuas æternitates: Quid vitreo ſpeculo atrore, ac materiâ contemnendo pulchrius, ardentius, purius, cùm aduerſum ſolem repente conceperit? etſi eius ſpectaculi admirabilitas, præ aſſuetudine ſpernatur, raptura penitus oculos, & ingenia, ſi ſemel, aut iterùm cerneretur; At hoc ludicrum eſt circulatoris è triuio, præ maieſtate animæ excipientis non ſolùm Dei imaginem, ſed ipſummet cum gratiâ Deum nec modo quolibet, verùm pulcherrima & præſtantiſſima quæ in eo elucent trahentis, vt ſpeculi glacies ea tantùm refert quæ ſunt in ſole ſpectabiliſſima & iucundiſſima.

2. Septem luci propria cenſent Philoſophi, penetrat, inquiunt, illuſtrat, incendit, excitat, amplificat, attollit, & format: Gratiæ nitor in animum peruadit; illuminat claritudo; charitas incendit; extat actuoſa vis, & ſtimulat; diſtendit & laxat, amplitudo; euehit natura ſupra totam naturam fingítque ad Dei ipſius imaginem: Vtque lux cæleſtium corporum maximè affinis, gaudet in iis potiſſimum ſeſe oſtentare quæ habent aliquid cæleſte, velut ſunt ignea, & pellucida, non diſſimili more illic regnat ſplendidius gratia, vbi plus flammæ incendit charitas, plus expandit candor, & integritas nitoris. Inter hæc verò præcipuè eminet lucis in tenebras poteſtas tanta vt omnes quantouis denſatas nigrore, ac immenſitate fuſas, momento diſſipet; ſed multò adhuc citius multóque potentiùs peccati ſæua nox,

&

& funesta, vel tenuissimo gratiæ radio depulsa vanescit; dies, dieíque honestas, *& lucis arma,* reducuntur, *in omni bonitate , & iustitia.* Fuit sanè aliqua Tobiæ dolendi causa, quòd in tenebris sederet & lumen cæli non videret; at ei quem admissæ culpæ nox atra inuoluit ab immortali abstractum , & exterminatum luce, palpantem, offendentem, labentem, per præcipitia varia proruentem , quod gaudium quæ scintilla & punctum quietis? Nam , vt est proborum præmium, inquit non nemo Platonicus, participatio mira diuinæ lucis , sic impiorum supplicium, eiusdem priuatio: Vtque illa Sanctorum oculos refouet & confirmat, ita improborum ægrotos, & debiles offendit , & exurit. Celebrante Portocalle in Lusitania B. Francisco Borgia improuisus labor ita solem obtexit , vt de mediâ die stellæ comparerent , eâ omnium consternatione vt rati supremum instare iudicium , ploratu & eiulatibus totam vrbem implerent, & quasi postremum relictis domibus in templum confugerent , vbi viri sancti se patrocinio, velut diuinæ fiduciæ certo pignore solabantur; sed cùm ne illic quidem lamenta, planctúsque cessarent , conuersus ad illos post Euangelium Franciscus , è re natâ vehementi adhortatione illos admonuit , quàm ardenti curâ & contentione agendum iis esset, Solis increati ne vnquam ipsis iubar occideret, cùm huius creati defectus breuissimus , neque insolitus, tantum terroris , dolorúmque afferret; addidítque vnâ lethali noxâ hominem Deo, verâ luce orbari & quanta ex eo deliquio pericula

ricula & calamitates necessariò sequerentur.

3. Tandem verò quâ diligentiâ, & conatu accensam lampadem custodimus, eadem à gratiâ defendi oportere quicquid possit illam extinguere, docet nos S. Ioannes Chrysostomus, nàm vt aquâ vel puluere præfocatur, aut subducto oleo moritur; ita, si terrenis oppleri animum siueris, & rerum labentium desideriis natare, oppressurus es profectò spiritum gratiæ; imò si vento malitiæ validiori obieceris, vel huic obuersam oculorum, aurium & oris ianuam nisi timore sancto præcluseris; ac vt inter oppositas ianuas lucernam extingui necesse est, nisi alterâ obstructâ, retundatur aura violentior; sic, nisi, aperto conuitiantis ore, sileas ipse ac linguam concludas, illo æstu ventorum in te spiritus lucis extinguetur; quod item euenit, nisi oleo misericordiæ foueatur. Quæ porrò has tenebras sequantur miseriæ, potes ex iis colligere quas densâ in nocte viator incurrit, quæ tamen flocci sunt ad illa quibus iter in cælum molientes circumfundi oportet, latrocinia, & grassationes dæmonum, aliorúmque hostium tam infestas, vt rari admodum illæsi ad destinatum perueniant. Hæc ferè S. Chrysostomus.

Hō. 11. in 1. ad Thess.

***

CAPVT VI.

Quanti faciant gratiam Beatißimi Angeli.

PRæclarum hoc nobis magnus Ambrosius inculcat incentiuum veræ probitatis, *Si vnusquisque conuersionem suam gratam fore credat cœtibus Angelorum, quorum aut affectare patrocinium, aut vereri debet offensam*, quod ab ipsomet teste oculato Dei filio traditum est affirmante de gaudio Angelorum *super vno peccatore pœnitentiam agente*. Quæ verò tandem esse illa potest boni huius magnificentia, quod voluptatis summæ aquis torrentibus ebrios, tantâ afficit voluptate, quamuis alienum, longéque extra illos situm? euehuntur homines in regna, præficiuntur florentissimis imperiis, nobilitantur victoriis, & triumphis, & silent adhæc beatissimi cæli ciues, nec videre has glorias, aut auertere videntur, nedum adeptis vel eorum agnatis gratulari: restituitur homulus ex mendicabulis, aut putris è cellis nouatia in Dei gratiam, & totum festâ gratulatione impletur cælum: Mercatori opulentissimo, & factioso redemptori exigua lucra pro quisquiliis sunt, & ingentis boni amplitudo minorum deprimit leuitatem. Quantum est igitur gratiæ momentum ac pretium, quæ supremas mentes infiniti boni beato specta-

1. 17. in Lucam cap. 15.

culo & amore plenas aduertit nihilominus, & alienæ faustitatis incredibili gaudio perfundit? & hæc cùm ita sint, vocaríque in dubium nequeant, quæ nostra fatuitas, in eius gratiæ conseruationem mœstos incumbere; eius prædonibus arridere; ereptam non sentire, sed hanc sempiterni iacturam thesauri, luto & paleis quasi æquâ sorte consolari? Ah! stoliditatem tantò magis deflendam, quantò vix vlla communior: Huius lætitiæ de trunco gratiæ surgentis probè gnarus propheta. *Gaudens*, inquit, *gaudebo in Domino*, nullis siquidem aliis in hac vitâ rebus, gaudentes gaudemus, sed timentes, anxij, laborantes, multóque absynthio læta pocula diluentes; vnum ex gratiâ purum est, omnémque tristitiam ex benè cordato homine excludit gaudiū, *& exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratū coronâ, & quasi sponsam ornatam monilibus suis*, hoc est gratiâ, virtutibus, spiritu, quæ nunc temporis magna & syncera, olim maiora & æterna; cum heu! cætera quibus hic ludimus atque illudimur, breuia, sollicita, turpia, venenis fœta dolosis & dulcibus, ac demum nulla sint, sed funestorum malorum causa. Quin ne id quidem sat liquidò lætari conceditur quòd subiiciantur nobis dæmonia; vna est solida lætandi ratio, quod sint gratiæ iure nomina nostra in cælo conscripta.

2. Eius autem sanctæ voluptatis, quam ex restitutis in amicitiam Dei hominibus hauriunt

Angeli,

Angeli, tres videntur causæ potissimùm. Prima Deus; altera Angeli; tertia nos ipsi. Quàm enim iucundo & intimo sensu afficiatur Deus ex reconciliatâ secum errante animâ, patet in pastoris ouem requirentis, tum impatientissimo labore, & alia omnia oblito; tum in vicinorum conuocatione ad mutui gaudij gratulationem; ex repertâ demum post euersam susdéque domum pretiosissimâ margaritâ; ex afflictissimâ & suauissimâ illâ voce, ignotum adhuc discipulis cibum, & baptismum anxiè cupientis, perfectionémque humanæ salutis à Patre sibi concreditæ, & *quomodo coarctor, vsque dum perficiatur?* O iuste rerum amantissiméque æstimator; quanti gratiam & emis, & vendis? Quanti apud te est hæc gemma? Quanti nos viles & ingrati, etiam postquam marcuimus & computruimus? Gaudes bono nostro, plenus tui, & nullius egens; nos tuo & nostro vtriúsque egentes, quod nisi assequimur, perimus, vix heu! tangimur, quandóque etiam fastidimus; has verò Angeli diuinæ bonitatis tam benignas in hominem gratiæ reditum inclinationes cùm videant, non possunt easdem quin toties lætitiis rapiantur, audito præsertim illo excitantis gestientísque præconio, *Congratulamini mihi.* Deinde sedium supplendarum cùm ineffabili desiderio teneantur quas primi perduellis populata est atrox ruina, dici non potest quibus diffluant gaudiis, cùm potiundarum illarum certissimo pignore cernunt hominem ditari; Quod profectò nos quoque vehementer vrget ac stimulat, in eiusdem

tuendæ, æstimandæ, amplificandæque gratiæ studium, cuius gratiæ constanti propugnatione in Seraphinorum iura, sedésque, transferimur, amissione in dæmones vertimur. Tertiò quî possunt nascentibus regi suo hæredibus filiis, clientes Angeli non gaudere? & hos quidem in terris festos plausus regnorum, infantes nequeunt, cùm primam lucem excipiūt, sentire aut intelligere: Nos hæc cælitum Aulicorum celebrari nobis natalitia cùm sciamus, quoties in sacro Tribunali absoluimur, & salutari sententiâ vicarij iudicis, vitâ donamur nouâ, vel augemur, mixtam futuri proposito, & transacti verecundiâ lætitiam illorum lætitiæ iungamus.

3. Exultare fecimus Angelos, inquit S. Bernardus, cùm conuersi sumus ad pœnitentiam, festinemus ergo illorum de nobis implere lætitiam: Quid dico Angelorum? Totius imò cælestis Aulæ, sacratissimæque illius Reginæ, & adorandæ Trinitatis, cuius etsi nihil quidquam interest, in suâ nos gratiâ habere, sed nostræ cupientissima salutis, eius reparatæ gratulationes ab cælo repetit vniuerso. Benè, ô Deus! faustè, ac beatè quod solus bonus es, solus misericors, potens, immensus, ex nullo aptus, teipso contentus, at hisce tuis intentos, & immersos fruendis, laudandísque gloriis cælestes spiritus, ad hanc boni nostri celebrationem concurrere, quid tantoperè attinebat? O gratiæ bonum inæstimabile! ô planè primariā Dei ac præuertentem cæteris omnibus Dei curam! ô lætitiam beatorum cælique omnis gratulationem!

tionem! Hæccine verò nos tot summorum Regum Regísque ipsorum tam pura gaudia, modò nata, modò florentia, deformi relapsu corrumpere? hasce tam nobiles gratulationes ludibrio difflare, recidiuâ perfidiâ violatas? hunc plausum in luctus commutare, quibus Angeli pacis in amaros fletus denuò soluantur, & Spiritus sanctus iterum contristetur? Auertant à nobis præsides Angeli tam fœdam barbariem, & confirmet diuina bonitas quod operata est in nobis, nósque immobiles columnas in templo gratiæ faciat.

CAPVT VII.

Gaudere gratiam numeroso Beatarum mentium comitatu.

Virago illa solem pro chlamyde induta, & animam referens Deo gratam, Michaëlem narratur, & propugnatorum Angelorum confertam militiam in excubiis habuisse. Iacobus in patriam rediens obuios sibi miratus Angelos, castra Dei esse agnouit: Vidit Elizæus eorumdem auxiliares turmas pro se ac discipulo armatas: & Mosi Abbati molestissimis tentationibus vexato, monstrauit Abbas Isidorus ex edito loco digestos sanctorum spirituum ordines, & hos, inquit, omnes exercituum Dominus seruis suis suppetitias mittit, pluresque à nobis, vt vides, stant, quàm ex parte aduersa- 1.

riorum; Quod expromisso admodum illustri prouidentiæ diuinæ fieri, Rex vates indicat, dum ait. *Castrametabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum*; Et hos S. Bernardus explicat castrorum choros in Sunamitide laudatos, & equitatum Dei Pharaonis curribus obiectum. Hæc verò tam sedula, & concors, tam beneuola & constans nostri custodia, sanctissimis Geniis non aliam ob causam tantoperè cordi est, nisi ad gratiæ conseruationem in nobis à Deo repositæ; hanc seruant æmula sollicitudine; hanc argento distinctis muræ-nulis aureis conantur excolere, hoc est, charitatis executione assiduâ & prompta reliquarum virtutum elegantiis variatâ; huius nobis tuentur possessionem firmam, supplendis ipsorum in cælo manipulis destinatam; *omnes* enim, nec solum custodes, sed etiam supremi *sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*, seu per se orando, siue inferioribus ad subsidium mouendis mittendísque, seu piorum precantium supplicationes, desideria, & labores in conspectu maiestatis absconditæ, acerris aureis ventilando; tantus est splendor & lepos gratiæ animam decorantis, vt beatarum vigilias mentium & curas, vt assertationes, & tutelas, vt vota, studia & oculos iucundissimè pascat, & teneat.

Psal. 33. Hebr. serm. 39 in Cant. Theod. ex Psell in cant. Basil. Chrys.

2\. Quæ post hæc nobis metuendi diffidendíve materia? nisi tenebrarum potestates, timendas cælestibus fingamus; Qui nobis vsquam de solitudine nostrâ mœror, tam amico deor-

sum

ſum ſanctorum militum globo cinctis, tam valido ſurſum fauore atque præſidio? niſi nos vltrò in hoſtium fauces protrudamus, & inſeramus in eorum catenas proditione ſeruili reas manus, à nobis profectò colaphis cæſi abſceſſerint, tantùm abeſt, vt quicquam extorſerint: Orando Moſes, pugnando Ioſue Dei hoſtes fregerunt, nos decertantibus nobiſcum in terrâ præſidibus Angelis, Seraphinis in cælo precantibus, quis fore victores dubitet? duntaxat quod illi aliena in cauſa peragunt, ne ipſi in noſtrâ negligamus, nec faſtidiamus eorum comitatum, noſtrâ lætum præſentiâ, & prouectionibus fauentum. Cuius fortaſſis præſtantiam ſi nondum capimus, illius menſuram ex comitantium dignitate, dæmonum rabie, & debilitate noſtra deſignemus. Quid enim ſi errans ouicula fami centum luporum imminens, centum repentè paſtoribus cingatur? Infirmus heu! per ſe homuncio, peccati tabe infirmior, peccandi aſſuetudine vix conſiſtens, multò minus ad ſæuas in lapſum impulſiones gradum valens ſuum retinere, multóque ægrius ſupra naturam aliquid eniti vitreus, aëreus, luteus, quâlibet aurâ verſatilis, atque difflabilis, leonum rugitu famelico circum terretur, poſcitur, affligitur, iam iámque diuellitur: Væ miſero! niſi opem quis ferat actum eſt, mortis præda fit, & dæmonum eſca, rogíque pabulum inextinguibilis; ſed felicem, quem indagat paſtor, cui adſunt vindices, quem ſeruant, & aſſerunt, fidóque ſatellitio ambiunt, tutores, lupis, & leonibus formidandi. Quid hac ſecurius

curius Angelorum custodiâ, quid maius honorificentius, admirabilius? Risit antiquitas stultitiam principis, qui ex itinere cùm sub platanum diuertisset, eamdem discedens pretiosis donauit torquibus, topiariis muniuit, assernaturis, culturísque præcipuâ operâ, & odorato liquore rigaturis; Quid si ouiculæ vnius scabiosæ non dissimilem curam primariis regni principibus mandasset, velletque ingenti numero illi deducendæ; obseruandæ; tuendæ, eiúsque censendis ac referendis ad se passibus, nutibúsque seriò vacare? ô amatorium gratiæ, Dei etiam viuendi potens; ô Dei amorem in animam gratiâ fulgentem hominum more sapere nescium! *Angelis etiam suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis*, minimis, maximis, suspiriis, gaudiis, votis, timoribus, denique omnibus; porténtque propriis manibus, *ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum*, quin & eorum auxilio tutus basiliscos, & aspides pede intacto, ac domino elidas, & draconum; ac leonum colla vestigio obteras. Ah quis? quibus? de quo? & quænam mandauit; hæreret animus ad singula extra se positus, nisi gratiæ apud Deum inæstimabile pretium statim recurreret.

3. Nam quid fingi tandem in ouiculâ potest, ministerio prosequendum tam sublimi, ac plusquam regio; etsi ambarum sudet, ac pro villis gemmas, adamantes, & pyropos mittat; nisi portentosâ transformatione, regis in filium, aut sponsam transeat? quod prodigium, naturæ ignotum penitus, gratia repræsentat, subleuátque

que hominem belluino ex ortu, & conditione, ac turpitudine in ſocietatem mentium æternarum, Deíque ipſius delicias, amorem, & adoptionem. At enim quid adeò mirum, præſto eſſe ſemper Dei famulis Beatos Angelos, cum ipſemet Deus in iis tanquam ſacrariis habitet & quieſcat? hunc ſuis ponderibus honorem, niſi ſumus plumâ leuiores, debemus pendere, venerarique tam nobiles excubias ſecuritati noſtræ peruigiles, ſanctorum operum ſocias atque hortatrices, gratiæque in nobis diuinæ tutelares: Sit eiuſmodi nobis vita quam poſſint ſuo dignari fauore, ac Dei oculis exhibere; ſint mores qui non dedeceant excellentiam tanti comitatus, ſit mens earum cuſtodiæ, conſiliiſque tractabilis; ſit cogitatio ab terrenis purgata cælóque affixa; præ omnibus verò ſit robuſtum pectus,& tenacior gratiæ quàm vitæ mentis excelſitas, alioqui expulsâ gratiâ, neceſſe eſt totam hanc eius aulam frequentiſſimam & feliciſſimam pariter diſiici horrentem animæ veluti cadauer ſuâ orbatum luce, vita & gloriâ,ſuâque iam graueolentiâ non ferendum; huic verò confuſas ſuccedere cacodæmonum furentium cateruas deſerti ab gratia hominis crudeles, & indiuiduas comites imò & dominas, ipſo vix cuſtode Angelo liberos ad illum aditus, certè difficiles, ac, ſi fas dicere, moleſtiſſimos retinente. Vide Magdalenam has expertam vices, & dæmonum vniuerſitati abſente gratia mancipatam, præſente, ſtipatam miniſteriis Angelorum longè fidiſſimis, & ſua-

uissimis. Vide, inquam, & opta tam dissimili ex sorte, vtram putaris expetendam.

CAPVT VIII.

De incredibili pretio quod facit bonis operibus gratia ad promerendam æternam gloriam.

1. MAgnum ingredimur diuinæ gratiæ thesaurum, opúmque illius vastissimum pelagus, eo est enim apud Deum loco & Dei oculis tantum placet, vt qui sunt illius compotes tum Deo mirificè placeant, tum nihil boni agant, quod non sit illi pariter acceptum, & accessionem gratiæ mereatur, ipsámque gloriæ immortalitatem; hoc certa religionis veræ
Seff. 6. c. 10. fides Tridentinis decretis consignata, hoc auctoritas Patrum, hoc Sacræ paginæ, in quibus sapiens, *fructus*, inquit, *iusti lignum vitæ*, quæ nempe iusti operibus debetur; hoc ipsa ratio persuadet; filiis nimirum insistentibus patris imperio, negari patrimonium non posse. Interest enim mirum quantum, inter opus quantumuis eximium aut exile, profectum ab homine gratia priuato, & gratiâ prædito, cum is nullum sperare in cælo præmium valeat, hic beatitatem certò norit sibi esse illic repositam, haud quidem solius operis titulo, quod plerumque fuerit tenue, ac nullius in speciem momenti, sed filij iure; seu

r. Sanæ

personæ, quam cum gratia induit, singulari, & inæstimabili dignitate; sic sublatis tantùm in cælum oculis potuit Christus summo iure satisfacere offenso Patri, mundósque centum redimere, infinitâ filij naturalis, omniúmque domini bonorum dignitate, pretium infinitum leui per se operi tribuente. Quod ex agentis merito, ac statu pondus si ponamus ab opere abesse, quantumuis egregio, ipsáque adeò Christi morte, ne vni quidem redimendo homini sit satis, tantum abest, vt orbi vniuerso. Iam quis vim gratiæ non miretur, quis pulchritudinis illius tam potens imperium, vt quicquid ab ea proficiscitur operæ, tametsi obuiæ, & exilis, minore non possit quam Dei totius stipendio exolui, tantum in eo, Deus gratiarum videt, quodcunque à gratia profluit: Vnde non solam sponsæ, illam possidentis formam perfectissimam celebrat, sed vnum seorsim oculum, capillum vnum, vocem, labia, gressus, ascensionem, vestis fragrantiam, vt intelligamus ipsas quoque cogitationes illius leuissimas, motúsque animi etiam tenues ab gratia ortos acceptissimos Deo esse, ac orbe toto pretiosiores, quòd ipsa sit Deo mirificè grata. Hinc verò vtinam id saltem maneat persuasum, quàm sit gratiæ ingens, & inconsolabili fletu lugenda iactura, cum præter opes hactenus recensitas cunctorum spes & fructus operum perdamus, quibus singulis æterna felicitas parabatur. Nam etsi quis omnia in se vnum afflictationum genera colligat, quæcunque olim obstupuit Thebais, & quæuis vbique ri-

gidorum cauernæ aſcetarum; plura effundat in egenos quàm mille Craſſi habuerint, ſi caret gratia nihil egit, quod quidem ad gloriam valeat: reddatur gratia miſero, & adorandum IESV nomen vel ſemel efferat, cæli regnum hac modo voculâ, ſed de fonte gratiæ ſonante, ſui iuris facit, & quoties idem aut ſimile præſtabit, eamdem gratiam tanti parentem boni, & eiuſdem regni ſibi iam debitam exaggerabit portionem: magnum planè, prorsúſque inauditum, veteranum, decrepitum, cicatricoſo, perfoſſo & lacero corpore, quin & ſemianimi, nec toto, nummum capere ſolum & ſilentio præterire, bene habitum Tyronem, quod conſtituerit ſtipendia facere, mox regno præfici, & quot inde paſſus promouerit, prouincias totidem regnáque obtinere. Quem hæc prodigia non ſibi eripiant, ac ſtupore defigant: atqui ſunt miracula gratiæ maiora, cum ea defectus de ſtipendio æterno, ne poſſit quidem obolum ſperare, etſi centum ætates militarit.

2. Quæſo per illum, obſecro IESVM CHRISTVM, cuius nos meritis gratia donamur, hæc ſuis momentis attentè libremus. Quali præmio tandem, qualia nobis opera reponantur, duntaxat gratia comite peracta: præit Apoſtolus dum ait, *momentaneum ac leue tribulationis noſtræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* (2. Cor. 4.) Verum quid huic tantæ leuitati tantum poteſt adiicere ponderis? Quid lancem in qua ſit talentum alterâ lance attollere, cui feſtucam modò inieceris, niſi addas feſtucæ par talento pondus? palea eſt quicquid valemus, & agimus

mus ad immensitatem gloriæ, quam Christiana prensat ambitio; nec sunt ad illam huiusce temporis condignæ passiones; immane sit pretium oportet, quod tenuitatem earum fulciat, eiúsque gloriæ non æquet modo pondus, sed eleuet: hæc vero gratiæ virtus est, hæc autoritas, & maiestas, huic imposita festucarum nostrarum momenta æternæ gloriæ infinitati præponderant, hoc est summo bono, summéque perfecto, felicitati summæ, vltimæ, sempiternæ. *O inaudita pietas, exclamat* S. Petrus Chrysologus! *ô ineffabilis affectio in societatem census pastor oues assumit, atque ad consortium dominationis seruos Dominus adsciscit.* Quæ comparatio regni æternum beati cum potu frigidæ; cogitationis piæ cum possesso Deo, precatiunculæ cum cœlo? Felix, ter, quater & millies, quem facit verus admissorum dolor confitentem reum, & in amissam cum Deo gratiam reducit, horum pignus & causam admirabilium; totus cor fiat ad amandum, ad laudandum lingua, manus ad agendum, fructúsque operum messe copiosissima legendos.

Quis cupiditate sanctâ non ardeat cumulandarum opum tam pronis conditionibus, tam facilibus lucris præstantium, & Deo præsertim tantopere acceptis & optatis, animam vocanti, excitanti, vrgenti, sponsæ, amicæ, columbæ, formosæ nominibus vt ad paratas coronas properet, progressuque vitæ sanctioris, ad se festinet & aduolet. Nam etsi lethalis noxæ reo haudquaquam liceat supersedere piis operibus, 5.

ne ſimul diuinæ miſericordiæ ad ſe aditum præcludat, quæ ſolet iis mota reum ad repetendam gratiam mouere, ſimul aduerſis rerum, aut corporis caſibus aperiat; verùm diuinæ poſſeſſor gratiæ, culpâ ſanè haud paulo grauiori ceſſaturus ſit, vel punctum temporis ab eâ ſanctis operibus occupandâ, augendáque vt Deo in horas gratior, meritis ditior euadat. Subduntur ad hoc nobis aculei frequentes cum iubemur ſanctificari etiamnum & iuſtificari, iuſti licet & ſancti; in charitate creſcere; beatum putare, qui aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, & ſexcentis locis, modíſque admonemur ne pretioſæ nundinationis vacuas ſinamus elabi nobis opportunitates. Accedit quod pigro negotiatori magnum inſtat iacturæ diſcrimen. Violentum eſt enim totum hoc noſtrum commercium; & qui nolit damnoſis euentibus inuolui neceſſe eſt ſemper in lucra incumbere, vt aduerſo, torrentéque alueo nauiganti, ſubſiſtendi facultas nulla eſt, ſed abripitur neceſſario impetu profluentis, niſi vehementer in oppoſitum contendat.

Apocal. vlt. Eph. 4. pſ. 83.

Poſtremò an decet regis Dei amicum, & filium præferre vrbanis ac regiis moribus ruſticanos? paternis, mancipiorum iudicia? cœleſti conſuetudini terrenam? negare Deo, ne ipſum quidem ſe neganti quod tantopere ab eo exigit? parcos ei aut nullos, expectanti fructus lætiſſimæ vineæ, nimirum gratiæ, reddere; cum, ſi manus colentis non deſit, vberrimos ferat, atque perpetuos? gaudere ſæpius aliis, quàm ſponſo ac parente Deo, cuius ſit

ſemper

ſemper intentus in animam gratia ornatam, velut in peculiares delicias oculus ? ſus,déque habere, vt illi vtilior, hoc eſt,gratior euadat, à quo in hunc finem tot præſidiis eſt munitus, & qui noſtris vtilitatibus, & oblectamento in omni facturâ ſua conſuluit ? ô noſtram! quo nomine appellem ? ne ſatanæ quidem noſtri quot horis centies homicidæ has vices rependimus.

CAPVT IX.

Quàm ſollicitè ſeruanda ſit gratia ob emolumentum gloriæ operibus debitum ex gratia profectis.

DVra nobis è proximo capite, ſed ſalutaris ſpina configitur, metúſque gratiæ amittendæ, retinendæ artifex tutus & ſedulus. Eſt enim luctuoſiſſimum peccantem audire, cum ſupinè impudens & confidens, mox ait, quod tantiſper pecco, confeſſione ſacra expiabo. At vnde fatue & væcors ? vnde id habes te facturum ? cogitas miſericordem Deum, & obliuiſceris vindicem ? ſperas clementiorem, quia proiectius læditur ? putas præ innumeris quos hæc deſtabilis fiducia inferis addixit,rem tibi commodè ceſſuram ? & cedat, vt cupis, túque poſt quartum aut octauum diem furere deſinas; iacturam interea immenſam feceris, nec

nec vllo sat fletu sarciendam: mitto infamiam peccantis, ac turpitudinem Deo & superis inuisam; inimicitias cum Deo, cum morte pactum, fœdus cum dæmone, hac lege, vt dextrò multatus oculo seruitutem illi deformem seruias; mitto & alia, quæ breuissimum licet ab gratia Dei exilium, possunt homini sano efficere, omni tormentorum diuturnitate acerbius; at dispendium meritorum irreparabile, quibus velut totidem regnis amplificaturus fueras beatitatis tuæ in cœlo portionem, quo pacto solabere? nam statu gratiæ exturbatus nullo tuo labore, nullísque sudoribus promereri vales, vt tibi particula cœlestis præmij vlla debeatur, non ieiuniis, precibus, misericordia, tolerantia, quæ interim obire partim quidem conducit, partim necesse est, nunquam tamen recuperanda præcipui meriti iacturâ, quod his alioqui virtutum studiis in promptu fuisset. Iam si argentarius opulentus, immensam auri vim mille sibi quotidie nummos parientem vltrò in mare proiiciat sperans fore, vt inde post mensem, aut citius extrahatur, Quis non illum dicat non modo pecude minus de homine habere, sed planè stipitem præsertim nihilo alacrius agentem quam si nullo suo dispendio id egisset. Atqui confitebor peccatum, inquies. Quid tantum refert, ne paucis diebus illo fruar? Os impurissimum, ac scelestissimum, quid referat quæris, ne abs te diuina, & summa bonitas prodatur? ne in aliquot dies eius hosti nefando dæmoni sacramentum dicas probrosissimæ seruitutis? ne

certò

certò plus perdas, quàm quanti ſint quotquot condi poſſunt à Deo mundi? parum tibi videtur referre, ſi vel in horam id barathrum ſubeas, in quo non poſſis tui ſempiternam vitare horrendámque iacturam, niſi inde miraculo omnium maximo, ab offenſo Deo perduellis eius ac proditor eruaris?

Ac licet nulla re offenderetur Deus, excuſandis erroribus, precando rariùs, laxiuſculè viuendo, quanta tamen in dies, in menſes, in annos quàm pretioſa damna computabis ſi attendas occaſiones meritorum multas quot horis non deeſſe, augendæ in præſens gratiæ, charitatis, comitúmque virtutum, gloriæ autem in futurum. Ter Dei quotidie amorem ſi actu aliquo profiteris, centum ferè quot menſibus gratiæ tibi gradus paras; ſi continuantur menſibus menſes, & annis anni quamuis vltra decennium vitam non proferas, quam diues cœlum mille auctus gradibus meritorum intrabis, æquali gloria penſandis? Hos verò tres charitatis in Deum affectus cum omittis, qui potes tibi de iacturæ huius leuitate delîria fingere? Quid autem illi, qui cum Apoſtolo mortificantur tota die, quorum ſemper in ore Dei laus, in mente amor, in manibus cauſa, quorum vita omnis meritum eſt; quantâ demum, quàm mirabili pompa in paterni regni poſſeſſionem inducuntur? Quæ cùm ita ſint, quis vna vel triplici, afflictatione, ieiunio, precationis hora per hebdomadam ſit contentus ſi poſſit eius numerum dierum, imo & horarum atque minutorum, numero ſan- 2.

ctorum operum implere : Verùm liberæ sint corporis afflictationes, certè prauorum motuum, citra culpam nequit omitti repressio; in quo est duplicis lucri necessitas, tùm ne offendatur, saltem aliquo modo diuina bonitas, tùm ne pereat debita gratiæ portio seipsum viriliter domanti : At si lethalis immineat noxa, hoc est si totum tibi agatur cum Deo cœlum, omnésque gratiæ thesauri ; cuius tantus sit in Deum furor, rabies in seipsum, vt malit peccando omnia perdere, quam repugnando locupletari immenso quæstu, & breuissimâ luctâ incorruptam coronam promereri ?

3. Adiungi his debet, ex duobus profectum, dispari gratia præditis, par opus, & pari vtrimque studio patratum, longè dissimili præmio donari, cùm præter fontem merendi gratiam, addat maior personæ dignitas operi quod obit, præmij titulum ampliorem ; gradum itaque adeptus gratiæ diuinæ centesimum, sacram mensam dum adit, si totidem gradibus augetur, qui mille iam gradus possidebat ad eamdem accedens altero tanto, id est decuplo quam ille alius ditetur necesse est, etsi neque maiore animi comparatione, nec ardore ad eam accesserit, ob dignitatem videlicet, quam illi amplior gratia inter amicos Dei & filios parauit maiorem. Cùm ergo in titulos causásque meriti tam vbertim redundet gratia, patet dum cessatur à sancto opere non eius solùm mercedem operis amitti, sed incrementum præterea meritorum, quod consecutura omnia manebat opera, si autorem haberent gratiosiorem.

rem. I nunc infelicissime, ac ingratissime, quà cœpisti, & scelus capesse confessione speratâ eluendum: Quæ tibi detestabilis fiducia, si fortè ex voto processerit, iacturas interea gratiæ meritorum; & gloriæ ingentes, æternas, innumerabiles, quo pacto, aut pretio redimes? redibunt, ais, cum reditu gratiæ, quæ cum ipsa perierunt bona; itane? Sed quæ interea, dum in peccato hæres, magnis accessionibus quæsisses, vnde resarcies? sed dignitatis imminutionem ex qua illa creuissent? sed, ô saltem pauendam, si minus indubitatam sententiam! Sed per omnem vitam haustos à Sacramentis fructus gratiæ, meritorum & gloriæ (quos volunt grauissimi Doctores mortiferâ culpâ in perpetuum perimi, & perire) quibus supputabis numeris, quibus viribus reuocabis?

Vasq. 12. disp. 221. V Maiiratium de pœnit. disp. 16.

CAPVT X.

Ingens gratiæ bonum, quod operibus cum eâ factis debita peccatis supplitia condonentur.

PRæter gloriosæ immortalitatis pretiosissima merita, pendet ex influxu diuinæ gratiæ vis quoque pœnas eluendi peccatis debitas, quam habere opera non possunt quæ extra gratiam obeuntur; nam vt restitutis in amicitiam pristinam duobus, manet is tamen de- 1.

trimento luendo qui dedit obnoxius, sic cui admissam culpam clementissimus remisit Deus, exsoluenda restat, vel hic dum vixerit, agendo, ferendóque, vel piacularibus in flammis, non deinceps agendo, sed ferendo, pœna; quæ cùm sit illic quàm apud nos centuplo grauior, vt S. Bernardus significat, præuertenda est à nobis assiduitate sanctorum operum & laborum, quibus aut penitus, aut magna ex parte absoluatur: At si cum S. Gregorio pœnas illas atrociores cogitemus tormentis Martyrum exquisitissimis; cum S. Thoma etiam Christi suppliciis; cum S. Anselmo, iis quæ possunt cúmque in hac vita infligi; cum S. Cæsario ipsa mente fingi; si cum Theologis illarum ignes ab inferorum ignibus non differre; inuri ad parandum cœlo, expurgandum peccato, quod vtrúmque immensum est, animum; ad compensandos temporariis æternos cruciatus, neque adhuc tormentum quod damni vocatur, multò iam dictis acerbius in hanc rationem venire, demùm quàm multis & horrendis visis, quàm certo nobis probatæ sint; hæc inquam omnia sigillatim si altè in animum demittamus, longè aliud feramus de pœnarum illarum expunctione præuertendâ, vrgendáque iudicium.

Serm. de obitu Hũberti.

In epist. 1. ad Corinth. c. 3. hom. v.

3. Tibi verò, qui abs te gratiam fugasti, quid tandem superest quô possis illas expungere: num morbi, fames, inopia? num contumeliæ, direptiones, dedecora; corporis & animi dolores, & quicquid miseris in hac vita tolerandum occurrit, vel spontè à bonis suscipi-

tur?

tur? Licet hæc in vnum congesta perpetiare, ad supremum diem, ne lapsui quidem leuissimo positam pœnam deleueris, cum suo ab hoste, dum esse hostis pergit, satisfactionem accipere diuina æquitas nullam possit. Quod vsque adeò verum est, vt cogatur sontes, quos magna scelera perpetuis damnarunt incendiis ob tenuia quóque & minima nullo fine torquendos tradere, quòd prodire ab ipsis legitima satisfactio non valeat pertinaci odio in Deum optimum obfirmatis; siue ergo cum iis damnandus, siue piaculo purgantium ignium committendus, vides quanti tua intersit gratiam retinere, velut abacum inexhaustum, inextricabilium nominum, & incomprehensarum rationum.

Potentem omnino gratiæ opulentamque gazam! thesauros & benignissimos & immensos! Quid enim si Rex ingentis Imperij priuatâ lege cuipiam statuat, eius vt oboli pro mille nummis singuli valeant, quàm repentè hic nomina explicet, totóque exeat ære alieno? Quàm multis præterea gratificetur eamdem libertatem, ac rei accisæ leuamen? Quot reponat posteris aceruos? Sic prorsus pio, sed tenui, ac breui labore ex sinu gratiæ deprompto obliterantur pœnæ centuplo sæuiores, ac diuturniores, & quod alioqui futurum erat penè inutile pro immenso nobis pretio imputatur. Quo sensu quidam promissum à Christo hîc centuplum, illic æternam vitam præclarè accipiunt de centupla satisfactione, quæ sanctis operibus adscribitur in hac vita, & æterna 5.

mercede in altera; quæ proborum opes ad exsoluendas admissorum mulctas tantopere affluant, vt communicari possint cum aliis, seu fato iam functis, seu viuentibus: Quod si foret eius quem antè fingebamus singularis munificentia principis, qui peculiaris amici obolis nummorum mille valorem faceret; quàm sumus nos quoque si volumus erga amicos munifici, cum diei vnius labore egregio, mille demimus dies de prolixissimo cruciatu, quem erant post relaxata sibi crimina passuri. Sed hæc est gratiæ munificentia potius quàm nostra, ex cuius ærario locupletissimo tot nobis, tot aliis in præsens atque in futurum tam faciles diuitias plenis manibus haurimus.

Caput XI.

De communione omnium bonorum, quam gratiâ præditi cum sanctis eximiam obtinent.

1. ABundant Sancti gestorum præstantium tam dulci & optatâ messe, vt eius in partem se venisse Rex vates gestiens lætus canat. *Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua:* Contra reus mortiferi criminis, & vita gratiæ, & vitæ sancto Spiritu caret. Deinde pœnarum leuamen ex piis sanctorum laboribus nullum potest sperare, cùm infensissimo Dei hosti remitti pœna

nisi

nisi post expiatam culpam non valeat; multò minus valet in aliorum causa satisfactio ab eo exhibita; Adhæc, pateat licet Ecclesiæ fiscus, & Christi Domini Sanctorúmque opes in solatia piorum, Pontificis indulgentiâ effundantur, nihil earum prorsus ad illum pertinet; extorris item est ab quinque Sacramentis, quæ nefas est illum attingere; extorris ab illo sacrificij fructu, quo scelerum venia continetur; extorris denique ab iis animæ præsidiis, quæ vbi defuerint, adesse illic magnas miserias, oportet; quibus (quod nunc est) prætermissis, id modò attendamus, quæ futura sit eius calamitas, quem, cùm sit duris creditoribus obæratus, iuuare nemini per leges liceat, nec pressum immani infinitorum nominum pondere, vel teruncio leuare; pluat aureus in cæteros omnes de cœlo imber; cruciatuum suorum opibus Martyres; misericordiis Patriarchæ; Prophetæ Sancti desideriorum anxia expectatione; sudoribus suis Apostoli; asperitate vitæ beati Confessores, ipsa Virginum Virgo, & Sanctorum Regina: Imò ipsemet Christus, toto quantus est, & quam infinitus meritorum thesauro, alios impleant, alios liberent, alios beent; ne talithrum quidem de illius pœnis exemerint, qui diuinâ gratiâ sit orbatus. Quid hoc infelicitatis est, ebriis reliquis cœlesti ambrosia, & Ecclesiâ natante diuinarum fluuio indulgentiarum, te siti, ac fame interire crudeli, iusto supplicio vetitum has mensas attingere; quin etiam apertum aliorum votis & manibus Sacramentorum

ærarium

ærarium tibi esse præclusum; aut si accedere sacrilegus audeas, præter necatura venena, & cruciaturos æternùm carbones, nihil inde efferre, dum alij diuitias referunt immortales? nec verè opus est (inquit autor doctus, & religiosus) ad hancce censurã Pontificio fulmine, tua te conscientia, coram Deo & superis facit communionis huius exsortem, vt cùm interiora febris depascitur, ægrotas, etiam medico silente. At si est adeo formidandum telum execrationis Ecclesiasticæ, vt à perditis quoque horreatur, puténtque intolerandum probrum ab sacris, iudiciis, testimoniis & precibus arceri; quanto formidabilius peccatum, quod verè peccanti communione sanctorum interdicit, deletúmque de albo filiorum Dei, mancipiis satanæ adscribit!

2. Heu temeritatem nostram his se vltrò mergentem, & inuoluentem malis! Quid agimus obsecro, dum peccamus, nisi abnegato patris Dei, & Spiritus sancti consortio, & patrimonio, cognationis Angelorum, communitatì cœlitum, omniúmque proborum & Christi sanguini, meritis, ac promissis, Luciferi sortem, imperium, obsequia, communionem præponimus? miseros nos, seu hæc non videmus & capimus - quæ ignorat nemo, nisi socors, & volens, & semi-Christianus; siue capimus, & intelligimus, nec cohorrescimus ad indignitatem furiosæ amentiæ, anteponentis communionem satanæ crudelem, quadrupedum voluptariam, & infamem, communioni purissimæ sanctarum mentium, atque beatarum.

rum. Fidi verò gratiæ custodes, cum sub capite vno, eodem viuant, agantúrque spiritu quo & Seraphini animantur, omnésque triumphantis, & pugnantis Ecclesiæ sancti ciues, omnium singuli gaudent virtutibus, ac gestis, totóque tum Ecclesiæ fisco, tum sacratioribus thesauris mysteriorum venerabilium, nec minus verè quam iucundè dicunt, mea sunt etiam, piorum, mea Beatorum, mea Virginis Matris, & Christi bona; quod emolumentum, si tantummodo haberet gratia, quibus non artibus & periculis; quâ non sudoris, & sanguinis, & cruciatuum prodigâ impensâ, commeatúque captanda, tuendâ, retinendáque esset?

Nam ad eius cultores est illla Dei vox; *Benedicam, benedicentibus tibi, & maledicentibus tibi maledicam*; Ad eius contemptores aliâ illa terribilis; *Quò mihi multitudinem victimarum vestrarum? plenus sum; holòcausta arietum, & adipem pinguium & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui, cum veniretis ante conspectum meum: Quis quæsiuit hæc de manibus vestris, cum ambularetis in atriis meis? ne offeratis vltrà sacrificium frustrà; incensum abominatio est mihi; Neomeniam & sabbatum, & festiuitates alias non feram; iniqui sunt cœtus vestri, Kalendas vestras & solemnitates vestras odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboraui sustinens, & cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis.* Quâ illorum quoque detestatione, quæ laudabilia in peccatoribus videri poterant, 3.

ostendit ipsam gratiæ absentiam, quibus odiis insectetur? vt etiam sæpe execrabilis fiat eorum oratio, iisque in peccatum vertatur; & quod est terroris maximi argumentum, prohibeantur sancti à pœnis deprecandis, quas illis irata Dei patientia intentat.

CAPVT XII.

Pluris esse gratiam, quæ hominibus datur, quàm quæ olim Angelis.

1. QVanquam non est inter se diuersa, qua vigent vtrique ac florent, gratia; sed mittit peculiares in hominibus radios, quos in Angelis non habet; Primùm enim qua nobilitamur gratiæ Margarita, Christi laboribus diuturnis, atrocissimis cruciatibus, sanguine, ac mortẽ empta est; Quâ verò ornati sunt Angeli, nullo pretio stetit; Cúmque rebus persæpe æstimationem, non tam earum præstantia faciat, quàm magnitudo pretij, quo emuntur; hinc Deo acceptior, & nobis carior videri debere gratia videtur, quæ tanti fuit & pretio nobis à Christo parta est infinito, præ illâ quam vna in Angelos Dei voluntas prona, & liberalitas nullo sumptu effudit; ex quo id sequitur, vt plura tibi, ô nimiùm bone, ac nimium prodige Saluator! ob minimum

minimum apicem tuæ gratiæ debemus, quam Deo Angeli, ob ingentem quem ab eo cumulum acceperunt: illum profectò apicem Deus pluris facit, vt mater filium curis maioribus & periculis educatum; vt Iacob Beniaminum dilectæ Racheli doloris filium; vt Sionem Dauid patriâ plus amauit, nempe cruento bello & magnis molestiis expugnatam. Iam si Angeli casum ab nuda & facili gratia prolapsi tanta excepit cæli totius confusio, vt sit in dæmonem illico transformatus. Quibus suum casum lacrymis prosequetur, qui gratiam perdens tam carò emptam, conditoris à quo vitam acceperat, non modò fit proditor, verùm etiam Seruatoris, cuius voluntaria morte illam receperat: huius sacratissimo sanguini, huius perpessionibus adorandis, huius vitæ, ac morti, quod nemo fecit peccantium Angelorum, illudit, habétque lugendi tristiorem materiam, quàm cœlo extrusi spiritus suo illo ex casu habuerint. Vah mihi obstupescenti nihilominus, & indormienti malis tam grauibus, ac sine sensu illa cogitanti.

Addendum quod pastor ex receptâ oue; ex prodigo pater; ex drachmâ mulier, quàm ex nunquam amissis plus gaudent, pretiúmque inuentis ex præcedenti iacturâ non parum accedit: Sic planè gratiæ, restitutæ nobis potius quam datæ maior est æstimatio, vberiórque lætitia; maius denique *in cœlo gaudium super vno peccatore pœnitentiam agente*, quam super Angelis omnibus in suscepta gratia immotis: Atque hinc nobis alia timendi, & lamentan- 2.

di causa maior, si nobis denuò pereat, quæ maiore digna gratulatione cælitibus ac Deo visa est, reparata quàm data; saltem vt curiosius seruamus recepta, quam nunquam perdita; nobis hinc, redditam gratiam tuendi, validior existit ratio, quàm esset supremis mentibus quæ nunquam illâ exciderant, præsertim cum doctor eximiè pius imperium gratiæ Christi morte amplificatum dicat, iámque ad illud præter Christi exempla, dictáque omnia, & legis nouæ mysteria, etiam inferis damnatos, eorúmque flagitia spectare, & proborum ex iis prouidum timorem, cautionémque sollicitam, coronas, & gaudia magnum capere incrementum. Inter hæc tamen ex Christi meritis huiusce gratiæ princeps commendatio nascitur, ex quibus id obtinet vt tanquam membra, nos Christo inserat, quod per se alias præstare non valeret; quo pacto palmes ad vitem haudquaquam pertinebit, nisi ab illa succum, vitamque emulgeat, quæ nostra in Christum insitio habet ex eo præcipuam dignitatem; vt animæ Christi ineffabilis gratia ex ipsa eiusdem sanctitate prærogatiuam singularem nanciscitur, etsi ab concesso Angelis gratiæ munere, naturâ suâ non discrepet. Hinc etiam oritur, vt, quanquam gratia sit nobis, quoad nos, gratuita, at eadem sit Christo debita, eiúsque sudoribus parta, in subiecta membra, scilicet nos ipsos, non gratis diuidatur, efficiatúrque meritorum fons tantò nobilior, quanto illa iam nobis summo iure ob Christum debentur. Quam suam sententiam

V. Suare l. 7 de gratia c. 5. Trid. s. 6. c. 7.

autor

autor grauissimus Franciscus Suarez de precum nostrarum efficacitate pariter affirmat, Deúmque suis adesse vberiùs, & fauere in Christi filij sui familiam & corpus, Christi gratiâ insertis, quam si pari quidem gratia potirentur, sed nullis Christi meritis, quæsitâ. Quò videtur illi multitudo sanctorum referenda, nunc temporis maior, quàm multis annorum millibus in statu innocentiæ extitisset. Nostrum ergo cum Deo de hac augustissimâ gratiâ, nostráque dignitate iudicium iungamus, & quod est tanti apud illum, ne sit nobis quam dæmoni vilius, hæreamus huic vitæ nostræ radici bonorum omnium feraci, & tam cara fœtæ irrigatione, fructúsque illius autori reddamus. Num ferant ciues ignarum aulicum, & ingratum qui acceptam à rege prouinciam, sæuo emptam sudore, sumptu, & sanguine, velut syluam inutilem teneat? nec beneficium agnoscat nec vlla ex parte referat? Sed quantò nos indignantius cœlum patiatur, redemptoris nostri beneficentiæ infinitæ, assidua inertis animi & ingrati obstinatione respondere?

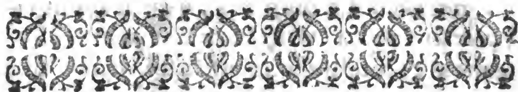
3.part. disp.4. s. 12. & l. 7. de gratia c. 5.

3. Licet autem iis qui Christi sæculum præcesserunt nisi Christi munere non data sit gratia; sed erat vincta quodammodo, neque explicare suas vires liberè poterat. Itaque homines conditione seruili minimè absoluebat, nec dignos reddebat familiaritate illa mirabili, quam sic nobis confirmauit Christus. *Omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis*; deinde in possessionem patrimonij diuini filios paruulos non mittebat, vno illorum ad eam titulo

titulo, ac iure contenta, cuius fructum in limbo opperiri diutius cogerentur. Tertio loco haud paulò pluribus, ac fortioribus abundamus, ad gratiam, virtutes, & præstantissima gerenda præsidiis, quàm maiores nostri ante Christum; ac si æquè vera, vt pia est quorumdam scriptorum inuentio, & quicquid in nos gratiæ spargitur, ex ipsamet quæ Christo inhæret gratia est decerptum, vtpote infinitâ, hoc est, quanta vsquam esse potest; magnus, profectò est splendor gratiæ, qua ornamur ex Christi plenitudine refusæ, præ illâ quam veteres etiam prophetæ, ac Patriarchæ habuerunt, ex diuina persona minimè depromptam. Postremò, quàm grande præ illis nostrum decus, ipsisque Angelis honoratum, quod Dei filium, nostrâ causâ homine indutum, pro nobis orantem, nobis viuentem, laborantem, expirantémque viderimus? Tibi, Optime, Maxime, Saluator, & nostræ huius abiectissimæ naturæ, honestandæ, attollendæque Auctor! tibi, tuæque gratiæ acceptum ferimus, quod ipsi Angeli nos obseruant; ah! ne simus ingrati tuæ bonitati, ne honori tanto indecores, ne inanes tam quæstuosæ summæ negotiatores, ne tui amore frigidiores Beatis mentibus, qui abs te, & de te plura & maiora melioráque recepimus, cum expectare pœnas æternas deberemus. O funestissimam rabiem, si obstrictiores Deo Beatissimis Angelis nihilo ipsum proiectius, quàm inimicissimi dæmones offendamus.

V. Mairatium de Incarnat. disp. 23.

DE

DE INÆSTIMABILI PRETIO DIVINÆ GRATIÆ LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

Homines Dei auxiliis, & S. Spiritus afflatu dignos, beneficio gratiæ effici.

ENTVM est tandem ad excellentiam 1
gratiæ singulari prouidentia contentam quâ nos diuina bonitas dignatur, in qua est maximè attendendum, quod illud à nobis opprobrium amputat gratia, quo nos & conditio naturæ, & peccati labes fœdissima inurit, dum indignos facit Dei auxilio ad piè viuendum pernecessario; est enim hoc nostræ imbecillitatis, vt rationis capax & liber animus notitiam boni nonnullam habeat, cuius ductu possit laudabile quidpiam agere, vt verò ipsâ re constanter id præstet, vel supra naturam possit euadere; diuina luce, ignéque opus est, sanctâ nimirũ cogitatione, ac impulsu ex merâ

Dei

Dei misericordiâ profectis, quæ si absint iacemus sine motu, ac sensu, quanquam arbitrij facultate & intelligentiâ instructi. Iam si huic naturæ tam per se fragili, & depressæ accedat contracta ex Adamo labes, Deo vehementissimè inuisa, non omni tantum cæli ope nuda, sed & prorsus indigna relinquitur, quin & fracta, & emortua, & ad quiduis agendum cogitandumve non minus inepta quàm stipes ad volandum; *non enim sufficientes sumus cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est, nec potest quis dicere Dominus IESVS nisi in Spiritu sancto*, hoc est præsenti eius auxilio, *nec est in potestate hominis via eius*, sed illius qui ait, *sine me nihil potestis facere*; Quam abiectionis nostræ infamiam, diuina gratia remouens, eius auxilij capaces, imò creditores nos efficit, vt quibus id iure, capitis nostri Christi IESV merita pepererunt. Hæc verò auxilia, quæ idcirco actualia vocantur, quod necessariis adsint, opportunísque rerum articulis neque perpetuò nobiscum hæreant, quàm esse nobis cara, sacráque oporteat, docet ingens earum necessitas, docet pretium, quo comparata sunt, docet illorum seuerissima ratio ex nobis repetenda.

2. Ac necessitatis huius grauitatem, nisi cæci sumus & saxei, ex dictis vidimus, ex nobis sentimus: Infirmi, enerues manibus ac pedibus trunci, vno mendacio, morte, ac miseriis diuites, & desperatissimæ salutis, cum vnam quæ opitulari nobis valebat, Dei clementiam,

facit

facit nostra malignitas à nobis alienam : his vulneribus nostris, periculis & cladibus, vnum restat ab Christi sanguine remedium; inde nascatur necesse est si quid nobis probæ cogitationis, si quid pij motus inciderit. Nam quod Christianis potius ortus, educatúsque parentibus, quam in mediâ Turcarum barbarie, quod iis ad Christum adminiculis es perductus, quæ vitâ vel morte alienâ, paupertate, vel commodis, volubilitate, aut firmitate nitebantur; quis tandem prouidit, dispensauit, peregit, præter diuinam misericordiam præuertentem aptis occasionibus, & extra prospectum, nedum extra tuam industriam positis vitæ tuæ aditus, ingressus, & deflexus? ex te culpa defectus, perditio tua; ex Deo tantummodò proba illa quæ te pupugit ratio, imago, recordatio & affectus, ex Deo tantummodo instinctus illius, docilis, morigeráque admissio, demùm ex Deo tantummodò salus tua. O nostrum, si hoc agnoscere volumus, tametsi trepidum sed vtile nihilum! Exitiosum, si nolumus, & arundineo baculo debilitatis nostræ fallacis, ac superbæ confidimus. Quam ob rem toties Dei lumen, Dei viam, Dei voluntatem, & sapientiam sancti petunt, quâ Duce, & comite laborent, norintque quid acceptum sit coram eo omni tempore: ob hoc etiam iidem sacrarum aurâ inspirationum, dum fauet, vtuntur, gnari maximè famelicos, & egentes otiosam stipem in perâ non condere: ac medio in mari naufragum, vel strictum, si porrigitur, ensem, nudâ manu inuadere, tu ad porrectam opem Concil. Arausic. Can 22.

diuinæ inſpirationis, qua mortis nunquam deſituræ diſcrimen exeas, & vita fruaris immortali, cunctaris, langues, & procraſtinaris? in hac tamen rei tuæ ſumma ſalúſque vertitur; hanc auidè occupa, huic obſequere, hanc vel tuo ſanguine aſſere, cum ſuomet Chriſtus emi eam carò non putarit.

Eſtque hic alter eius æſtimandæ titulus, neceſſitate iam dicta grauior; nam illæ quas negligis abſentes, immiſſas oſcitanter audis, diſſimulas vrgentes, & excutis, ſanctas animi cogitationes & impulſus, conſtare minori pretio quam Chriſti vita & morte nequiuerunt, & quicquid eſt hominum atque Angelorum eiuſmódi minimum ſancti Spiritus influxum promereri nobis non potuit, licet mille cruces, milléque inferos paterentur. Quare exilis hæc ſalutaris ſuſurri vena, hoc quod tibi ſuggeri vix aduertis, aut vitæ monitum corrigendæ, aut perficiendæ conſilium, ſanguinis Chriſti præmium eſt ac merces, quam abſque tanti neglectu ſanguinis non potes negligere. Adde tertio loco Dei acerbiſſimam offenſionem, quæ hunc ipſius bonitatis contemptum conſequitur: huius veſtigia ſunt probroſæ illæ, quibus ſapientes veteres permiſit pœnæ quòd vſi oblatâ Dei notitiâ non eſſent; quibus iners talenti defoſſor affectus eſt; quibus Virgines ſtultæ, quæ Sanctarum oleo actionum diuinæ lampades illuſtrationis ſuâ ſocordiâ fraudarunt; quibus demùm perſæpe inopinato exitu feriuntur, qui dona Dei vel rebelles lumini reiecerunt, vel ingrati ſpreuerunt, vel inania omiſerunt;

Rom. 1. Hilar. Damaſc.

omiſerunt; ſit enim vt iis cum maximè ege- Prou.1.
rent, tunc deſtituantur, & patri optimo vocanti, manum protendenti, ſuadenti, toties ſurdi, toties cæci, toties refractarij, ipſo interitu videantur, & amaro ſarcaſmo ſaucientur: Quis ad has miſericordiæ ſupremæ non concidat & tabeſcat minas, quæ ſui quodammodo oblita ſempiternum quoque illorum exitium ioco ſibi futurum aſſerit, qui ſua conſilia deſpexerint, ego in interitu veſtro videbo, & ſubſanabo vos.

Abſit ah! tantas, abſit bonitatis ſummæ di- 3.
uitias ac miſericordiæ contemnamus, aut ſegni operâ reſpondeamus illius vocibus vtilitates noſtras, perfectionémque poſcentibus, ſed, hinc multo maior diuinæ nobis gratiæ cura ſit, quæ nos iis dignos vocibus efficit, ita vt etiam (quod viſuri mox ſumus) ſapientiſſimè Theologus moneat, ab hac gratia extorres August. 1. 2. q. 109. art 8.
non poſſe diù noxis lethalibus carere, vitiatæ naturæ prauitate in peiora quamprimùm ruente, niſi huius obiectu ſubſidij teneatur. *Quamuis ædificium noſtrum*, inquit magnus Leo, *ſine opere ſui non ſubſiſtat artificis, nec fabrica noſtra poſſit eſſe incolumis, ni ei protectio præfuerit conditoris, tamen quia rationabiles lapides ſumus, & viua materies, ſic nos autoris noſtri extruxit manus, vt cum opifice ſuo etiam is qui reparatur operetur.* Quare præclariſſime concludit. *Gratia igitur Dei obedientia ſe humana non ſubtrahat, nec ab illo bono, ſine quo non poteſt bona eſſe deficiat*; reddat potius Hil! b. Cæ... m Ep.3.
illi officiorum vicem, nec quidquam diligen-

 tius

tius deuitet, quàm vt ne rusticam, aut malignam iis se præbeat; est enim, ait insignis Præsul, *officiosissima hominibus gratia Dei, & velut in eorum iurata obsequium.*

CAPVT II.

Non posse hominem gratia destitutum, sine lethali noxa diu agere.

1. INter gratiæ laudes facit hanc summa necessitas summè venerandam, ac licet obiter mox indicata sit, paulò attentius spectandam. Potuit hominis natura, si, vt erat à Deo condita, stetisset, communibus freta auxiliis labem omnem peccati deuitare; post amissam verò integritatem illam, nisi gratiæ diuinæ habitu armetur, expers mortiferi criminis diù esse non valet: causam profert Theologus contumaciam rationis ægrè Deo subiectæ, ex qua consequitur vt ab Deo, & recto sæpius declinet præoccupatis cupiditatibus in transuersum abrepta, & contracto diuinis præceptis opposito habitu, quæ tametsi possent altiore rationis attentæ iudicio frangi, sed huius attentionis præsentiam cum multa diuellant ac dissipent, fieri non potest, vt vitiosæ ac in malum propensæ voluntati obscurata & debilis ratio diu reluctetur, nisi diuinæ antidoto gratiæ correcta retineatur in officio erga Deum,

1. 2. q. 109. art. 8. & 9.

eo

eo ferè modo quo appetendi facultatem necesse est insanis frequenter iactari motibus ex eo quòd malè subacta rationi parum obsequatur: confirmat hoc ipsum S.Gregorius, aitque peccatum quod pœnitentia non deletur suopte pondere in aliud trahere, de quâ scelerum catenâ crebris quotidie nexibus deorsum præcipiti Propheta. *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum.* Sed hanc sistit ruinam gratia, & hac ruptâ catenâ in libertatem filiorum Dei homines vindicat, patris offensam vbique timentium. Hom.11. in Ezech

2. Cuius magnitudinem boni solus intelliget, cui mali quod peccato inest formidandi perspecta fueri magnitudo, atque deformitas. Tam distat à malignitate culpæ supplicij malum, vt hoc infinitis licet exaggeretur pœnis, nunquam sit ad vllam culpæ malitiam peruenturum: æquitatis pars est supplicium, quæ cum sit optima malum esse non potest; à Deo repetitur atque infligitur qui velle nisi bonum nequit, & esse omnino bonum, liquet, quo malum Deus vlciscitur; vnde manifestum est confici, sua homini si esset explorata æterna damnatio, committendum tamen nullo pacto fore, vt se nouo crimine obligaret; Imò si iam inferis addicto promitteretur libertas & salus ea lege vt culpam lethalem admitteret, repudiandam fore conditionem execrandam, eligendâmque potius sempiternam pœnam, quam momenti vnius culpam; est enim culpa malum ingens per sese, Deo infensum, atque

inimicum, ac in ipsius iniuriam & contumeliam perniciémque, si possit, coniuratum. Iam quæro ex iis qui bibunt iniquitatem sicut aquam; qui suarum conscij sordium inde sordescunt procliuius; licentiúsque post alterum, & tertium lapsum, in quartum & vlterius prorumpunt, rati per saturam omnia tandem confessione abluenda, nec futurum laboriosius decem quàm tria indicare; Quæro, inquam, ex iis, an tribus dæmonibus ad carnificinam traditi, quintum, & decimum, & plures expetituri sint tortores? O immanissimam in seipsos insanorum hominum rabiem! deterius est quod vnum addis patratis peccatum, quam quantum horrendo inferorum armamentario in reos maiestatis homines ac dæmones cuditur, occupatúrque tormentorum, estque hæc ingens amentia crimen amare, & pœnam vereri; cum malitiæ immenso discrimine pœnam quamuis, culpa etiam tenuis superet. Verùm ipsa in pœna cur tam cæci sumus, & sensu cassi? Quis tandem carnifici ad candentem forcipem addictus, petat laminas ardentes, & crurifragum adiungi? Quis veneno ictus, captet nouas quas admoueat viperas? Heu! peccatis peccata nectimus, & quod necessariò sequitur, pœnas pœnis, haud quidem quales hic videmus & legimus, sed longè terribiliores; cum scribat S. Cyrillus vita functos, ob leuia etiam quæ peccarint, sempiternis tradendos ignibus, non tamen semper iis detinendos. Esto sanè non semper, sed diù, ac multo quam putemus, diutius, atque acerbius.

l. 10. in Ioan. c. 14.

bius. Quod si de noxis exilibus verum est, quæ tanquam paleæ facilius absumuntur, quid de suppliciis criminum etiam remissorum quibus excoquendis velut pertinacibus metallis, ignis ille vltor maiore conatu sæuit, & incumbit. At si nos parum tam perperam potens nostri amor hic mouet, moueat reuerentia Saluatoris: Ponatur denique iniuriæ modus, & semel satis sit, aut saltem toties illum prodidisse, satis in crucem toties egisse, sat eius sanguinem toties polluisse. Quis antropophagus ad hostis cadauer pridē ab se cōfecti furiosius recurrit, iterúmque ac sæpius transfigit? Quis examinat guttas residui sanguinis, ne residuæ sint? Quis inflicta iam membris vulnera cruciat? Quid hoc irarum; quæ feritas & rabies hominum? Emendum nobis vita omni, cunctísque suppliciis fuerat, vt optimi IESV, ac suauissimi, cruciatus, vel minima; atque leuissima pulsatione, si fieri potuisset, minores fierent; Emimus heu! animæ nostræ vita & cælestis hæreditatis detrimento, vt iidem repetantur, & crebrò recrudescant: sæuitum satis, sufficiat hactenus, inhibe sceleste! ab colaphis parricidam manum, à proculcatione Christi, pedem sacrilegum; à perfidia mentem, tot amandi, timendi, fidelitatis seruandæ causis tamdiù rebellem.

Promittit hinc Deus felicitatem perpetuam, ac certam; æquè certa minatur, perpetuáque supplicia; reserat peccati vastum cahos & irremeabile profundum, vt absistas procul; pericula explicat, ne iis inuoluaris; beneficia, vt 3.

emolliaris; filij sui mortem vitæ tuæ salutíque impensam, vt nefas censeas posse alteri, quam ipsi viuere. Promittit hinc dæmon, imò obiicit tantùm momentum fugax pessimæ voluptatis, inferorum tormentis obnoxium; & vincit, proh scelus! & abs te iniquissimam, & amentissimam quam poscebat aduersus Deum sententiam, téque ipsum tibi, cum spe totâ salutis abs te aufert, sibíque mancipat. Obstupescite cœli super hoc; cui potest iam esse ambiguum, quamobrem peccati momentum luatur pœnis nunquam desituris? in promptu est quod plusquam abundè satisfaciat. Iustissimè fieri, cum cedat peccans araneorum telis sibi ab dæmone obtentis, & vltrò seruiat; beneficiorum innumeris vinculis & adamantino carcere constantissimæ largitatis, quo vndequaque ab Deo vallatur, teneri nolit, sed rumpat vincula & dicat, non seruiam. Hoc malo omnium supremo nos liberat gratia, liberatísque robur attribuit, ne peius iterum labamur; facit enim maior Dei contemptio, ingratíque animi notæ peior, & concretæ malitiæ tenacior habitus, secundos lapsus, & tertios scelestiores prioribus, minúsque sanabiles?

CAPVT

CAPVT III.

Quantum inter hominem intersit etiam eumdem gratiâ præditum & eâ priuatum.

OCcurrit statim sapienti tam verum quàm breue responsum, tantum interesse, quantum inter hominem & belluam, intérque Angelum & cacodæmonem: verè si quidem B.Chrysostomus, hominem absque gratiâ feram esse exlegem, rationis expertem, in exitium suum præcipitem, cum gratiâ verò, normam rationis, æquitatis ac moderationis speculum, & demum homine maiorem. Quàm dissimilis Saüli Saül gratiâ munitus, ab gratiâ profugo? Tunc enim fuit tã modestus, vt regnũ latebris deuitaret; tã patiens, vt dissimularet perduelle in se iam regem conuitium; tam verecũdus, & arcani tenax, vt patrem & fratres de suâ in regnũ inauguratione celaret; tam probè moratus, vt homo id ætatis, & liberorum pater, iussu patris asinas errantes quæreret; tam ingenuus & candidus, vt regni primordio vnius anni puer celebretur. At verò quæ rabies, amissâ gratiâ, bacchantis? Non tulit eius superba inuidia laudem alienam, etsi iustissimam; non successoris mentioné refractaria Deo ambitio; non ira & odium insontem eius vitã à quo ipse vitam acceperat; non intractabilis animus Dei iussa; non erroris confessionem mendax iactantia. Mitto interrogatũ nefariè tripodem, 1.

ſacrilegia, cædes, periuria, furorem, quibus dæmoni fuit quàm arreptitio, cùm ante Angelo, quàm homini fuiſſet ſimilior. Dauide autem quid manſuetius, mitius, tolerantius, religioſius, gratiâ præſente? Quid eodem proiecta, truculentius atque crudelius? in magnanimum ducem ac fideliſſimum Vriam, & euerſæ Rabbæ calamitoſos ciues etiam innocentes, teneram ætatem, ſexûmque imbellem; cæteróſque quos expugnauit Ammonitas, ſerrâ, ignibus lentis, ferratis carpentis ſectos, vſtulatos, obtritos? Vbi nunc illa Dauidis bonitas, & manſuetudo in Saülem, Semeium, & alios? Fugiente gratiâ ſimul euanuit, & inhumanitati loco ceſſit. Quid huius filius Salomon, ex Dei religioſiſſimo cultore in mulieroſum falſorum Deorum receptorem; ex ſapientiſſimo, vt breuiter dicam, regum, & hominum, cæleſti defectus gratia in ſtultiſſimum & amentiſſimum euaſit. Iudæ tandem ſtupendâ cataſtrophe poteſt magis horrenda cogitari? Gratia fultus omnia abiecit, inſtárque luti, ac pulueris habuit, vt ſe Chriſto adiungens Chriſtum ſibi lucrifaceret: gratia orbatus eumdem non exhorruit vendere, vt paucis nummulis frueretur, & confeſtim ex Dei Apoſtolo in Luciferum tranſiit: Qualem legimus Paulum gratia carentem? effrenem, homicidam, blaſphemum: Petrum qualem? tantiſper dum ab ea receſſit, infidum, mendacem, periurum, abyſſo abyſſum inuocante.

2. Sed hoc diſcrimen ſcriptor iuxta perſpicaciſſimus, & ſubtilitate ac ſanctitate clariſſimus,

expreſſit

expreſſit diſtinctiùs in iis in quibus pronum eſt nos ſæpè non inuitos falli, & vitioſæ dolos ac motus naturæ pro gratiâ ſequi, niſi in vtroſque acutam aciem intendamus: nam ait eſſe admodum diuerſos, valdéque pugnantes, eóque demum omnia reduci, vt vafra & callida natura ſeipſam ſemper pro fine habeat, & ad ſuam vtilitatem, commoda, dignitatem & corpus non hæc modò infima, ſed diuina; prorsúſque omnia, ſurſum, deorſum, obliqua, recta poſtremò referat, nuſquam Deo gratis & caſtè inſeruiens, ſed ſua vndique & vbique captans, & odorans lucra. Gratia præter Deum nihil cupiens, aut admittens, ad eum inflectat, trahat, & rapiat vniuerſa, illum in omnibus vnum quærat: in illo, calcatis omnibus ſublimis, & triumphans quieſcat: Hanc autem ſupernaturale lumen eſſe, peculiare Dei donum, ſalutis pignus & electorum characterem, cuius vnum agnoſcens munificentiſſimum largitorẽ Deum, his illam precibus dum ab eo ardenter flagitat, noſtros ad eamdem ritè poſcendam ambitus, deſideria, & voces fingit.

Tho. de Kemp. de imit. Chriſt. lib. 3. c. 54.

Domine Deus, ſancte pater, ſis nunc & in 3.
æternum benedictus, quia ſicut vis factum eſt, & quod facis bonum eſt. Lætetur in te ſeruus tuus, non in ſe, nec in aliquo alio; quia tu ſolus lætitia vera; tu ſpes mea & corona mea; tu gaudium meum, & honor meus: Domine. Quid habet ſeruus tuus, niſi quod à te accepit, etiam ſine merito ſuo? Tua ſunt omnia quæ dediſti, & quæ feciſti: pauper ſum & in laboribus à iuuentute mea: & contriſta-

tur anima mea nonnunquam vsque ad lacrymas, quandoque etiam conturbatur à se propter imminentes passiones. Desidero pacis gaudium, pacem filiorum tuorum flagito, qui in lumine consolationis à te pascuntur. Si das pacem, si gaudium sanctum infundis, erit anima serui tui plena modulatione, & deuota in laude tua: Sed si te subtraxeris, sicut sæpissimè soles, non poterit currere viam mandatorum tuorum, sed magis ad tundendum pectus genua incuruantur, quia non est sicut heri, & nudius tertius, quando splendebat lucerna tua super caput eius, & sub vmbra alarum tuarum protegebatur à tentationibus irruentibus. Pater iuste & semper laudande, venit hora, vt probetur seruus tuus. Pater amande, dignum est, vt hora hac patiatur pro te aliquid seruus tuus. Pater perpetuò venerande, venit hora quam ab æterno præsciebas affuturam vt ad modicum tempus succumbat foris seruus tuus. Viuat verò semper apud te intus; paululum vilipendatur, humilietur, & deficiat coram hominibus, passionibus conteratur, & languoribus, vt iterum tecum in aurora nouæ lucis resurgat, & in cælestibus clarificetur. Pater sancte, tu sic ordinasti, & sic voluisti, & hoc factum est, quod ipse præcepisti. Hæc est enim gratia ad amicum tuum, pati & tribulari in mundo pro amore tuo, quotiescunque, à quocunque, & quomodocunque id permiseris fieri. Sine consilio & prouidentia tua, & sine causâ nihil fit in terra. Bonum mihi Domine quod humiliasti me, vt discam iustificationes

tuas,

tuas, & omnes elationes cordis, atque præ-ſumptiones adiiciam: Vtile mihi, quod confuſio cooperuit faciem meam, vt te potiùs quàm homines ad conſolandum requiram; didici etiam ex hoc inſcrutabile iudicium tuum expaueſcere, qui affligis iuſtum cum impio, ſed non ſine æquitate & iuſtitia. Gratias ago tibi quia non pepercisti malis meis, ſed attriuiſti me verberibus amaris, infligens dolores, & immittens anguſtias foris, & intus. Non eſt qui me conſoletur ex omnibus qui ſub cælo ſunt, niſi tu Domine Deus meus, cæleſtis medicus animarum, qui percutis & ſanas, deducis ad inferos, & reducis. Diſciplina tua ſuper me, & virga tua ipſa me docebit. Ecce Pater dilecte, in manibus tuis ego ſum, ſub virga correctionis tuæ me inclino, percute dorſum meum & collum meum, vt incuruem ad voluntatem tuam tortuoſitatem meam: fac me pium & humilem diſcipulum, ſicut benefacere conſueuiſti, vt ambulem ad omnem nutum tuum. Tibi me & omnia mea ad corrigendum commendo; melius eſt hic corripi, quam in futuro. Tu ſcis omnia & ſingula, & nil te latet in humana conſcientia: antequam fiant, noſti ventura, & non opus eſt tibi, vt quis te doceat, aut admoneat de his quæ geruntur in terra. Tu ſcis, quid expedit ad profectum meũ, & quantum deſeruit tribulatio ad rubiginem vitiorum purgandam. Fac mecum deſideratum beneplacitum tuum, & ne deſpicias peccatricem vitam meam, nulli meliùs, nec clariùs, quàm tibi ſoli notam. Da mihi Domine ſcire,

quod sciendum est; hoc amare quod amandum est; hoc laudare quod tibi summe placet; hoc reputare, quod tibi pretiosum apparet; hoc vituperare quod oculis tuis sordescit: Non me sinas secundum visionem oculorum exteriorum iudicare, méque secundum auditum aurium hominum imperitorum sententiare, sed in iudicio vero de visibilibus, & spiritualibus discernere, atque super omnia voluntatem beneplaciti tui semper inquirere. Falluntur sæpe hominum sensus in iudicando, falluntur & amatores sæculi visibilia tantummodò amando. Quid est homo inde melior, quia reputatur ab homine maior; fallax, fallacem; vanus, vanum, cæcus, cæcum, infirmus infirmum decipit, dum exaltat, & veraciter magis confundit, dum inaniter laudat: Nam quantum vnusquisque est in oculis tuis, tantum est & non amplius, ait humilis Sanctus Franciscus.

CAPVT IV.

De fortitudine admirandâ, quâ naturæ nostræ infirmitatem gratia Christi corroborat.

1. VEnite, & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram, nimirum (interprete Cassiano) ex rapacissimo liberalem; ex prodigo continentem; ex superbo humilem;

lem; ex delicato ac tenero squalidum, hirtúmque & egestate, atque angustia præsentium rerum, etiam voluntarie perfruentem; ista sunt profectò mira opera Dei, hæc verè prodigia sub momento breuissimo ex publicanis Apostolos fieri; ex persecutoribus truculentis Euangelij prædicatores patientissimos. Ista sunt opera Dei, quæ se quotidie vnâ cum Patre operari filius protestatur. Quis non miretur virtutem diuinæ gratiæ, cùm insatiabilem ventris ingluuiem, & sumptuosam gulæ, perniciosámque luxuriem ita in se viderit compressam, vt vix ipsum exiguum, ac vilissimum cibum raro, inuitúsque percipiat? cùm illum ignem libidinis quem naturalem antea, & velut inextinguibilem esse credebat, ita refriguisse persenserit, vt ne simplici quidem motu se sentiat incitari? cùm diros homines blandissimis quoque subditorum obsequiis solitos ad iracundiam proritari, eo transisse lenitatis, vt illatis iniuriis gaudeant? hæc ferè Cassianus cui non absimilia S. Bernardus, nulla re verbi omnipotentiam reddi clariorem, quam quod omnipotentes facit, qui in se sperant; gratiæ videlicet robore, cum qua omnia potest Apostolus; ita innixum verbo, & virtute indutum ex alto, nulla vis, nulla fraus, nulla eum illicebra poterit vel stantem deiicere, vel subiicere dominantem: vnde B. Chrysostomus murum inexpugnabilem appellat gratiam, eiúsque auxilio complanari nobis difficultates omnes, & onus quoduis tolerabile fieri; quod innuere visus est Rex Vates, cùm alacriter confidens,

Ser. 85. in Cant.

Hom. 46 in 21. Genes. Et hom. 54. in 29

na gratia, & firmum ex iis vitæ propositum nectente, *Quàm suaue* inquit, *mihi subito factũ est carere suauitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat; eiiciebas enim eas à me & intrabas pro eis omni voluptate dulcior.* Quod idem B. Cypr. ab se comprobatum luculentissimè testatur, intérque cætera, *Vt quamplurimis*, inquit, *vitæ prioris erroribus implicatus tenebar, quibus exui me posse non crederem, ita vitiis adhærentibus obsecundans eram, & desperatione meliorum malis meis veluti vernaculis iam ac propriis fauebam, sed postquã undæ genitalis auxilio superioris æui labe detersa, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infudit, postquam cœlitus Spiritu hausto, in nouum me hominem natiuitas secunda reparauit; mirum in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa, facilitatem dare quod prius difficile videbatur*; & quæ prosequitur fusiùs in commendationem gratiæ præpotentis; Itémque Gregorius Magnus in illud Saüli promissum. *Insiliet in te Spiritus Domini, & mutaberis in virum alterum.* Quod quotidie fieri ostendit, dùm quæ nobis horrori fuerant, amore Dei ac virtutis iucunda euadunt & dulcia; quæ autem in votis, & deliciis erant, detestabilia, & abominanda; estque hæc mutatio dexteræ Excelsi, cuius munere Christianum gratia munitum, scripsit Gerson omnium potentem esse.

Lib. 2. Epist. 2.

l. 4. c. 4. in reg.

Quod non vsquequaque admirandum forsitan apparet cogitanti hoc robur gratiæ videri 3

 magnopere

magnopere conſentaneum naturæ cum ad profliganda vitia rationi rectæ inimica, ſtatuendáſque virtutes eidem cognatas totum pertineat: Verum enim vero quod tantos ſpiritus ac vires ſuggerat ad prenſandam fortiter; & alacriter exhauriendam crudelitatis impiæ totam barbariem cruciatibus diris & lentis mortibus graſſantem, vt hæc etiam pueris, ac propè infantibus dulceſcant, & Pelagij, Barulæ, Iuſti, Paſtores, Agnetes, Eulaliæ, aliíque abſque numero de Tyrannis & inferis meditatáque illorú in torquendo trucidandóque induſtriâ, & furore læti triumphent, quis neget eſſe admirabilitatis non modò ſummæ, ſed ſtuporis atque miraculi? Quid de Anachoretis & cœleſtibus illis rupium incolis, quos Dei ac virtutis ſuauitas fecit voluntarios ſuorum corporum, & cupiditatum carnifices & triumphatores? Vnde Barſanuphio (nullum præterea de tot millibus nominabo) tantum pectus, vt annos quinquaginta in anguſto cauo, clam cunctis mortalibus, nullo cibo, nullo vitæ humanæ ſubſidio viueret, niſi ex potentiſſimo gratiæ commeatu? At ſi tantum in eo efficere valuit gratia vt homo naturæ mortalis, tanquam immortalis & Angelus viueret, non poterit ſcilicet id tibi præſtare, vt homo cum ſis hominem viuas, non belluam? cuncta, mihi crede, poterit, ipséque illius vim expertus profiteberis cum B. Paulo, omnia poſſum in eo qui me confortat; corpus nimirum inſolens domare; coërcere perturbationes; cupiditates frangere; indicere malè aſſuetis æterna exilia; reſecare affectus

fectus & necessitudines vitiosas, cum ipsis, si vsus est, etiam vitalibus, teipsum abiicere, omnibúsque calcandum præbere, mori denique pro Christo, & diu mori, atque hæc constanter, iucundè, hilariter, cum nihil sit amanti difficile, hoc est, omnino, gratia potienti; hac verò cum primum deficimur, quid sumus quàm flocci, quàm nihili, quàm nihilo peiores? cum deterius sit malum esse quam prorsus non esse, ac sit debilior ad recuperandam gratiam peccator, quàm ad obtinendum, vt existat in rebus nihilum. O vim gloriosam! ô beneficium! ô prodigium gratiæ! hanc semiquassam arundinem, hanc plumam, hanc bullam, hoc dicam somnium & nihilum, in columnam ferream & murum æreum firmantis, quibusuis hostium machinis fortiorem.

CAPVT V.

Quid distent Dei & hominum gratia.

QVanquam est tam nota inter Dei, & hominum gratiam longinquitas, vt vtramque conferre pudeat, facit tamen stultitia plurimorum, ne concedendum sit huic pudori, cum hoc discrimen sic parum aduertant, vt humanæ diuinam plerumque postponant, & quidem gratiæ compotem, licet aduersis prematur innumeris, ait S. Chrysostomus, nec 1.

 territum

territum iri ab vllo mortalium, aut dæmonum, peccanti verò fore omnia terrori, quamuis securè agere videatur; nihil esse in humanis amicitiis tutum. & stabile, nec modò amicos cum amicis, sed patris cum filiis, cum Patribus filios peiora quàm cum inimicis odia exercere: Dauidem inuenisse gratiam apud Deum; apud homines Absalonem, quo verò vterque exitu, latere neminem: Abrahamus item & Pharao, Hebræi & Ægyptij, quàm toto cælo diuersos euentus gratiæ Dei & gratiæ hominum sint experti; vnde iubet colligi vir Sanctus, præuerti quorumuis hominum beneuolentiæ, & amicitiis, diuinæ ambitum gratiæ oportere. Sic fore, vt Dei gratiam etiam hominum beneuolentia sequatur. Alioqui amicitias Principum qui pro scopo ac Deo adorant, cuiusmodi statim ab iis fingantur, documento est Aman intimus Assuero, centum viginti septem prouinciarum Regi, superbus, crudelis, inuidiosus, perfidus, honores extraordinarios ac nouos tanta impotentia exigens, vt nec fidei erga regem, nec multorum millium sanguini, nec suo demum supremo periculo parceret, adeò væcordem, Principis gratia incantarat, & de homine teterrimum animal fecerat. Mardochæum è contrario, quâ valebat apud Deum & Dominum gratia, captiuum licet, mentis excelsitate liberum seruauit, sed modestum, misericordem, pium, orphanorum, popularium & innocentium peramantem, contemptorem nobilitatis ingenitæ, fortem, precationi & ieiuniis deditum, in perficiendis

perficiendis arduis mirè industrium, mirè Regi fidelem, at fideliorem Deo & religioni, cuius causam tueri capite maluit, quàm magnis spebus omittere; rationibus denique priuatis adeo exutum vt propinquitate Reginæ gratiosissimæ ad leuandam humilem fortunam ne verbo quidem vti voluerit: Ac sunt isti partus diuinæ gratiæ; humanæ verò quicquid vitiorum ex animo sui, Deíque oblito germinat tanquam virulentorum graminum ex pingui sed inculto, deserto & damnato serpentibus, & aspidibus solo: rebus enim secundis, honoribus, copia, occupationibus, adulatione, potentiâ, sui ipsius factum immemorem, inuadit ambitio, auaritia, inuidia, pestes reliquæ perturbationum vtcumque hactenus se inhibentium tunc simul inuolant, ac miserè laniant; voces interea vix interdum paucas, & dimidiatas mutiente penè sepultâ negotiis, & vitiorum tenebris ratione. Si vt fingunt Reges hominum fortunam possent ad præclaram eius fortunæ moderationem, eâdem operâ & mentem fingere pulchrè cum ipsis, pulchrè cum Aulicis ageretur: Verùm, est superioris fori, iurisque mens, atque ingenium, & possunt Aulæ sectatores ab regibus diuites fieri, meliores non possunt, nec ingenio, viribus, naturâ emendatiores: Tui verò cælestis ac longè pretiosissima gratia, tui iuris est interius animi conclaue, velum, Imperiumque voluntatis; tu animum expias, solaris, corroboras, exornas, totámque in illum Dei, hominum beneuolentiam, totum cælum inducis, dum Aman scele-

ſtus, Dei & hominum odium cum liberis decem in patibulo putreſcit, eiúſque domus in prædam hoſtibus, quorum ipſe maximus fuerat, traditur, & dilapidatur.

2. Mitto Sejanos, Plautianos, Eutropios, Rufinos, Stilicones, & quos recentiora ſæcula, velut feras in arena ſpectarunt, quos aliquamdiu fortuna inſolens pectori appreſſit, vt miſerorum ſpoliis ſaginatos lautiori tandem voluptate degluberet. Magna lis eſt hominum gratiæ cum virtute, cuius metu ſapiens Patriarcha, inſperatum de filij ſui valetudine ac regno nuntium diluebat, veritus, inquit Philo, ne amicitia, & fauore ab auita lege, inſtitutíſque deflexiſſet. Quare putat S. Chryſoſtomus idcirco Chriſtum voluiſſe in Iudææ aula mortem oppetere qualis nulli vnquam vel miſero, vel facinoroſo contigerat, vt aulæ, fauoríſque humani ſuis diſcipulis altè horrorem inſereret, cuius non ſic dulce venenum fructus diſſimulant, quin ſe ethnicis ipſis peſtis illius prodiderit. Vt poſſis, inquit Galenus, de curandis animi morbis agens, ferre de homine virtutis vulgatæ iudicium, hoc primum eius experimentum cape; nam ſi ad celſas fores, & procerum limina multum eſſe, ſi aulas terere videris, certò certius habeto veracem non eſſe, cum iis officiis ſoleat mendacium comitari. Ad hæc ſi hoc ſaltem cum hominum genere aulis aſſueto ſit familiaris, eorúmque menſas affectetur, ſcito hunc non modò fallacem, ſed omni vafritie ſubæratum, ambitioſum, auarum, honoris appetentem, aut eiuſ-

l. de Ioseph.

modi

modi vitiorum insigni aliqua maculâ inustum. Quem autem notaris procul ab diuitum,& aulicorum consuetudine, gaudentem frugali domus suæ ac tranquilla quiete hunc demum veracem putato. Hæc sapiens Ethnicus & valde Christianè; difficillimum est vt Deo non sæpè, multúmque displiceant, quorum princeps est votum hominibus placere: Verùm dissipabit Dominus ossa eorum qui hominibus placent, quàm iniquum improuidæ animæ, damnosúmque commercium! ira vindicis Dei, hominum inanium beneuolentiam quæsisse, ac vt in illorum opinione sis, & fama, à Deo contemni & abiici!

Superest nihilominus aliud vnde nobis hic hominum fauor, nisi sponte desipimus, pro re maximè spernenda & mirè futili palam constat: Nam quis non miretur Dauidem Saüli vsque adeò gratum, & familiarem, vt esset illius armiger, adstaret illi ferè perpetuus, arreptitium lyra mulceret assiduè, sibíque redderet; Saüli tamen breuissimo illo quo ab aula abfuit tempore, ita penitus excidisse, vt nec nomen,nec genus, nec conditionem meminisset,sed prostrati Gigantis insigni facinore quasi expergefactus interrogaret, cuias esset: hunc nempe beneficia, officia atque obsequia in hominibus collocata successum nanciscuntur, & huc eorum gratia desinit plumâ & somnio leuior. Debebat vitam Assuerus fidei Mardochæi, cuius integritate ac robore coniuratorum gladios ab sese depulerat. Quid huic tantæ virtuti præmij reddidit à qua regnum & vitam 3

tam acceperat? diù ne quidem illius saltem memor sic fuit, vt recordaretur esse in rebus Mardochæum. Tua verò Deus munificentissime, & optime Domine, in memoria æterna erit iustus], firmabis imò super eum oculos tuos, nec solùm apud te obsolescere illius memoriam non feres, sed nec vllo casu abs tuo conspectu amoueri, & de manu, sinúque distrahi: quin nec iis apud te seruatam gratiam, illorum posteris sterilem esse patieris. Vos ergo post illa pergite famelici humanæ gratiæ, hoc est fumi ac periculorum captatores, & illam, si frons est, cum diuinæ beatitate, potentia, copia, æternitate comparate.

CAPVT VI.

Gratiam non esse tantum æternorum, sed temporalium quoque bonorum fœcundam.

1. ADeste vero iam cupidi, & quoscunque auara fluxorum bonorum & inexpleta sitis, supremos illorum æstimatores facit: afferte animum quantumlibet vastum, oculos, vt lubet, insatiabiles, explebit hos gurgites gratia, & plus dabit, quàm auaritia spondere, licet mentitur, possit: Nunquam sic auari oculi stomachus impletur, vt non vlterius aliquid suspiciat & poscat; gratiæ nihil deest quod possit, & deceat optari; adsunt illi ac seruiunt caduca

in

in vſus ſempiternos, & qui eâ potitur in eâ poſſidet vniuerſa, ex quo aptè noſtro ingenio ac mortalitàti ſuis rationibus addictæ, diuina ſapientia concludit. *Quærite ergo primùm regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.* Quam paruâ & facili, quàm multis aliàs titulis expetendâ, obſeruandáque lege nobiſcum de cæteris omnibus paciſcitur? cœlum quæramus & terra noſtra eſt, & noſtra ſunt omnia, Chriſti modo ac Dei conſtanter ſimus; ſancti, vt adiuuent; vita, vt Deo viuatur; mors, vt ad illum tranſeatur; præſentia vt nobis ad neceſſitatem, honeſtatémque ſint vſui; futura, nam iuris noſtri ſunt; mundus, quia nobis inferior, & noſtrâ causâ factus. O conditionem opimam, & longè dulciſſimam; Chriſti ſis, & ſis rerum omnium Dominus; nam deeſſe Deus Dominus, amicus, & pater famulo, amico, & filio nequit (ait S. Bonauentura) quales ſunt qui regnum Dei, & iuſtitiam eius imprimis quærunt, quorum ante quam eſſent & cùm hoſtes eſſent, bono tantopere ſtuduit: At ſi gratiam perdis, nihil iam tibi quod tuum ſit, reſtat, ne tu quidem, nam ſatanæ ſeruus & crudelitatis eius victima factus es: hanc ſuorum curam maternæ Deus in filium infantem ſollicitudini non modò comparat, ſed præfert, nam ſi quo naturæ portento eius obliuiſcatur mater, ſed *ego*, inquit, *non obliuiſcar tui:* Quin vt eadem velit nolit, quem geſtat fœtui, alimentum, naturæ ſponte, neceſſario ſuggerit. Sic ab ſe certiſſimam iubens prouidentiam ſperari, *Audite me do-*

Luc. 12.

Iſa. 49.

Iſa. 46.

 mus

mus Iacob, inquit, *& omne residuum domus Israël, qui portamini ab vtero meo, qui gestamini à vulua meâ, vsque ad senectam, ego ipse, & vsque ad canos ego portabo, ego feci, & ego feram, ego portabo, & saluabo.* Abscondit illos
Ps. 26. in abscondito tabernaculi sui; petitiones illo-
Ps. 30. rum festinatâ ope, donísque anteuertit; tan-
Ps. 62. git illius pupillam oculi, qui audet illos attingere; imò ipsis gratificari volens, eorum hospitibus & agnatis (qualis fuit Labanus) quanquam sibi hostibus benedicit. Denique totæ sunt diuinæ literæ in deprædicanda liberalitate, quâ inuigilat Deus, ne quid suis opportunum desit.

21 Quâ nixos parentis optimi tam accurata sollicitudine præcepit Christus de necessariis ad vitám vacuo animo nos esse: nec timere, ne vestem corpori, cibum vitæ neget, qui dedit spondétque potiora, & auiculas quoque inemptis dapibus excipit, fœnúmque clibano destinatum natura purpura conuestit; paternam spectat prouidentiam hic labor; nostra incerta & timida, inops & debilis, omni æstu curarum capilli colorem non mutabit, staturæ, aut victui, aut vitæ nihil addet: Vt ergo, quam nobis definiuit Deus mensurâ corpusculi, sic simus vitæ, victúsque modulo contenti, defixo in maiora in quæ sumus euecti animo & in congruentes dignitati nostræ cogitationes. Quàm rectè hic aut modicæ fidei, aut abiectæ de gratia opinionis arguamur? conditi sumus ad æternitatem, estque iam illa per gratiam, quam Dei gratia tenemus iuris nostri facta; incubent

incubent ſanè caducis Ethnici, fleant ſteriles annos, turbentur incerto tempeſtatum, colant cœlum & pluuias meſſium genitrices, vt qui ſtabilius aliud non habent, quo ſpes ſuas mittant; nobis dantur ſubſidia hæc terrena in vſum æui breuis, ad ſupremi boni conſequendam perpetuitatem; quid tam anxiè viam, & diuerſoria, fraudulenta licet, atque incommoda, pro felici patria, amamus? committamus Deo, eiúſque charitati, nam pater eſt; ſcienti, ac potenti, nam Deus eſt, noſtram ſubſidij temporarij egeſtatem; Quæramus ante omnia regnum Dei, & iuſtitiam eius, hoc eſt, gratiam bonorum conciliatricem etiam caducorum, & id qualecunque ſubſidium nobis adiiciet, attemperabítque deſideriis, & adeptioni æternorum.

Præter verò iam dicta, quàm id humile eſt 3.
ac demiſſum, regno auctum, eóque cœleſti hominem in puerilibus aut ſordidis curis, & artibus totum eſſe? *Poſt tantam Dominus largitatem, poſt ſuam gratiam tibi copioſius collatam, abiecta & vilia peculia ſeruitutis iubet abiicere, regnaturum. Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam; plebeium cultum regia non admittit poteſtas; auguſtus honor non niſi diademate confertur & purpura, abiicere ergo debet habitum ſeruitutis qui ſe regem credit diuinitus conſecratum. Hinc eſt quod Rex ille ſupremus, illum, qui cum indignâ veſte, maieſtatis eius auſus eſt intrare conuiuium, ligari, præcipitari, detrudi, iuſſit in tenebras exteriores, quia deformitas inuitati ad inuitantis redundat iniu-*

P. Chryſ. ſer. 25.

riam; peculia quoque pristinæ seruitutis, iam diuitiis, iam regiis ditatus opibus, qui reseruat, captiuus miseriâ, se nescit esse felicem. Erratis miseri, dum terram primùm, hoc est, conditiones ad vitam commodè, & honorificè traducendam venamini; iis, vt arbitramini, repertis, tum de regno Dei videre incipitis; gratiam sequuntur conditiones illæ: si futuræ sunt verè vtiles & minimè fallaces; erunt lubricæ ac periculosæ, si præibunt. *Quare appenditis argentum & non in panibus, laborem vestrum & non in saturitate?* Christum absque argento emite, & reficiet vos, fiétque in vobis ipsius gratia fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam, cuius in nobis sitim dulcissimam ac famem proritabit saturitate omni lætiorem.

CAPVT VII.

Huius vitæ felicitatem absque gratiâ nullam esse.

1\. ERrorem illorum vidimus qui gratiæ amorem fluxorum bonorum amore anxio supplantant, cùm sit eorum quoque sapiens dispensatrix, & domina gratia, quod ipsum gratiæ parum est, nisi sit etiam eius parens, quæcunque potest in hac vita esse vera beatitas; illam enim nihil moror, stultam, infelicem, pecudum propriam, quam in voluptate statuit Epicurus,

Epicurus, cùm beatitudo bonis omnibus absoluatur, quæ quo pacto inesse voluptati possunt excæcanti, abiicientíque animi generositatem ad porcorum glandem, & carnis fœdissimæ seruitutem, occasionésque innumerabilium scelerum, quæ nasci ex felicitate verâ nullo modo queunt, vtpote semper optabili, sempérque expetendâ. Ludit hostilem ludum hic Ismael ancillæ filius, cum Iacobo; voluptas corporis cum animi gaudiis, nec futurus est hæres ancillæ filius, cum filio liberæ, sed eiiciendus procul, & à nobis arcendus, eóque libentius, quo ipsum, cui seruit pessimè afficit, & eneruat corpus: vt enim solum aquis stagnantibus frigefactum sterilescit, fitque ad fruges inutile, sic, inquit B. Chrysostomus, effeminatur deliciis corpus, podagrâ, chiragrâ, tremore, paralysi, morbísque insanabilibus labefactatur, trahitúrque per vitam minimè vitalem, & multis mortibus peiorem. Ad delicias verò cum appetantur ferè diuitiæ, patet, ne his quidem beatitatis aliquid inesse, vt quæ ipsa per sese, tùm optabilis est, tùm mentem desideriis exhaustis quiete placida serenat: pungunt prætérea, configunt, lancinant, cruentant diuitiæ, seu premas, seu teneas, siue etiam reuellas, aliter enim eæ spinæ non forent; cupiditatem, inopiam, ac mendicitatem suis pariunt, non opulentiam, planéque illos miseros faciunt, alioqui non esset spiritu pauper & auri contemptor ex vero beatus, nec vlulare diuites in suis miseriis iuberentur, dicerentúrque se multis inseruisse doloribus. De honore quid attinet

Gal. 4.

Orat. de fat.

Iacob. 1. ad Tim.

tinet dicere, cum alienus & extra hominem, cui exhibetur, beare illum non valeat, totúsque ad virtutem, cuius est testimonium tanquam ad præstantius aliquid referatur; Taceo, quàm vanum, æstuosum, anceps, discrimini obuium sit totum hoc genus, quámque totum subitò hominem in peius immutet: Pingit S. Anselmus honorum cupidos puerorum coloribus papiliones captantium volatu erratico, ipsorum laborem fallentes, discurrunt silentio pueri, complodunt manus vacuas tanquam plenas, conclamant prædâ læti opinatâ non captâ, impingunt interea, labuntur, alliduntur, eiulant, ceruices etiam nonnunquam frangunt; at si muscâ illâ potiti fuerint, egregio venatu gestiunt, & magnis scilicet illis successibus gloriantur, sic prorsus ambitiosi solent ob leuem pariter, & obliquam, vagam, & ridiculam prædam, tum maximè ridiculè ludere cum se putant magna maximè seriò agere.

Simil. c. 72.

2. Nec verò plus habent coniuncta hæc bona felicitatis, quàm distincta, cum explere, præ tenuitate capacitatem hominis & animi vota nunquam possint, voluntatem deprauent, mores perdant, virtutes corrumpant; periclitetur in deliciis castitas, in negotiis pietas, nec periclitentur solùm, sed plerúmque aut totæ, aut magnâ parte pereant. Quibus etsi tot malis carerent hæc bona, sed rapidissimo transcursu cum effluant, ostendantúrque potius quàm dentur, quis se putet in iis felicem nisi miser cum iis transiturus, deserto Christi & gratiæ amore, cum quibus esset æternum victurus.

Ex quibus demum conficitur nullam vitæ huius extra Deum felicitatem esse, cum solus impleat animi vastitatem, eiúsque in suâ vnius bonitate ac pulchritudine actuosa desideria, infinita pace, & gaudio componat. Huius porrò boni in possessionem gratia nos ducit, dum habitatorem nostri Deum re verà efficit, nósque illius incendit charitate, quibus duobus Theologi beatitatem integram præcisè definiunt, possessione, inquam, Dei & amore. Est igitur gratia, dum hic etiam viuimus, beatitatis auctrix & vinculum, & quamuis in cælo, videntes Deum sicuti est, is mentis aspectus Deum complectentis velut inita quædam eius possessio, felices reddat, sed in terris, vbi nequit Deus, sicuti est, à nobis videri, beatitudo nostra peragitur Deum amando, sicuti est, & quia talis est, eadémque illà quâ in cælo amatur charitate, licet hic obscuram, claram illic, Dei notitiam subsequente. Accedit quod huic amori (seu mauis gratiam, seu charitatem appellare, sunt enim, aut indiuidua, ab sese, aut idem penitus) huic, inquam, amori nec deest secura stabilitas, quis enim illum inuitis eripiat? non deest rectissima & sanctissima voluntas, ex qua totus constat; non deest copia, siue αὐτάρκεια, ac, vt ita loquar, sufficientia, cum gratiæ compoti etsi deficiant omnia, nihil possit deesse, cunctáque cum Deo possideat. O faustitatem gratiæ paucis notam, paucioribus intimè exploratam, quos tenax illius ardénsque studium, & reddit, pro vitæ huiusce modulo iam beatos, & de bonis

3. Bern. ser. in dedic.

futuris

futuris securos. Quò beatitudinem picturatam in dilabentium gaudiorum imagine consectamini infelices, infeliciores post paulum, iis dilapsis futuri: Pudeat, pudeat ethnici hominis magisterio sapere, sed iuuet nihilominus, Aristippus rei suæ neglectæ admonitus, & pessum euntis; malo, inquit, mihi pereat, quàm me perdat.

CAPVT VIII.

Nihil esse miserius, quàm gratiâ carere.

1. NVlla est media cui insistamus, via; sumus, aut necessariò beati, si Dei gratiam retinemus; aut, si ab illâ excidimus, necessariò miseri, quo ex vtroque incredibilis est eius æstimandæ, tum ratio, tum necessitas conseruandæ, cùm præsente illâ, nihil absit boni, absente nihil non adsit mali. Præsens mox hominem supra hominem attollit, supráque omnem naturæ præstantiam, in gradum perfectum, & diuinum: è contrario peccatum, quo vno fugatur gratia, hominem deprimit, destruit, abiicit infra naturam, & infra nihilum, instar iumenti, cœni, & pulueris; Vnde vix aliâ sceleratos, quàm ferarum nomenclatione sacra pagina dignatur: Christus, Lupos, canes, porcos appellat: Ezechiel scorpiones; dracones, asinos, & struthiones Isaias; Ioannes viperas;

Dauid

Dauid equos, mulos, tauros, aspides, basiliscos; Iobus tygres, & Sanctus quidem Augustinus, illud Amanuensis Christi. *Sine ipso factum est nihil*, interpretatur de peccato, quod nequit Deum habere auctorem. At Christus, plus aliquid dixit, peius esse pronuntians Iudam esse, quam nunquam extitisse, ac meritò sanè; Primum enim peccato defœdatur natura rationis capax, (cuius leges euertit qui peccat) dissoluitur atque abiicitur; & quod hinc sequi necesse est, reliqua propter illam à Deo condita, suo fine priuantur, & frustra sunt; cuius iniuriæ si quem habere sensum possent, in peccantem omnia armarentur. Deinde autor naturæ Deus, conseruator & finis peccato violatur, spernitur, &, quoad potest, de mundo tollitur, excusso videlicet & protrito maiestatis illius supremo iure, atque imperio sine quo non constat diuinitas. Itaque Christus satis Deo offenso facturus sibi esse censuit moriendum, quod Dei offensa ad eripiendam Deo vitam suapte natura spectasset.

S. Th. 1. 2. q. 71. art. 6. V. Less. l. 13. de perf. diu. c. 26.

Adde quod peccato in Dæmonum ordinem redigimur ex supremo illo ordinis diuini, consortio, in quod eramus gratiâ *subuecti*. Quare, *vnus ex vobis*, (ait de Iudâ Christus) *Diabolus est*; & S. Chrysostomus hominem peccando fieri Dæmonem, haud quidem naturâ, sed animi voluntate; ac peccatum, voluntarium Dæmonem nominat; nam, vt spiritum bonum in hominum mentes gratia inducit, sic malignum hostem quod admittitur scelus; ex quo est illud Sancti Macarij; animâ peccante Dæmo- 2. Ioan. 6.

 nem

nem indui, totáque illius substantiâ vestiri; & Christum legimus septem dæmonia ex pœnitente feminâ expulisse, quibus nempe illius animum in prædam ac sedem patrata scelera dederant, licet corpus minimè obtinerent: Vt enim animam in Dei templum sedémque Augustissimæ Trinitatis gratia consecrat; haud absimili modo culpa in Latronum spelæum, ac dæmonum fanum; qui, vt ipsa docuit veritas, ingressi habitant ibi, agúntque animum septemgeminâ rabie in oppositos diuino spiritui tam horrendos & nefarios ausus, vt cadere in humanam naturam vix potuisse videantur; Demùm, esse *ex patre Diabolo* qui peccant non sinit Christi vox dubitare, vt neque gratiâ munitos, dilectissimos Dei filios, & amicos; Quare notat S. Gregorius Nyssenus, non abs re traditum, vt orandi principio significaretur illum, *qui est in cælis* patrem, inopem vocari, ne alioqui peccator dæmonem patrem rogando inuocaret: & potest inter hæc infœlix non sui misereri, non seipse deflere, non rumpi dolore suíque odio tam detestabilem in sortem, ex tam beatâ, atque optabili, sponte, vltróque deuolutus? ex Dei Templo, sede, ac filio, in antrum, mancipium, ac filium dæmonis conuersus, imò & dæmone peiorem, quippe naturâ ignobilior, ingrati animi scelere & in Deum, teste B. Chrysostomo, conditorem simul ac redemptorem sceleratus, cùm dæmonis crimen, conditoris tantùm offensa fuerit. Quare nouis ait idem sanctus esse inferis plectendum, qui post Christi mortem, pecca-

De beat.

Hom 54 in cap. 9. Ioan.

tum

tum repetit, idcirco obitam, ne repeteretur. Quid autem qui toties repetit? qui loquendo etiam & agendo, cùm dæmon solâ cogitatione? qui post obtentam toties veniam, post exempla, fidémque supplicij? nam his omnibus titulis, præ dæmone, reus es impudentissime, & miserrime tui hostis, magísque vt loquar cum S. Chrysostomo, Diabolus, quàm ipse Diabolus.

Peccato denique lethali ruinam trahunt regiæ illæ dotes ac diuinissima ornamenta, quæcunque beneficio gratiæ conferri in animam diximus, & eorum loco contraria omnia succedunt, Deo illatam sibi iniuriam, & contemptum in execrandum caput ingrati hominis contorquente, mortem, deformitatem; regni, felicitatis, diuini ordinis iacturam, imbecillitatem, ignorantiæ cæcitatem; quibus autem modis, aut cruciatibus aduersus peccantes non sæuiat, qui proprium filium alieni peccati, voluntarium ad tempus reum, reluctante paterni pectoris infinito amore, tot suppliciis subierit? Disce hinc peccator, quali te ipse piaculo obstringas cùm ad vindictam adeò atrocem in filium vides Deum fuisse alieno peccato coactum. Quanquam hic etiam in peccantes rigor iusto est lenior, ad immanem peccati, furiosámque malitiam. En etenim coràm infinita hinc Dei bonitas, maiestas, excellentia, sanctitas, amor, & beneficia, conditi, seruati, redemptique hominis immenso sanguinis pretio, & bonis immortalibus destinati cœlitùs nobis ponuntur ob oculos; illinc se 3.

 profert

profert dæmon, quem vi, dolis, venenis in nostram perniciem stipatum ambigere non possumus, & abiectissimis, turpissimis fœdissimarum rerum, maximéque inanium in hac vitâ promissis, in futurâ tormentis ad sese pellicit, in medio positi conditionum tam diffidentium stulti, amentes, ac stolidi pro dæmone censemus, & rescisso quod Deo debemus & diximus sacramento, illud cacodæmoni dicimus. Potest-ne par pœna tam infinito summi & infiniti boni, maiestatísque summæ contemptui inueniri? Quid igitur mirum, si hunc odit horret, insectatur, & temporariis, & sempiternis inimicitiis, & cladibus Deus? mirum sit potiùs hominem hæc nosse, his credere, & tamen spirare, ac viuere, causásque tantorum ac tam innumerabilium malorum, quà datur occasio, repetere, quà negatur captare, & rapere; sentiet, sentiet aliquando, quantum sit inter regiam Dei seruitutem, & sanguinolentam tyrannidem dæmonis discrimen: attendat interim quibus tanquam carnificinæ præludiis tùm superstitiosos vexet cultores suos, extortis quoque paruulorum filiorum cruentis sacris, tùm arreptitiorum corpora, in quorum animos nihil potest, indéque colligat, quid expectare in posterum valeat; relectis verò quæ hîc retexuimus obiter, & distinximus anteà fusiùs mortiferæ culpæ calamitatibus inuestiget, nùm possit aliquid esse peccante miserius; nam etsi ponamus alicuius stuporem tantum esse vt occalluerit his malis, & nihilo propterea tristior suis diuitiis, & oblectamentis interim

rim

rim perfruatur; at hoc ipsum, inquit, S. Thomas non parui esse supplicij, quod eius scelera, dum viuit, nullius pœnæ beneficium castiget, quò minus malus saltē euaderet, sed impunè (quod ingens malum est) suis adinuentionibus permittatur. Quin etsi ab eo pœnæ omnes, tum vitæ præsentis tum æternæ abessent, quarum horrenda grauitas solâ terret sui obscurâ recordatione, culpæ tamen vnius lethalis vulnere infelicior est, quàm si pœnas illas in se vnum congestas omnes pateretur, cùm has optimo Deo, sed æquissimo vindici tam necesse sit placere (cui nisi bonum placere nihil potest) quàm eidem culpam incredibiliter displicere.

CAPVT IX.

Quanti apud sanctos fuerit gratia, & quanta fecerint eius causâ.

HIc velim aduertant animum, quos parui 1.
laboris, & incommodorum excusationes veræ, seu friuolæ à peccati fugâ, & defensione gratiæ retardant: nam eius tuendæ & conseruandæ causâ sancti viri non honori, diuitiis, cruciatibus membrorum lentis, non vitæ indulserunt, cúmque in obsequium gratiæ omnia profudissent, magno lucro hæc damna duxerunt, & gratis illam sibi datam putarunt: Atque imprimis summa & sancta veritas iu-

bet nos dextrum exſculpere oculum, dextram, pedémque abſcindere, crucem quotidie tollere, vitam proiicere, cùm hinc aliquod inſtat amittendæ gratiæ diſcrimen, cuius tenax præcepti Quirinus Martyr manus pedéſque truncandos præbuit; Serapion corpus articulatim conſcindendum; Nicephorus torrendum craticulâ, poſtea membratim laniandum. Quid autem in paucis hæreo? nihil excogitari crudeliter potuit, quod non ſit à Sanctis Martyribus gratiæ causâ toleratum. Alij verò eiuſdem periculo cauturi, ſuimet Tyranni & tortores vltrò extitere, rati præclarè ſecum agi, ſi peccandi diſcrimen quibuſuis corporum vexationibus redimerent. B. Ioannes de Bono acutas arundines vnguibus ſuffixit; B. Martinianus excitatâ è ſarmentis flammâ ſemel & iterùm diù corpus vſtulauit, ſeipſum interrogans quantillum hoc eſſet ad æternitatem ignium inferorum. S. Franciſcus in ſubſtratis modò viuis carbonibus, modò niue, & aliàs ſpinis nudo corpore volutatus eſt; B. Iacobus Anachoreta manum foco iniectam diù ſuſtinuit; & his parua hæc viſa & leuia, dum ne vllo in peccatum aſſenſu gratiam perderent, nec enim lapides & caudices fuerunt, qui ſenſu carerent voluptatum, ſed inhibuere ab illo ſuffragium arbitræ voluntatis, & conſenſionem eius repreſſerunt prudentiáque ſolidâ & verâ, breui corporum detrimento ſempiternam animi ſalutem afferendam iudicarunt. Quin imò vel ſolas, eáſque diſſitas labendi occaſiones expertus ſemel, is de quo dicebam S. Martinianus,

nianus, in desertæ insulæ scopulum exul spontaneus se recepit, & nec cellæ, nec antri patiens, quod ea sibi exacti periculi memoriam refricarent, sex ipsos annos sub dio egit, in sũma vitæ vt asperitate, sic excellentia & sanctimonia, donec eò appellens ex naufragio proximo periculosæ formæ Virgo, & capillis in terram subducta, opinionem illi certam fecit, ne illic quidem se satis longinquum ab iis quæ fugerat & horrebat. Quare Virginis curâ diuinæ prouidentiæ relictâ, crucéque fluctibus impressa, iis se velut naui commisit, de ope non dubius sibi tàm legitimâ in causâ cœlitus adfuturâ; & verò soluenti adnatans par Delphinum, tergo exceptum reddidit continenti. Quare igni, cellæ, terræ, scopulis, maríque diffisus biennium peregrinatus est, omnium egens, victitans mendicato, nullo loco consistens, nisi vbi nox illum occupasset; Tantum in eius animo valuit diuinæ gratiæ splendor verax & admiratio, eiúsque propugnandæ ardor, nullis aquis, & fluminibus extinguendus. Quis iam sine rubore prætexat ignauiæ colores in foro Dei non sanè probandos; quis sibi de perdendo cœlo cum lis vertitur, & pugna initur, terram excuset, & commoda; pereat corpus, dignitas, vita omnia; nobis, inquam, omnia, re nulla excepta, pereant, ne pereat gratia; homicida profectò sui est, qui fruendis exitij sui, retinendísque causis, aut lætatur imprudens, aut sciens non abstitit.

Attamen haud tota in eo fuit Sanctorum gloria ne gratiâ caderent, verùm id egere non 2.

minus

minus ardenter, vt amplificarent partas gratiæ opes & nouis quotidie accessionibus cumularent. B. Brigitta, vt virgo sanctiùs quam nupta viueret, deformitatem oris à Domino Deo magni muneris loco impetrauit, eadem piæ Moniali cui obtinuerat à Deo visum, in virtutis studio crescenti, cæcitatem denuò impetrauit, ne visibilium aspectu distraheretur à commercio sancto meritorum. Sanctus Mandetus regis Irlandiæ filius, ne compelleretur ad nuptias morbum totius corporis exorauit tam pestilenti fœtore infamem, vt absque nausea ingenti nemo ad illum accederet propiùs, nempe vt maiore apud Deum gratia floreret. Sabas recens monasterium ingressus decerptum pomum ex arbore mox proiecit, ac pedibus triuit, indignans quod illud soluendæ abstinentiæ, omittendíque meriti discrimen subiisset, ac se omni pomorum esu in perpetum multauit. Eusebius Monachus quod legenti sibi Euangelicam historiam Amiano, minus attendisset, ferro latera præcingens sic depressam ceruicem huic antrorsum catenâ iunxit, vt cœlum exinde spectare nunquam posset; sic idem ferrum laxiore catena saxo alligauit, vt supra totos quadraginta quibus superstes fuit annos angustissimam cellam pro carcere haberet. Maurilium Episcopum interpellatum à muliercula, vt sacro filium morientem chrismate signaret, pietatis sensus iusto diutius ad Aram tenuerat, igitur chrismatis expers puer animam efflauit. Quod etsi nō poterat saluti eius officere, sed incremento duntaxat gratiæ, quo esset eo sacra-

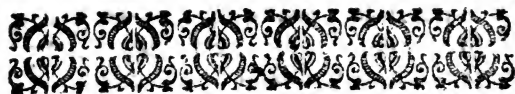
mento

mento augendus, tanto nihilominus dolore tulit Episcopus, vt clam ab Ecclesia profugus, & ignotus, hortulani se munere ac labore apud nobilem virum multos annos damnarit, assiduâ corporis afflictatione atque inediâ errorem leuissimum, si modò error fuit, & casum deplorans alienum. Beata Mectildis impura canentes audiens; offensæ diuinæ impatientiâ rumpebatur, cúmque aliud non posset in comminuto vitro se tamdiu versauit, dum vnum toto corpore cruentum, & acerbissimum vulnus foret. Quid Sanctæ Christianæ focos, gelu, membrorum lanienas, diuulsa, confractáque ossa; quid aliorum alia siue amissæ piacula gratiæ, seu tuendæ arma, siue munimenta impetitæ, quibus referta est Sanctorum in eremo Patrum, & Ecclesiæ totius historia? Quod si ob alienam gratiæ iacturam tantùm doluere, fleuere, seipsos torsere, quid tandem à nobis, Deus immortalis! exigi cogitamus, ne illam ipsimet incurramus?

O hortum amœnissimum gratiam! ô vitæ 3.
magistram, custodem, sociam, sororem, parentem S.Ephr.
ac lucem! ô sincerum, ac suauissimum S Bern.
balsamum! ô murum inexpugnabilem! Vitæ S.Chrys.
arborem, ignem, sal, iridem, boni omnis ma- S.Antoni.
trem, pluuiam, hortorum fontem, facem luci- S.Bruno.
dam & ardentem, vinû, lac, oleum, solem, bene- Origen.
dictionem: his enim & præter hæc tam mul- S.Bonau.
tis laudata symbolis, expressa, commendatáque & ab Sanctis Patribus gratia, vix vt eorum pars minima referri vel obiter valeat, quibus vim illius mirabilem, ac præsentissi-

mam nobis aperirent, pretium inculcarent
persuaderent æstimationem, ac fortissimam
conseruationem. Sit nunc pro libri huiusce
clausulâ, illorum vnius Beati Ephrem, instar
omnium sancta vox & adhortatio, sermone
quem habet de gratiâ; *Enitere*, inquit, *vt di-
uinam gratiam iugiter in mente habeas, ne il-
ludaris; cole illam vt custodem tuam, ne iniu-
riâ affecta te deserat; venerare illam vt magi-
stram tuam inuisibilem, ne illâ absente, verseris
in tenebris; sine illâ noli certamen inire, ne tur-*
21 *piter pereas; sine comitatu illius virtutis semitam
ne ingrediaris, nam draco rugiens tibi insidias
struet; absque consilio illius non tractes quæ ad
animam pertinent, multi enim sunt, qui specie
recti mentem deprauant*: & paulò post, *cum
promptitudine animi morem ipsi gerito, & cun-
cta tibi perspicua reddet; filium altissimi efficiet
te, si illam tibi sororem adiunxeris, instar ma-
tris vbera præbebit tibi, & velut infantem ab
insidiatoribus custodiet te; amori eius & indul-
gentiæ fidem adhibe, ea enim omnis creaturæ
principium est. Nondum eius erga te amoris vim
cernis? quoniam & lactentes pueri matris erga
se ignorant sollicitudinem; patiens esto, & illius
te subde consilio, atque ita eius fructus, vtilita-
témque percipies; nesciunt quomodo nutriantur
& infantes; at vbi crescendo adoleuerint, virí-
que euaserint naturæ vim in se admirantur, sic
& tu si in diuinâ gratiâ perstiteris ad perfectio-
nem peruenies.*

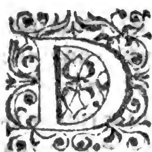
DE

DE INÆSTIMABILI PRETIO DIVINÆ GRATIÆ LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

De fidei virtute, prima ad gratiam animi comparatione.

EBILIOR est naturæ oculus quàm vt ad fontem gratiæ, splendorem, ac pretium, ad promissorum cœlestium, & arcanorum notitiam diuinæque in pœnitentes misericordiæ pertineat, nisi superiori luce fidei Christianæ confirmetur, Angelis etiam haud per se congenita; tanta est gratiæ, tanta diuinorum mysteriorum excelsitas: hæc sapientiæ supremæ participatio, ac lucis illius in quâ seipse contemplatur Deus, mentem cœli natalis ereptam tenebris transfert in altiorem sphæram, & insuetum intelligendi modum, quo cœlestia non solùm capiat certiùs (ta- 1. Concil. Trident. sess. 6. c. 5. & c. 6.

metsi obscuriùs) quàm quæ sensibus percipit, sed his quoque terrenis expurgetur , agnitâ pariter eorum falsitate ; vtque sole videmus non modò illuminari cœlum , sed etiam pur-
Act.15. gari , sic videtur dicere Sanctus Petrus , fide purificari proborum corda , iisdem enim quibus Deus oculis , fides cernit , eodem iudicio res censet, eâdem ponderat æquitate , cùm totâ veritatis summæ certissimâ luce ac sapientiâ, errori haudquaquam obnoxiâ nitatur ; hoc tanquam vehiculo & ductu suos nobis gratiæ thesauros diuina bonitas effundit ; ad hunc solem gratiæ pulchritudo , valor Christi sanguinis & color , diuinæ offensæ monstrosa feritas , iudicia , supplicia , præmia spectantur , inflammatúsque animus ad iusti vindicis salutarem metum , amorem immensæ bonitatis, & vitiorum execrationem , excipiendæ gratiæ paratur.

2. Verùm enimverò donum hoc fidei tam potens, viuum , & efficax , penetrabilius ancipiti gladio , habent plerique omnes vt in vaginâ reconditum, ac tanquam ignem sub rerum inanium cinere latentem & mortuum , quæ causa est , vt paruo sit iis vsui , diúque fructu illius careant , dùm ictu aliquo aduersæ fortunæ, aut valetudinis vehementius excitetur ; tunc demùm se profert ; tunc quàm sit nihili hoc totum quod depereunt homines clarè monstrat; tunc scintillas mittit quibus charitas accendatur : absit tamen hos ictus expectemus , quibus fodicatus hic fidei ignis flammam suam tollat , & ardeat : proritandus est attentâ rerum sacrarum

ſacrarum meditatione, terendum eſt hoc ſynapis granum vt vires exerat, cicat lacrymas, pungátque animum acerba vitæ anteactæ memoria: promenda ſunt pharmaca ſigillatim ex hoc vitali ſcrinio, digerenda, liquanda, miſcenda, adhibenda, aliàs minimè profutura; hoc eſt, æterna myſteria, ſanctæque ex iis cogitationes verſandæ toto animi conatu, explicandæ, mandendæ, vt quicquid iis ineſt, ſuum expromat ſeorſim lumen, & ardorem, voluntatíque ſubiugandæ ſuum ſingula robur euoluant, & imprimant; nam ſi poteſt aliquid probabilis ratio, multóque plus euidens, quid Hebr. 11 fides viuida, & ſe totâ præſens non poterit? cuius immenſam poteſtatem de regnis, leonibus, & flammis, gladiis, bello, morbíſque triumphantem nobis Apoſtolus deſcribit: Sancti denique per fidem operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, omníſque illorum ad Deum conuerſio à viuaci hac fide profecta illos ab ſæculo, parentibus, agnatis, séque ipſis diuulſit, vt Deo iungeret, cœlóque inſereret.

Cur ergo doni ſingularis efficacitatem iner- 3. tes premimus, eámque perinde detinemus vaſe fictili concluſam, ac ſi ad nos minimum attineret? otioſam, languidam, torpentem, víxque ſatis interdum obſcurâ conſcientiâ ſe nobis prodentem, quaſi defectæ ac proſtratæ dubius pulſus arteriæ: Quæ Chriſtianorum incogitantia omnium eſt origo ſcelerum, vt fidei vigor omnia in officio continet: nec fieri poteſt, vt ſit moribus prauus, qui eſt meditata,

præsenti & distincta fide verè Christianus. Sed enim, proh dolor? eorum quæ fides nos docet, & quibus pro frœno nos regit, ac inhibet, magnitudinem, celsitatem, & compertissimam, firmissimámque veritatem obimus tanquam historias veteres negligenti, leuíque oculo; nec demittimus in animum penitus fore certò supremum de nobis iudicium, dicturósque nos coram iudice offenso & incorrupto caussam etiam de verbo inutili; nihil esse peccato deterius, & horribilius; Christú huic delendo totum sanguinem, vitámque insumpsisse, plectendum rogis, & cruciatibus sempiternis; hæc porrò magis explorata esse ac liquida, quàm lucere solem & diem hesternum præterisse; negauit Abraham Epuloni tormentorum eius ad fratres testem, etsi permoturus dirâ & miserabili specie illos videbatur, quod haberent Moysem & Prophetas, hoc est fidem euidentiâ ipsâ & experientiâ certiorem, cui potius ipsos par erat, quàm mortuis credere. Huius verò post diuinam opem tam præsentis & firmæ persuasionis assequendæ, vna est ratio vt subeamus in intimas eorum quæ credimus, medullas acri & assiduâ meditatione, singulorum grauitatem, firmitatémque rationibus validis, & viuis æternorum imaginibus animo insculpamus; demùm eorum quæ singulis insunt distinctam fidem, & indubitatam crebrò ex proposito iteremus; ex hac enim contemplatione atque vsu S. Hieronymus audire se vbique putabat tubam mortuos ad iudicium excitantem: Beatus Ægidius vnus ex

primis

primis Sancti Francisci comitibus videre se magis censebat, quam credere: Sancto Ignatio ante venerabile Sacramentum arrigebantur capilli præ reuerentiâ, quasi apertam Christi spectasset Maiestatem, & B. Borgia ad aram faciens, cùm ventum esset ad sacrificium tremore concuti cernebatur: Sic nobis ex rerum vnaquaque acutè introspectâ nobis ad credendum iniunctarum, mille faces & radij, fidei, mille ignes sanctæ charitatis emicabunt.

CAPVT II.

De timore Dei, alterâ ad gratiam animi comparatione.

VBi fides iam sibi pleniùs mentem vindicarit, sequitur illicò animus eius facem & timore sancto diuini iudicij ac pœnarum, ad Deum incipit adspirare; est enim hic timor sapientiæ initium, ac primus voluntatis salutis spiritum parturientis nisus, ex acrimoniâ nascens fidei vehementis, quam quis malignitati suorum criminum, & seueritati diuinæ iustitiæ præstitit. Hoc metu perculsus rex pœnitens, Domine, exclamat, ne in furore tuo arguas me, neque in irâ tuâ corripias me; non quod insit Deo hæc perturbatio furoris, atque iræ, sed horum effecta, & inflexus rigor æquitatis sub quo curuantur qui portant orbem, & columnæ

columnæ cœli contremiſcunt. *Meticuloſum*
Inn III. in Pſal. 142. *eſt*, inquit Innocentius, *omni viuenti coram te cauſam agere criminalem, quia, cùm ſis potentiſſimus, manus tuas nemo poteſt effugere, cùm ſis ſapientiſſimus, oculos tuos nihil poteſt latere, cùm ſis iuſtiſſimus, animum tuum nemo poteſt corrumpere* (quæ tria in Iudice ſunt maximè horrenda) *coram quo accuſatrix eſt conſcientia, rea mens, aduocatrix ratio, teſtis memoria, & tu iudex.* Fruſtra nobis ipſis latebras tendimus, ac interiorum noſtrorum vultum diſſimulamus
Aug. l. 3. Confeſſ. c. 9. non tantum aliis ſed etiam nobis. Videt illum penitiſſimè qui finxit oculum, & cuncta ſcrutatur, quo teſte non rarò damnantur, quæ celebranda homines iudicarant; nam ſi ſcrutatur Hieruſalem in lucernis ſi parum mundus eſt in conſpectu eius cœlorum nitor, & in Angelis ſuis reperit prauitatem, Babylon rea, impius & peccator vbi apparebunt?

2. Seueritatem verò Dei inexorabilem nullum peccati næuum etiam tenuis impunè omiſſuram acriter cogitanti, vereor ne ſatisfeciſſe iuſtitiæ potius quàm clementiæ videatur, & cùm aliquid reſtet, quod miſericordiæ debeat, nihil iuſtitiæ debere. Sunt enim ſcelera, quibus cùm poſſet, non pepercit innumerabilia, nullum cui citra ſatisfactionem ſummo iure à Chriſto acceptam, pepercit. Ad hæc etſi abundet plus ſatis mors filij Dei, & diuinus ſanguis ad aſſerendos ab omni crimine, ac pœnâ complures mundos, damnantur nihilominus homines infiniti, cernente ac ſinente Deo, ex multis vocatis quàm pauci leguntur? quàm
multi

multi primo ex vitæ limine abrepti, quanquam ab inferis immunes, cœlo excluduntur? quot ex tam immensa, nobili & perfecta multitudine purarum mentium, quo lapsu in Dei offensam ruerunt, eodem nulla spe recuperandi ordinis, aut placandæ vnquam misericordiæ in sempiternos rogos sunt detrusi? Deinde primum hominis peccatum quam calamitosa tot sæculis, & longa series flagitiorum, & exitiorum secuta est? Quid non pœnarum exsolutum, & etiamnum exsoluendum? quantum luit malorum Adamus post condonatam licet offensionem liber, quantum posteri luunt? quàm infinitis partibus culpam satisfactio superat pro nobis oblata? post Christi denique redemptionem adeo copiosam & exuberantem, quàm multa nihilominus suppliciorum, scelerum facinorosorum millia, & perpetuis ignibus damnatorum, vt Antiochiæ ciuitate populosissimâ, & ante alias vniuersi orbis Christianorum appellatione dedicatâ, inter tot myriadas hominum dubitarit S. Chrysostomus, num vel centum forent salutem adepturi: recurrat illud Archidiaconi Lugdunensis iam vita defuncti ad Præsulem suum oraculum, stetisse secum ad Dei tribunal animarum triginta millia, ex quibus ipse cum Sancto Bernardo cœlum rectà, piaculares flammas tenuissent tres tantũ, cæteræ omnes in sempiternas actæ præcipites; illud item mulieris, quæ fratre Bertoldo in quædam flagitia vehementissime perorante, subita ex morte, aut mortis simili defectu reuersa, frequenti quæ

Hom. [illegible] ad po[illegible]

S. Vi[illegible] tius [illegible] min[illegible] ca Septuag. serm. 6.

aderat concioni retulit de sexaginta hominum millibus diuino tunc repræsentatis iudicio, tres tantùm igni temporario, reliquos omnes æterno addictos. Quid de sexcentis millibus Hebræorum in promissam patriam destinatis, cum ægrè duos illam tenuisse videamus? De orbe hominum octo vix diluuium euasisse? Prophetam errore potius quàm culpa lapsum, fuisse ab leone confestim iugulatum? Aaronis filios ob ignem alienum sacris adhibitum igne sacro absumptos? castigatum exercitus strage sacrilegium Acani? Dauidis quandam siue gloriolam, siue quid aliud fuerit quod nostros fugiens, perspicaces æquissimi iudicis oculos non fugit, hominum septuaginta millium mortibus vindicatum? mundi tandem vt plura exempla sileam, peccata in dilectissimo filio tam atrocibus à patre punita suppliciis? hæc dum animo reputamus, possumus scilicet male nobis blandiri de misericordiæ lenitate, & patrocinia peccandi ex ea petere? possumus quicquam in tribunalibus hominum maximè cruentis seuerius & horribilius inuenire? Ah, Quàm verè horrendum & omni opinione formidabilius incidere in manus Dei.

3. Addamus potentiam seueritati huic parem ad conferenda illicò in opus iustitiæ vindicis mandata, de qua psaltes Propheta. *Quis nouit potestatem iræ tuæ, aut præ timore iram tuam dinumerare?* Armantur pro suo autore omnia contra peccantes elementa; præfocant orbem refusæ alueis, & gurgitibus vndæ: igne cœlesti fœdum in cinerem pentapolis florentissima

ma

ma concidit, ſorbet primos ſchiſmatis architectos dehiſcens terra; *& vidi*, ait Iob *qui* Iob 14.
operantur iniquitatem, & ſeminant dolores, flante Deo, periiſſe, & ſpiritu oris eius eſſe conſumptos. Sed hæc lanea protſus & initia, quia fluxum temporis ſequuntur; illa illa ſtricto ferro manus in inferis ſæuiens, & ineluctabili carcere, tot damnatorum myriadas, nullâ vnquam tormenti eorum ſempiterni miſeratione coërcens, crucians, & morte trucidans nunquàm moriturâ, in ipſos ſpiritus igne corporeo graſſatur; naturæ legibus maiore, ſed iuſto imperio vim facit; prunas frigoribus indomitis, faſtidiis rabioſam famem; tabem purulentam miſeræ incolumitati; æternitati mortem tàm miris quàm veris confundit & committit modis, atque iris, ad torquendos diuinæ offenſæ reos; nec terret nos tamen dextræ illius pondus, ſed illecebris peccandi & aſſuetudinis, opinionúmque corruptelis eliſum retundimus, vt alacrius pereamus. O doloſas noſtras, nobiſque infenſas cogitationes: ô falli vltro fraude exitiabili volentes! Tam formidandas pœnas, tam prope nobis imminentes ore tranquillo credimus, cernimúſque, & inter hæc riſui, epulis, commodis, inaniis indulgemus? Si vnum tantummodo ex omni hominum qui vnquam extitere, futuríque ſunt multitudine, inferorum ſupplicia poſcerent, timere profectò vnumquemque noſtrum oporteret, ne mortalium infeliciſſimus is eſſet, quem ſors tam crudelis opprimeret; iam cum nobis nihil ſit verius nihil exploratius quàm

 ſaluos

saluos fore paucissimos, reliquos iis pœnis æternùm mancipandos, an non planè horrendum, tam horrenda tam parùm cauere, & horribilius nec timere?

CAPVT III.

De spe Gratiæ diuinæ tertiâ ad illam animi præparatione.

1. NE quis tamen hoc metu extra metas salutis abreptus desperet, aut intra illas velut syderatus absque sensu, motúque hæreat, temperandus est dulci memoriâ supremæ bonitatis; frustra timet qui timenda non cauet; frustra deformi, & sanguinolentâ admissorum specie terreor, nisi iacentem ad ea profliganda, destruendáque spes erigat: vincant sane numero arenam litterum peccata, montes grauitate, iis furor iustitiæ se toto, totis inferorum cruciatibus incumbat, sed est lenissima bonitas, & quicquid iustitia egerit sæuiendo, nunquam huius parcendo indulgentiam superabit; nam miserationes eius super omnia opera eius, totiúsque in sontes Angelos, hominésque iratæ iustitiæ, nunquam placanda, nunquam remittenda contentio, nihil est facto vel vni composita, quod puncto temporis diuina misericordia patrauit: Denique vltorem non poscit æquitas infinitum, infinito misericordia non modò eguit seruatore, verum eodem infinitis

infinitis nominibus, operúmque meritis infinito: pœnas nisi coactus nunquam Deus infligit; veniam & beneficia ingerit, & repulsam illorum ægerrimè accipit; curandis pœnis stillam sudoris nullam dedit, paranda veniâ & sacro flagitiorum piaculo sudorem, sanguinem ac vitam in extremis cruciatibus insumpsit; potentiam omnem in reorum suppliciis non exhausit; exhausit in sceleribus condonandis, cum diuinitatis corporatæ in nostras miserias descensu nihil possit maius à Deo perfici: reconciliato per veniam reo, naturæ propriæ, sanctimoniæ, charitatis, Spiritus sancti consortium tribuit, virtutes infundit principes ac diuinas, & dona cœlestia: quâ opum & sumptuum tantorum particulà Deo constant, damnatorum omnium omnes pœnæ? Itaque si iure vindex eius seueritas est timenda, haud paulò pluribus, & æquioribus titulis bene ac prolixè de ipsius misericordia est sperandum.

Quòd si nonus solum mentium ordo beatarum mortalibus singulis custodes suppeditat singulos, plures absque vlla comparatione in cœli regiam diuina bonitas excipiet, quam seueritas pœnis damnet, cum superiores spirituum chori subiectos longè numero excedant, & his insuper cunctis accessuri sint homines beati. Deinde quid vetet sperare tempora, quibus piorum messis vberior, cœli horreis inferatur, quam quæ hactenus illata est, fiátque plenius vnum ouile, & vnus pastor? Pro centum hominum salute S. Chrysostomus ex omni Antiochia vix spondebat? nempe tunc etiam 2.

Iudæis, & Ethnicis refertâ; triginta millium animarum æternam ſtragem dies vna vidit? at quoties vndecim, ſedecim, triginta millium non tantum ſalutem, ſed triumphales in cœlum pompas & coronas vidit? E Chriſtianorum autem vulgo beatitatis portum, partem maximam tenere Sacramentorum Chriſti efficacia ingens perſuadet: ſunt enim clementiæ ad reſtituendos in gratiam reos, inuentiones quàm mirabiles, tam potentes, habétque plures parcendi cauſas quàm iuſtitia vlciſcendi, etſi ſit vtraque infinita, clementiam enim liberalitas, bonitas, beneuolentia, ipſa potentia ſuorum amantiſſima operum, ipſa Dei natura in beneficium illorum prona, fulciunt, acuunt, & inflammant: magis ſolitaria videtur iuſtitia, carétque præterea incitamento ponderis ad dandam veniam infiniti, Chriſti ſanguine, voce, vita & meritis, quibus vehementiſſimè vrgetur clementia: Vnum iuſtitiæ ſupereſt incredibile peccati odium, nec illi proprium ſed cum miſericordia commune, magnúſque Deo parcendi aculeus, vt illam à nobis quantocius abſtergat maculam quam nequit pœnarum æternitas delere, quámque nos illius minore odio quam quod ipſe gerat exterminari cupimus, & rogamus. Quis ergò hic ſperandi luce tam multâ & verâ, de miſericordia non magnificè, largiter, ampléque ſentiat?

3. Eſt verò hæc Dei fiducia, tum ad formandam in animo gratiæ æſtimationem pernceſſaria, vt quæ nullis poſſit, niſi Dei viribus optari, nedum poſſideri; tum ad erigendam

abiectio

abiectionem animi, timore proſtrati, alliciendámque promiſſionibus præmiorum quæ bonis ſeruantur Deo autem mirâ deſideriorum properantiâ optante, iubente, omniáque mouente; vt velimus ex vitiorum cœno emergere, quis ſe deſperet emerſurum, vel id ſerò & languidè expectet? Si quem altiſſimo puteo defoſſum attolli Princeps ad oram machinis iubeat, ſpondens tunc manum ſe illi daturum, ac vbi euaſerit regni dimidium; ſpe quantâ, quàm vegetâ conatus expromat in remedij propinqui & facilis gratuitam aſſecutionem? Idem planè in ſonte tranſigitur, fidei ac ſpei adminiculo cœlitus ex peccati voragine ſublato, habentique in promptu potentiſſimam Dei manum, quâ, niſi hanc ſpreuerit, aſſertus, in regni partem adſciſcatur. Quid ceſſas miſer? quin manus illius præſidium occupas? cur frigus, laborem, moleſtiam nihili, ſtolidè cauſaris, ne brachium extendas, ne æternitatem regni momento lucreris, cruciatum euadas? Ah deſes, ignaue, ſtupide, tui homicida, & decoctor infamis patrimonij diuini! adeſt paratus in auxilium Deus, cur tibi deeſſe obſtinas? iunge quod potes, & quod debes, Deo, quantum ſinis, & vltra quam debet, opitulari tibi ſatagenti: incœpit ille, tu ſequere; vocauit, reſponde; datis vtere, vt creſcant, & gratiam pro gratia recipias, eſt enim ipsâmet non minus certum veritate; Deum homini ritè comparato, nec ſuam gratiam negaturum, nec puncto temporis dilaturum.

CAPVT

CAPVT IV.

De contritione postremâ ad gratiam animi præparatione.

1. EX eadem illa bonitate, quæ spes reorum ad petendam, expectandámque veniam expectat, erumpit amor eius bonitatis; hostes etiam capitalissimos ad se tam beneuolè reuocantis, hinc acer illius violatæ dolor, inde propositum vitæ melioris, atque in posterum innocentis, quæ tria veram peccati detestationem, certam gratiæ pronubam componunt: Vix enim hunc animus dolorem ex Dei amore concepit, cum ab eo peccatum illico expellit, & solem gratiæ inducit, ex cuius præstantia, si rectè philosophari volumus, quanta sit contritionis admirabilitas cernemus; nam si vt refert S. Thomas, multi in ea sententia fuerunt, non posse rationalem animam, ob sui excellentiam in corpus induci nisi perpurgato subtili, penéque incorporeo corpore præparatū; alij nisi animæ vegetanti lux quædam ex stellarum orbe, sentienti verò è cristallino cælo superior, ingressum in corpus adornasset; at rationis participem egere alia maiore ex empirei sedibus defluente, tanta iis inerat apparatus opinio ad excipiendam animam necessarij, vt totam ad illum contentionem ac robur naturæ ægrè putarent sufficere; Ergo si ad vitam corporis miseram, breuem, maculosam, præparatio

tio tam sublimis exposci credita est, qualis, quæso, ad vitam animæ felicem, sanctam, diuinam, immortalem nimirum gratiam; qualis ad perpetuum hospitem, & habitatorem Deum in eam inducendum? Quàm admiranda contritionis veræ efficacitas, & maiestas ex venenata scoria, & plumbo aurum defæcatissimum; ex dæmone Angelum, solem ex tenebris; ex morte, ac sepulchri tabo repentè vitam educentis, eámque integerrimam, ac beatam? Huc, huc potiùs cupiditatem illam, labores huc vertite, concursationes, indaginem & sumptus, vos qui conficiendi auri artem, ac transmutandi metalla quæritis; tam affluenter id præstitura est vobis contritio, vt è vestigio gratiã, Deum, cælum vestri iuris, fructúsque efficiat. Huc & quoscunque Dei amor, & animæ cura spargit in varia non raro pietatis studia palantes, nihil enim hoc dolore animi & contriti cordis salubrius, solidius, melius, & contra mortis æternæ discrimina certius; siue ergo decumbis, seu expergisceris, hoc tecum salubri stigmate peccata confige, siue ad Deum accedis precaturus aut Sacraméta eius excepturus, seu graue quidpiam aggrederis, aut prauis impulsionibus sollicitaris ad peccandum; potissimum verò, si quâ, quod absit, culpâ à Deo excideris, vel mortis periculo vrgeris, mox ad aram hanc fuge, hanc iace anchorã, hoc remedio reuiuisce.

Quod vt tibi ex sententiâ procedat, fructúque 2.
suo non careat ex Dei amore nascatur necesse est, amore, inquam, supremæ illius, & incomprehensæ bonitatis, pulchritudinis, largitatis

tuo ſcelere turpiter offenſæ, indigniſſimè violatæ, miſerabiliter amiſſæ. Quam boni iacturam infiniti, pœnarum ream æternarum, quæ ſatis deflebunt lacrymæ, tametſi fuerint infinitæ, debet enim doloris magnitudo, pro noſtro modulo, læſæ bonitatis infinitati reſpondere, & huic dolori propoſitum vitæ deinceps emendatæ nullo vnquam metu aut cupiditate inflectendum; cùm, quantum malorũ fingi poteſt, ſit vel vno peccato leuius. Cuius propoſiti, ne, vt nimium ſæpe vſuvenit, eneruetur, & euaneſcat vigor, irrideríque Deus repetitis noſtris per inconſtantiam proditionibus videatur; non pedi, non oculo, non dextræ, multò minùs deliciis, opibus, cõmodis parcendum: reuellenda, truncanda, abiicienda ſunt etiam cum horrore & odio, ſi nos in relabendi periculum trahere ſentiuntur: nam ſi ad eximendum calculum, podagram ſoluendam, ſiccandas ſcrofulas, denique ad valetudinem corporis, vitæque putridæ conſeruationem, nec diuitiis nec membris, non exiliis, ferro, ignique parcitur; ad vitandũ malorum maximum cunctari non pudebit, & commoditatũ, vel honoris minutatim ducere rationem?

3. Et huc vſque veniſſe, præclarum quidem eſt, receptâque gratiâ gaudere; at quæ ſpes ſalutis, niſi vſque in finem teneatur: hûc ergo conatus vertendi ſunt, ne ſi eadem peccemus, deterius nobis aliquid contingat, & ingratus poſt beneficium veniæ animus, morte improuisâ, vel iuſtâ obſtinatione feriatur; nam ſi non es vno in ſcelere immunis, vt quid duplicia alligabis? De propitiato peccato ſi non debes eſſe

adeò

adeò ſine metu, vt ceſſes pro eo dolere ac ſatisfacere, equid addes noua veteribus irriſor Chriſti ac dilapidator ſumptuoſiſſimi pretij, quo te paulò ante aſſeruit, ſpretor, & proculcator ſanguinis, quo te lauit, amici, hoſpitis, ac patris nefarius proditor? nam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi ſuſtinuiſſem vtique: Tu verò: ah trucem perfidiam? Tu homo, vnanimis, dux meus, & notus meus, conuiua ciuis, ſocius, comes frater, filius, alter Deus; aſſumamus cogitationes, & contentiones his nominibus conſentaneas, & detersâ iam peccati leprâ, reuulsóque ex imis præcordiis lethali telo, ad exſcindendos indidem habitus vitioſos accingamur, expiandáque ſanctis laboribus pœnarum heu! immenſa nomina, quæ pendenda nobis ad vltimum quadrantem poſt culpæ veniam ſuperſunt. Quot ſæcula Adamus pœnitēs; quot annos Dauid, & quàm exercitos, & duros; quos Magdalena, Petrus, Paulus, innumeri alij, poſt donata etiam peccata luxerunt, piiſque ſe ſtudiis macerarunt? Viuimus eſto, ſed parum firmi, ſed debiles, nec ſatis ſecuri; attendamus quàm præcipuè partem labefactarit præcedens morbus, & eò pergamus fomenta, præſidiáque congerere, haud ſanè quauis applicatione, ſed continuatione ſanatura. Argumento eſt iterata culpa, prioris radicem animo hæſiſſe vt docet S. Baſilius; nam ſi exempli causâ, in eamdem inuidentiam, aut diffidia incidiſti, ſcias horum radicem eſſe appetentiam gloriæ etiamnum pectori defixam; his extirpandis radicibus donec ſeriò manum, ferrúmque admoueas, ſecundos

Bernard. ad fratr. in heremo.

& tertios, pluréſque lapſus non vitabis. Non eſt horæ negotium, nec in confitentis abſolutione, quamuis legitimâ, tranſigitur; opus eſt viuaci peccatorum, pœnarum, officiorúmque meditatione, Sacramentorum frequentiâ, lectitatione piorum librorum, interioris hominis culturâ, quibus corroboretur animus ad tenacitatem ſancti propoſiti; fruſtrà enim, & falsò ſtatuis fidelitatem Deo te inuiolatè ſeruaturum, etſi hoc pari cum Paulo Apoſtolo ſtatuas firmitate, niſi neceſſaria complecteris ad propoſiti emendationem præſidia, vt in caſſum ægrotus reualeſcens, & febre vix pulsâ, magna ſtatim molitur opera atque itinera, niſi priùs vires aluerit; vt verò huius in hoc potiſſima verſatur cura, ne quâ febri reditum præbeat, ſcrupuloſo ciborum, potus, ſomni, motus, occupationum, auræque delectu; ſic pœnitens animus, ſi modò non fictè pœnitet, ante omnia id agit, eíque inſiſtit, vt occaſiones peccandi non ſolùm declinet, ſed oderit etiam, & quàm longiſſimè fugiat, nec ſit tam demens, vt loca, officia, conſpectus, conſuetudines hominum, aut quiduis aliud ſubeat, vbi ſe toties æternæ ſalutis feciſſe naufragium, vel ſubiiſſe periculum meminit, in perpetuum periturus, niſi gratuitam manum, & tabulam diuina ſibi miſericordia porrexiſſet.

CAPVT V.

Quibus exerceri virtutum studiis oportet diuinam gratiam assecutum, præsertim verò de charitate in Deum.

CVm verò adscitus in gratiam ex mancipio Satanæ in Dei filium sit mutatus, decet pariter vitam ac mores mutet, carnísque ac peccati loco substitutâ spiritus radice, fructus spiritus proferat, charitatem & gaudium, diligendo Deum, eiúsque amore gaudendo; pacẽ tanquam sancti gaudij coronidem, desideriis inquietis, rebúsque infimis imperantem; patientiam malorum præsentium; longanimitatẽ in tranquilla futurorum bonorum expectatione; bonitatem benè aliis faciẽdo; & benignitatem, bono igne amoris, vt Theologus exponit, ardenter in id incumbendo; mansuetudine iram cohibendo; fidelitatem procul fraudibus, & calliditate; modestiam, decenti motus omnis externi; continentiam & castitatem appetentiæ quòque cõcessorum, vetitorúmque temperatione, quibus duodecim vitalis arboris fructibus sic viuit gratiâ præditus, vt nihil in se admittat diuini spiritus hospitio, & sanctimoniâ indignum. Præter hos verò fructus, quibus animam virtutes cœlitùs infusæ locupletant, eamdem suorum donorum instinctu Spiritus S. mouet ad ea opera, quibus veritas ipsa beatitudinem attribuit cùm sapientiæ Academiam, & os Sacro-sanctũ 1.

aperiens, octo illa effatus est, non septem Græciæ sapientum sed cœli oracula, quorum executionem arduam, & laboriosam peculiaribus diuini spiritus auxiliis niti oportuit. Beati pauperes, mites, lugentes, iustitiæ fame, sitique ardentes, misericordes, mundi corde, pacifici, persecutionem sustinentes, quâ beatitate septemplici hominem perficiente, octauâ perfectum declarante mundi beatitas vndequaque omnis proscribitur, siue in deliciis, seu in gloriâ, vel in bonis fortunæ nidificare somnietur, qui sunt tres potius omnium infelicitatum gurgites, quibus tanquam eluuione mundus absumitur.

2. Princeps tamen opus, & maximè proprium, ac natiuum hominis gratiã adepti amando Deo continetur, cuius amoris fontem diffusã animo possidet charitatem, paulatim haud dubiè exsiccandam, retróque in suã originem cessurã, si otiosus teneatur, nec sinatur aureis, & pinguibus riuis exundare. Quare, diliges, inquit Deus, & confirmat Christus, Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex totâ animâ tuâ, ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tuâ, nouæ si quidem creaturæ sublimem, diuinámque vitam decet affectio quauis aliâ fortior, & excellentior, hoc est in Deum, charitas, nullis finibus circumscripta, sed totam quanta quanta est, & quam multis implexa labyrinthis retrusáque conclauibus animam & corpus omnésque illorum facultates ac vires continenter in opus adhibens. Deum ergo imprimis ex toto corde diligamus, vnũ quærendo, prætereà nihil, vnius vbique, seclusis aliis, desiderio incensi, ac, viuendum

Luc. 10.

uendum, aut moriendum ſit, vtrobique illi æqualiter placendi;ob hoc fortis, vt mors dilectio dicta eſt,vt enim morte ſenſus omnes necantur,ita Dei amor,nonnullos ſic poſſidet, vt quicquid ſenſu percipitur, æternis cogitationibus occupati,deſpiciant, ægréque aduertant; cunctas prætereà facultates animæ in idem conferunt,nec earum vllam,quod foret ruſticæ inurbanitatis, dilecto occludunt;nullas ei vires & affectus negant,ſpem, metum, gaudia, mœrores,omnia eius nutu ac renutu verſatilia moderando: cúmque infinitæ Dei optimi amabilitati anguſtiæ animi ſint longè impares,quò amplitudini illius vtcumque reſpondeant, aſſiduis illas deſideriis extendunt, ſed quæ facta, réſque ipſæ ſequantur;præcipuè verò tolerantia patiens malorum, vel ſponte ſuſceptorum, vel præter opinionem immiſſorum; operatur enim magna,ſi amor eſt;ſi verò operari renuit, amor non eſt;propterea Deus mellis quondam ſacrificium repulit,quod totum ex floribus plantarũ, ex fructu nihil habeat, ſed amoris ſummam ſic breui concludit mellifluus Bernardus. *O amor ſanctus,& caſtus,ô dulcis,& ſuauis affectio: ô pura & defæcata intentio voluntatis,eò certè defæcatior, & purior quò in eà de proprio nihil iam admixtum relinquitur;eò ſuauior & dulcior,quò totum diuinum eſt quod ſentitur: ſic affici,deificari eſt;quo modo ſtilla modica multo infuſa vino deficere à ſe tota videtur,dum & ſaporem vini induit,& colorem;& quomodo ferrum ignitum & candens igni ſimillimum fit,priſtinâ propriáque formâ exutum;& quomodo ſolis luce perfuſus aër in*

S.Greg. in cap.8. Cantic.

S.Greg. in Euág. hom.30.

Lib. de diligẽdo Deo.

in eamdem transformatur luminis claritatem, adeo vt non tam illuminatus, quàm lumen esse videatur. Sed hæc idem tunc fore perfecta affirmat, cùm erit Deus omnia in omnibus, in cœlo videlicet nihílque in homine de homine residuum erit, quæ nos interea, pro tenuitate, ac mortalitatis huiusce mensurâ, decet cum diuinâ gratiâ æmulari.

3. Postremò, qualibus hunc amorem flammis ardere oporteat, quo suos gratia exercet & occupat, ex Theologo passim colligitur & collegit piè admodum Iacobus Granatus, nam ratione sanè probabili cum eo quidam censent, increméta gratiæ nemini priùs aduenire, quàm illa promeritus fuerit opere aliquo ex totis gratiæ viribus profecto, multis verò debilioribus id solum nos consequi vt fiamus tandẽ ad egregium aliquod idonei possessæ gratiæ ex æquo respódens; cùm parùm deceat, otiosam tenenti locandarum pecuniarum partem, nouas interim peti, daríve à Domino pecunias; cui sententiæ si accedat illa quam multò ante ponebamus de æqualium operũ meritis, iuxta gratiæ inæqualitatem ex qua nascuntur, inæqualibus, quis nõ videt, quantopere intersit, vt totos nisus, neruósque contendamus in exerendo amore erga Deum ardentissimo & perfectissimo, suísque numeris absolutissimo, vt parta iam nobis gratia vbertim augeatur, & illâ crescente, crescant similiter agendi merita quæ ex illâ postmodum subsequuntur, in quo cùm nobis res tanta vertatur, vt inde magni, vel augeri lucris, vel iisdem priuari necesse sit, hominis est non planè imprudentis

1. 2. q. 114. a. 8. q. 24. a. 6 in 2. dist. 27. q. 1. art. 5. ad 2.
Granat. in 2. 1. contr. 3.

imprudentis lucra hæc amandi feruore in tuto ponere, quæ si certa hæc foret sententia, non modò periclitarētur, sed essent omninò peritura. Crescamus itaque in mille millia, talentum integrum integrè occupemus, nulla sit in nobis gratiæ, nulla virtutis & vitium ac diligentiæ nō operosa particula, vt iure possimus ab semper diuite, bonóque Domino plura expectare ac petere; ab iusto suorū vindice donorum & æstimatore, multam eorū nō timere; hinc valde cauendum monet Apostolus, ne quis desit gratiæ Dei, in qua veluti paradiso non sumus ad fouendam desidiam constituti, sed vt operemur, & custodiamus, hoc est, collocandâ vtiliter gratiâ illam tueamur, aliàs ab nobis auferendam: & alio loco videndum accuratè, ne in vacuū gratiam Dei recipiamus; abhorret enim peiùs ab otio gratia, inquit Gerson, quàm à vacuo natura, hoc vt vitet sus déque agitur, legésque sibi fixas refigit & euertit, otiū vt vitet gratia, inertē animam miserabiliter relinquit; quis se datum ingrato non putat perdidisse? Quis periisse quod dederat, non dolet? æquum est igitur gratū esse qui cupit accepta gratiæ beneficia tueri, & noua iis addere: Ex gratiæ trunco gratia oritur, ex profectibus profectus, & lucra ex lucris, parántque quærendis meritis quæsita iam locum: quantò enim quis plura adeptus est, tantò valentior sese porrigit ad maiora, & quò magis auaras ad cogendos sapientiæ thesauros contentiones explicuit, hoc in nouos quæstus insudat auarior; Nam qui edunt me adhuc esurient, sed beatâ omnino satietate explebuntur.

Heb. 12.

1. Cor. 15. ser. de Domin. Euang.

Bern. ser. de 7. miser.

Faustus instit. ad Monach.

CAPVT VI.

De pane fidei, quo iustus & gratia aluntur.

1. VT supra totius naturæ ordines diuinâ gratiâ subuectum nullum magis opus quàm amor diuinus, seu charitas decet naturâ omni superior, sic nullo priùs lumine dirigi quàm ductu fidei Christianæ, quæ vitæ huius nostræ &
Abac. 2. sol & panis est; Quamobrem Propheta iustum ait ex fide viuere, hoc est non humano & doloso sensu, atque ancipiti, sed veraci luce quam nobis de cœlo corporata veritas prætulit vero intellectus, & vitæ pane, vitæ nimirum quam animat gratia, intellectus, quem fingit Christi prudentia, extra quæ quicquid est, stultum est,
Prou. 9. atque mortiferum. Ad hunc panem renatos S. Dionysius vocari ab Sapientiâ explicat illustri Apostolorum præconio; hanc mensam ab sacerdotibus contemni Deus per Malachiam indignatur; dicentibus, *Mensa Domini despecta est*, non quod sacrilegum hoc dictum iis vnquã excidisset, vt acutè Sancti Cyrillus, & Hieronymus viderunt, verùm quod factis & moribus ita se gererent, vt si tàm impia de Deo eiúsque sacrificiis sentirent: autoritate sæculi, carnis & dæmonis, congestæ opes, voluptatum libidines, dignitatum, & honorum fumi se tuentur; Christi IESV exemplo, & patrocinio paupertas dura, vita molestiis aspera, & fama & conditio abiecta. Si hæc sentimus, & illa his opposita viuimus,

mus, nunquid fidei panem, Christi mensam despicimus, & calce appetimus? Cur tamen de Deo naturâ vno, personis trino non addubitamus Christi oraculis instituti, de felici autem inopiæ, lacrymarum, contemptionis bono, de quo ex eodem æquè certo didicimus, etsi oretenus fidem illi habemus, at rebus & vitâ pertinaciter negamus? Proh temporum noctem & Ægyptias tenebras! Quot iis hæreses se tegunt? voluntatum dico & operum, aduersus doctrinã Saluatoris; quot erroris turpitudinem fuco dissimulant, imò celebrant palam communi ferè non modo aulæ atque fori, sed sanctuarij quoque suffragiis & adplausu? vbi enim iam opes non suspiciuntur, non regnant commoda, non coluntur & triumphant honores, dum Christus ignominiam, ærumnas, egestatem totâ verbi, vitæque cælestis docendo, agendóque eloquentiâ prædicat? O terram sementi pretiosissimæ, & fœcundissimæ ingratam, reprobam, & maledicto proximam! ô certè miseros qui felle draconum, veneno aspidum, & blandis opinionum cum risu necantium morsibus sustentari malunt, quàm fidei pane saluberrimo, maximéque vitali!

Mirùm quantum distet rerum cognitio simplex & vulgaris ab eadem per Christianæ fidei obrussam exploratâ intiméque perspectâ; nam in fidei luce tam certò aut veræ, aut falsæ cernuntur, quàm certò Deus, & verax & Deus est. Quare præ cæteris luminibus sæpè fallentibus, certò quidem plerumque imbecillis, accendenda est hæc fidei lucerna hominibus gratiam 2.

adeptis, vt perseuerantiæ gemmam reperiant, ne vulgi opinionibus decepti ponant malum bonum,& bonũ malum; vt dum ciuitatem armatæ vigiliæ obeunt, si quem obuium habent, latentem lucernam in os illi obuertunt, deprehendúntque non rarò ebrium nebulonem, qui esse vir grauis putabatur, nonnunquam è contrario nobilem & potentem, quem mediastinũ ex cultu,& solitudine credebant; sic ait, scriptor asceticus & doctus, vbi mundi specillis vtimur confusis, & turbidis ad ferendum de rebus iudicium, quid mirum si Christi paupertatem sudores, cruciatus pro malis ingentibus horreamus, de voluptatibus parùm ab Epicuro dissentiamus? At enim ardentem fidei lampadem ad hæc discernenda si admouebimus, clarè in illa videbimus, quàm sit afflicti Iesv & egeni diues amabilísque imitatio; Quot præcipitia, dolores, & funestos casus quantámque perniciem, quàm falsâ fronte mundus premat. Pulsaris cupiditate muneris publici, præfecturæ pinguis, honoris eximij, commoditatum, & deliciarum? prome hanc è sinu memoriæ lucernam, & his eam oppone sigillatim, vnumquodque ad illam distinctè comminue, atque examina, de iis & toto sæcularis pompæ faustitatísque apparatu perinde censebis, vt qui ciuis est alterius patriæ, longéque aliis quàm videri soleant, oculis hæc tuens, nugas, sordes, ac deformitates, pestem, & exitium putabis: Contra vt laruis pueri, terrentur, & eiulant, reductâ laruâ si puerum sociũ agnoscant sub eâ latuisse, rident scilicet, ac metum illius abiiciunt, vt quem sæpe colaphis cæciderunt

Thom. à Iesv de viua fide

Seneca ep. 24.

runt,& cum quo sint soliti lusitare,ita virtutum argumentis,atque officiis detrahenda est à nobis manu fidei larua quam illis terribilem φιλαυτία nostra,& dæmon circumponunt,eiusdémque fidei applicita luce introspectandum est laruæ illius terriculo formositatem innoxiam,insontes delicias, suauitatem meram nobis occultari,& supprimi.

Quamdiu hanc rebus honestis laruam, turpem,turpibus honestam, & iucundam non detrahimus,perpetuum somnium vigiles somniamus,nam vt in somnis falsæ prosperorum, vel aduersorum imagines rationis censurâ solutæ pro veris oberrant, & tanquam veræ animum perturbant, aut recreant; sic luce fidei sopitâ, nec imaginationis nostræ simulacra suis radiis castigante in perpetuo errore agimus,expergefacti verò,& imaginibus his nostris ad nihilum redactis nihil inuenimus in manibus nostris, totúsque felicitatis adamatæ,adoratæque sapor, strepitus ac splendor, tam amœna & dulcis in auras expirat superbi desiderij, lætíque incantamenti possessio. Ex quibus profectò confirmatur amplificandi causâ:nihil eos dicere, qui peccantes affirmant,emoto esse iudicio, turbulentísque tum corporis,tum animi motibus, & affectionibus vitiato, quod sicut ex dictis, factísque transuersis ægrotorum, medici deprehendunt, sic licet in iis qui Deum offendunt adnotare, Quo argumento Hippocrati probasse olim narratur Democritus mortales omnes omninò ægrotare; creat enim hunc morbum maligna oculi palatíque interioris suffusio, quæ 3.

nihil ad eorum transmittit iudicium, nisi suâ infectum sanie ac tabo: crystallus oculi, sanguine obsessa, rubrum iurat quicquid obieceris; bile nigrâ aut flauâ laborans nigrum, aut croceum; album pituitâ; aquam lingua prioris dulcem, alterius acidam, tertij amaram, quarti demum pronunciat salsam; auarus thesaurum; voluptatem incestus; ambitiosus purpuram Deum dicit, & suiipsius victimâ illum colit. Addit his Dæmon pictor vaferrimus figuris tam viuos colores, vt licet verorum quæ somniantur bonorum vmbram vix referant, spirare tamen videantur ac viuere, sic in imagine pertransit homo, sic mundi huius figura præterit, sic fascinatio nugacitatis obscurat bona: hinc omnis homo mendax, hinc mendaces vocantur filij hominum in stateris, quod cœlestia omnia & æterna, præ voluptatulæ vnius, honorísque puncto sint apud eos leuissima. Cur autem miseri argentum appenditis, & non in panibus, laborem vestrum & non in saturitate? rebus pretium fides ponit, rerum pondus sine fuco, ac dolo indicat, splendorem diiudicat, conditiones luce palam euoluit, somnia discutit, soluit fascinos, & incantamenta, retegit laruata, cerussam, & minium abstergit, animi aciem variè suffusam, confusam, cæcutientem, breuem, syncerræ reddit perspicacitati; ad hanc confugite, hanc adhibetote, huius collyrio, ac salubri felle oculos vngite; hæc ô vera mundi lux, & primigenia de verâ luce Deus meus illumina oculos meos, ne vnquã obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersus eũ.

CAPVT

CAPVT VII.

Quantâ curâ vitari peccata venialia debeant, vt diuina gratia conseruetur.

PRæter charitatis ac fidei lucernas, quibus ardent, ac lucent piorum seruorum manus peruigiles, magnus prætereà ex iis morũ nitor, vitæque integritas poscitur, ne quà saltem prudenti labeculâ pulchritudinem gratiæ obscurent; qui enim Deum ex animo diligunt, hos ait Cassianus exili etiam amoris eius offensiunculâ consternari, & pietate attonitâ seipsos vbique obseruare ne charitatis feruor intepescat; vnde illa quibus adumbrantur animalia quatuor intus ac foris tota oculea nec minûs in minimis & extremis, quàm in præcipuis sui partibus acutè cernentia, incredibilem vbique in anteuertendo, declinandóque noxarum leuium puluere vigilantiam ac sollicitudinem demonstrant, nihil enim pupilla tersius, cautius, quarumuis sordium impatientius, & iure omninò, nam si tantoperè Deo displicuit in amicissimo, & familiarissimo suo Mose vacillatio fermè indeprehensa, & oculum fugiens, vt placari illi noluerit, cuius precibus peccanti populo placabatur, quantùm displicebunt supinæ cespitationes aut næui spontanei, tametsi tenues? Ad hæc vbi semel his patuit in mentem aditus, peccator adiicit ad peccandum, & negligentia neglectim admissa, gradus est ad vlteriorem 1.

Marginal notes: Coll. 11. c. 13. — Saluian. l. 3. de prouid. — Eccl. 3.

vlteriorem. Si quis enim cuipiā, vt scribit Faustus Monachus obloqui cœperit, nec indoluerit huic suo errori, die insequenti, eâ in eumdem facilitate, impetu, imo libidine rapietur, vt sibi nequeat ab eo temperare, faciétque tandem perturbatio vehemens, vt ne sentiat quidem se errare, consuetudine inolitâ mentis aciem fuscante, ac peccati sensu peccandi continuitate stupefacto. Quare putat S. Gregorius Nyssenus Deum ab Hebræis primogenita postulasse, & domorum fores consecrari agni sanguine voluisse; hoc est primos illi motus animi dicari, quibusuis autem Deo minùs acceptis aditum obstrui; nec fugit Senecam, obliquos affectus vires eundo acquirere, & prohiberi accessu faciliùs, quàm admissos extrudi: Certè vti qui spernit minima paulatim decidit, sic rarò ad grauia deuenitur, quamdiu leuibus tanquam grauioribus obsistitur: alioqui contingit sæpius vt lethiferas plagas perstrictæ cutis opinione vltroneâ homines sibi dissimulent, ipséque Adamus in illo sui ingenij lucidissimo sole, esum vetiti fructus suasisse sibi
14. de ciuit. c. 11. venialem, tradit B. Augustinus, sed præter hanc lucem crebritatis magno vix posteà renisu, pugnáque inhibendam, vbi tenuibus his venenis vel muscæ stimulus venam aperuit, accedit periculum capitalium malorum, ac prorsus lethalium, quibus noxæ leues viam præmuniunt, ac nisi radicem fibris his hærentem subtilibus extirparis, scito, inquit, S. Chysostomus in peccatum grande surrecturam, nam affectio primum simplex, & frigida incalescit transitque mox in perturbationem

perturbationem; perturbatio inuerecunda est, nec intra lineas coërcetur sic iam itur quâ lubet, nec quid expediat, deceat, liceat, spectatur: Fuit hic Saülis interitus, quod se diuino quem exceperat spiritui non planè permisit, nec est penitus in vitum alterum mutatus, sed de veteri fomite, ac fermento nonnihil retinuit; hinc tota illi ruinæ labes, & desperatæ mortis infelicissimus exitus; assueta voluntas in minimis Dei reuerentiâ non teneri, nec in maioribus retinetur, & vitæ officiis ab eo positas perfectæ mediocritatis solitas metas transilire, vt primùm tes ferat, exibit longiùs nec se ab impetu consuetudinis reprimet. S. Tho. 1.2.q.88 art. 5.

Itaque monet valdè sapienter Caietanus, contritione frequenti vrendas has esse errorum fibras, quamuis pertenues, neque obiter solùm & quasi vnum in fascem collectas, sed partitè seorsim singulas, ne quando in toxicum radix aliqua degeneret, & animum sensim ad crimen proximè comparatum nacta tentatio illum euertat, & perimat. Satis verò mirari non potest venerabilis Pater Ioannes de Auila nostrum in his deflendis peccatis minutioribus teporem, in sentiendis duritiem, segnitiem in expugnandis post tot Sanctorum tàm clarè exempla inconsolabilibus lacrymis non has modo titubationes miseratione dignas, & veniâ; sed primas in malum commotiones animi inuitas amarè lugentium, & odientium hanc vitam eiusmodi casibus, periculisque subiacentem; nos salute animi contenti videre nolumus è sanabilium neglectu eius vt plurimum lethales plagas & 2.

perniciem consequi; retexe, sis, miser lapsuum tuorum seriem, consule conscientiam transacti temporis, videbis eodẽ quo antehac te iumento vehi effreni, rebelli, indomito; ac si graminis pilum virere prospexerit, rapto frœno è regiâ viâ te in crepidines & præcipitia culpæ mortiferæ acturo. Quis volitantibus pyratis, incustodita littorum interiori præfert continenti? Quis hoste barbaro impressionem moliente, pro vrbe intimâ domũ eligit suburbanam? In penetralibus virtutis cum Rege Christo sedem nobis legamus, si nolumus incursionibus hostium patere, quas nec Dauid, nec Petrus, nec illi in eremo lapsi deuitarunt, qui Christum paulò iniquiore passu, & longè subsecuti, ne vitã quidem, cuius retinendæ putabant sibi curam sufficere, seruarunt; peccati fomitem, causas, alimenta & irritamenta intra nos gerimus; his fauet multa maiórque infirmitas, quàm possit ab arrogantiâ nostrâ intelligi, vt quid tàm prono in ruinam parieti pondus adiicimus venialium peccatorũ, quibus inuerecũdus animus, diuinique amoris
3. neglector fiat diuinæ opis ad resistendũ egẽtior auctáque imbecillitate ad pereundũ habilior?

Atque hinc liquidò apparet, quanto iure illos S. Bernardus reprehendat, qui venialium culparum exilitatem eleuant parum dignam labore, curáque strenuæ emendationis; leue est, minimum est, nihil est: Quam vocem *impœnitentiæ, & blasphemiæ* accusat; & verò credi malum tenue id potest, quod infinitum Deum ac Dominum offendit? leue, quod immensa bonitas execratur? nihili, quod mentem sempiterno parat

Serm. de conuers. S. Pauli.

exitio,

exitio, quod eius pulchritudinem, robur, diuitias, bonum habitum, salutem, merita, præmia paulatim exsugit, & pessumdat, facitque ream haud quidem perpetui, sed tamẽ horrendi supplicij? Quamobrem prudentissimè S. Ephrem, minimis ex rebus perturbationes in animo nasci graues, ac nisi reuellantur, in immensã quãdam diuinarũ rerum, adeóque salutis contemptionem erumpere. Audiamus igitur S. Chrysostomum validè nos hortantem, vt Deo iuncti, & coagmentati (quod mandatorum eius obseruantiâ obtinemus) ne tantillùm quidem ab eo seiungamur, ab trunco caput, fundamentum ab ædificio, ab vite palmites, ne tenui quidem possunt spiraculo diuidi absque interitu, & ruina, vt leue nobis censeri nõ debeat hoc qualecunque quod nostra socordia, & vsus consuetudine tepidorum, & negligentiâ diuturnâ fictis minimum & nihilum appellat, quasi esse id leue possit, quod amantissimo nostri Deo & cupidissimo, eiusmodi tamen nauseam creat, vt eum ad nostri reiectionem cogat.

In serr ascet.

Hom. .. in epist. ad Cor 1.

Apoc. 3.

CAPVT VIII.

Quibus indiciis deprehendere possimus, nos esse diuinæ gratiæ possessores, & mortem cum illâ obituros.

EA quidem est gratiæ maiestas & pretium, 1.
vt si repetito quotidie sæpius ossium attritu, diráque carnium laceratione, emenda sit & cu-

 stodienda

ſtodienda, paruo tamen empta videri debeat, ſed Deo laus eiuſque miſericordiæ qui rem tantam, tam parabilem nobis expoſuit, adeóque
2.Petr.1. ſeruando facilem. *Satagite*, inquit, *Apoſtolus vt per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis, hæc enim facientes non peccabitis aliquando*. O dulcedinem conſolationis! in noſtrâ manu atque arbitrio ſita eſt felicitatis tantæ regníque ſeruitus. Hoc perſeuerante ac ſedulo ſanctorum operum ſtudio, præter animi ſerena gaudia; quæ neceſſariò ſecum vehit di-
Suar.l.9. de gratia c.11. uinæ gratiæ certa poſſeſſio (quo modo poteſt quamdiu in corpore degimus, certa eſſe, humano videlicet nec argumentis veroſimilibus in oppoſitum nutante) hac, inquam, rectè piéque agendi conſtantiâ primùm omnis labes mortifera arcetur longiùs, ac ne ſinitur quidem propiore acceſſu mentem afficere: Deinde creſcunt in magnum cumulum merita repoſiti nobis in cœlo præmij, ſic enim addit S.Petrus, *abundanter miniſtrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini noſtri & Saluatoris IESV CHRISTI.* Quo tanti magiſtri oraculo Patres didicere quibus indiciis poſſemus de obtentâ
Serm 8. de Epiph l.1. Dial. Serm.2. de reſurr gratiæ poſſeſſione confidere. Quæ cum multa paſſim ab Sanctis, Leone, Gregorio, Bernardo numerentur, triplici capite, videtur ſcitè illa collegiſſe doctor egregius Alexander Halenſis in illa Pſalmi verba, *Quis oſtendit nobis bona*, gratiæ nimirum, quæ vera, & vnica bona ſunt. Imprimis enim *ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui*. Hoc eſt, cùm liberi conſcientiâ noxæ capitalis, in fidei luce, caduca omnia, nóſque

adeo

adeo despicimus, æterna suspicimus, contemplamur, ambimus; Exin, *dedisti lætitiam in corde meo*, cum solo gaudemus & lætamur Deo, rebúsque ad eius gloriam susceptis; Tertiò, *in pace in idipsum dormiam & requiescam*, inter inimica scilicet, & aduersa, nullo cuiusquam nisi peccati odio, & pridem concepto, eóque implacabili, nec vnquam vel breui morulâ inter pungendo, hunc ponit triplicem gratiæ characterẽ dictus Theologus, quorum vno, rationalis; appetens altero; tertio, irascẽs facultas perficitur. Si ergo defixis in Deum affectibus multos iam annos in proposito perstas eius nunquam grauiùs lædendi, si precationi, virtutum studiis, cõfessioni sacræ & communioni assiduè iuxtà & accuratè vacas, potest sanè his notis, inquit Pater Suarez, possessæ gratiæ certa opinio non parùm crescere. Sed quis hic obstrepit, & iactam aleam diuinæ destinationis improbitati suæ impius prætexit? Legimus Monachum de suâ cœlitùs ab socio compertâ damnatione factũ certiorem, socio respondisse, non desperaturũ propterea, imò de cætero in sui diuexatione futurũ duplo ac triplo, quàm consueuisset acriorem, donec à patre piissimo misericordiam & gratiam exorasset. Inde aliquot post diebus ab eodem socio accepit veriùs de suâ æternâ salute nuncium sibi diuinitùs indicatum: Longè aliter Langrauius Ludouicus, cuius viuendi licentia cùm monita eluderet omnia, obiectâ suæ aut damnationis, aut salutis in æterno foro, ab immutabili iudice dictâ sententiâ; à prudenti medico est sanatus, eiusdem insulsitate argumenti;

curationem illius superuacaneam abnuente. Vidit enim, quanquam obcæcatus, si sumus ad præmia designati, peruidisse Deum ante initia temporum nos laudabiliter victuros; at si dignâ iis vitam non ducimus, sed laxamus vitiis habenas, indicio id esse non fuisse nos ad cœlum destinatos; nihil quidem clariùs & exploratiùs, quàm saluos fore quos extra culpam lethalem, mors occupat, esse verò nobis Dei præsidio integrum, ab eâ culpâ semper abstinere, vitámque insontem morte non dispari claudere, quod est profectò prædestinatum esse.

Valent. 1. p. q. 23 disp. 1. pun. 4.

2. An verò reipsâ id sumus præstituri, & in Dei gratiâ è viuis abituri, quis, quibus nobis vestigiis & significatione manifestet? Francisci sanctissimi, paucorum prætereà est hic fauor, vt diuino responso de futurâ suâ salute discerent, eóque nuncio iam inde in terris cœlitum gaudia extra se positi prægustarent, reliquis tamen non desunt alia quanquam fidei non indubitatæ, sed magnæ hilarísque fiduciæ, seu responsa, siue indicia, inter quæ primum est, ardens & ad diuini cultus propagationem magnis desideriis anhelans fides; alterum est obseruantia mandatorum constans; Tertium, patientia rebus duris molèstiísque exercita: Quartum in egentes, & inopes misericordia: Quintum voluntaria paupertas; Sextum humilitas, seu contemptus quē ex hac fiduciâ S. Bernardus suis inculcabat; Septimum Dei & proximi charitas: Octauum confessionis, & sacræ mensæ meditata, diligénsque frequentia; Nonum Verbi Dei auditus procliuis & sapidus; Decimum priuatæ volun-

Ser. 2. de Ascens.

tatis cum diuinâ vbique consensio: Vndecimum esto, sublime quidpiam, summéque heroicum ad Dei gloriam, Dei amore gestum; quale sit sacrificium Abrahami; Apostolorum velox relictis omnibus, obedientia; Postremum & duodecimum peculiaris Beatissimæ Dei Matris obseruatio & amor; Quorum si qua forte nobis deesse, aut adesse parcius sentiemus, tanto nobis ad ea obtinenda studio opus est, quantum est quod iis obtinetur, salutis negotium. Anselm. c. 4. de excell. Virg.

Superest denique sibi quisque nostrûm dictum existimet. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*, vt timore sancto intra Christiani officij limites cogatur, fugiunt omnia, effluúntque nobis de manibus, vnum est quod solum non falsò dicitur teneri, fides & gratia; nō eget bonis nostris Deus qui sibi sufficit, nostra quæ illi deferimus nobis proficiunt, & in nos redeunt obsequia; iis si desimus, accerset alios in partem salutis à qua exciderimus; desertoribus Angelis homines; Hebræis Gentes; Dauid Saüli; Iudæ Latro conuersus; Augustinus Pelagio; Tertulliano Cyprianus; Hieronymus Ruffino; Septētrioni Indiæ; alij aliis suffecti, & suorum summam quam certo numero definiuit Deus, cadentibus aliis per aliòs supplet; formosissimam Nabuchodonosoris arborem, & cedros Libani nō requirit, qui sibi olim in humili rubo sedem legit. Quid simus nunc fortassis agnoscimus, quid autem futuri paulò post, ignoramus: possunt quos vt humi stratos despicimus repentè surgere, nostrúmque feruidæ virtutis cursum præuertere. Timendum ergo potiùs 3. Apoc. 3. Richard. à S Vict. in 3. Apoc. Lib 2. de erud. int. hom. c. 13. Greg. l. 25. mor.

potiùs nobis est Dei donis, quàm iis gloriandum, ne manum à nobis reuocet qui superbis resistit, & suo nudatos auxilio hostiũ faucibus relinquat expositos; potissimum verò ab eius offensâ longissimè abhorrendum: posuit enim patientia diuina peccatis tuis metas, eorúmque numerum mensura clausit, quam si attigeris periisti; nec iam opportunos ad eius misericordiam aditus nec ad lentandam patientiam tempus reperturus. Caue caue, quod perperam cogitas, ne sit postremum illud, in quod decretoria vindicta ab eo statuta est; ne somnies eâdem operâ cum perpetratis iam eluendam noxis quam modo admittis; nam si vltima est, quam patientissimæ bonitati iusta æquitas præfixit, frustrà eris, nec misericordiæ locum inuenies. Teneamus igitur quod habemus, ne alius accipiat coronam nostram, ne diues paupertas, pretiosáque nostri vexatio, dum alios beat, nobis tormento sit, ne dum datur tenenti & habenti, ab eo qui non tenet, quod tenere videtur auferatur, ne suæ gratiæ sapientissimus, & carissimus æstimator, de profanis illam, aut ignauis manibus direptam tradat negotiaturis vtiliùs, & repræsentaturis eam compendio opulentiore.

S. Tho. 1. p q 23 a. 6. ad 1.

FINIS.